

MUNTAKHABAT-I-HINDI,

OR,

SELECTIONS IN HINDUSTANI,

WITH

VERBAL TRANSLATIONS OR PARTICULAR VOCABULARIES,

AND A

GRAMMATICAL ANALYSIS OF SOME PARTS,

FOR

THE USE OF STUDENTS OF THAT LANGUAGE.

By JOHN SHAKESPEAR.

FIFTH EDITION.

VOL. I.

LONDON:

PRINTED FOR THE AUTHOR,

By J. & H. COX, 74 & 75, Great Queen Street, Lincoln's-Inn Fields;

And sold by WM. H. ALLEN & Co., Booksellers to the Hon. East-India Company,
Leadenhall Street.

1846.

TO

SIR JAMES WEIR HOGG, Bart., M.P., Chairman.

HENRY ST. GEORGE TUCKER, Esq., Deputy Chairman.

WILLIAM WIGRAM, Esq.

SIR ROBERT CAMPBELL, Bart.

JOHN LOCH, Esq.

CHARLES MILLS, Esq.

JOHN PETTY MUSPRATT, Esq.

HENRY ALEXANDER, Esq.

Maj.-Gen. SIR J. L. LUSHINGTON, G.C.B.

SIR WILLIAM YOUNG, Bart.

GEORGE LYALL, Esq., M.P.

HENRY SHANK, Esq.

JOHN COTTON, Esq.

JOHN SHEPHERD, Esq.

FRANCIS WARDEN, Esq.

SIR HENRY WILLOCK, K.L.S.

MARTIN TUCKER SMITH, Esq.

Lieut.-Col. WILLIAM HENRY SYKES

WILLIAM HENRY C. PLOWDEN, Esq.

Maj.-Gen. ARCHIBALD ROBERTSON.

ELLIOT MACNAGHTEN, Esq.

Major JAMES OLIPHANT.

JOHN CLARMONT WHITEMAN, Esq.

HON. WILLIAM HENRY LESLIE MELVILLE

DIRECTORS

FOR

MANAGING THE AFFAIRS

OF

The East-India Company,

THE

FIFTH EDITION

OF

SELECTIONS IN HINDUSTANI,

IS,

WITH GREAT RESPECT,

DEDICATED BY

THEIR VERY OBEDIENT SERVANT,

JOHN SHAKESPEAR.

London, 5th August, 1846.

P R E F A C E.

To learners of Hindustani, in Europe, the oral assistance of an instructor can rarely be given so assiduously as to enable them to advance well at the outset in reading and translating Hindustani compositions, whether manuscript or printed in the usual manner; and, so different is the taste of the people of India from that of Europeans, that passages not unfrequently occur in the literary productions of the former, which to the latter appear indecent or disgusting. With a view to supply that deficiency in some measure, and to obviate the inconvenience above noticed, the following selection, with some assistance in reading, translating and grammatical analysis, has been prepared. The Arabic and Nagari characters used in the impression are plain and legible: and, where the former are adopted, the notation peculiar to the Arabs is made use of, as far as appears practicable and necessary, to guide the reader's pronunciation. But, besides this help on so important a point to the learner of a living language as pronunciation, the reading of a few short stories at the commencement is given word by word in the Italic character; a verbal translation of the same stories is also given, as well as a grammatical analysis of them, together with references to the rules in the Author's Hindustani Grammar, for the accommodation of mere beginners: and particular vocabularies of some subsequent stories are, moreover, inserted to facilitate the student's ulterior progress.

These selections are made from many different authors; so that variety of style is exhibited in a small compass: but a considerable part of the impression in the Arabic character, which comprises a description of some of the most important productions of India, as well as of the religious sects and manners of the Hindūs, by *Sher Ālī Afsos*, is preferred on account both of the elegance of the language, and of the correct interesting information it contains: and the second volume is intended to comprise, in the first place, a general description of the various provinces and most remarkable places of that country by the same author.

In reading that part which is in the Arabic character, the vowel *fat'ha* may be generally understood to be pronounced after a consonant which is not marked with any vowel or with the sign *jazm*: excepting, after either of the letters و or ي, or when the consonant is final in a word, or after a letter followed by either the *wāw-i-maj'hūl*, pronounced as oa in the English word “boar,” or the *yā-i-maj'hūl* pronounced as ea in the English word “bear”; the consonant immediately preceding the و or ي when either of these sounds is intended being necessarily left void of any vowel point, because the Arabic orthography affords not the means of denoting them: and after final letters, if no vowel is given to them, as well as after all consonants which have the sign *jazm* superscribed, no vowel is to be sounded. To distinguish, in the Arabic character, the *nūn-i-ghunna*, or nasal *nūn*, which in Nagari the sign *anuswāra* (ँ) denotes, no discriminative mark or character has been devised which can uniformly and conveniently be adopted in printing; this sound is, therefore, here signified by the simple letter ن: to assist learners, however, in ascertaining the pronunciation, we may remark, that in Hindī terminations denoting

the plural number or the future tense or the ordinal of a number the ن is always nasal, as well as in the pronouns مَیں تین, the substantive verb ہوں, the postpositions تین سون مین تین, and in all adverbs derived from Hindustani pronouns. Of the letter *s* when used as supplementary to the preceding consonant to represent some aspirated Indian letter, the form *s* or *sh* or *ṣ* is adopted discriminatively in the middle or at the end of a word : and, at the end of a word the compound *ṣ* is used to distinguish the *hā-i-malfūzī* or the *s* which is sensibly uttered from the *ha-i-mukhtaṭī*, which is but very imperceptibly if at all sounded, and which the simple character denotes. To mark the ends of verses in poetry, and sometimes to make a division in prose where rhyme is adopted, or the sense might be doubtful without it, the sign “ or ‘ is here used : and a mark thus (✱) is occasionally inserted to point out the beginning of a new subject in the discourse.

The powers of the letters by which the Hindustani pronunciation is denoted in the Roman part of this impression, together with the corresponding Arabic and Nagari characters have been explained in the Author's Hindustani Grammar, as well as in the Preface to his Dictionary ; for which reason it is thought needless to repeat them here : it may be noted, however, that when, in that part, two vowels come together, each of which should be distinctly sounded, they are often separated by a comma placed above : and a hyphen is very frequently used to distinguish the adventitious from the radical part of a word, as well as to shew the different portions of a compound term or word and the connexion between a noun and the postposition by which it is governed.

CORRECTIONS.

Page. Line from the top.

१	13 for	نامي read	نامي
११	13 —	پہر —	پہر
۱۳	8 —	مَنْصِف —	مَنْصِف
۳۳	14 —	رُكُون —	رُكُون
۳۹	last —	اس —	اس
۷۸	14 —	چیزین —	چیزین
۸۰	3 —	کھوڑیکی —	کھوڑیکی
۸۶	5 —	لگام سی اُسی —	لگام سی اُسی
۹۴	3 —	تَقْسِیم —	تَقْسِیم
۰۰	1 —	مقاموں —	مقاموں
۰۴	14 —	لُبریزی —	لُبریزی
۱۱۶	9 —	ہندو —	ہندو
۱۱۶	12 —	کھوا —	رکھوا
۱۱۶	14 —	گوا —	گوا
۱۲۷	3 —	اسی —	اسی
۱۲۷	9 —	ذکی —	ذکی
۱۲۷	10 —	بھی —	تھی
۱۳۸	10 —	حاصر —	حاضر
۱۴۲	1 —	ب —	اب

Page. Line from the top.

6	21 for <i>shazādon</i> read <i>shahzādor</i>		
7	12 —	<i>pakarkar</i> —	<i>pakarkar</i>
12	1 —	<i>ki</i> —	<i>kī</i>
19	3 —	<i>larā'iyān</i> —	<i>larā'iyān</i>
۵۷	16 —	मे —	में
६२	19 —	ब —	बे
६۵	3 —	जो —	जो
६۵	17 —	बुद्धि —	बुद्धि
६६	14 —	ले —	ले
६६	17 —	होक —	होके
६८	8 —	होंग —	होंगे
६९	2 —	लडकी —	लडकी
७२	11 —	मङ्गरत —	मङ्गरत
७۵	16 —	—	धू
७६	1 —	नहीं —	नहीं
७७	14 —	बचेनी —	बचेनी
७८	6 —	आर —	और

MUNTAKHABĀT-I-HINDĪ.

NAKLIYĀT: SHORT STORIES,

VERBALLY TRANSLATED

OR

EXPLAINED BY PARTICULAR VOCABULARIES,

WITH SOME GRAMMATICAL ANALYSIS.

‡ for *ek*, One, or *pahlī*, First, *naḥl*, Story.

kisī, some, a, any,
kutte, dog,
ne (an expletive),
daryā, sea, river,
kanāre, shore (on),
ek, one, a,
haḍḍī, bone,
pāī, found,
aur, and,
munh, mouth,

menī, in,
le, having taken,
jon, as,
parchhāīn, shadow,
us-kī, of it, of that,
pānī-menī, in the water,
dekhī, seen, (he) saw,
samjhā, (he) under-
stood,
ki, that,

dūsarī, second, another,
haḍḍī, bone,
hai (it) is;
māre, stricken, through,
lālach-ke, of avarice,
munh, mouth,
pasārā, stretched out,
ki, that,
use, it, that,
bhī, also, even,

<i>pānī-se</i> , from the	<i>le</i> , (he) might take:	<i>munh-men</i> , in mouth,
water,	<i>ākhir</i> , last, at last,	<i>thī</i> , was,
<i>nikāl</i> , having made	<i>haddī</i> , the bone,	<i>kho</i> , lose, having lost,
issue,	<i>jo</i> , which, what, who,	<i>dī</i> , given, (he) gave.

Some dog found a bone on a river side, and having taken it in (his) mouth, as (he) saw the shadow of it in the water, he understood that (there) is another bone; through avarice (he) stretched out (his) mouth that (he) might take it also out of the water : at last, (he) gave (away) having lost the bone which was in (his) mouth.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Pahlī, an ordinal of number¹, fem. sing. agreeing with *naḳl*, s. f. sing. nom. case. *Kisī*, pron. indef., inflection of *ko'ī*², agreeing with *kutte*, s. m. sing. inflected from *kuttā*³, because it is followed by *ne*⁴, which is an expletive to a nominative case, or to the noun denoting the agent, before a transitive verb in a past tense : *daryā*, s. m. sing. compounded with the following nouns, *kanāre*, s. m. sing. inflected from *kanāra*⁵ and governed by a postposition understood⁶ : *ek*, a noun of number⁷ : *haddī*, s. f. sing. nom. case governing the verb, *pā'ī*⁸, past part. or past tense indef. fem. sing. from the root *pā*, agreeing with

(1) See Grammar, paragraph 41.

(2) G. Chap. IV.

(3) G. par. 6 and 10. (4) G. note to par. 25, and par. 71. (5) G. par. 6 and 10.

(6) G. par. 57.

(7) G. par. 40.

(8) G. par. 22, 25 and 33.

haḍḍī : *aur*, conj. : *munh*, s. m. sing. abl. case⁹ governed by the postpos. *men* : *le*, past conjunctive particip. or particip. of suspension¹⁰, root *le* : *joñ*, adv. formed from the relative pron. *jo* or *jaun*¹¹ : *parchhāññ*, s. f. sing. nom. case governing the verb : *us*, pron. demonstrative, inflected from *wuh*¹², gen. case sing. governed by *kī*, a postpos. fem.¹³ governing *us* and agreeing with *parchhāññ* : *pāññ*, s. m.¹⁴ sing. abl. case governed by *men*, a postposition : *dekhī*, past part. or past tense indef. fem. sing.¹⁵ from the root *dekh*, agreeing with *parchhāññ* : *samjhā*, past part. or past tense indef. mas. sing. from the root *samajh*¹⁶ governed by *kuttā* understood : *ki*, conj. : *dūsrī*, ordinal of number¹⁷ fem.¹⁸ sing. derived from the cardinal *do* : *haḍḍī*, s. f. sing. nom. governing the verb : *hai*, subst. verb pres. tense third pers. sing.¹⁹ governed by *haḍḍī* : *māre*, v. a. part. past, from root *mār*, inflected mas. sing. used as an indeclinable word²⁰ : *lālach*, s. m. sing. gen. case²¹ : *ke*, a postpos. mas. inflect. agreeing with *māre* and governing *lālach*²² : *munh*, s. m. sing. nom. case governing the verb : *pasārā*, v. a. past part. or past tense indef. mas. sing. from the root *pasār*²³, which is the causal or transitive of the neuter verb *pasar*²⁴, governed by *munh* : *ki*, conj. *use*, pron.

(9) G. par. 7.

(10) G. par. 24.

(11) G. par. 51.

(12) G. Chap. IV.

(13) G. par. 7.

(14) G. par. 3.

(15) G. par. 22 and 25.

(16) G. par. 22 and 25.

(17) G. par. 41.

(18) G. par. 4.

(19) G. note to par. 33.

(20) G. par. 36.

(21) G. par. 7.

(22) G. par. 7.

(23) G. par. 22 and 25.

(24) G. par. 29.

demonstr. objective or accus. case sing. from *wuh*²⁵: *bhī*, conj.: *pānī*, s. m. sing. abl. case governed by *se*, a postpos.²⁶: *nikāl*, past conjunctive part. or part. of suspension²⁷ of the transitive or causal verb *nikāl*²⁸ derived from the intrans. root *nikal*: *le*, v. a. aorist or fut. indef. third pers. sing. contraction of *le'e* or *lewe* from the root *le*²⁹: *ākhir*, adj. or adv.³⁰: *hadḍī*, s. f. sing. nom. case governing the verb: *jo*, pron. rel. sing. nom. case³¹ referring to *hadḍī* and governing the verb *thī*: *munīh*, s. m. sing. abl. case governed by *men*³² a postpos.: *thī*, verb subst. past tense sing. fem.³³ agreeing with *hadḍī* understood: *kho*, v. a. past conjunctive participle, participle of suspension³⁴ or root of the verb: *dī*, v. a. part. past or past tense indef. sing. fem. from the root *de*³⁵ agreeing with *hadḍī*. (The verb *de*, however, is often used, as in this instance, to form a compound with the root of a verb preceding.³⁶)

† for *do*, Two, or *dūsarī*, Second, *naḥl*, Story.

<i>yūn</i> , thus,	<i>ki</i> , that,	<i>ek</i> , one,
<i>kahte</i> , saying,	<i>shādī</i> , (proper name),	<i>baniye</i> , shopkeeper,
<i>hain</i> , (they) are,	<i>nām</i> , name, by name,	<i>ne</i> (expletive),

(25) G. Chap. IV.

(26) G. par. 7.

(27) G. par. 24.

(28) G. par. 29.

(29) G. par. 27.

(30) G. par. 37.

(31) G. Chap. IV.

(32) G. par. 7.

(33) G. par. 33, with the note.

(34) G. par. 24.

(35) G. par. 22 and 25.

(36) G. par. 30, second division.

<i>bāzār se</i> , in market,	<i>to</i> , then	<i>chalte</i> , moving, going,
<i>gharā</i> , (a) pitcher,	<i>ek takā</i> , one <i>takā</i> *,	<i>hū'e</i> (in) being, become,
<i>bhar</i> , full,	<i>use</i> , to him,	<i>yih</i> , this,
<i>karwā</i> , bitter, pungent,	<i>mazdūrī</i> , pay of labour,	<i>dil-menī</i> , in heart,
<i>tel</i> , oil,	<i>dūngā</i> , I will give.	<i>manṣūba</i> , project,
<i>kharīdā</i> , purchased ;	<i>dalwālī</i> (proper name),	<i>karne</i> , to make,
<i>aur</i> , and,	<i>nām</i> , name, (by name),	<i>lagā</i> , applied, began ;
<i>wahānī</i> , there,	<i>ek</i> , one,	<i>ki</i> , that,
<i>kharā</i> , standing,	<i>na^al-band</i> , farrier,	<i>is</i> , this,
<i>ho</i> , having become,	<i>wahānī</i> , there,	<i>take-kī</i> , of <i>takā</i> ,
<i>pukārne</i> , to cry out,	<i>kharā</i> , standing,	<i>murghī</i> , a hen,
<i>lagā</i> , applied, began,	<i>thā</i> , was :	<i>lūngā</i> , I will take, buy ;
<i>ki</i> , that,	<i>wuh</i> , he, that,	<i>wuh</i> , that, she,
<i>jo ko'ī</i> , whoever,	<i>gharā</i> , pitcher,	<i>bīs</i> , twenty,
<i>mihnat-ī</i> , (man) of la-	<i>apne</i> , of (him) self,	<i>ande</i> , eggs, . . .
bour,	<i>sir-par</i> , on (the) head,	<i>degī</i> , will give, lay ;
<i>ise</i> , this,	<i>uṭhākar</i> , having raised,	<i>phir</i> , again, then,
<i>merī</i> , of me; my,	<i>us-kī</i> , of him, his,	<i>bā'īs</i> , twenty-two,
<i>dūkān</i> , shop,	<i>dūkān-kī</i> , of shop,	<i>din ke</i> , of day,
<i>tak</i> , to, up to,	<i>taraf</i> , (to) the side,	<i>ba^ad</i> , after,
<i>pahunehāwe</i> , will cause	<i>le-chalā</i> , took away ;	<i>bīs</i> , twenty,
to arrive, will convey,	<i>aur</i> , and,	<i>bachche</i> , young ones,

* The thirty-second part of a rupee, or nearly one penny.

<i>nikālegī</i> , will produce.	<i>saudāgarī</i> , traffick,	<i>tāzī</i> , Arabian,
<i>jab</i> , when,	<i>se</i> , from, with,	<i>ghorōn-par</i> , on horses,
<i>we</i> , they, those,	<i>bahut</i> , much,	<i>sawār</i> , riding,
<i>barē</i> , great, grown up,	<i>daulat</i> , wealth, riches,	<i>hokar</i> , having become,
<i>honḡe</i> , shall become,	<i>hāth</i> , (to) hand,	<i>shikār-kā</i> , of hunting,
<i>un-ko</i> , them, those,	<i>ā'ī</i> , come,	<i>irāda</i> , wish, design,
<i>bech-kar</i> , having sold,	<i>tab</i> , then,	<i>kareṅge</i> , shall make,
<i>bakrī</i> , a she-goat,	<i>chār</i> , four,	<i>to</i> , then,
<i>kharīdūṅgā</i> , I will buy;	<i>byāh</i> , marriages,	<i>main</i> , I,
<i>us-ke</i> , of it, of that,	<i>karūṅgā</i> , I will make ;	<i>un-kī</i> , of them,
<i>kach bach</i> , young ones,	<i>har ek</i> , every one,	<i>jilau</i> , equipage,
<i>se</i> , from, with,	<i>jorū-se</i> , from wife,	<i>men</i> , in,
<i>gā'e</i> , a cow ;	<i>chār chār</i> , four, four,	<i>chalūṅgā</i> , will go,
<i>phir</i> , again, then,	<i>bete</i> , sons,	<i>tā ki</i> , to the end that
<i>us-se</i> , with that,	<i>tawallud</i> , birth,	<i>aur</i> , other,
<i>ghorī</i> , a mare ;	<i>honḡe</i> , will become ;	<i>log</i> , people,
<i>ghorī-se</i> , with the mare,	<i>jab</i> , when,	<i>un-kī</i> , of them,
<i>ūntnī</i> , a she-camel ;	<i>we</i> , they, those,	<i>ta'zīm</i> , magnifying,
<i>phir</i> , again, then,	<i>jawān</i> , young (men),	<i>o takrīm</i> , and honour.
<i>hathnī</i> , a she-elephant,	<i>hokar</i> , having become,	ing,
<i>mol-lūṅgā</i> , I will buy.	<i>shazādon</i> , princes,	<i>kareṅ</i> , may make.
<i>jab</i> , when,	<i>kī</i> , of,	<i>is</i> , this,
<i>is</i> , this,	<i>tarāh</i> , (in) the manner,	<i>behūda</i> , absurd.

<i>khayāl</i> , imagination,	<i>aur</i> , and,	<i>aisā</i> , this-like, thus,
<i>men</i> , in,	<i>sārā</i> , all,	<i>latiyāyā</i> , kicked,
<i>gharē-kā</i> , of pitcher,	<i>tel</i> , the oil,	<i>ki</i> , that,
<i>dhyān</i> , the thought,	<i>bah</i> , having flowed,	<i>use</i> , to him,
<i>jātā</i> , going,	<i>gayā</i> , went.	<i>wuh</i> , that,
<i>rahā</i> , remained.	<i>tab</i> , then,	<i>mār</i> , beating,
<i>wuh</i> , that, it,	<i>bāgiye</i> , the shopkeeper,	<i>ūmr</i> , life-time,
<i>sir-se</i> , from (his) head,	<i>ne</i> (expletive),	<i>bhar</i> , full, the whole,
<i>zamīn-par</i> , on ground,	<i>us-ke</i> , of him,	<i>na bhūlegī</i> , will not be
<i>gir-ke</i> , having fallen,	<i>sir-ke</i> , of the head,	forgotten.
<i>phūt</i> , having broken,	<i>bāl</i> , the hair,	
<i>gayā</i> , went ;	<i>pakarḥar</i> , having seized	

(They, or people) are thus saying, that a shopkeeper, (by) name *Shādī*, bought a pitcher full of pungent oil in the market ; and, standing there, began to call out, that whoever (man) of labour will convey this to my shop, then I will give him a *ṭakā* (nearly a penny) pay for (his) labour. *Dahwālī* (by) name, a farrier, was standing there ; he having raised the pitcher on (his) head, took (it) towards his shop ; and, (in) going began to make this project in (his) mind ; (saying) that I will buy a hen with this *ṭakā* ; she will lay twenty eggs ; then, twenty-two days after, she will produce twenty young ones. When they shall become grown up, having sold them, I will buy a she-goat ; with its young ones, a cow ; again, with that, a mare ; with the mare, a she-

camel; then, a female elephant I will buy. When from this traffick much wealth (is) come (to) hand, then I will make four marriages; from each wife four sons will be born; when they, having become young (men), being in the manner of princes riding on Arabian horses, shall form a design of hunting, then I will go in their equipage, to the end that other people may magnify and honour them.

In this absurd imagination, the thought of the pitcher passed away. It, having fallen from his head on the ground, broke to pieces; and, all the oil flowed away. Then, the shopkeeper, having seized the hair of his head, kicked him thus, that that beating will not be forgotten to him the whole of (his) life.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Dūsri, an ordinal of number¹ fem. sing. derived from *do*, two : *naḥl*, s. f. sing. nom. case.

Yūn, adv. derived from the pron. demonstrative *yih*²: *kahte*, v. a. pres. part.³ plur. mas. from the root *kah*: *haiṇ*, subst. verb pres. tense third pers. plur.⁴ governed by some noun, such as *log*, people, understood : *ki*, conj.: *shādī*, noun proper: *nām*, may be considered as a s. m. governed by some postpos. understood⁵, and used adverbially: *ek*, noun

(1) G. par. 41.

(2) G. par. 51.

(3) G. par. 23.

(4) G. par. 33 and note.

(5) G. par. 57.

of number⁶: *baniye*, s. m. sing. inflected from *baniyā*⁷ before *ne*, which may be considered as an affix or expletive to a nominative case before a transitive verb in a past tense⁸: *bāzār se*, s. m. sing. abl. case⁹: *gharā*, s. m. sing. nom. case: *bhar*, adj. and forming with *gharā* a noun of measure, the following noun being idiomatically constructed without a postpos.¹⁰: *karwā*, adj. mas. sing. uninflected agreeing with *tel*, s. m. sing. nom. case; *kharīdā*, v. a. past tense indef. mas. sing. (root *kharīd*)¹¹ governed by *gharā bhar karwā tel*: *aur*, conj.: *wahān*, adv. of place derived from the pron. *wuh* or *wah*¹²: *kharā*, adj. mas. sing. uninflected, agreeing with *baniyā* understood: *ho*, v. n. the root used as the conjunctive past part. or part. of suspension¹³: *pukārne*, v. n. infin. mas. inflected, in composition with *lagā*¹⁴, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *lag*)¹⁵ governed by *baniyā* understood: *ki*, conj.: *jo*, pron. rel. sing. nom. case¹⁶: *koī*, pron. indef.¹⁷ nom. case constructed with *jo* and governing the verb: *miḥnatī*, adj. derived from the subst. *miḥnat* by the addition of the very usual termination *ī*¹⁸ called *yā-i-nisbatī*, and agreeing with *ādmī*, or some such noun understood: *ise*, pron. demonstrative proximate accus. case sing. from *yih*¹⁹: *merī*, pron. of the first pers.²⁰ gen. case fem. sing. agreeing

(6) G. par. 40. (7) G. par. 6 and 10. (8) G. note to par. 25.

(9) G. par. 7 and 10. (10) G. par. 56. (11) G. par. 25.

(12) G. par. 51. (13) G. par. 24. (14) G. par. 30, fifth division.

(15) G. par. 25. (16) G. Chap. IV. (17) G. Chap. IV.

(18) G. par. 49. (19) G. Chap. IV. (20) G. Chap. IV.

with *dūkān*, s. f. sing. governed by *tak*, a postpos. or adv.²¹ : *pahun-*
chāwe, v. a. aor. or indef. fut. tense third pers. sing.²² the infinitive
 being *pahunchānā* which is the causal of *pahunchnā*²³ : *to*, conj.²⁴ : *ek*,
 noun of number : *ṭakā*, s. m. sing. nom. case though acted upon by
 the verb²⁵ : *use*, pron. demonstrative remote sing. dat. case : *mazdūrī*,
 s. f. sing. nom. case derived from *mazdūr* by the addition of the very
 usual affix *-ī* called *yā-i-nisbatī*²⁶ : *dūngā*, v. a. fut. indef. tense first
 pers. sing. contraction of *de'ūngā* from the root *de*²⁷ : *dalwālī*, n. prop. :
nām, s. m. sing. governed by a postpos. understood²⁸ : *ek*, noun of
 number : *na^l-band*, s. m. sing. nom. case, compounded of *na^l* and
*band*²⁹, and governing the verb : *wahān*, adv. of place derived from
 the pron. *wuh* or *wah*³⁰ : *kharā*, adj. sing. nom. case mas. agreeing with
na^l-band : *thā*, v. subs. past tense third pers. sing.³¹ governed by
na^l-band : *wuh*, pron. third pers. sing.³² referring to *na^l-band* : *gharā*,
 s. m. sing. nom. case acted upon by the verb³³ : *apne*, pron. common
 gen. case mas. inflected to agree with *sir*, s. m. sing. abl. case governed
 by *par*, postpos.³⁴ : *uṭhākar*, v. a. past conjunctive part. formed by the
 addition of *kar* to the root *uṭhā*³⁵, which latter is the transitive or
 causal verb obtained by the addition of *ā* to the original intransitive

(21) G. par. 37.

(22) G. par. 27.

(23) G. par. 29.

(24) G. par. 38.

(25) G. par. 57.

(26) G. par. 45.

(27) G. par. 27.

(28) G. par. 57.

(29) G. par. 46.

(30) G. par. 51.

(31) G. note to par. 33.

(32) G. Chap. IV.

(33) G. par. 57.

(34) G. par. 7.

(35) G. par. 24.

*uṭh*³⁶ : *us-kī*, pron. third pers. sing. gen. case³⁷ fem.³⁸ agreeing with *dūkān*, s. f. sing. gen. case governed by *kī*³⁹ which is a postpos. governing the gen. case, and fem. to agree with the noun following : *taraf*, s. f. sing. governed by a postpos. understood⁴⁰ or used as an indeclinable word⁴¹ : *le*, v. a. root or conjunctive past part.⁴² : *chalā*, v. n. past tense indef. sing. third pers. (from the root *chal*)⁴³ governed by *na^l-band* understood : *aur*, conj. : *chalte*, v. n. part. pres. sing. mas. (from the root *chal*)⁴⁴ inflected, being used absolutely or elliptically as if some postpos. was understood : *hū'e*, v. n. part. past sing. mas. (from the root *ho*)⁴⁵ inflected, being used with the preceding part. absolutely or elliptically⁴⁶ as if governed by some postpos. understood : *yih*, pron. demonstrative proximate sing. nom. case agreeing with *manṣūba* following : *dil*, s. m. sing. abl. case governed by *men*⁴⁷, postpos. : *manṣūba*, s. m. sing. nom. case acted on by the verb⁴⁸ : *karne*, v. a. infin. or verbal noun mas. (from the root *kar*)⁴⁹ inflected, being in compos. with *lagā*⁵⁰, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *lag*)⁵¹ : *ki*, conj. : *is*, pron. demonstrative proximate sing. inflection

(36) G. par. 29.

(37) G. Chap. IV.

(38) G. par. 7.

(39) G. par. 7.

(40) G. par. 57.

(41) G. par. 36.

(42) G. par. 24.

(43) G. par. 25.

(44) G. par. 23.

(45) G. par. 22.

(46) G. par. 73.

(47) G. par. 7.

(48) G. par. 57.

(49) G. par. 21.

(50) G. par. 30, fifth division.

(51) G. par. 25.

of *yih*⁵²: *take*, s. m. sing. gen. case governed by *ki*⁵³, postpos. fem governing the gen. case, and agreeing with the following noun: *murghī*, s. f. sing. nom. case, being derived from the mas. *murgh* by the addition of *ī*⁵⁴, and acted upon by the verb: *lūngā*, v. a. fut. indef. tense first pers. sing. mas. (root *le*) being a contraction of *le'ūngā*⁵⁵: *wuh*, pron. third pers. sing. nom. case referring to *murghī* and governing the verb: *bīs*, noun of number⁵⁶: *andē*, s. m. nom. case plur. from *andā*: *degī*, v. a. fut. indef. tense fem. third pers. sing. from the root *de*, being a contraction of *de'egī*⁵⁷, governed by *wuh*: *phir*, adv.: *bāīs*, noun of number⁵⁸: *din*, s. m. gen. case sing. following a numeral⁵⁹, and governed by *ke*, a postpos. mas. inflected before *ba'd*, an indeclinable word⁶⁰: *bīs*, noun of number: *bachche*, s. m. nom. case plur. from *bachcha*⁶¹ acted upon by the verb following: *nikālegī*, v. a. (transitive of *nikalnā*⁶²) fut. indef. tense third pers. sing. fem.⁶³ governed by *murghī* understood: *jab*, adv. derived from the pron. *jo* or *jaun*⁶⁴: *we*, pron. third pers. nom. case plur. of *wuh*⁶⁵, referring to *bachche*: *barē*, adj. mas. nom. case plur. from *barā*⁶⁶ agreeing with *bachche* understood: *hoṅge*, v. n. fut. indef. third pers.

(52) G. Chap. IV.

(53) G. par. 7.

(54) G. par. 4.

(55) G. par. 27.

(56) G. par. 40.

(57) G. par. 27.

(58) G. par. 40.

(59) G. par. 61.

(60) G. par. 36.

(61) G. par. 5.

(62) G. par. 29.

(63) G. par. 27.

(64) G. par. 51.

(65) G. Chap. IV.

(66) G. par. 12.

plur. mas., contraction of *ho'enge*⁶⁷ from the root *ho*, governed by *we* : *un*, pron. third pers. plur. accus. case from *wuh*⁶⁸ : *ko*, postpos. governing the dat. or accus. case⁶⁹ : *bechkar*, v. a. past conjunctive part. formed by the addition of *kar*⁷⁰ to the root *bech*, which is the causal or transitive of *bik*⁷¹ : *bakrī*, s. f. sing. nom. case, formed from the mas. *bakrā*⁷², and acted upon by the verb : *kharīdūngā*, v. a. fut. indef. first pers. sing. mas. (root *kharīd*)⁷³ : *us*, pron. third pers. sing. gen. case from *wuh*⁷⁴ : *ke*, postpos. mas. governing the gen. case, and agreeing with the noun following⁷⁵ : *kach bach*, s. m. abl. case sing. (though in fact two words with a plural signification) ; *se*, postpos. governing the abl. case⁷⁶ : *gā'e*, s. f. sing. nom. case, acted upon by the last mentioned verb here understood : *phir*, adv. : *us*, pron. third pers. sing. abl. case : *se*, postpos. governing the abl. case : *ghorī*, s. f. (derived from the mas. *ghorā* by changing the final *ā* into *ī*⁷⁷) nom. case sing. acted upon by the verb *kharīdūngā* understood : *ghorī*, s. f. sing. abl. case governed by *se* : *ūntni*, s. f. (derived from the mas. *ūnt* by the addition of *nī*⁷⁸) sing. nom. case acted upon by the verb *kharīdūngā* understood : *phir*, adv. : *hathnī*, s. f. (from the mas. *kāthī*)⁷⁹ sing. nom. acted upon by the following verb : *mol*, s. m.

(67) G. par. 27.

(68) G. Chap. IV.

(69) G. par. 7.

(70) G. par. 24.

(71) G. par. 29.

(72) G. par. 4.

(73) G. par. 27.

(74) G. Chap. IV.

(75) G. par. 7.

(76) G. par. 7.

(77) G. par. 4.

(78) G. par. 4.

(79) G. par. 4.

forming with *lūṅgā* the compound *mol lūṅgā*⁸⁰, v. a. fut. indef. tense first pers. sing.⁸¹ contraction of *mol le'ūṅgā* (the imper. or root being *mol le*).

Jab, adv. : *is*, pron. demonstrative proximate sing. inflected from *yih*⁸², agreeing with *saudāgarī*, s. f. (formed by the addition of *ī* to *saudāgar*⁸³, which latter is derived from *saudā* by adding the very usual Persian affix *gar*⁸⁴) sing. abl. case : *se*, postpos. governing the abl. case : *bahut*, adj. agreeing with *daulat*, s. f. sing. nom. case, governing the verb : *hāth*, s. m. sing. governed by a postpos. understood⁸⁵ : *ā'ī*, v. n. past indef. tense third pers. sing. fem. (root *ā*) governed by *daulat* : *tab*, adv. (derived from the pron. *taun*⁸⁶) : *chār*, noun of number : *byāh*, s. m. nom. case plur. or sing. (following a numeral)⁸⁷ acted upon by the verb : *karūṅgā*, v. a. fut. indef. tense first pers. sing. mas. from the root *kar* : *har*, adj. : *ek*, noun of number : *jorū*, s. f. sing. abl. case : *se*, postpos. governing the abl. case : *chār*, noun of number : *chār* (as before) repeated in a distributive sense⁸⁸ : *beṭe*, s. m. plur. nom. case from *beṭā*⁸⁹ governing the verb : *tawallud*, s. m. sing. governed by a postpos. understood, or compounded with the verb⁹⁰ : *hoṅge*, v. n. fut. indef. tense third pers. plur. mas. contraction of *ho'enge*⁹¹ from the root *ho* : *jab*, adv. : *we*, pron. third pers. plur.

(80) G. par. 30.

(81) G. par. 27.

(82) G. Chap. IV.

(83) G. par. 45

(84) G. par. 46.

(85) G. par. 57.

(86) G. par. 51.

(87) G. par. 61.

(88) G. par. 48.

(89) G. par. 5.

(90) G. par. 30.

(91) G. par. 27.

nom. case (from *wuh*) referring to *beṭe* and governing the verb : *jawān*, adj. nom. case plur. agreeing with *we* : *hokar*, past conjunctive part. formed by the addition of *kar* to the root *ho*⁹² : *shahzādon*, s. m. plur. gen. case from *shahzāda*⁹³ : *kī*, postpos. fem. governing *shahzādon* and agreeing with the noun following : *tarāḥ*, s. f. used as an indeclinable word⁹⁴ or governed by a postpos. understood : *tāzī*, adj. plur. constructed⁹⁵ with *ghorōn*, s. m. plur.⁹⁶ abl. case from *ghorā* : *par*, postpos. governing the abl. case⁹⁷ : *sawār*, adj. plur. mas. agreeing with *we* : *hokar*, v. n. past conjunctive part. as before : *shikār*, s. m. sing. gen. case : *kā*, postpos. mas. governing the gen. case and agreeing with the following noun⁹⁸ : *irāda*, s. m. sing. nom. case acted upon by the verb : *kareṅge*, v. a. fut. indef. tense third pers. plur. mas. (root *kar*) governed by *we* : *to*, adv. : *main*, pron. of the first pers. nom. case sing. governing the verb : *un*, pron. of the third pers. gen. case plur. from *wuh*⁹⁹ : *kī*, postpos. fem. governing *un* and agreeing with the following noun : *jilau*, s. f. sing. abl. case : *men*, postpos. governing the abl. case¹⁰⁰ : *chalūṅgā*, v. n. fut. indef. tense first pers. sing. mas. (root *chal*) : *tā*, adv. : *ki*, conj. : *aur*, adj. agreeing with *log*, s. m. plur. nom. case governing the verb : *un*, pron. third pers. plur. gen. case referring to *beṭe* : *kī*, postpos.

(92) G. par. 24.

(93) G. par. 6.

(94) G. par. 36.

(95) G. par. 12.

(96) G. par. 6.

(97) G. par. 7.

(98) G. par. 7.

(99) G. Chap. IV.

(100) G. par. 7.

governing *un* and agreeing with the following noun: *ta²zīm*, s. f. (being of the form *تفعیل*¹⁰¹) nom. case sing. acted upon by the verb: *o*, conj.: *takrīm*, s. f. (being of the form *تفعیل*) sing. nom. case coupled with *ta²zīm* by the conj. *o*: *kareñ*, v. a. aorist or fut. indef.¹⁰² third pers. plur. (root *kar*) governed by *log*.

Is, pron. demonstrative proximate inflected from *yih* agreeing with the noun *khayāl* following: *behūda*, adj. not admitting inflection¹⁰³, constructed with the noun following: *khayāl*, s. m. sing. abl. case: *meñ*, postpos. governing the abl. case: *ghare*, s. m. sing. gen. case from *gharā*¹⁰⁴: *kā*, postpos. mas. governing the gen. case *ghare* and agreeing with the noun following: *dhyān*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *jātā*, v. n. part. pres. mas. sing. (root *jā*)¹⁰⁵ agreeing with *dhyān*: *rahā*, v. n. past tense indef. third pers. mas. sing. (root *rah*)¹⁰⁶ governed by *dhyān* (*jātā rahā* may also be considered as a compound verb having a continuative sense¹⁰⁷): *wuh*, pron. third pers. nom. sing. referring to *gharā* and governing the verb: *sir*, s. m. sing. abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case: *zamīn*, s. f. sing. abl. case: *par*, postpos. governing the abl. case¹⁰⁸: *girke*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *ke* to the root *gir*¹⁰⁹: *phūt*, v. n.

(101) G. par. 3.

(102) G. par. 27.

(103) G. par. 6.

(104) G. par. 7.

(105) G. par. 23.

(106) G. par. 25.

(107) G. par. 30, tenth division.

(108) G. par. 7.

(109) G. par. 24.

the past conjunctive part.¹¹⁰ or the root compounded with the following verb¹¹¹: *gayā*, v. n. past indef. tense mas. sing. (from the root *jā*)¹¹² governed by *wuh*: *aur*, conj.: *sārā*, adj. mas. nom. sing. agreeing with *tel*, s. m. nom. sing. governing the verb: *baḥ*, v. n. the past conjunctive part. or the root compounded with the following verb¹¹³: *gayā*, v. n. past tense indef. third pers. mas. sing. (root *jā*) governed by *tel*: *tab*, adv.: *baniye*, s. m. sing. inflected from *baniyā* because it is followed by *ne* an expletive or affix to the nominative or name of the agent before a transitive verb in a past tense¹¹⁴: *us*, pron. third pers. sing. gen. case from *wuh* referring to *na^al-band*: *ke*, postpos. mas. governing the gen. case preceding, and agreeing with the following noun: *sir*, s. m. sing. gen. case: *ke*, postpos. mas. as before: *bāl*, s. m. plur. nom. case acted upon by the part. following: *pakarḥkar*, v. a. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *pakar*¹¹⁵: *aisā*, adj. sing. nom. case mas. or adv. derived from the pron. *yih*¹¹⁶: *latiyāyā*, v. a. past tense indef. sing. mas. governed by *na^al-band* understood, the imper. or root being *latiyā*¹¹⁷ which is derived from the subst. *lāt*¹¹⁸: *ki*, conj.: *use*, pron. third pers. sing. dat. case from *wuh* referring to *na^al-band*: *wuh*, pron. demonstrative remote sing. nom. case, agreeing with *mār*, s. f. sing. nom. case, a verbal noun,

(110) G. par. 24. (111) G. par. 30, second division. (112) G. par. 25.

(113) G. par. 30, second division. (114) G. par. 25, note, and par. 71.

(115) G. par. 24. (116) G. par. 51. (117) G. par. 25. (118) G. par. 31.

being the same in form as the root of the verb¹¹⁹: *ūmr*, s. m. sing. governed by a postpos. understood¹²⁰ or used adverbially compounded with the following *bhar*, adj. agreeing with *ūmr*: *na*, adv. of negation¹²¹: *bhūlegī*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. fem. (root *bhūl*) governed by *mār*.

𑂔 for *tīn*, Three, or *tīsri*, Third, *naḥl*, Story.

<i>kisī</i> , some, a, any,	<i>chār</i> , four,	<i>aḥwāl</i> , circumstances,
<i>makān ke</i> , of place,	<i>ghā'o</i> , wounds,	<i>bayān</i> , explanation,
<i>bīch</i> , in the midst, in,	<i>khā'e</i> , suffered ;	<i>kiyā</i> , made.
<i>pānch</i> , five,	<i>aur</i> , and,	<i>ek</i> , one,
<i>sāt</i> , seven,	<i>ko'ī</i> , some one,	<i>būrhā</i> , old man,
<i>sipāhī</i> , soldiers,	<i>kahtā thā</i> , was saying,	<i>thaṭhol</i> , jocose,
<i>baithē</i> , seated,	<i>pānch</i> , five.	<i>un-ke</i> , of them,
<i>ūpas-menī</i> , among them-	<i>gharaz</i> , aim ; in short,	<i>pās</i> , at the side, near,
selves,	<i>har ek ne</i> , every one,	<i>baithā</i> , seated,
<i>ding mārte</i> , boasting,	<i>apne apne</i> , each his	<i>thā</i> , was :
<i>the</i> , were.	own,	<i>bolā</i> , he spoke,
<i>ko'ī</i> , some one,	<i>larne</i> , fighting,	<i>ki</i> , that,
<i>kahtā</i> , saying,	<i>aur</i> , and,	<i>miyān</i> , masters,
<i>thā</i> , was,	<i>zakḥm</i> , wound,	<i>jawānī-menī</i> , in youth,
<i>main na</i> , I,	<i>khāne kā</i> , of suffering,	<i>ham</i> , we,

(119) G. par. 20.

(120) G. par. 57.

(121) G. par. 77.

bhī, also, even,
saikṛon, hundreds,
laṛā'iyān, battles,
laṛe, fought ;
aur, and,
ham-ne, we.
bhī, also, even,
hazāron, thousands,
zakḥm, wounds,
khā'e, suffered,
aise, this-like, such,
ki, that,
kahīn, any where,
badan par, on body,
til, seed of sesamum,
dharne-kī, of placing,
jagah, place, room,
bāḳī, remaining,
nahīn, not,
rahī, remained :
hamāre, of us,
āge, in front, before,
ab, now,

ko'ī, any one, some,
kyā, what ?
laṛegā, will fight,
aur, and,
kyā, what ?
zakḥm, wounds,
khā'egā, will suffer.
itnī, this-much,
bāt ke, of speech,
sunte, (on) hearing,
hī, very, exactly,
un, them,
mei-se, from among,
ek jawān, a young man,
khafā, angry,
hokar, having become,
bolā, spoke,
baṛe, great,
miyān, master, Sir,
kapṛe, clothes,
to, then, indeed,
utāro, cause to de-
 scend, take off ;

dekheni, let us see,
tum ne, you,
kahān, where ?
ghā'o, wounds,
khā'e, suffered,
haiñ, are, have :
wuh, he, that (person),
hañske, laughing,
bolā, spoke,
miyān, master, Sir,
gabrū, young man,
na, not, neither,
wuh, that,
zamāna, time,
rahā, remained,
na, not, nor,
we din, those days,
rahe, remained,
jawānī, youth,
rahī, remained,
taiyāri, readiness,
jism, body ;
ab, now,

<i>kyā</i> , what?	<i>itnā</i> , this-much,	<i>champat hū'ā</i> , he ran
<i>dekhoge</i> , will you see.	<i>kaḥ</i> , having said,	off.

In some place, five (or) seven soldiers were seated, making (their) boasts amongst themselves. Some one was saying, I suffered four wounds; and, some one was saying, five. In short, each one explained the circumstances of his own fighting, and suffering wounds. A jocose old man was seated near them: he spoke (saying) that, Sirs, in youth we also fought hundreds (of) fights; and we, also, suffered thousands (of) wounds, such that any where on the body room to place a seed of sesamum remained not: before us, now, what will any one fight, and what will (he) suffer wounds?

On the very hearing of this-much speech, a young man from among them, having become angry, spoke (saying), great Sir, take off then (your) clothes; let us see where you have suffered wounds: he laughing spoke (saying), master young man, neither has that time remained, nor have those days remained, nor has that youth remained, nor has that readiness remained, nor has that very body remained; what will you now see? Having said so much, he ran off.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

Tisrī, ordinal of number fem. agreeing with *naḥl*, s. f. sing. nom. case. *Kisī*, pron. indef. from *ko'ī*¹ agreeing with *makān*, s. m. sing.

gen. case : *ke*, postpos. mas. governing the gen. case preceding, and agreeing with the word following : *bīch*, indeclinable word², constructed as a s. m. governed by some postpos. understood : *pānch*, noun of numb. : *sāt*, noun of numb. : *sipāhī*, s. m. plur. nom. case, derived from *sipāh* by the addition of the very usual affix *ī*³, and governing the verb : *baiṭhe*, v. n. part. past plur. mas. (root *baiṭh*) agreeing with *sipāhī* : *āpas-menī*, pron. common or reflective⁴ abl. case, *menī*, being the governing postpos. : *ḍīng-mārte*, v. a. part. pres. plur. mas. (from the nominal compound root *ḍīng-mār*⁵) agreeing with *sipāhī* : *the*, subst. verb or auxiliary verb past tense third pers. plur. mas.⁶ governed by *sipāhī* and forming with the preceding part. the compound, present past or imperfect, tense⁷ : *ko'ī*, pron. indef. nom. case governing the verb : *kahtā*, v. a. part. pres. sing. mas. (from the root *kah*) : *thā*, subst. verb or auxiliary verb, past tense sing. mas. agreeing with the noun to which the pron. *ko'ī* may refer, and forming with the preceding part. the compound, present past or imperfect, tense : *maīnī*, pron. first pers. sing. nom. case : *ne*⁸, expletive or affix to the nom. case, or name of the agent, before a trans. verb in a past tense : *chār*, noun of number : *ghā'o*, s. m. nom. case plur. or sing. with a numeral⁹, and governing the verb : *khā'e*, v. a. past tense indef. third pers. plur.

(2) G. par. 36.

(3) G. par. 46.

(4) G. Chap. IV.

(5) G. par. 30.

(6) G. par. 33.

(7) G. par. 26.

(8) G. note to par. 25 and par. 71.

(9) G. par. 61.

mas. governed by *ghā'o*¹⁰: *aur*, conj.: *ko'ī*, pron. indef. nom. case governing the verb: *kahtā thā*, v. a. pres. past, or imperfect tense¹¹, third pers. sing. mas. as before: *pāñch*, noun of numb.: *gharaz*, s. m. sing. used absolutely or adverbially: *har*, adj. agreeing with *ek*, noun of number: *ne*, expletive or affix¹², as before: *apne*, pron. common or reflective gen. case mas. agreeing with *larne* and repeated to denote individuality¹³: *larne*, v. n. infin. (root *lar*) used as a noun of action¹⁴, mas. sing. gen. case: *aur*, conj.: *zakham*, s. m. nom. case sing. or plur. acted upon by the following verb or compounded with it¹⁵: *khāne*, v. a. infin. (root *khā*) used as a noun of action¹⁶, mas. sing. gen. case: *kā*, postpos. mas. governing the preceding two nouns, which are coupled by the conjunction, and agreeing with the following noun: *aḥwāl*, s. m. (Arabic plur. of *ḥal* used in Hindustani as a) sing. nom. case governing the verb, as *ne* follows the name of the agent¹⁷: *bayān*, s. m. nom. case: *kiyā*, v. a. (root *kar*) past tense indef. forming with the preceding noun the compound nominal verb¹⁸ *bayān kiyū* governed by *aḥwāl*: *ek*, noun of number: *būṛhā*, s. m. or adj. used substantively, nom. case sing. governing the verb: *ṭhaṭhol*, adj. agreeing with *būṛhā*: *un*, pron. gen. case plur. from *wuh*: *ke*,

(10) G. note to par. 25, and par. 71.

(11) G. par. 26.

(12) G. note to par. 25, and par. 71.

(13) G. par. 84.

(14) G. par. 21.

(15) G. par. 30.

(16) G. par. 21.

(17) G. note to par. 25, and par. 71.

(18) G. par. 30.

postpos. mas. governing *un* and agreeing with¹⁹ *pās*, an indeclinable word²⁰ constructed as a s. m. sing. governed by a postpos. understood : *baiṭhā*, v. n. (root *baiṭh*) past part. sing. mas. agreeing with *būṛhā* : *thā*, v. substantive or auxiliary verb past tense sing. third pers. mas. governed by *būṛhā* and forming with the preceding past part. the past past, or pluperfect, tense²¹: *bolā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *bol*) governed by *būṛhā* understood : *ki*, conj. : *miyān*, s. m. plur. voc. case : *jawānī*, s. f. (being the abstract noun derived from *jawān* by subjoining *ī*²²) sing. abl. case : *men*, postpos. governing the abl. case²³: *ham*, pron. first pers. plur. (nom. sing. *main* for which the plur. is used) governing the verb : *bhī*, conj. : *saiṅron*, s. m. plur. (of *saiṅrā*) taking, as an aggregate or collective number, the termination *on* to denote plurality though constructed with a noun in the nom. case²⁴: *larā'iyān*, s. f. nom. case plur. of *larā'ī* : *lare*, v. n. past tense indef. third pers. plur. governed by *ham* (*larṇā*, being, like *bolnā* and *lānā*, considered a neuter verb, and therefore not admitting *ne* to the nom. case before it²⁵) : *aur*, conj. : *ham-ne*, pron. first pers. nom. case plur. of *main* (the plur. being used for the sing. as is frequently the case with regard to all the pers. pronouns) and followed by *ne* the expletive or affix to a nom. case before a transitive verb in a past tense²⁶: *bhī*, conj. :

(19) G. par. 7.

(20) G. par. 36.

(21) G. par. 25.

(22) G. par. 45.

(23) G. par. 7.

(24) G. par. 11.

(25) G. par. 71.

(26) G. note to par. 25, and par. 71.

hazāron, s. m. plur. taking, as a noun of number, the affix *on* to denote plurality though accompanied by another noun in the nom. case²⁷: *zakhm*, s. m. plur. nom. case governing the verb: *khā'e*, v. a. past tense indef. plur. mas. governed by *zakhm*: *aise*, adv. or adj. plur. mas. agreeing with *zakhm* and derived from the pron. *yih*²⁸: *ki*, conj.: *kahīn*, adv. of place derived from the pron. *kaun*²⁹: *badan-par*, s. m. sing. abl. case with the postpos. *par* by which it is governed³⁰: *til*, s. m. sing. nom. case acted upon by the following verb³¹, or compounded with it: *dharne*, v. a. infinitive, gerund or noun of action³², sing. mas. gen. case: *kī*, postpos. fem. governing the preceding noun and agreeing with the noun next following: *jagah*, s. f. sing. nom. case governing the verb: *bākī*, adj. sing. agreeing with *jagah*: *nahīn*, adv. of negation³³: *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. (root *rah*) governed by *jagah*: *hamāre*, pron. first pers. plur. gen. case mas. (sing. nom. *main*) agreeing with *āge*, s. m. sing. (inflected from *āgā*) governed by a postpos. understood³⁴ or used as an indeclinable word³⁵: *ab*, adv.: *koī*, pron. indef. nom. case governing the verb: *kyā*, pron. interrogative³⁶ nom. case: *laṛegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *laṛ*)³⁷ governed by *koī*: *aur*, conj.: *kyā*,

(27) G. par. 11.

(28) G. par. 51.

(29) G. par. 51.

(30) G. par. 7.

(31) G. par. 57.

(32) G. par. 21.

(33) G. par. 77.

(34) G. par. 57.

(35) G. par. 36.

(36) G. Chap. IV.

(37) G. par. 27.

pron. interrog. nom. case: *zakhm*, s. m. nom. case sing. or plur. acted upon by the verb: *khā'egā*, v. a. fut. indef. tense, third pers. sing. (root *khā*) governed by *koī*, understood.

Itnī, adj. fem. sing. derived from *yik*³⁸ and agreeing with the following noun: *bāt*, s. f. sing. gen. case: *ke*, postpos. mas. governing the noun in the gen. case preceding, and agreeing with the part. used as a mas. noun, next following: *sunte*, v. a. part. pres. mas. used as a noun governed by a postpos. understood³⁹: *hī*, adv.: *un*, pron. third pers. plur. abl. case (from *wuh*): *mei*, postpos. governing the abl. case: *se*, postpos. governing the abl. case (two postpositions occurring together⁴⁰): *ek*, noun of number: *jawān*, adj. used substantively mas. sing. nom. case governing the verb: *khafā*, adj. sing. mas. nom. case agreeing with *jawān*: *hokar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *ho*: *bolā*, v. n. past indef. tense third pers. sing. mas. governed by *jawān*: *barē*, adj. plur. mas. voc. case agreeing with *miyānī*, s. m. voc. case plur. (being the same in form as the nom. and used in the plur. by way of respect, though addressed to one person⁴¹): *kapre*, s. m. nom. case plur. (of *kaprā*) acted upon by the verb: *to*, adv.: *utāro*, v. a. imperative⁴² second pers. plur. (root *utār* which is the transitive or causal from *utar*⁴³): *dekhenī*, v. a. imperative first pers. plur. (root *dekh*): *tum*,

(38) G. par. 51.

(39) G. par. 73.

(40) G. par. 7.

(41) G. par. 64.

(42) G. par. 27.

(43) G. par. 29.

pron. second pers. plur. (from *tū* or *taīn*): *ne*, expletive or affix to the noun denoting the agent before a transitive verb in the past tense⁴⁴: *kahān*, adv. of place derived from the pron. *kaun*⁴⁵: *ghā'o*, s. m. plur. nom. case governing the verb: *khā'e*, v. a. past part. plur. mas. (root *khā*) agreeing with *ghā'o*: *haiṇ*, verb substantive or auxiliary verb pres. tense third pers. plur. forming with the preceding part. the past definite, or past present, tense. *Wuh*, pron. third pers. sing. nom. case referring to *būrḥā* and governing the verb: *haṇske*, v. n. past conjunctive part.⁴⁶ formed by affixing *ke* to the root *haṇs*: *bolū*, v. n. past indef. tense (root *bol*) governed by *wuh*: *miyān*, s. m. sing. voc. case: *gabrū*, s. m. sing. voc. case: *na*, adv. of negation⁴⁷: *wuh*, pron. demonstrative remote nom. case sing.: *zamāna*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *rahā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *rah*) governed by *zamāna*: *na*, adv. of negation: *we*, pron. demonstrative remote nom. case plur. (from *wuh*) agreeing with the noun following: *din*, s. m. plur. nom. case governing the verb: *rahe*, v. n. past tense indef. plur. mas. governed by *din*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing with *jawānī*, s. f. (derived from the adj. *jawān* by subjoining *ī*⁴⁸) sing. nom. case governing the verb: *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. governed by *jawānī*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing

(44) G. note to par. 25, and par. 71.

(45) G. par. 51.

(46) G. par. 24.

(47) G. par. 77.

(48) G. par. 45.

with *taiyārī*, s. f. (derived from *taiyār* by subjoining *ī*) sing. nom. case governing the verb: *rahī*, v. n. past tense indef. sing. fem. governed by *taiyārī*: *na*, adv. of negation: *wuh*, pron. as before, agreeing with *jism*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *hī*, adv.: *rahā*, v. n. past tense indef. sing. mas. governed by *jism*: *ab*, adv.: *kyā*, pron. interrogative nom. or accus. case acted upon by the verb: *dekhoge*, v. a. fut. indef. tense second pers. plur. mas.: *itnā*, adj. (derived from the pron. *yih*⁽⁴⁹⁾) nom. case mas. used absolutely and acted upon by the verb: *kah*, v. a. root used as the past conjunctive part.⁽⁵⁰⁾: *champat hū'ā*, v. n. (compound from *champat* and the root *ho*⁽⁵¹⁾) past tense indef.⁽⁵²⁾ sing. mas. governed by *būṛhā* understood.

𑂔 for *chār*, Four, or *chauthī*, Fourth, *naḳl*, Story.

<i>ek</i> , one, a, an,	<i>aur</i> , and,	<i>be-chāra</i> , helpless,
<i>ārab</i> , Arab, Arabian,	<i>gīrde</i> , round loaves,	<i>śirf</i> , purely, merely,
<i>badawī</i> , of the desert,	<i>nān-bā'ī-kī</i> , of baker,	<i>bo-se</i> , from the smell,
<i>shahr-i</i> , the city of,	<i>dūkān-men</i> , in shop,	<i>jītā thā</i> , he was living
<i>baghdād</i> , Baghdad,	<i>dekh-kar</i> , having seen,	<i>jab ki</i> , when that,
<i>men</i> , in, into,	<i>muxṭarib</i> , anxious,	<i>roṭī-kā</i> , of the bread,
<i>āyā</i> , came:	<i>hū'ā</i> , he became,	<i>munh</i> , the face,

(49) G. par. 51.

(50) G. par. 24.

(51) G. par. 30.

(52) G. par. 25.

dekhā, seen, he saw,
ṣabr-kā, of patience,
girebān, the collar,
chāk karke, having
 rent,
nān-bā'ī-ke, of baker,
pās, to the side, near,
 went,
 said :
 merchant,
 mine,
pet bhar, belly-full,
roṭiyān, loaves,
khilāne-kā, of giving
 to eat,
kyā, what ?
loge, will you take.
us ne, he,
us jawān-ko, that
 young man,
auroṅ-ke, of others,
nānand, the like,
ḥayāl kiyā, imagined,

ki, (saying) that,
kitnā, how much ?
khā'egā, will he eat,
agar, if,
bahut, much, very,
bhūkhā, hungry,
ho, he should be,
to, then,
do tīn, two (or) three,
roṭiyon-se, from loaves,
ziyāda, increase, more,
na khā, not eat,
sakega, he will be able ;
bolā, he spoke,
ai ārab, O Arab,
ādhī, half,
dīnār, a dinar,
de, give,
aur, and,
jitnī, as much as,
chāhe, thou mayest
 wish,
khā, eat.

ārab-ne, the Arab,
ādhī, half,
dīnār, a dinar,
dī, gave,
aur, and,
dajle-ke, of the Tigris,
kināre, on the shore,
baiṭhā, sat :
nān-bā'ī, the baker,
roṭiyān, loaves,
nikāl, having taken
 out,
nikāl, having taken
 out,
detā thā, was giving ;
aur wuh, and that
 (Arab),
pānī-men, in the water,
bhigo bhigo kar, hav-
 ing moistened, mois-
 tened,
khātā thā, was eating.
roṭiyān, the loaves,

<i>ādhī</i> , half,	<i>guṣar - kar</i> , having	<i>khā'egā</i> , wilt thou eat,
<i>dīnār-kī</i> , of a dinar,	passed,	<i>us-ne</i> , he,
<i>kīmat-se</i> , from price,	<i>dīnār-kī</i> , of a dinar,	<i>jawāb</i> , answer,
<i>guṣar - kar</i> , having	<i>naubat</i> , turn, degree,	<i>diyā</i> , gave,
passed,	<i>ā'ī</i> , came.	<i>ki</i> , that,
<i>chār</i> , four,	<i>nān-bā'ī</i> , the baker,	<i>jab talak</i> , as he said,
<i>dāng</i> (name of a	<i>be-ikhtiyār</i> , without	<i>yih pānī</i> , this water,
weight),	choice,	<i>bahegā</i> , shall go,
<i>talak</i> , up to,	<i>hokar</i> , having become,	<i>mai</i> , I,
<i>pahunchīn</i> , arrived;	<i>bolā</i> , spoke,	<i>khā'egā</i> , shall eat,
<i>balki</i> , but, moreover,	<i>ai ārab</i> , O Arab!	<i>jā'ūngā</i> , shall go (on).
<i>us-se</i> , from that,	<i>kittī</i> , how much?	

An Arab of the desert came into the city of Baghdad : and, having seen round loaves in the shop of a baker, became anxious (for them). Helpless he was living merely from the smell (or, the poor wretch was living from the smell only). When that he saw the face of the bread, having rent the collar of patience, he went near the baker, and said; O merchant, what will you take for the giving of me to eat a bellyful (of) loaves? He (the baker) imagined that young man like others, (saying to himself) that, how much will he eat? if he be very hungry, then he will not be able to eat more than two (or) three loaves; he spoke, O Arab, give half a dinar, and eat as much as thou mayest desire. The Arab gave the half dinar, and seated

himself on the bank of the Tigris (the river that flows by Baghdad): the baker having taken out one after another loaves was giving; and, that (Arab) having moistened moistened (or having continued to moisten) was eating. The loaves, having passed the value of half a dinar, amounted to four *dāng*; having, moreover, exceeded that, the turn of a dinar came (the value of the loaves passed on from half a dinar to four *dāng*, and then to a dinar). The baker having become without choice (not knowing what to do), spoke, O Arab, how much wilt thou eat? He gave answer, that as long as this water shall flow, I shall go (on) eating.

GRAMMATICAL ANALYSIS.

1 *Chauthī*, ordinal of number fem. agreeing with *nakl*, s. f. sing. nom. case. *Ek*, noun of number: *ārab*, adj. used as a s. m. sing. nom. case governing the verb: *badawī*, adj. agreeing with *ārab*: *shahr-i*, the first of the two nouns in the Persian construction, abl. case, with the sign of (*iẓāfat*) the attribute¹ or of the gen. case: *baghdād*, n. prop. being the latter of two nouns in the Persian construction, abl. case: *men*, postpos. governing the abl. case: *āyā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. (root *ā*)² governed by *ārab*: *aur*, conj.: *girde*, s. m. plur. nom. case, from *girdā*, acted upon by the following participle: *nān-bāī*, s. m. (compounded of the

Persian word *nān*, bread, and *bā'ī* a corruption of the Arabic *bā'ī*², seller) sing. gen. case: *kī*, postpos. fem. governing the gen. case preceding, and agreeing with the noun following³: *dūkān menī*, s. f. sing. abl. case with its governing postposition: *dekh-kar*, v. a. past conjunctive part. formed by affixing *kar*⁴ to the root *dekh*: *muxtarib*, an Arabic part. used as an adj.: *hū'ā*, v. n. past tense indef. sing. mas. (root *ho*)⁵ governed by *ārab*: *be-chāra*, adj. (formed by prefixing *be* a prepos. to the substantive *chāra*)⁶ agreeing with *ārab* understood: *širf*, adv.⁷: *bo se*, s. f. sing. abl. case, with the governing postpos. *se*: *jītā*, v. n. pres. part. sing. mas. (root *jī*)⁸ agreeing with *ārab* understood: *thā*, v. substantive or auxiliary past tense sing. mas.⁹ governed by *ārab* understood, and forming with the preceding pres. part. the present past or imperfect tense¹⁰: *jab*, adv. of time, derived from the pron. *jo* or *jaun*¹¹: *ki*, conj.¹²: *roṭī kā*, s. f. sing. gen. case, with the governing postpos. *kā* which is sing. mas. to agree with the following noun¹³: *munh*, s. m. sing. nom. case governing *dekhā*, v. a. past part. sing. mas. (root *dekh*)¹⁴: *ṣabr kā*, s. f. sing. gen. case with the governing postpos. *kā* which is mas. to agree with the following noun: *girebān*, s. m. sing. nom. case acted upon by the subsequent verb:

(3) G. par. 7.

(4) G. par. 24.

(5) G. par. 25.

(6) G. par. 49.

(7) G. par. 37.

(8) G. par. 23.

(9) G. par. 33, and note.

(10) G. par. 26.

(11) G. par. 51.

(12) G. par. 38.

(13) G. par. 7.

(14) G. par. 22.

chāk, s. m. sing. nom. case forming with the subjoined *karke* the compound nominal verb (root *chāk-kar*)¹⁵ past conjunctive part. agreeing with *ārab* understood : *nān-bāī ke*, s. m. (compound of *nān* and *bāī*, before explained) sing. gen. case with the governing postpos. *ke* which is mas. inflected before *pās*, an indeclinable word¹⁶: *gayā*, v. n. past tense indef. sing. third pers. mas. (root *jā*)¹⁷ governed by *ārab* understood : *aur*, conj.: *kahā*, v. a. past tense indef. sing. third pers. mas. (root *kah*) governed by *ārab* understood: *ai*, interj. governing the voc. case¹⁸: *khwāja*, s. m. sing. voc. case : *mere*, pron. first pers. sing. gen. case mas. inflected to agree with *khilāne* following : *peṭ*, s. m. sing. : *bhar*, adj. and forming with *peṭ* a noun of measure ; the following noun being idiomatically constructed without a postposition¹⁹, or in the nom. case : *roṭiyān*, s. f. plur. (from *roṭī*) nom. case acted upon by the following verb²⁰: *khilāne kā*, v. a. infin. or noun of action²¹ (the root *khilā* being the causal form from *khā*²²) mas. gen. case, with *kā* postpos. governing the gen. case: *kyā*, pron. interrog.²³ used absolutely, nom. case acted upon by the verb : *loge*, v. a. fut. indef. second pers. plur. mas. (root *le*) being a contraction of *le'oge*²⁴: *us-ne*, pron. third pers. inflected from *wuh*

(15) G. par. 30.

(16) G. par. 36.

(17) G. par. 25.

(18) G. par. 8.

(19) G. par. 56.

(20) G. par. 57.

(21) G. par. 21.

(22) G. par. 29.

(23) G. Chap. IV.

(24) G. par. 27.

with the expletive or affix *ne*²⁵: *us*, pron. demonstrative remote, agreeing with the following noun: *jawān ko*, adj. used substantively, dat. or accus. case sing. with *ko*, postpos. governing it²⁶: *auron ke*, adj. used pronominally, plur. (from *aur*)²⁷ gen. case with *ke* postpos. governing the gen. case and being mas. inflected to agree with *mānand*, s. m. sing. used as an indeclinable word²⁸ or as governed by a postpos. understood: *khayāl*, s. m. sing. nom. case: *kiyā*, v. a. past tense indef. sing. mas. (root *kar*)²⁹ forming with the preceding noun a compound verb³⁰: *ki*, conj.³¹: *kitnā*, adj. interrog. (derived from the pron. *kaun*³²) sing. mas. nom. case, acted upon by the verb: *khā'egā*, v. a. fut. indef. tense sing. third pers. mas. (root *khā*)³³ governed by *ārab* understood: *agar*, conj.³⁴: *bahut*, adj. used adverbially³⁵: *bhūkhā*, adj. sing. mas. (seemingly derived from *bhūkh* by affixing *ā*³⁶) nom. case agreeing with *ārab* understood: *ho*, v. n. fut. indef. or aorist tense third pers. sing. (being a contraction of *ho'e* or *howe* from the root *ho*)³⁷ governed by *arab* understood: *to*, conj. answering to *agar* in the preceding member of the sentence³⁸: *do*, noun of number: *tīn*, noun of number, idiomatically following

(25) G. note to par. 25, and par. 71.

(26) G. par. 7.

(27) G. par. 6.

(28) G. par. 36.

(29) G. par. 22, and 25.

(30) G. par. 30.

(31) G. par. 38, and 78.

(32) G. par. 51.

(33) G. par. 27.

(34) G. par. 38.

(35) G. par. 14.

(36) G. par. 49.

(37) G. par. 27.

(38) G. par. 38, and 80.

another numeral without the intervention of a conj.: *roṭiyonī se*, s. f. plur. abl. case (of *roṭī*) with *se*, postpos. governing the abl. case: *ziyāda*, s. m. sing. nom. case acted upon by the verb following: *na*, adv. of negation³⁹: *khā*, v. a. the root used in compos. with *sakegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *sak*) forming with *khā* preceding, a compound verb⁴⁰, and governed by *ārab* understood: *bolā*, v. n. past tense indef. third pers. sing. mas. (root *bol*) governed by *nān bāṛī* understood: *ai ārab*, an interjection or vocative sign⁴¹ prefixed to a s. m. in the voc. case: *ādhī*, adj. sing. fem. agreeing with *dīnār*, s. f. sing. nom. case, acted upon by the verb: *de*, v. a. imper. second pers. sing. being the same in form as the root⁴²: *aur*, conj.: *jitnī*, adj. (derived from the pron. *jo* or *jaun*⁴³) fem. sing. agreeing with *roṭī* understood: *chāhe*, v. a. fut. indef. or aorist (root *chāh*) second pers. sing.: *khā*, v. a. imper. second pers. sing. being the same in form as the root⁴⁴.

Ārab-ne, s. m. sing. with *ne* the expletive or affix to the name of an agent before a transitive verb in a past tense⁴⁵: *ādhī*, adj. sing. fem. agreeing with *dīnār*, s. f. sing. nom. case governing the verb: *dī*, v. a. past part. or past tense indef. sing. fem. (root *de*)⁴⁶ governed by *dīnār*: *aur*, conj.: *dajle ke*, s. m. sing. gen. case (from *dajla*) with

(39) G. par. 77.

(40) G. par. 30, divis. 3.

(41) G. par. 39, and 8.

(42) G. par. 20, and 27.

(43) G. par. 51.

(44) G. par. 20, and 27.

(45) G. note to par. 25, and par. 71.

(46) G. par. 22, and 25.

ke, postpos. which governs the gen. case, and which is mas. inflected to agree with the following noun : *kināre*, s. m. sing. inflected (from *kināra*) as governed by a postpos. understood⁴⁷ : *baithā*, v. n. past tense indef. sing. mas. (root *baith*)⁴⁸ governed by *ārab* understood : *nān-bā'ī*, s. m. (compound, as before explained) sing. mas. nom. case governing the verb : *roṭiyān*, s. f. plur. nom. case (from *roṭī*)⁴⁹ acted upon by the following verb : *nikāl nikāl*, v. a. past conjunctive part. (being the same in form as the root⁵⁰, which is transitive or causal, derived from the intrans. or neuter *nikal*⁵¹) repeated to denote the repetition or continuation of the action⁵² : *detā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *de*) agreeing with *nān-bā'ī* : *thā*, v. subst. or auxiliary past tense sing. mas. governed by *nān-bā'ī* and forming with the preceding pres. part. the present past, or imperfect tense⁵³ : *aur*, conj. : *wuh*, pron. third pers. or remote demonstrative sing. nom. case, referring to *ārab* and governing the following verb : *pānī men*, s. m.⁵⁴ sing. abl. case, with *men*, postpos. governing it : *bhigo bhigo kar*, v. a. past conjunctive part. (being the same in form as the root⁵⁵, which is the transitive or causal derived from the intransitive *bhīg*⁵⁶) repeated to denote the repetition or continuation⁵⁷ of the action, and

(47) G. par. 57. .

(48) G. par. 25.

(49) G. par. 5.

(50) G. par. 24.

(51) G. par. 29.

(52) G. par. 84.

(53) G. par. 26.

(54) G. par. 3.

(55) G. par. 24.

(56) G. par. 29.

(57) G. par. 84.

followed by *kar* a usual affix to this participle : *khātā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *khā*) agreeing with *ārab* understood : *thā*, v. subst. or auxiliary past tense third pers. sing. governed by *wuh* and forming with the preceding pres. part. the compound pres. past, or imperfect, tense⁵⁸. *Rotiyāñ*, s. f. plur. (from *rotī*) nom. case to the verb following : *ādhi dīnār*, adj. f. and the s. f. with which it agrees, sing. gen. case : *kī*, postpos. fem. governing the gen. case and agreeing with the subsequent noun⁵⁹ : *kīmat se*, s. f.⁶⁰ sing. abl. case, with *se*, postpos. governing that case : *guṣar kar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root⁶¹ : *chār*, n. of number : *dāng*, s. f. sing. following a numeral⁶², and governed by the subsequent adv. as by a postpos. : *talak*, adv.⁶³ : *pahunchīñ*, v. n. past indef. tense plur. fem. (root *pahunch*)⁶⁴ governed by *rotiyāñ* : *balki*, conj.⁶⁵ : *us-se*, pron. third pers. or remote demonstrative sing. abl. case (from *wuh*)⁶⁶ with *se*, postpos. governing that case : *guṣar kar*, v. n. past conjunctive part. (as before) : *dīnār*, s. m. or f.⁶⁷ sing. gen. case : *kī*, postpos. f. governing the gen. case and agreeing with the following noun : *naubat*, s. f.⁶⁸ sing. nom. case governing the verb : *ā'ī*, v. n. past tense indef. sing. fem. (root *ā*)⁶⁹ governed by *naubat*. *Nān-bā'ī*, s. m.

(58) G. par. 26.

(59) G. par. 7.

(60) G. par. 3.

(61) G. par. 24.

(62) G. par. 61.

(63) G. par. 37.

(64) G. par. 22, and 25.

(65) G. par. 38.

(66) G. Chap. IV.

(67) G. par. 3.

(68) G. par. 3.

(69) G. par. 22, and 25.

{compound as before explained) sing. nom. case governing the verb : *be*, prepos.⁷⁰: *ikh̄tiyār*, s. m. sing. forming with the prepos. *be* the compound adj. *be-ikh̄tiyār*⁷¹: *ho-kar*, v. n. past conjunctive part. formed by affixing *kar* to the root *ho*⁷²: *bolā*, v. n. past. indef. tense sing. third pers. mas. (root *bol*) governed by *nān-bā'ī*: *ai ārab*, interj. governing the voc. case⁷³, with the s. m. sing. governed by it: *kittī*, adj. sing. fem. nom. case acted upon by the following verb⁷⁴, and agreeing with *rotī* understood: *hkā'egā*, v. a. fut. indef. tense second pers. sing. mas. (root *khā*⁷⁵) referring to *ārab* understood: *us ne*, pron. third pers. sing. (from *wuh*) being inflected before *ne* which is an expletive or affix to the noun denoting the agent before a transitive verb in a past tense⁷⁶: *jawāb*, s. m. sing. nom. case, governing the verb: *diyā*, v. a. past indef. tense or past part. sing. mas. (root *de*⁷⁷) governed by *jawāb*: *ki*, conj.: *jab*, adv. of time: *talak*, adv. (used as a postpos. to the preceding adv.): *yih*, pron. demonstrative proximate nom. case sing. agreeing with *pānī*, s. m. sing. nom. case governing the verb: *bahegā*, v. n. fut. indef. tense third pers. sing. mas. (root *bah*⁷⁸) governed by *pānī*: *main*, pron. first pers. sing. nom. case governing the verb: *khātā*, v. a. pres. part. sing. mas. (root *khā*⁷⁹)

(70) G. par. 36.

(71) G. par. 49.

(72) G. par. 24.

(73) G. par. 8.

(74) G. par. 57.

(75) G. par. 27.

(76) G. note to par. 25, and par. 71.

(77) G. par. 22, and 25.

(78) G. par. 27.

(79) G. par. 23.

agreeing with *ārab* understood : *jā'ūngā*, v. n. fut. indef. tense first pers. sing. (root *jā*) governed by *maini*, and forming with the foregoing pres. part. a compound to denote the continuance⁸⁰ of the action intended by the first verb.

५ for *pānch*, Five, or *pānchwīn*, Fifth, *naḳl*, Story.

<i>jangal</i> , s. m. forest.	<i>char</i> , v. n. graze, eat.	tact. s. m. coming
<i>lomrī</i> , s. f. a fox.	<i>ghāt</i> , s. f. ambus-	in contact.
<i>khānā</i> , s. m. eating,	cade.	<i>sahm-nāk</i> , adj. frightful.
food.	<i>kar</i> , v. a. do, make.	<i>āwāz</i> , s. f. sound,
<i>talāsh</i> , s. f. search,	<i>chāh</i> , v. a. desire.	voice.
<i>har</i> , adj. every.	<i>shikār</i> , s. m. chase,	<i>nikal</i> , v. n. issue.
<i>ṭaraf</i> , s. f. side (on).	prey.	<i>barā</i> , adj. great.
<i>par</i> , v. n. fall, lie.	<i>ek bārgī</i> , all at once.	<i>hī</i> , adv. very, exactly.
<i>phir</i> , v. n. wander.	<i>naḳḳāra</i> , s. m. kettle-	<i>muhīb</i> , adj. tremen-
<i>nazar</i> , s. f. sight, view.	drum.	dous.
<i>murgh</i> , s. m. a fowl.	<i>latak</i> , v. n. hang.	<i>nīm</i> , adj. half.
<i>khāngī</i> , adj. domestick.	<i>ho</i> , v. n. be, become.	<i>murda</i> , adj. dead.
<i>jā</i> , v. n. go.	<i>dekh</i> , v. n. see, look.	<i>samajh</i> , v. a. under-
<i>darakht</i> , s. m. a tree.	<i>dālī</i> , s. f. a branch.	stand.
<i>nīche</i> , adv. beneath.	<i>lag</i> , v. n. come in con-	<i>dil</i> , s. m. heart, mind.

<i>apnā</i> , pron. of self, own.	<i>koshish</i> , s.f. endeavour.	<i>kah</i> , v. a. say.
<i>soch</i> , v. a. think.	<i>rah</i> , v. n. remain.	<i>afsos</i> , s. m. sorrow ; alas!
<i>gosht</i> , s. m. flesh.	<i>yahānī</i> , adv. here.	<i>śirf</i> , adv. merely.
<i>post</i> , s. m. skin.	<i>tak</i> , adv. to, up to, till.	<i>dhokhā</i> , s. m. decep- tion.
<i>muwāfiq</i> , adj. conform- able (to).	<i>phār</i> , v. a. tear.	<i>sabab</i> , s. m. cause, reason.
<i>dīl</i> , s. m. body, bulk.	<i>siwā</i> , prepos. besides.	<i>bihtarī</i> , s. f. welfare.
<i>mutawajjih</i> , adj. turn- ing towards, atten- tive.	<i>khushk</i> , adj. dry.	<i>bāz</i> , adv. back.
<i>hādiṣa</i> , s. m. incident.	<i>chamṛā</i> , s. m. leather.	<i>sach</i> , adj. true ; truth.
<i>wākīf</i> , adj. acquaint- ed.	<i>sakht</i> , adj. hard.	<i>ḍhol</i> , m. drum (large).
<i>bhāg</i> , v. n. flee.	<i>lakṛī</i> , s. f. wood.	<i>hamesha</i> , adv. always.
<i>hazār</i> , n. num. thou- sand.	<i>chīz</i> , s. f. thing.	<i>shor</i> , s. m. noise.
<i>taklīf</i> , s. f. trouble.	<i>pā</i> , v. a. get, find.	<i>par</i> , adv. but ; on, at.
<i>ūpar</i> , adv. above, upon.	<i>ātash</i> , s. f. fire.	<i>be-fā'ida</i> , adj. profit- less.
<i>charḥ</i> , v. n. ascend.	<i>pashemānī</i> , s. f. repen- tance, regret.	<i>andar</i> , indec. within.
	<i>jī</i> , s. m. life, soul.	<i>kuchh</i> , pron. any (thing).
	<i>jal</i> , v. n. burn.	<i>nahīn</i> , adv. not, (is) not.
	<i>lag</i> , v. n. be applied.	
	<i>ānsū</i> , s. m. tear.	
	<i>ānkh</i> , s. f. eye.	
	<i>jārī</i> , adj. flowing.	

† for *chha*, Six, or *chhaṭhī*, Sixth, *naḳl*, Story.

<i>yūn</i> , adv. thus.	<i>lafz</i> , s. m. word.	<i>roz</i> , s. m. day.
<i>sun</i> , v. a. hear.	<i>sabak</i> , s. m. lesson.	<i>yah-ī</i> , this, very.
<i>lakhnautī</i> , n. prop.	<i>pūchh</i> , v. a. ask.	<i>tākīd</i> , s. f. injunction.
<i>bastī</i> , s. f. village.	<i>to</i> , conj. then, indeed.	<i>phir</i> , adv. again, then.
<i>wahān</i> , adv. there.	<i>khafā</i> , adj. angry.	<i>kabhī</i> , adv. ever.
<i>mu'allim</i> , s. m. teacher.	<i>khūb</i> , adj. good; well.	<i>baghair</i> , adv. without.
<i>laṛkā</i> , s. m. boy.	<i>mār</i> , v. a. beat, strike.	<i>bāt</i> , s. f. word, speech.
<i>parh</i> , v. a. read.	<i>be-wukūf</i> , adj. foolish.	<i>mujhe</i> , pron. me, to me.
<i>miyān-jī</i> , s. m. school-master.	<i>auwal</i> , adj. first.	<i>sotā</i> , s. m. sleeping.
<i>afīm-ī</i> , opium-eater.	<i>maktab</i> , s. m. school.	<i>jagā</i> , v. a. waken.
<i>jab</i> , adv. when.	<i>adab</i> , s. m. good manners.	<i>mār-dāl</i> , v. a. kill.
<i>afīm</i> , s. m. opium.	<i>sikh</i> , v. a. learn.	<i>tauba</i> , s. f. penitence.
<i>utar</i> , v. n. descend.	<i>chāh</i> , v. a. desire.	<i>hargiz</i> , adv. ever.
<i>nīnd</i> , s. f. sleep.	<i>bā'is</i> , s. m. cause, reason.	<i>aisū</i> , adj. this-like, such.
<i>ā</i> , v. n. come.	<i>bahut</i> , adj. much, many.	<i>din</i> , s. m. day.
<i>ūngh</i> , v. n. doze.	<i>kām</i> , s. m. affair, act.	<i>rāt</i> , s. f. night.
<i>agar</i> , conj. if.	<i>gharaz</i> , adv. in short.	<i>chirāgh</i> , s. m. lamp.
<i>hālat</i> , s. f. state.	<i>har</i> , adj. every.	<i>sāmhne</i> , s. m. (in) front.
<i>yā</i> , conj. or.		
<i>shāgird</i> , s. m. scholar.		

<i>rakh</i> , v. a. place, keep.	<i>kyūn</i> , adv. why? how?	<i>bol</i> , v. n. speak.
<i>us-ī</i> , that, very.	<i>de</i> , v. a. give; let.	<i>be-adab-ī</i> , s. f. pre- sumptuousness.
<i>parhā</i> , v. a. cause to read.	<i>bahut sū</i> *, adj. very much.	<i>wāste</i> , (by) cause, (by) reason.
<i>itnā</i> , adj. this-much.	<i>ro</i> , v. n. weep.	<i>ākḥūnd</i> , s. m. precep- tor.
<i>pīnak</i> , s. f. drowsiness from opium.	<i>āp</i> , pron. self; you Sir.†	<i>jī</i> , Sir, master.
<i>shamla</i> , s. m. the work- ed end of a turband.	<i>man</i> *, s. m. prohibition.	<i>lā</i> , adv. not, (is) not.
<i>tem</i> , s. f. flame of a lamp or candle.	<i>sonā</i> , v. n. to sleep, sleeping.	<i>ḥaul</i> , s. power.
<i>pagrī</i> , s. f. turband.	<i>wakt</i> , s. m. time; (at) time.	<i>wa</i> , conj. and.
<i>garmī</i> , s. f. heat.	<i>mat</i> , adv. not, do not.	<i>kūwat</i> , s. f. strength.‡
<i>jo</i> , who, which; when.	<i>be</i> , prepos. without.	<i>nuḡṣān</i> , s. m. detri- ment.
<i>pahunch</i> , v. n. arrive.	<i>buzurg</i> , adj. great; elder.	<i>khābar</i> , s. f. informa- tion.
<i>chaunk</i> , v. n. start up.		
<i>bad-ḡāt</i> , adj. villain.	<i>bāt</i> , s. f. affair, matter.	<i>baiṭh</i> , v. n. sit.

* G. par. 15.

† G. par. 64.

‡ The whole expression intended is *lā ḥaula wa lā kūwata illā billāhi*, there is no power or strength but in God, implying, that there is no striving against fate.

√ for *sāt*, Seven, or *sātwin*, Seventh, *naql*, Story.

<i>nām</i> , s. m. name.	<i>hāth</i> , s. m. hand.	<i>pīchhe</i> , in the rear.
<i>shahr</i> , s. m. city.	<i>khā</i> , v. a. eat; suffer.	<i>le</i> , v. a. take.
<i>shakhs</i> , s. m. person.	<i>thartharā</i> , v. n. tremble.	<i>ākhirash</i> , adv. at last.
<i>hākim</i> , s. m. governor.	<i>gir</i> , v. n. fall.	<i>kābū</i> , s. m. opportunity.
<i>ittifāqan</i> , adv. by chance.	<i>kāndhā</i> , s. m. shoulder.	<i>bhī</i> , conj. also, even.
<i>sawār</i> , adj. riding.	<i>uthā</i> , v. a. raise, take up.	<i>sū'ar</i> , s. m. the hog.
<i>shikār</i> , s. m. hunting.	<i>chal</i> , v. n. move, go.	<i>jhunjhālā</i> , v. n. rage.
<i>wāste</i> , for the sake.	<i>woñhīn</i> , adv. (at) that very (time or place).	<i>dānt</i> , s. m. tooth.
<i>kuchh</i> , pron. some, any.	<i>khūk</i> , s. m. hog.	<i>mar</i> , v. n. die.
<i>hiran</i> , s. m. a deer.	<i>āhū</i> , s. m. the deer.	<i>shikār-ī</i> , s. m. hunter.
<i>khūb</i> , adj. good.	<i>māre</i> , stricken; by reason.	<i>tīnon</i> , n. numb, the three.
<i>śūrat</i> , s. f. form, figure.	<i>hīrṣ</i> , s. f. covetousness.	<i>jagah</i> , s. f. place.
<i>sā</i> , adj. like.	<i>zamīn</i> , s. f. ground.	<i>ghaṛī</i> , s. f. a twenty-four minutes.
<i>jald</i> , adj. quick, quickly.	<i>tuk</i> , adj. a little.	<i>do ek</i> , about two.*
<i>ghorā</i> , s. m. horse.	<i>sāmhnā</i> , s. f. front.	<i>maidān</i> , s. m. a plain.
<i>utar</i> , v. n. alight.	<i>katrā</i> , v. n. slink away.	<i>gīdar</i> , s. m. jackal.
<i>tīr</i> , s. m. arrow.	<i>bachā</i> , v. a. save, avoid.	<i>khushī</i> , joy, pleasure.
<i>mār</i> , v. a. strike, kill.		

* G. par. 40.

<i>khudā</i> , s. m. God.	<i>ṭaraḥ</i> , s. f. manner.	<i>charḥ</i> , v. n. ascend ;
<i>shukr</i> , s. m. thanks.	<i>farāghat</i> , s. f. leisure,	be strung (a bow.
<i>ba-jā</i> , in place.	ease.	&c.).
<i>lā</i> , v. n. bring.	<i>kabāb</i> , s. m. a roast.	<i>zih</i> , s. f. bowstring.
<i>ghizā</i> , s. f. food.	<i>sukhā</i> , v. a. dry.	<i>kaṭ</i> , v. n. be cut.
<i>latīf</i> , adj. fine, deli-	<i>khair</i> , adj. good ; well.	<i>tab</i> , adv. then.
cious.	<i>harīṣ</i> , adj. covetous,	<i>gosha</i> , s. m. corner ;
<i>muyassar</i> , adj. attain-	greedy.	horn (of a bow).
able.	<i>khayāl</i> , s. m. fancy,	<i>zor</i> , s. m. force, vio-
<i>jaisā</i> , adj. such as, as.	idea.	lence.
<i>āj</i> , adv. to-day.	<i>bāndh</i> , v. a. bind.	<i>sīna</i> , s. m. breast, bo-
<i>ab</i> , adv. now.	<i>pahle</i> , at first, sooner.	som.
<i>chand</i> , adj. how many?	<i>kamān</i> , s. f. a bow.	<i>lālchī</i> , adj. covetous.
some.	<i>chillā</i> , s. m. bowstring.	<i>pānī</i> , s. m. water.
<i>achchhā</i> , adj. good.	<i>chabā</i> , v. a. gnaw.	<i>māng</i> , v. a. ask for.*

^ for *āṭh*, Eight, or *āṭhwīn*, Eighth, *naḳl*, Story.

<i>buṛhiyā</i> , s. f. old wo-	<i>nihāyat</i> , adv. extreme-	<i>ḱaṣā-rā</i> , adv. by chance.
man.	ly.	<i>zamāna</i> , s. m. fortune.
<i>nāme</i> , adj. by name.	<i>khūb-ṣūrat</i> , handsome.	<i>gardish</i> , s. f. revolu-
<i>betī</i> , s. f. daughter.	<i>hasīn</i> , adj. beautiful.	tion.

* *Pānī na māngnā*, to be killed at once with a single blow.

<i>bīmār</i> , adj. sick.	* <i>nau</i> , adj. new, fresh.	<i>shorbā</i> , s. m. broth.
<i>tap</i> , s. f. fever.	<i>jawān</i> , adj. young.	<i>bū</i> or <i>bo</i> , s. f. smell,
<i>sozish</i> , s. f. burning.	<i>bakhsh</i> , v. a. give, for- give.	odour.
<i>he-tāb</i> , adj. powerless.	<i>phūs</i> , s. m. old dry grass or straw.	<i>sir</i> , s. m. head.
<i>gird</i> , s. m. round ; around.	<i>zindagī</i> , s. f. life, liv- ing.	<i>degcha</i> , s. m. pot, small caldron.
<i>phir</i> , v. n. turn, go about.	<i>ser</i> , adj. satiated.	<i>dāl</i> , v. a. cast, throw.
<i>dū'ā</i> , s. f. prayer.	<i>badlā</i> , s. m. ex- change.*	<i>jo kuchh</i> , whatever.
<i>niyāz</i> , s. f. supplica- tion.	<i>shafakat</i> , s. f. compas- sion, affection.	<i>nikāl</i> , v. a. cause to is- sue, take out.
<i>jūn</i> , s. f. m. life, soul.	<i>mādarī</i> , adj. maternal.	<i>sak</i> , v. n. be able.
<i>mādar</i> , s. f. mother.	<i>shab</i> , s. f. night.	<i>konā</i> , s. m. corner.
<i>kurbān</i> , s. m. sacrifice.	<i>zārī</i> , s. f. lamentation.	<i>nāgāh</i> , adv. suddenly.
<i>ta'īn</i> , postpos. to, &c. (governing dat. or acc. case).	<i>gā'e</i> , s. f. cow.	<i>bhayānak</i> , adj. fright- ful.
<i>ṣadka</i> , s. m. sacrifice.	<i>hār</i> , s. m. flock, pastu- rage.	<i>dar</i> , v. n. fear.
<i>ṣubh</i> , s. f. morning.	<i>bāwarchī</i> , s. m. cook.	<i>log</i> , s. m. people.
<i>āh</i> , s. f. sigh ; alas !	<i>khāna</i> , s. m. house, room.	<i>firishta</i> , s. m. angel.
<i>nāla</i> , s. m. lamentation.		<i>kabẖ kar</i> , v. a. seize.
<i>yā</i> , interj. O.		<i>so</i> , pron. that ; then, so.
		<i>shakk</i> , s. m. doubt.

* *Badle lenā*, to take in exchange or instead.

<i>chillā</i> , v. n. scream.	<i>miḥnatī</i> , adj. laborious.	<i>chhoṛ</i> , v. a. let go,
<i>malaku-l-maut</i> angel of death.	<i>rūḥ</i> , s. f. soul.	leave.

‡ for *nau*, Nine, or *nauwīn*, Ninth, *naql*, Story.

<i>mard</i> , s. m. man.	<i>chhal bal</i> , s. m. artifice.	<i>kuttā</i> , s. m. dog.
<i>multān-ī</i> , of Multan.	<i>uṛā</i> , v. a. cause to fly.	<i>kahān</i> , adv. where?
<i>bāzār</i> , s. m. market.	<i>sab</i> , adj. all.	<i>jawāb</i> , s. m. answer.
<i>bakrī</i> , s. f. a goat.	<i>zabān</i> , s. f. tongue.	<i>mol le</i> , v. a. purchase.
<i>kharīd</i> , v. a. purchase.	<i>bandish</i> , s. f. contrivance.	<i>lekin</i> , conj. but, yet.
<i>rassī</i> , s. f. string, cord.	<i>bāndh</i> , v. a. bind ; contrive.	<i>munh</i> , s. m. face, mouth.
<i>pakar</i> , v. a. seize, take.	<i>tīn</i> , n. num. three.	<i>pher</i> , v. a. turn, revert.
<i>nazdīk</i> , prepos. near.	<i>chār</i> , n. num. four.	<i>ma'lūm</i> , adj. known.
<i>gā'on</i> , s. m. village.	<i>judā</i> , adj. separate.	<i>le-chal</i> , v. a. take along.
<i>ka'ī ek</i> , some few.	<i>rāh</i> , s. f. road, way.	<i>thorā</i> , adj. little.
<i>rind</i> , s. m. a profligate.	<i>mulākāt</i> , s. f. meeting.	<i>dūr</i> , s. f. distance.
<i>kharā</i> , adj. standing.	<i>bhā'ī</i> , s. m. brother ; comrade.	<i>barh</i> , v. n. advance.
<i>āpas</i> , pron. themselves.	<i>najis</i> , adj. impure, nasty.	<i>dūsrā</i> , adj. second.
<i>ṣalāḥ</i> , s. f. counsel.		<i>le-jā</i> , v. a. take away.
<i>ādmī</i> , s. m. man.		<i>mūt</i> , v. n. make water.

<i>kaprā</i> , s. m. cloth, dress.	<i>uṭh</i> , v. n. rise.	<i>mol lejā</i> , v. a. buy.
<i>terā</i> , pron. of thee, thy.	<i>bol uṭh</i> , speak out.	<i>andesha</i> , s. m. thought.
<i>nā-pāk</i> , adj. impure.	<i>ḍīwāna</i> , adj. mad.	<i>samet</i> , adv. along with.
<i>soch</i> , v. a. consider.	<i>jot</i> , s. f. lustre, light.	<i>naddī</i> , s. f. river.
<i>āge</i> , adv. before.	<i>ghaṭ</i> , v. n. decrease.	<i>kūd</i> , v. n. leap.
<i>chuk</i> , v. n. be finished.	<i>jānwar</i> , s. m. animal.	<i>nahā</i> , v. n. bathe.
<i>utār</i> , v. a. make alight.	<i>yaḳīn</i> , s. m. certainty.	<i>dho</i> , v. a. wash.
<i>ḍuriyā le</i> , take and lead by a cord (in hand).	<i>shāyad</i> , adv. perhaps.	<i>ghar</i> , s. m. house, home.
<i>būṛhā</i> , adj. old (man).	<i>āḳl</i> , s. f. understand- ing.	<i>shauḳ</i> , s. m. avidity.
	<i>bīnā-ī</i> , s. f. sight.	<i>chaṭ kar</i> , v. a. eat.
	<i>khalal</i> , s. m. defect.	
	<i>jān</i> , v. a. know, think.	

! • for *das*, Ten, or *daswīn*, Tenth, *naḳl*, Story.

<i>bāghbān</i> , s. m. gar- dener.	<i>kyā</i> , what? whether, or.	<i>muḥabbat</i> , s. f. friend- ship, love.
<i>be-wuḳūf-ī</i> , s. f. stupa- dity.	<i>bāgh</i> , s. m. garden.	<i>ulfat</i> , s. f. familia- rity.
<i>rīchh</i> , s. m. bear.	<i>khet</i> , s. m. field.	<i>paidā</i> , adj. produced.
<i>dost-ī</i> , s. f. friend- ship.	<i>donon</i> , n. num. both.	<i>yahān tak</i> , to this de- gree.
	<i>ikaṭṭhe</i> , adj. in one place.	

<i>sirhānā</i> ,* s. m. place of the head.	<i>khunsā</i> , v. n. be angry.	<i>yah-īn</i> , adv. this very.
<i>makkhī</i> , s. f. a fly.	<i>patthar</i> , s. m. stone.	<i>daryāft kar</i> , discover.
<i>hānk</i> , v. a. drive.	<i>khayāl</i> , s. m. imagina- tion, idea, fancy,	<i>ākṣl-mand</i> , adj. wise.
<i>jam</i> ² , s. m. collection.	thought.	<i>nā-dān</i> , adj. ignorant.
<i>ba-dastūr</i> , as usual.	<i>dab</i> , v. n. be pressed down.	<i>dost</i> , s. m. friend.
<i>har-chand</i> , however much.	<i>be-chāra</i> , adj. helpless.	<i>dānā</i> , adj. knowing.
<i>idhar</i> , here, this side.	<i>pis</i> , v. n. be ground down, be reduced to powder.	<i>dushman</i> , s. m. enemy.
<i>udhar</i> , there, that side.		<i>bhalā</i> , adj. good : better.
<i>hāl</i> , s. m. state, condi- tion.		<i>dar pai</i> , in pursuit.
		<i>bihtar</i> , adj. better.

1¹ for *igārah*, Eleven, or *gyārahwīn*, Eleventh, *naḳl*, Story.

<i>do</i> , n. num. two.	<i>baḥaṣ</i> , v. a. argue.	<i>chatur</i> , adj. clever.
<i>kāyath</i> , (name of a tribe).	<i>uttam</i> , adj. best.	<i>sungat</i> , s. f. society.
<i>likhā parhā</i> , learned.	<i>baran</i> , s. m. class, tribe.	<i>marde admī</i> , gentle- man.
<i>makān</i> , s. m. place.	<i>paidā</i> , adj. created.	<i>tumhārā</i> , pron. your.
	<i>paṇḍit</i> , adj. learned.	

* This word is apparently from the Sanskrit शिरः Head, and स्थान Place; being applied to denote the place where the head rests when the body is reclined; as, the head of a bed, the head of a tomb, &c.; *sirhāne*, therefore, in this story means, at the place where his head rested.

<i>kaṣiṣya</i> , s. m. quarrel.	<i>da'ivā</i> , s. m. claim.	<i>bhayau</i> , (in Braj) be- came.
<i>mit</i> , v. n. be effaced.	<i>iḥhār</i> , s. m. explaining.	
<i>mu'āmalā</i> , s. m. affair.	<i>dohā</i> , s. m. couplet.	<i>kapūr</i> , s. m. camphor.
<i>munṣif</i> , s. arbitrator.	<i>swāt</i> , s. f. arcturus.	<i>kārā</i> , s. m. black snake.
<i>mān</i> , v. a. respect, mind.	<i>būnd</i> , s. f. a drop.	<i>mukh</i> , s. m. mouth.
	<i>sīpī</i> , s. f. a shell.	<i>bish</i> , s. m. poison.
<i>pasand</i> , s. f. approba- tion.	<i>mukt</i> , s. m. a pearl.	<i>sobhā</i> , s. f. splendour.
	<i>kadalī</i> , s. f. a plantain.	<i>sūr</i> , for <i>sūrdās</i> .*

12 for *bārah*, Twelve, or *bārahwīn*, Twelfth, *naḥl*, Story.

<i>jū'ārī</i> , s. m. gamester.	<i>tau</i> , adv. then.	<i>jad</i> , adv. when.
<i>jīt</i> , v. a. win, conquer.	<i>ummed</i> , s. f. hope.	<i>tad</i> , adv. then.
<i>ghāfil</i> , adj. careless.	<i>shuhdā</i> , s. m. vaga- bond, rake.	<i>māl</i> , s. m. property.
<i>paharna</i> , v. a. to dress; s. m. dressing, dress.	<i>sāth</i> , s. m. (in) com- pany.	<i>ghair</i> , adj. strange.
<i>utār</i> , v. a. strip off.		<i>maḥfil</i> , s. f. assembly.
		<i>jū'ā</i> , s. m. dice, game.

* The name of a Hindi poet and singer, who was blind; hence, a blind man is called *sūrdās*, or by way of abbreviation *sūr*. The translation of the couplet is, the drop of rain that fell when the moon was in the mansion *swāti* (arcturus) into a shell became a pearl, on the plantain became camphor, in the black snake's mouth became poison; in society is splendour (or decoration), O *sūr*! (In society a man may obtain splendour, or by society a man may become conspicuous. Compare the English phrase 'an ornament of society'.)

<i>khel</i> , v. a. play.	<i>kaurī</i> , s. f. a small shell	<i>andhā</i> , adj. blind.
<i>rūpiya</i> , s. m. a rupee.	used as coin ; money.	<i>pīs</i> , v. a. grind.
<i>āgā</i> , s. m. front, before.	<i>maṣal</i> , s. f. proverb.	<i>pāp-ī</i> , adj. sinner.
<i>khiskā</i> , v. a. slip, slide.	<i>ta'ājjub</i> , s. m. wonder-	<i>akārath</i> , adj. useless.
<i>luḡandrā</i> , s. m. a rake.	ing.	

۱۳ for *terah*, Thirteen, or *terahwīn*, Thirteenth, *naḡl*, Story.

<i>baniyān</i> , s. m. trader.	<i>dikhā'ī de</i> , v. a. appear.	<i>haridwār</i> , n. prop.†
<i>baṭohī</i> , s. m. traveller.	<i>ḍandwat</i> , s. f. obeis-	<i>kuruchhetr</i> , n. prop.§
<i>bāt</i> , s. f. road, way.	sance.	<i>kāshī</i> , n. prop.
<i>bhūl</i> , v. n. err, stray.	<i>nāth</i> , s. m. lord.	<i>gangā godāvarī</i> , n.
<i>ban</i> , s. f. forest, wood.	<i>bābā</i> , s. m. father, sir.	prop.¶
<i>wise</i> , pron. to him.	<i>hinglāj</i> , n. prop.*	<i>melā</i> , s. m. a fair.
<i>aur</i> , adj. other, more.	<i>jwālā-mukhī</i> (fire-	<i>set bandh</i> , n. prop.**
<i>jogī</i> , s. m. a devotee.	mouthed).†	<i>mahārāj</i> , sire, sir.

* A place of pilgrimage, dedicated to *Durgā*, or *Devī*, towards *Thatha*.

† A place where subterraneous fires break forth ; particularly a celebrated place of pilgrimage in the *Panjāb*, a few *kos* from Nadoun.

‡ A place of pilgrimage on the Ganges.

§ Name of a lake, supposed by the Hindūs to be the navel of the earth, and the spot where the first creation took place ; also, of the country around, where the *Kaurava* and *Pāndava*, ancient reigning families of Dehlī, fought : hence, it is a great place of pilgrimage.

|| Benares.

¶ Name of a river.

** Name of the place where *Rāma* is said to have built a bridge, on which was placed an image of *Mahādeva*, called here *Rāmeshwar*.

<i>na</i> , adv. no, not, neither.	<i>ṭhaur</i> , s. f. place.	<i>sādhū</i> , adj. good, honest.
<i>gīrhistī</i> , householder.	<i>liye</i> , taken ; on account.	<i>jan</i> , s. m. man, person.
<i>des</i> , s. m. country.	<i>bhagwān</i> , s. m. god.	<i>ram</i> , v. n. roam, wander.
<i>dosh</i> , s. m. crime.	<i>dhyān</i> , s. m. meditation.	<i>dāg</i> (for <i>dāgh</i>), s. m. spot.
<i>fakīr</i> , s. m. devotee.	<i>kahāwat</i> , s. f. saying.	<i>lāg</i> , v. n. be applied.
<i>bhaṭak</i> , v. n. wander.	<i>bah</i> , v. n. flow.	<i>ko'e</i> (for <i>ko'ī</i>), pron. any.
<i>kyauñ</i> , adv. why? how?	<i>nir-malā</i> , adj. pure.	
<i>bharam</i> , s. m. character.	<i>bandh</i> , v. n. be bound.	
<i>gañwā</i> , v. a. lose, spend.	<i>gandhīlā</i> , adj. stinking.	

۱۴ for *chaudah*, Fourteen, or *chaudahwīn*, Fourteenth, *naḳl*, Story.

<i>tālību-l-ilm</i> , student.	<i>mushtāk</i> , adj. desirous.	<i>sonhīn</i> , adv. in front.
<i>zabān-ī</i> , s. f. from the tongue, by the mouth.	<i>ghar</i> , s. m. house, home.	<i>mu'addab</i> , respectful.
<i>ālim</i> , adj. learned.	<i>darwāza</i> , s. m. door.	<i>ḥaẓrat</i> , s. f. presence ; Sir, highness, majesty.
<i>ilm</i> , s. m. science.	<i>kitāb</i> , s. f. book.	<i>salāmat</i> , s. f. safety.*
<i>ta'rīf</i> , s. f. praise.	<i>mutāla'ā</i> , s. m. study.	<i>kaun-sā</i> , what-like?
	<i>salām</i> , s. m. salutation.	

* *Hazrat salāmat*, a respectful form of address, implying, may you, Sir, be (or remain) in safety.

<i>kaun</i> , pron. who? what?	<i>ilm-i-ghaib</i> , the science	<i>akhlāk</i> , s. m. manners.
<i>khādim</i> , s. m. servant.	of what is occult.	<i>hāis</i> , v. n. laugh.
<i>liyākat</i> , s. f. fitness.	<i>sharmanda</i> , adj. a-	<i>ṣāhib</i> , s. m. possessor.
<i>bas</i> , adj. enough.	shamed.	

! ७ for *pandrah*, Fifteen, or *pandrahwīn*, Fifteenth, *naql*, Story.

<i>tājir</i> , s. m. merchant.	<i>māmī pīnā</i> , to shew	<i>wah-īn</i> , that very
<i>khāna-jang</i> , breeder	partiality.	(place).
of disturbances.	<i>nit</i> , adv. constantly.	<i>hāth uṭhā</i> , desist.
<i>khāna-jang-ī</i> , breed-	<i>dānd</i> , s. m. fine.	<i>inhon</i> , pron. plur.
ing of disturbances.	<i>bhar</i> , v. a. fill ; pay.	these.*
<i>bāp</i> , s. m. father.	<i>daulat</i> , s. f. wealth.	<i>mangā</i> , v. a. send for.
<i>rupai</i> , s. m. plur. (of	<i>kho</i> , v. a. lose.	<i>hīn</i> , adj. very.
<i>rūpiya</i>) rupees.	<i>bhūkhā</i> , adj. hungry.	<i>bāton hīn bāton men</i> ,
<i>chhuṛā</i> , v. a. liberate.	<i>ḳaid</i> , s. m. imprison-	in (about) mere
<i>wis-kā</i> , pron. of him.	ment.	words or trifling
<i>samjhā</i> , v. a. admo-	<i>sīdhā</i> , adj. straight.	matters.
nish.	<i>ho jā</i> , v. n. become.	<i>wah-ī</i> , that very.
<i>beta</i> , s. m. son.	<i>baras</i> , s. m. year.	<i>bal</i> , s. m. coil, twist.

* Respectfully for *is*, this ; see Gram. par. 17 and 64.

۱۶ for *solah*, Sixteen, or *solahwīn*, Sixteenth, *naql*, Story.

<i>kalāwant</i> , s. m. a kind of singer or musician.	<i>mol</i> , s. m. price.	<i>chalā jā</i> , go away.
<i>yahān</i> , at the abode.	<i>bīs</i> , n. num. twenty.	<i>chalā ā</i> , come along.
<i>akṣar</i> , most ; often.	<i>shāh</i> , s. m. king.	<i>unchā</i> , adj. high, tall.
<i>bādshāh</i> , s. m. king.	<i>harām-zāda</i> , bastard.	<i>baṛ</i> , s. m. Bengal fig-tree.
<i>chuhāl</i> , s. f. merriment.	<i>mulk</i> , s. m. country.	<i>unhoñ</i> , pron. plur. those ; he.†
<i>gustākḥ</i> , adj. presumptuous, rude.	<i>be-ṭarah</i> , unmannerly.	<i>peṛ</i> , s. f. tree.
<i>gā</i> , v. a. sing. <i>gā'o</i> , sing ye. <i>gā'o</i> , s. f. a cow.	<i>pesh ā</i> , behave, treat.	<i>pahchān</i> , v. a. recognise.
<i>jahān</i> , s. m. world.	<i>kal'ā</i> , s. m. a fort.	<i>be</i> , interj. you rascal !
<i>panāh</i> , s. f. protection.*	<i>nikalwā</i> , v. a. expel.	<i>tum-se</i> , with you.
<i>bail</i> , s. m. bull, ox.	<i>dar</i> , s. m. fear.	<i>na-rahnā</i> , not to remain.‡
<i>farmā</i> , v. a. command, say.	<i>do kos-ī</i> , of two <i>kos</i> .	<i>balaiyā lai'ūñ</i> , may I take (your) evils (on myself).
<i>abe</i> , interj. you rascal !	<i>chau kos-ī</i> , of four <i>kos</i> .	
	<i>bāhir</i> , adv. out.	
	<i>gāñw</i> , s. m. village.	
	<i>is-ī</i> , this very.	
	<i>bhānti</i> , s. f. manner.	
	<i>shām</i> , s. f. evening.	
	<i>taṛkā</i> , s. m. dawn of day.	

* *jahān-panāh*, an address to a sovereign, your majesty ! See Gram. par. 85.

† Gram. par. 64.

‡ Gram. par. 72

<i>mulkan</i> , (in Braj, for <i>mulkoṇ</i>) countries.	<i>yāteṇ</i> , (Braj) from this.	<i>khush</i> , adj. pleased.
<i>jahān</i> , adv. where.	<i>hār</i> , s. f. loss : <i>hār</i>	<i>taḡṣīr</i> , s. f. fault.
<i>dekhyau</i> , (in Braj, for <i>dekhā</i>) seen.	<i>mānnā</i> , to give up in despair.	<i>mu'āf</i> , adj. pardoned.
<i>tahān</i> , adv. there.	<i>āsmān</i> , s. m. sky.	<i>naukarī</i> , s. f. service.
<i>kau</i> , (in Braj) of.	<i>laṛī</i> (Braj, for <i>lī</i>) taken.	<i>ba-hāl</i> , in state (as before), reinstated.
	<i>latīfa</i> , s. m. pleasantry.	

! V for *satrah*, Seventeen, or *satrahwīnī*, Seventeenth, *naḡl*, Story.

<i>ṭhahar</i> , v. n. be fixed.	<i>siyānā</i> , adj. knowing.	<i>ārṣ</i> , s. f. representation.
<i>jī-meṇ</i> , in the mind.	<i>mat</i> , s. f. opinion, mind.†	<i>mizāj</i> , s. m. temperament, humour.
<i>pīr</i> , s. m. old man ; spiritual guide.	<i>mash'hūr</i> , adj. well known.	<i>āzmā</i> , v. a. try, prove.
<i>murshid</i> , s. m. director.*	<i>gur</i> , (for <i>guru</i>) teacher.	<i>bulā bhej</i> , send for.
<i>sau</i> , n. num. hundred.	<i>bidyā</i> , s. f. science.‡	<i>pahar</i> , s. m. a watch

* *pīr murshid*, a very respectful form of address, Sire! your Majesty! See Gram. par. 85.

† *sau siyāne ek mat*, a proverb meaning that, a hundred sensible men will be of one opinion.

‡ *sir sir āḡl*, a proverb meaning that, each head (has its own) intellect, or "many men of many minds." *Gur gur bidyā*, each teacher (has a peculiar) science.

(the division of	<i>win</i> , pron. them.	<i>kān</i> , s. m. ear.*
time).	<i>har ko'ī</i> , every one.	<i>ānkh</i> , s. f. eye.†

!^ for *aṭhārah*, Eighteen, or *aṭhārahwīn*, Eighteenth, *naḳl*, Story.

<i>paṛhā</i> , v. a. teach to read.	<i>bar-bād</i> , on the wind ; misapplied.	<i>kalīma</i> , s. m. speech.
<i>ulahnā</i> , s. m. complaint.	<i>gunah</i> , s. m. crime,	<i>sā</i> , adj. m. (fem. <i>sī</i>), like.
<i>ṣāhib</i> , s. m. master ; ‡	fault.	<i>tasallī</i> , s. f. consolation.
sir !	<i>lāzim</i> , adj. attaching.	<i>chalā jā</i> , v. n. go away.
<i>tarbiyat</i> , s. f. education.	<i>miḥnat</i> , s. f. labour, toil.	<i>dhobī</i> , s. m. washer-
<i>ab-tak</i> , adv. till now,	<i>mashakḳat</i> , s. f. trouble.	man.
yet.	<i>likhā</i> , v. a. cause write.	<i>dhobīn</i> , s. f. washer-
<i>chhokrā</i> , s. m. boy.	<i>gadḥā</i> , s. m. ass.	woman.
<i>khel</i> , v. n. play.	<i>ādmī</i> , s. human being.	<i>baṛā</i> , adj. great ; very.
<i>kahā</i> , s. m. saying, order.	<i>banā</i> , v. a. make, form.	<i>daulat-mand</i> , adj. rich.
<i>hāñ</i> , adv. yes, ay.	<i>bākī</i> , adj. remaining.	<i>jinhon-ne</i> , whom-by,
<i>nek-ī</i> , s. f. goodness.	<i>yās</i> , s. f. despair.	who.

* *kānon sunnā*, to hear with (one's own) ears.

† *ānkhon dekhnā*, to see with (one's own) eyes.

‡ *miyān ṣāhib*, like *miyān jī*, applied as a respectful appellation of a school-master.

<i>zabān-ī</i> , s. f. from the tongue.	<i>āñi</i> , v. n. (for <i>ā</i>) having come.	<i>ḍarā</i> , v. a. threaten.
<i>rasta</i> , s. m. road, way.	<i>mil</i> , v. n. meet, accord.	<i>us-ī</i> , that very.
<i>jorū</i> , s. f. wife.	<i>samajh</i> , v. a. understand.	<i>kyā</i> , pron. what? why?
<i>khaṣam</i> , s. m. husband.	<i>jhat</i> , adv. instantly.	<i>sunā</i> , v. a. make hear; tell.
<i>maujūd</i> , adj. present.	<i>torā</i> , s. m. a bag with a thousand rupees.	<i>daryāft</i> , s. f. discovery.
<i>jor</i> , v. a. join.	<i>pahle</i> , at first, sooner.	<i>bahkā</i> , v. a. mislead.
<i>jitna</i> , adj. what quantity, as much as.	<i>jaunpūr</i> , name of a city.	<i>bin</i> , adv. without.
<i>rupai</i> , s. m. plur. rupees.	<i>kāzī</i> , s. m. judge.	<i>ḡabūl</i> , s. m. assent.
<i>dil</i> , s. m. heart, mind.	<i>kyūñkar</i> , adv. how?	<i>pīchhā</i> , s. m. pursuit.
<i>bichār</i> , v. a. think.	<i>dāna</i> , s. m. grain.	<i>aulād</i> , s. f. children.
<i>hiyā</i> , s. m. heart, mind.	<i>nandolā</i> , s. m. vessel.	<i>māl</i> , s. m. wealth, goods.
<i>mat</i> , s. f. intellect.	<i>sonhīñ</i> , adv. before.	<i>amwāl</i> , s. goods, effects.
<i>hīnā</i> , adj. void, left.	<i>dikhlā</i> , v. a. shew.	<i>wārīṣ</i> , s. m. heir.
<i>gāñṭh</i> , s. f. knot; purse.	<i>bulā</i> , v. a. call.	<i>miṭṭī</i> , s. f. earth; <i>miṭṭī de</i> , bury.
<i>pūrā</i> , adj. full, replete.	<i>nirāle</i> , apart.	<i>yah-ī</i> , this very.
<i>ḡismat</i> , s. f. fate, lot.	<i>bahuterā</i> , adj. much.	<i>ākhir</i> , adv. at last.
		<i>sharm</i> , s. f. shame.
		<i>is liye</i> , for this reason.

19 for *unnīs*, Nineteen, or *unnīs-wīn*, Nineteenth, *nakl*, Story.

<i>pāras-nāth</i> , name of the 23rd <i>Jina</i> or <i>Jaina</i> pontiff; but, here used as the name of the washer- man.	<i>nikāl</i> , v. a. make issue. <i>kamar</i> , s. f. loins, waist. <i>hifāẓat</i> , s. f. protection. <i>woñhīñ</i> , adv. instantly. <i>shakl</i> , s. f. form, figure. <i>khet</i> , s. m. field.	<i>khule bandon</i> , all hin- derance removed. <i>sair</i> , s. f. perambula- tion. <i>rakhwālī</i> , s. f. guarding. <i>shabāhat</i> , s. f. likeness. <i>bāgh</i> , s. m. tiger.
<i>kaṣākār</i> , by chance. <i>pīṭh</i> , s. f. back. <i>yūñhīñ</i> , accidentally. <i>namūd honā</i> , to appear. <i>kauwā</i> , s. m. crow. <i>chouch</i> , s. f. beak, bill. <i>majrūh</i> , adj. wounded. <i>chhut</i> , v. n. be left off. <i>dublā</i> , adj. thin. <i>khul</i> , v. n. be open. <i>ghā'o</i> , s. m. wound. <i>chhipā</i> , v. a. hide, cover. <i>sher</i> , s. m. tiger. <i>chhālā</i> , s. m. skin, hide. <i>par</i> , v. n. fall, lie.	<i>char</i> , v. n. graze. <i>chug</i> , v. n. peck, pick. <i>bhāg</i> , v. n. flee. <i>kisān</i> , s. m. peasant. <i>rakhwālā</i> , s. m. keeper. <i>sūnā</i> , adj. empty, void. <i>moṭā</i> , adj. big, fat. <i>ittifākan</i> , by chance. <i>hīran</i> , s. m. a deer. <i>irāda</i> , s. m. desire. <i>wāḳī'ī</i> , adv. really. <i>khair</i> , adj. good ; well. <i>farāghat</i> , s. f. leisure. <i>rok tok</i> , s. restraint. <i>khet-ī</i> , s. f. crop.	<i>paighār</i> , s. m. ditch. <i>khātīr</i> , s. f. mind. <i>jam</i> [*] , s. f. collection. <i>yak-ē-yak</i> , all at once. <i>renknā</i> , v. n. to bray. <i>makrūh</i> , adj. hated. <i>yār</i> , s. friend, comrade. <i>chupkā</i> , adj. silent. <i>kaṣam</i> , s. f. oath. <i>harakat</i> , s. f. motion. <i>be-jā</i> , adj. improper. <i>pareshānī</i> , s. f. confu- sion. <i>mūjib</i> , s. m. cause.

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला है राजा उज्जैन नगरी का महामैन नाम राजा था और वहां का बासी देवशर्मा ब्राह्मण जिस के बेटे का नाम गुणाकर बुढ़ बड़ा ज्वारी हुआ यहां तक कि जो कुछ उस ब्राह्मण का धन था सो जूए में हार दिया तब सारे कुम्बे के लोगो ने गुणाकर को घर से निकाल दिया और उस से कुछ बन न आया लाचार होकर वहां से चला तो कितने दिनों में एक शहर में आया वहां देखता क्या है कि एक जोगी धूनी लगाये हुए बैठा है उसे दंडवत कर यिह भी वहां बैठ गया ॥

जोगी ने इस से पूछा तू कुछ खायगा इस ने कहा महाराज दोने तो क्यूं न खाऊंगा जोगी ने एक आदमी की खोप्री में खाना भर के इसे ला दिया इस ने देख कर कहा इस कपाल का अन्न मैं न खाऊंगा जब इन ने भोजन न किया तब जोगी ने ऐसा मंत्र पढ़ा कि एक चकनी हाथ जोड़ आन्के हाजिर हुई और बोली महाराज जो आज्ञा हो सो करूं जोगी ने कहा इस ब्राह्मण को इच्छा भोजन दे दीया सुन्के उस ने एक अच्छा सा मंदिर बना उस में सब सुख के सामान रखके इसे यहां से अपने साथ ले गई और एक चौकी पर बैठा भांति भांति के बिजन और पकाव चाख भर भर उसके रुब रुब रखे ॥

उस ने मन माना जो भाया सो खाया और इस के बग़द पान्दान

उसके संमुख रख दिया और केसरं चंदन गुलाब में घिस्कर उस के बदन में लगाया फिर अच्छे वस्त्र सुगंधों से बास्कर पहना फूलों की माला गले में डाल वहां से पलंग पर ला बिठाया कि इतने में सांझ हुई और यह भी अग्नी तैयारी कर सेज पर जा बैठी और उस ब्राह्मण ने सारी रैन मुख चैन से काटी ॥

जब भोर हुई वह यक्षनी अपने स्थान पर गई और इस ने जोगी के पास आन्कर कहा कि स्वामी वह तो चली गई अब मैं क्या करूं जोगी बोला वह बिद्या के बल से आई थी और जिसे बिद्या आती है उस के पास रहती है इस ने कहा महाराज यह बिद्या मुझे दो तो मैं साधूं तब जोगी ने एक मंत्र उस को दिया और कहा कि इस मंत्र को चालीस दिन आधी रात के समें जल में बैठ एक चित होके साध ॥

इसी तरह से यह साधने को जाया कर्ता और अनेक अनेक तरह के भय नजर आते पर यह किमू से न डरता जब कि वह मुदत हो चुकी तो इस ने जोगी से आकर कहा कि महाराज जितने दिन आप ने कहे थे मैं साध आया उस ने कहा कि इतने दिन अब आग में बैठ कर साध इस ने कहा महाराज एक बेर अपने कुटुम्ब से मिल आऊं फिर आके साधूंगा ॥

यह जोगी से कह बिदा हो अपने घर को गया और कुम्बे के लोगो ने इसे जी देखा तो गले लगा लगा रोने लगे और इसके बाप ने कहा ऐ मुलाकर इतने दिनों तू कहां था और किस वास्ते घर को

बिसारा ऐ पुत्र ऐसे कहा है जो पतिव्रता स्त्री को छोड़के जुदा रह जाता है और जवान नारी को पीठ देता है या जो, जिसे चाहता है वह उसे नहीं चाहता वह चंडाल के समान होता है और ऐसे कहा है गृहस्थी धर्म बराबर कोई धर्म नहीं और घरवासी की बराबर कोई संसार में सुख देनेवाली नहीं और जो माता पिता की भिंदा करते हैं सो अधम नर हैं और उन की गति मुक्ति कभी नहीं होती ऐसा ब्रह्मा ने कहा है॥

तब गुणाकर बोला कि यह शरीर रक्त और मांस का बना हुआ है सो कीड़ों की खान है और सुभाव इस का यह है कि एक रोज इस की खबर न लीजे तो दुर्मंथ आती है जो ऐसे शरीर से प्रीति करते हैं मूर्ख हैं और जो इस से हित नहीं करते वे पंडित हैं और इस शरीर का यही धर्म है कि बार बार जन्म लेता है और मिटता है ऐसे शरीर का क्या भरोसा कीजे इसे बड़तेरा पबित्र कीजे पर यह पबित्र नहीं होता जैसे मल का भरा घड़ा ऊपर के धोने से पाक नहीं होता और कोयले को कोई बड़तेरा धोवे पर वह धीला नहीं होता और जिस शरीर में मल के स्रोत सदा बहा करें वह किस तरह से शुद्ध हो ॥

इन्ना कह फिर बोला कि किस की मा किस का बाप किस की ओर किस का भाई इस संसार की यही रीत है कि कितने जाते हैं और कितने जाते हैं जो ब्रह्म और होम के कर्षेवाले हैं सो अग्नि को ईश्वर मानते हैं और जो कम चक्क हैं सो प्रतिमा कर भगवान को मानते हैं

और जोगी लोग अपने घट में ही हरि जानते हैं ऐसे गृहस्थी धर्म को मैं न कहूंगा बल्कि जोगाभ्यास कहूंगा इन्ना कह उस ने घर से बिदा ले जोगी के पास आ अग्नि में बैठ मंत्र साधा पर यक्षणी न आई तब जोगी के पास गया और जोगी ने उस से कहा कि बिद्या तुझे न आई फिर इन ने कहा हां महाराज न आई ॥

इन्ना किरुसुः कह बैताल बोला कि ऐ राजा कहो किस कारण उसे बिद्या न आई राजा बोला कि वह साधक दुचिता हुआ इस लिये न आई और ऐसे कहा है कि एक चित होने से मंत्र सिद्धि होता है और दुचित होने से नहीं होता और ऐसे भी कहा है कि जो दान के हीन हैं तिन की कीर्ति नहीं होती और जो सत से हीन हैं उन्हें लाज नहीं जो न्याय से हीन हैं तिन्हें लक्ष्मी नहीं मिलती और जो ध्यान के हीन हैं उन्हें भगवान नहीं मिलता ॥

यिह सुन बैताल ने कहा कि जो साधक मंत्र सिद्धि कर्णों के लिये आग में बैठा वह किस तरह दुचिता हुआ राजा ने कहा कि मंत्र साधने की विरियां जब वह अपने कुटुम्ब से मिलने गया उस समै जोगी ने क्रोध कर अपने मन में कहा कि ऐसे दुदिखे साधक को मैं ने बिद्या क्यूं सिखाई इस लिये उसे बिद्या न आई ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है सिंहासन बत्तीसी में से

एक दिन राजा बीर विक्रमाजीत सभा में इंद्र समान बैठा था और गंधर्व मधुर मधुर सुरों से गा रहे थे पातुर नृत्य कर भाव बता रही थीं कहीं भाट खड़े हुए उस बर्णन कर रहे थे किसी तरफ ब्राह्मण वेद पाठ कर रहे थे किसी तरफ मल आपस में युद्ध कर रहे थे और किसी तरफ चीते कुत्ते सियाहगोश हरन मेंढे मीर्शिकार लिये खड़े थे किसी तरफ अतर्दान पान्दान चगेरें गुलाबपाशें लिये खवास खड़े थे और जितनी तैयारी राजाओं की चाहिये सब थी ॥

सभा में एक से एक पंडित चतुर और बीर बैठा था उन्हें में राजा इंद्र की तरह बैठा था और सब सामान इंद्र के अखाड़े का सा था इस में राजा ने अपने चित में विचार कर पंडितों से कहा कि तुम एक बात मेरी सुनो कि स्वर्ग में राजा इंद्र जो है सो मर्त्य लोक का सब मर्म जानता है कहो कि पाताल का राजा कौन है और किस जगह बृह रहता है ॥

तब उन्हें में से एक पंडित बोला कि महाराज पाताल का राजा शेषनाग है जिस के हजार फण हैं और पद्मिनी रानी उस के यहां है और कभी सोग संताप उसे नहीं व्याप्ता आनंद से अचल राज वहां का बृह कर्ता है और जैसा बृह राजा सुखी है संसार में कोई नहीं ॥

यिह सुन कर राजा को उस के मिलने की इच्छा हुई बैतालियों को बुलाकर कहा कि मेरे तर्ह पाताल को खेचलो मैं शेषनाग के दर्शन को जाऊंगा ॥

बैताल उठाकर पाताल को लेगये और शेषनाग का दूर से मंदिर दिखा दिया राजा ने दूर से देख बैतालों को बिदा किया और आप मंदिर को चला जब जाकर उसके पास पहुंचा देखे तो वृह कंचन का मंदिर रत्न जड़े हूये जगमगा रहा है और ऐसी जोत है उस की कि जिस में रोशनी के सिवा रात दिन कुछ नहीं मअलूम होता दर दर पर कंवल के फूलों की बंदनवारें बंधी हूई हैं और घर घर आनंद हो रहे हैं ॥

राजा कुछ उर्ता उर्ता कुछ खुशी खुशी द्वारे जा खड़ा हुआ और वहां के द्वारपालों से दंडवत कर कहा महाराज को हमारा समाचार पहुंचाओ कहो कि मर्त्य लोक से एक राजा आप के दर्शन को आया है दर्बान राजा को खबर देने गया और यह द्वार पर खड़ा हुआ कहता था धन्यभाग हैं मेरे कि मैं यहां तक आन पहुंचा हूं और चारों तरफ से राम कृष्ण राम कृष्ण की आवाज आती थी और राजा के मंदिर से वेद की धुन कान पड़ती थी जब दर्बान राजा के संमुख जा प्रणाम कर हाथ जोड़ खड़ा हुआ राजा ने उस की ओर दृष्ट की ॥

उन्ने कहा महाराज एक मनुष द्वारे पर खड़ा है और कहता है कि मर्त्य लोक से आया हूं द्वारे को हजारों दंडवतें कर्ता है बल्कि जिस को देखता है उस को भी आप के दर्शन की अभिलाषा है जिस से निहायत ब चैन है यह बात सुनतेही शेषनाग उठ के द्वारे पर आया ॥

राजा ने देखतेही अष्टांग प्रणाम किया और उस ने हंस कर

आसीस दी और पूछा कि तुम्हारा नाम क्या है और कौन्सा देश है राजा ने हाथ जोड़ कर कहा कि स्वामी बिक्रम भूपाल मेरा नाम है और मर्त्य लोक का राजा हूं आप के चरण दर्शन की मुझे इच्छा थी सो मेरे मन की इच्छा पूरी हुई आज मुझे कड़ोड़ यज्ञ का फल हुआ और कड़ोड़ों दान किये का पुण्य और धन्यभाग मेरे जो आप के चरण कंवल के दर्शन हुए बल्कि चौमठ तीर्थ अश्वनाग का मुझे फल हुआ ॥

बिक्रम का नाम सुन्तेही शेषनाग मिला और हाथ पकड़ अपने मकान में ले गया अच्छी जगह बैठा चेम कुशल पूछी राजा ने कहा महाराज के दर्शन से सब आनंद हैं फिर कहा तुम किस कारण यहां आये हो और आते हुए पंथ में तुम ने बड़त कष्ट पाया होगा बिक्रम बोला कि फणनाथ मैं ने जो कष्ट पाया सो सब तुम्हारे दर्शन किये से बिस्वा फिर राजा को रहने के लिये एक अच्छा स्थान दिया और बड़त से लोग टहल करने को और उन्हें लोगों से कह दिया कि मेरी सेवा से भी तुम अधिक राजा की सेवा जाना इस तरह से पांच सात दिन राजा बिक्रमाजीत वहां रहा ॥

बअद उस के एक दिन हाथ जोड़ कर कहा कि पृथी नाथ मुझे विदा कीजिये तो मैं अपने नगर में जाऊं और वहां बैठ आप का गुण गाऊं तब शेष ने हंस कर कहा कि अब राजा तुम्हें घर जाने की इच्छा हुई है भला कुछ प्रसाद हम देते हैं तुम लेते जाओ यह कह कर लज्जल मंगवा राजा को दिये और उन का गुण कहने लगा एक

रत्न का यह सुभाव है कि जितना गहना चाहोगे सो यह तुम्हें देगा और दिन भर देते बिलंब न करेगा और दूसरे नग का यह सुभाव है कि हाथी घोड़े पालिकयां जितनी तुम मांगोगे इतनी इस से पाओगे और तीसरे लज्जल का यह गुण है कि जितनी लक्ष्मी जाओगे उतनी यह देगा और चौथे रत्न का यह प्रभाव है हरिभजन और सत्करम कर्म की जितनी इच्छा रखोगे उतनी यह पूरी करेगा ॥

इस तरह चारों लज्जलों के गुण राजा से सम्झा कर कहे और बिदा किया राजा हाथ जोड़ कर खड़ा हो कहने लगा महाराज मैं आप के गुण की उपमान हीं दे सका पर आप मुझे दास समझ कर कृपा रखिये ॥

यह कह कर राजा वहां से खुसत हवा और बैतालों को बुला सवार हो अपने नगर को आया जब कोस एक नगर रह गया तब बैतालों को छोड़ आप राजा पांछों पांछों शङ्ख को चला देखता क्या है कि एक दुर्बल भूखा ब्राह्मण चलः आता है जब वुह पास आया यह उस ने कहा कि मैं भूखा हूं कुछ मुझे भिचा दे जो मैं जाकर कुटुम्ब को पालूं ॥

सुन्तेही चिंता कर अपने मन में कहने लगा इस ब्राह्मण को इस में से एक लज्जल दूं यह विचार कर ब्राह्मण से कहा कि देवता मेरे पास चार रत्न हैं और चारों के ये गुण हैं जो तू प्रसन्न करे इन में से मैं वुह तुझे दूं तब ब्राह्मण ने कहा कि पहले अपने घर को आज्ञं तब तुम से कहूं यह कह कर ब्राह्मण अपने घर को गया और राजा

वहां खड़ा रहा वह घर में जाकर अग्नी स्त्री पुत्र और पुत्र को बहू से कहने लगा कि उन चारों लक्ष्मियों का यह ब्योरा है उन्हें तीनों में से उस की ब्राह्मणी बोली कि स्वामी तुम वह लक्ष्मी जो लक्ष्मी दे है लो और खियाल मन से उठा दो क्यूं कि लक्ष्मी से मिलते हैं सहाय और लक्ष्मी से होते हैं सब उपाय धर्म कर्म ज्ञान नेम पुण्य दान यह सब लक्ष्मी से होता है इस से तुम और तरफ चित मत डुलाओ जाकर लक्ष्मी ले आओ ॥

फिर उस का पुत्र बोला कि लक्ष्मी किस काम की है जो साथ सामान नहो और जो सामान हो तो राजा कहावे और सब कोई सिर निवावे सरन्जाम हो तो दुर्जन डरें और संसार में शोभा पाए जो लक्ष्मी छूई और जग में शोभा नपाई तो उस पुरुष का जन्म लेना निर्फल है तुम वह लक्ष्मी लो जो संसार में शोभा दे ॥

इतने में उस के बेटे की बहू बोली कि तुम वह लक्ष्मी लो आभूषण दे कि गहने के पहन्ने से स्त्री अप्सरा मन्त्रलूम हो जो रांड भी पहने तो अति सुंदरीं दिखाई दे और बिपत पड़े तो बेंच बेंच बड़त सा धन ले और जित्ना मांगोगे उतना उस से पाओगे और जित्ना बिलाओगे पुरुष हमारा बावला है और सास जुद्धि हीन है इस से ससुर तुम सज्जानी हो और तुम से मैं कहती हूं वही लक्ष्मी ले आओ जो मैं ने तुम से कहा है उस से तुम सब कुछ पाओगे ॥

यह सुनकर ब्राह्मण बोला कि तुम तीनों बीराचे हो और मेरी इच्छा सिवाय धर्म के और किसी पर नहीं क्यूं कि धर्म से संसार में

आग्नी राज पाता है और धर्म से सब काम सिद्ध होते हैं और धर्म से जग में जस होता है और धर्म कर्म से देखो कि राजा बलि ने पाताल का राज पाया और धर्म से राजा इंद्र ने स्वर्ग में जा इंद्रासन पाया और धर्म से यह काया अमर हो जाती है गर्भ बास कुट जाता है उस से तुम मेरा धर्म मत डुलाओ और मैं भी अपना सत न छोड़ूंगा इस में जो हो सो हो ॥

इसी तरह चारों ने चार मत की बातें कहीं एक की एक ने न मानी तब वह ब्राह्मण फिर कर राजा के निकट आया और आकर सब अहवाल सुनाया कहा कि महाराज मैं घर तो गया पर बात कुछ बन न आई अभी अभी सब कोई कहता है और हम चारों की चार मत हैं और आप ने यहां खड़े होकर हमारे लिये दुख पाया पर हमारा मत बन न आया ॥

यह सुन राजा ने कहा कि महाराज तुम अपने चित में निरास होकर उदास नहो चारों लक्षण तुम अपने घर ल जाओ मैं तुम्हें देता हूं क्यूं कि जिस में तुम्हारा कुटुम्ब भी प्रसन्न हो और तुम भी हमारा इसी में कल्याण है निदान राजा ने चारों लक्षण खुश होकर ब्राह्मण के हाथ दिये ब्राह्मण लेकर असीस दे अपने धाम को गया ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला ऐ राजा उज्जैन नाम एक नगरी है और वहां का राजा महाबल और उस का हरिदास नाम एक दूत था उस दूत की बेटी का नाम महादेवी वह अति सुंदर थी जब वह बर जोग छई तो उस के पिता को चिन्ता छई कि इस का बर ठूठ विवाह कर दिया चाहिये ॥

गरज एक दिन उस लड़की ने अपने बाप से कहा कि पिता जो सब गुण जान्ता हो मुझे उसे दीजो तब उस ने कहा कि जो सब इल्म से वाकिफ होगा तेरी शादी मैं उस के साथ कर दूंगा फिर एक दिन उस राजा ने हरिदास को बुलाकर कहा कि दक्षिण दिशा में हरिचंद नाम राजा है उस के पास तुम जाकर मेरी तरफ से चेम कुशल पूछो और उन की चेम कुशल के समाचार ले आओ यिह राजा की आज्ञा पाय बिदा हो उस राजा के पास कितने एक दिनों में पहुंचा और उस से अपने राजा का सब संदेशा कहा और हमेशः उस राजा के निकट रहने लगा ॥

गरज एक दिन की बात है कि उस राजा ने इस से पूछा ऐ हरिदास अभी कल जुग का आरंभ हुआ कि नहीं तब उन्ने हाथ जोड़ कर कहा महाराज कलिकाल वर्तमान है क्यूं कि संसार में झूठ बढ़ा है लीर सत घट गया लोग मुंह पर बात मीठी कहते हैं और पेट में कपट रखते हैं धर्म जाता रहा पाप बढ़ा पृथ्वी फल कम देने लगी राजा डांड लेने लगे ब्राह्मण साधु भी हुए स्त्रीयों ने लाज छोड़ दी

बेटा बाप की आज्ञा नहीं मानता भाई भाई का इन्तिबार नहीं कर्ता मित्रों से मिचार्ई जाती रही खाविन्दों से वफ़ा उठ गई सेवकों ने सेवा छोड़ दी और जिल्ली मालादूक बातें थीं वे सब नज़र आती हैं ॥

जब राजा से यह सब कह चुका तब राजा उठकर महल में गया और यह अपने स्थान पर आम्के बैठा कि इतने में एक बहानेटा उस के पास आ कहने लगा कि मैं तुझ से कुछ मांगने आया हूं यह सुन्के उन्ने कहा मांग क्या मांगता है उन्ने कहा कि अपनी बेटी मुझ को दे हरिदास बोला कि जिस में सब गुण होंग उस को दूंगा यह सुन्के वह बोला कि मैं सब विद्या जान्ता हूं फिर उस ने कहा कुछ अभी विद्या मुझे दिखला तो मैं जानूं कि तुझे विद्या आती है तब उस बहानेटे ने कहा मैं ने एक रथ बनाया है उस में यह सामर्थ है कि जहां जाने का इरादः करो तहां वह एक दिन में ले पहुंचावे तब हरिदास ने कहा उस रथ को फज़र के वक्त मेरे पास ले आइयो ॥

गरज वह भोर को रथ ले हरिदास पास आया फिर ये दोनों रथ पर सवार हो उज्जैन नगरी में आन पहुंचे पर यहां इन्तिफ़ाक़न उस के आने से पहले किसी और ब्राह्मण के लड़के ने उस के बड़े बेटे से आकर कहा था कि तू अभी वहिन मुझे दे और उस ने भी यही कहा था कि जो सब विद्या जान्ता होगा उस को दूंगा और उस ब्राह्मण के पुत्र ने भी कहा था कि मैं सब ^{एतने} ^{मित्रों} ^{से} ^{मिचार्ई} ^{जाती} ^{रही} ^{खाविन्दों} ^{से} ^{वफ़ा} ^{उठ} ^{गई} ^{सेवकों} ^{ने} ^{सेवा} ^{छोड़} ^{दी} ^{और} ^{जिल्ली} ^{मालादूक} ^{बातें} ^{थीं} ^{वे} ^{सब} ^{नज़र} ^{आती} ^{हैं} [॥] विद्या जान्ता हूं यह सुन के उस ने कहा था कि तुझे ही देंगे एक और ब्राह्मण के पुत्र ने उस लड़की की मा से कहा था कि तू अभी बेटी हमें दे उस ने भी

उसे यही जवाब दिया था कि जो सब विद्या जानता होगा उसी को अभी लडकी दूंगी उस ब्राह्मण के लड़के ने भी कहा था कि मैं संपूर्ण शास्त्र विद्या जानता हूँ और शब्द बेधी तीर मारता हूँ यह सुनके उन्ने भी कहा था कि मैंने कबूल किया तुझे ही दूंगी ॥

गरज इसी तरह से तीनों बर आन्के दकठे हुए हरिदास अपने मन में चिन्ता करने लगा कि एक कन्या और तीन बर किसे दूँ किसे न दूँ इसी फिक्र में था कि रात को एक राक्षस आन्के उस कन्या को उठाके बिन्धाचल पर्वत के ऊपर ले गया कहा है कि ब्रह्मायत किसी चीज़ की अच्छी नहीं अति रूपवती सीता थी रावण ने हरी राजा बलि ने अति दान दिया सो दलिट्टी हुआ रावण ने अति गर्व कर्के अपने कुल की चै की ॥

गरज जब भोर हुई और सब घर के लोगों ने कन्या को न देखा तब अनेक अनेक प्रकार की चिन्ता करने लगे और यह बात वे तीनों बर भी सुनके वहां आये उन में एक ज्ञानी था उस से हरिदास ने पूछा ऐ ज्ञानी तू बता कि वह कन्या कहाँ गई उन ने घड़ी एक में विचार कर्के कहा तुम्हारी लड़की को राक्षस ने पर्वत में लेजाके रखा है इस में दूखा बोला कि राक्षस को मार के मैं उसे ले आऊंगा फिर तीसरा बोला हमारे रथ पर सवार हो जाओ और उसे ले आओ यह सुन्तेही वह छट से उस के रथ पर सवार हो वहां पहुंच उस देव को मार तुरंत उसे ले आया और तीनों आपस में झगड़ने लगे तब उस के बाप ने मन में चिन्ता कर्के कहा कि सबों ने इहसास किया है किसे दूँ किसे न दूँ इसी कथा

कह बैताल बोला ऐ राजा विक्रम उन तीनों में से वुह कन्या किस की स्त्री
 हई राजा बोला वुह जोरु उस की हई जो राक्षस को मार कर लाया
 बैताल ने कहा सब का गुण बराबर है किस तरह से वुह उस की जोरु हई
 राजा ने कहा उन दोनों ने इहसान किया इस से उन को सवाब हआ
 और थिह लड्कर उसे मार्के लाया है इस वास्ते वुह इस की जोरु हई ॥

थिह कहानी इन्निखाब की गई है बैताल पचीसी में से

फिर बैताल बोला ऐ राजा धर्मपुर नाम एक नगर है वहां का
 राजा धर्मशील और उस के मंत्री का नाम अंधक उस ने एक दिन
 राजा से कहा महाराज एक मंदिर बना उस में देवी को बिठा नित
 पूजा कीजिये कि इस का शास्त्र में बड़ा पुण्य लिख्ता है तब राजा एक
 मंदिर बनवा देवी पधराय शास्त्र की विधि से पूजा करने लगा और
 बिन पूजा किये जल भी न पीता था इस तरह से जब कित्ती एक मुद्दत
 गुजरी तो एक रोज़ दीवान ने कहा महाराज मसल मशहूर है कि
 जिपूते का घर सूना मूरख का हृदय सूना और दलिद्री का सब कुछ
 सूना है ॥

थिह बात सुन राजा देवी के मंदिर में जा हाथ जोड़ स्तुति करने
 लगा कि हे देवी तुझे ब्रह्मा विष्णु रुद्र इन्द्र आठ पहर सेवते हैं और
 तू ने महिषासुर चंडमूंड रक्तबीज को दैत्यों को मार पृथ्वी का भार

उतारा और जहां जहां तेरे भक्त को बिपत पड़ी तहां तहां जा तू सहाय
 हई और यहीं आस तक मैं तेरे द्वारे पर आया हूं अब मेरे भी मन
 की इच्छा पूरी कर दूनी स्तुति जब राजा कर चुका तब देवी के मंदिर
 से आवाज़ आई कि राजा मैं तुझ से खुश हई बर मांग जो तेरे मन
 में है राजा बोला हे माता जो तू मुझ से खुश हई तो मुझ को पुत्र दे
 देवी ने कहा राजा तेरे पुत्र होगा महा बली और बड़ा प्रतापी तब
 तो राजा ने चंदन अक्षत फूल धूप दीप नैवेद्य देकर पूजा की और इसी
 तरह से हर रोज पूजा करता था ॥

गरज कितने दिनों के पीछे राजा के एक लड़का पैदा हुआ राजा
 ने बाजे गाजे से कुटुंब समेत जाकर देवी की पूजा की इस अर्स में एक
 दिन का इतिफाक है कि किसी नगर से एक धोबी अपने दोस्त को
 साथ लिये इस शहर की तरफ आता था कि देवी का मंदिर उसे नज़र
 आया उस ने दंडवत कर्मे का इरादः किया इस में एक धोबी की
 लड़की अति सुंदरी आती साम्हने से इस ने देखी उसे देख मोहित
 हुआ और देवी के दर्शन को गया दंडवत कर हाथ जोड़ उस ने अपने
 मन में कहा हे देवी जो इस सुंदरी से मेरा विवाह तेरी कृपा से हो
 तो मैं अपना सिर तुझे चढ़ाऊं यह मन्त्र मान दंडवत कर दोस्त को
 साथ ले अपने नगर को गया जब वहां पहुंचा तो उस के बिरह ने यह
 बताया कि नीन्द भूख प्यास सब बिसर गई ॥

आठ पहर उसी के ध्यान में रहने लगा यह बुरी हालत उस के
 दोस्त ने देख उस के बाप से जा सब बीरेवार कहा उस का पिता

भी यह सुनकर भैसक हो रहा और अपने जी में चिन्ता कर कहने लगा कि इस की दशा देख ऐसा मअलूम होता है जो उस कन्या से इस की सगाई न होगी तो यह अग्रा प्राण त्याग करेगा इस से बिहतर यह है कि उस लड़की से इस का ब्याह कर दीजिये कि जिस से यह बचे ॥

इत्ना विचार कर पुत्र के मित्र को साथ ले उस गांव में पहुँच उस लड़की के पिता से जाकर कहा मैं तेरे पास कुछ आचने आया हूँ जो तू देवे तो मैं कहूँ उन्ने कहा मेरे पास वह पदार्थ होगा तो मैं दूंगा तू कह इस तरह से बचन बन्द कर कहा तू अग्री लड़की मेरे पुत्र को दे यह सुनके उन्ने भी उस की बात प्रमाण कर ब्राह्मण को बुल्वा दिन लग्न मङ्गरत ठहराकर कहा तुम लड़के को ले आओ मैं भी अग्री लड़की के हाथ पीले कर दूंगा ॥

यह सुन वह वहाँ से उठ अपने घर आ सब सामान शादी का तैयार कर ब्याहने को गया और वहाँ जा विवाह कर बेटे बहू को ले फिर अपने घर आया और दूल्हा दुल्हन आपस में आनन्द से रहने लगे फिर कितने दिनों के बाद उस लड़की के पिता के यहाँ कुछ शुभ कर्म था सो वहाँ से मोता इन को भी आया ये स्त्री पुरुष तैयार हो अपने मित्र को साथ ले उस नगर को चले जब नगर के निकट पहुँचे तो देवी का मंदिर नज़र आया तो उसे वह बात याद आई तब उन्ने अपने जी में विचार कर कहा कि मैं बड़ा असत्यवादी ~~असमी~~ हूँ कि देवी से भी झूठ बोला ॥

दत्ती बात अपने मन में कह उस दोस्त से कहा तुम यहां खड़े रहो मैं देवी का दर्शन कर आज्ञा और स्त्री को कहा तू भी यहां ठहर यह कह मंदिर के पास पहुंच कुंड में स्नान कर देवी के संमुख जा कर जोड़ नमस्कार कर खड़े उठा गर्दन पर मारा कि सिर तन से जुदा हो भूईं में गिरा गरज किन्ती देर पीछे उस के मित्र ने विचारा कि इसे गये बड़ी देर हई है अब तक फिरा नहीं चलकर देखा चाहिये और उस की स्त्री को कहा तू यहां खड़ी रह मैं उसे शिताबी से ढूँढ़के ले आता हूं यह कहकर देवी के मंदिर में गया देखता क्या है कि धड़ से उस का सिर जुदा पड़ा है यह हालत वहां की देख अपने मन में कहने लगा कि संसार बड़त कठिन जाग्रह है कोई यह न समझेगा कि इन्ने अपने हाथ से सीस देवी को चढ़ाया है बल्कि यह कहेंगे कि इस की नारी जो अति सुंदरी थी उस के लेने के लिये मार्कर यह मक्र कर्ता है इस से यहां मर्ना उचित है पर संसार में बद नामी लेनी खूब नहीं ॥

यह कह तालाब में नहा देवी के साम्हने आ हाथ जोड़ प्रणाम कर खांडा उठा गले में मारा कि रांड से मुंड जुदा हो गया और यह यहां अकेली खड़ी खड़ी उक्ताकर राह देख देख निरास हो ढूँढ़ती हई देवी के मंदिर में गई वहां जाके देखती क्या है कि दोनों मूए पड़े हैं फिर इन दोनों को मूआ देख उन्ने अपने जी में विचारा लोग तो यह न जानेंगे कि आप से देवी को ये बल चढ़े हैं सब कहेंगे कि रांड फाजिर: थी बद कारी कर्म के लिये दोनों को मार आई है इस बद नामी से मर्ना उचित है ॥

यिह सोचकर सरोवर में गीतः मार देवी के संमुख आसिर निवा
 दंडवत कर तलवार उठा चाहे गर्दन में मारे कि देवी ने सिंहासन से
 उतर उस का हाथ आन्के पकड़ा और कहा पुत्री वर मांग मैं तुझ से
 प्रसन्न हूँ तब उन्ने कहा माता जो तू मुझ से खुश हूँ है तो इन दोनों
 को जी दान दे फिर देवी कहा इन के धड़ों से सिर लगा दे इन्ने मारे
 खुशी के घब्राहट से सिर बदलके लगा दिये और देवी ने अमृत ला
 छिड़क दिया ये दोनों जीकर उठ खड़े हुए और आपस में झगड़ने
 लगे यिह कहे स्त्री मेरी और वुह कहे स्त्री मेरी ॥

इन्नी कथा कह बैताल बोला कि ऐ राजा बीर विक्रमाजीत इन
 दोनों में वुह स्त्री किस की हूँ राजा ने कहा सुन शास्त्र में इस का प्रमाण
 लिखता है कि नदियों में गंगा उत्तम है और पर्वतों में सुमेरु पर्वत श्रेष्ठ
 है और वृक्षों में कल्पवृक्ष अंगों में मस्तक उत्तम है इस न्याय से जिस
 का उत्तम अंग है उसी की स्त्री हूँ ॥

यिह कहानी इन्निखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

फिर बैताल बोला कि ऐ राजा चंपापुर नाम एक नगर है वहां
 का राजा चंपकेश्वर और रानी का नाम सुलोचना और बेटी का नाम
 त्रिभुवन सुन्दरी सो अति सुन्दरी है जिस का मुख चंद्रमा सा बाल
 घटा से आंखें मृग की सी भवें धनुक सी नाक कीर की सी गला कपोत
 का सा दान्त अनार के से दाने होंठों की लाखी कंदूरी की सी कमर

चीते की सी हाथ पांव कोमल कंवल से रंग चंपे का सा गरज उस के
जोवन की जोत दिन ब दिन बढ़ती थी ॥

जब बुढ़ बालिगः छई तो राजा रानी अपने चित में चिंता कर्ने लगे
और देश देश के राजाओं को यह खबर गई कि राजा चंपकेश्वर के
घर में ऐसी कन्या पैदा छई है कि जिस के रूप को देखते ही सुर नर
मुन मोहित हो रहते हैं फिर मुल्क मुल्क के राजाओं ने अभी अभी
मूरतें लिखा लिखा ब्राह्मणों के हाथ राजा चंपकेश्वर के यहां भेजियां
राजा ने ले अभी बेटी को सब राजाओं की तस्वीरें दिखाईं पर उस
के मन में कोई न समझ तब तो राजा ने कहा तू स्वयम्बर कर बुढ़
बात भी उम्ने न मानी और अपने बाप से कहा रूप बल ज्ञान जिस
में ये तीनों गुण होंगे पिता उसे मुझे देना ॥

गरज जब कितने एक दिन बीते तो चारों देश से चार बर आये
फिर उन से राजा ने कहा अब्रा अब्रा गुण बिद्या मेरे आगे जाहिर
कर कहो उन में से एक बोला मुझ में यह बिद्या है कि एक कपड़ा मैं
बनाकर पांच लख को बेचता हूं जब उस का मोल मेरे हाथ आता
है तब उस में से एक लख ब्राह्मण को देता ॥ दूसरा देवता को चढ़ाता
हूं तीसरा अपने अंग लगाता हूं चौथा स्त्री के वास्ते रखता हूं पांचवें को
बेचकर रुपे ले नित भोजन कर्ता हूं यह बिद्या दूसरा कोई नहीं जानता
और मेरा जो रूप है सो जाहिर है ॥

दूसरा बोला मैं जल थल के पशु पंखी की भाषा जानता हूं मेरे बल
का दूसरा नहीं और सुंदरताई मेरी आप के आगे है तीसरे ने कहा मैं

ऐसा शास्त्र समझता हूँ कि मेरे समान दूसरा नहीं और खूबसूरती मेरी तुम्हारे बरबरा है चौथे ने कहा मैं शास्त्र विद्या में एक ही हूँ दूसरा मुझ सा नहीं शब्द बेधी तीर मारता हूँ और मेरा हुल्ल जग में रोशन है आप भी देखते ही हैं ॥

यिह चारों की बात सुन राजा अपने जी में चिन्ता करने लगा कि चारों गुण में बराबर हैं किसे कन्या दूँ यिह सोच कर उस ने बेटी के पास जा चारों का गुण बयान किया और कहा मैं तुझे किसे दूँ यिह सुनके वह लाज की मारी नीची गर्दन कर चुप हो रही और कुछ जवाब न दिया ॥

दुसरी बात कह बैताल बोला ऐ राजा विक्रम यिह स्त्री किस के जोग है राजा ने कहा जो कपड़ा बनाकर बेचता है सो ज्ञात का शूद्र है और जो भाषा जानता है वह ज्ञात का बैस है जो शास्त्र पढ़ा है सो ब्राह्मण है और शब्द बेधी उस का सजाती है यिह स्त्री उस के लाइक है ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला ऐ राजा बीर विक्रमाजीत चूड़ापुर नाम एक नगर है वहाँ का चूड़ामण नाम राजा था जिस के गुरु का नाम देवस्वामी और उस के बेटे का नाम हरिस्वामी वह कामदेव के समान सुन्दर और शास्त्र में बृहस्पति की बराबर और धन उस के कुवेर का सा वह

एक ब्राह्मण की बेटी कि नाम उस का लावण्यवती था ब्याह लाया उन दोनों में बद्धत सी प्रीति छई ॥

गरज एक दिन गर्मी के मौसिम में रात के वक्त चौबारे की छत पर दोनों गाफिल पड़े सोते थे इत्तिफाकन स्त्री के मुंह पर से ओढ़नी सरक गई और गंधर्व विमान पर बैठा हवा में उड़ा ह्मआ कहीं जाता था अचानक उस की नज़र इस पर पड़ी कि वह विमान को नोचे लाया और उस सोती को विमान पर रखकर ले उड़ा कित्नी देर के पीछे ब्राह्मण भी सोते से उठा तो देखता क्या है कि स्त्री नहीं तब घब्राया और वहां से उतर्कर तमाम घर को ढूंढा जब इसे वहां भी न मिली तो सारी नगरी की गली गली कूचः कूचः ढूंढता फिरा लेकिन कहीं उसे न पाया फिर अपने जी में कहने लगा कौन उसे ले गया और कहां गई ॥

गरज जब कुछ बस न चल सका तो आखिर लाचार हो अफ़सोस कर्ता ह्मआ घर को आया और वहां उसे फिर दुबारा भी ढूंढा और न पाया जब उस बिन घर सूना नज़र आया तब निहायत बचैनी और बेकली से बेइख्तियार हो हाथ प्राण प्यारी हाथ प्राण प्यारी कर्के पुकारें लगा फिर उस के वियोग से अति व्याकुल हो यहस्ती छोड़ बैराग ले लंगोटी बांध भभूत मल माला पहन नगर तज तीर्थ यात्रा को निक्का नगर नगर गांव गांव तीर्थ कर्ता ह्मआ एक नगर में दो पहर के समें जा पहुंचा जब भूख से निपट लाचार ह्मआ तो ठाक के पत्तों का दौना बना हाथ में ले एक ब्राह्मण के घर जा उस से कहा कि मुझे भोजन भिजा दो ॥

गरज जब प्रीति के बस आदमी होता है तब उसे धर्म जात और खाने पीने का कुछ विचार नहीं रहता और निरादर हो जहां पाता है तहां खाता है ॥

जब उस ब्राह्मण से दूधने भीख मांगी तब उस ने दूध से दौना ले घर में जा खीर से भर ला दिया यह उस दौने को लिये तालाब कनारे आया वहां एक बड़का दरख्त था उस की जड़ पर दौना रख सरोवर में मुंह हाथ धोने गया उस वृक्ष की जड़ से एक काला नाग निकल उस दौने में मुंह डाल चला गया और वह दौना तमाम जड़ से भर गया कि दूध में यह भी हाथ मुंह धोकर आया पर उसे यह अहवाल मअलूम न था और भूख भी निहायत लगी थी आतेही खीर खाई और वहीं उसे विष चढ़ा ॥

फिर दूधने उस ब्राह्मण से जाकर कहा कि तैं ने मेरे तईं विष दिया और मैं अब दूध से मरुंगा दत्ता कह घुमकर गिरा और मर गया फिर उस ब्राह्मण ने दूधसे मूआ देख अग्नी स्वकीया स्त्री को घर से निकाल दिया और कहा ब्रह्म हत्यारी तू यहां से जा ॥

इसी बात सुना बैताल बोला कि ऐ राजा दूध में से ब्रह्म हत्या का पाप किसे छूआ राजा ने कहा सांप के मुंह में तो विष होता है दूध से उसे पाप नहीं और ब्राह्मण ने भूखा जान्के भिछा दी थी उसे भी पाप नहीं और उस ब्राह्मणी ने स्वामी की आज्ञा से भीख दी थी उसे भी पाप नहीं और उस ने भी अन्जाने खीर खाई तिस से उसे भी पाप नहीं ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

बैताल बोला है राजा मिथलावती नाम एक नगरी है वहां का राजा गुणाधिप उसकी सेवा करने को दूर देस से एक चिरम्देव नाम राजपुत्र आया रोज़ उस राजा के दर्शन को जाया कर्ता लेकिन मुलाकात न होती थी और जितना धन वह लाया था सो बरस रोज़ के अर्से में सब बैठकर यहां खाया और वहां घर उसका वैराने होगया एक दिन की बात है कि राजा शिकार को सवार हुआ और चिरम्देव भी उसकी सवारी के साथ हो लिया ॥

इन्तिफ़ाक़न राजा एक बन में जाकर फ़ौज से जुदा हो गया और लोग सवारी के एक और जंगल में भटक गये लेकिन एक चिरम्देव ही राजा के पीछे था निदान उस ने ही पुकार कर कहा महाराज लोग सवारी के पीछे रह गये हैं और मैं आप के घोड़े के साथ घोड़ा मारे चला आता हूं राजा ने यिह सुनके घोड़े को रोका कि इस में यिह बराबर आया राजा ने उसे देख के पूछा तू किस वास्ते इतना दुर्बल हो रहा है तब यिह बोला जिस स्वामी के पास रहिये और वह ऐसा हो कि हजारों को पालता हो और अभी ख़बर न ले तो इस में उस को कुछ दोष नहीं मगर अपने करम का दोष है जैसे दिन को सारा जहान देखता है मगर उल्लू को नज़र नहीं आता इस में गुनाह सूरज का क्या है हैरत है मुझ को कि जिन्ने मा के पेट में रोज़ी पहुंचाई थी जब कि हम पैदा हुए और दुन्या की गिज़ाओं के लाइक अब वह ख़बर नहीं लेता नहीं मअलूम कि सोता है या मर गया और अपने नज़दीक माल ओ दौलत चाहनी किसी बड़े आदमी से कि देते वक्त वह

मुंह बनावे और नाक भी चढ़ावे इस से ज़हरि हलाहल खाकर मर जाना बिहतर है ॥

और ये छः बातें आदमी को हल्का कर्ती हैं एक तो छोटे नर की प्रीति दूसरे बिना कारण की हंसी तीसरे स्त्री से बिबाद करना चौथे असज्जन स्वामी की सेवा पांचवें गधे की सवारी छठे बिना संस्कृत की भाषा और ये पांच चीज़ बिधाता मनुष के करम में पैदा होते ही लिख देता है एक तो आर्बल दूसरे करम तीसरे धन चौथे बिद्या पांचवें जस महाराज जब तक आदमी का पुन्य उदै होता है सब उस के दास बने रहते हैं और जब पुन्य घट जाता है तो बंधु बैरी हो जाते हैं पर यह एक बात मुकर्रर है सुस्वामी की सेवा करने से कभी न कभी फल मिल रहता है निर्फल नहीं रहता यह सुन राजा ने उन सब बातों को गौर कर उस वक्त कुछ जवाब न दिया पर उस से यह कहा कि मुझे भूख लगी है कहीं से कुछ खाने को ला ॥

चिरम्देव ने कहा महाराज यहां अन्न भोजन न मिलेगा यह कह जंगल में जा एक हिरन मार खीसे से चक्मक निकाल आग सुल्गा गोशूत के भस्त्रिक्के भून राजा को खूब से खिला आप भी खान्ये गरज जब राजा का पेट भर चुका तो उस ने कहा ऐ राजपुत्र अब हमें नगर को ले चलो कि राह मुझे मअलूम नहीं उस ने राजा को नगर में ला उस के मंदिर में पहुंचा दिया तब राजा ने उस की चाकरी मुकर्रर कर दी और बज्जत से उसे वस्त्र आभूषण दिये फिर वह राजा की सेवा में हाज़िर रहने लगा ॥

गरज एक दिन राजा ने किसी काम के लिये समुद्र कनारे उस राज

पुत्र को भेजा वह जब कनारे पहुँचा तो उस ने एक देवी का मंदिर देखा उस में जा देवी की पूजा की लेकिन जब यह वहाँ से बाहर निकला तो वहाँ उस के पीछे से एक सुंदर नायका आ उस से पूछने लगी ऐ पुरुष तू किस लिये यहाँ आया है वह बोला ऐश के लिये आया हूँ और तेरे रूप को देख मैं मफ़तून हुआ हूँ ॥

उस ने कहा जो मुझ से कुछ इरादः रखता है तो पहले इस कुंड में जाके अभ्यास कर फिर उस के पीछे जो तू मुझे कहेगा सो मैं सुनूंगी यह सुन्ते ही वह कपड़े उतार तालाब में पैठ गीतः मार निकल कर देखे तो अपने नगर में खड़ा है इस अचम्भे को देख तर्सनाक हो लाचार अपने घर जा और कपड़े पहन राजा के पास आ सब वृत्तान्त कहा राजा ने सुन्ते ही कहा मुझे भी यह अचम्भ दिखा यह कहते ही सवारी मंगा दोनों सवार हो कर चले कितने दिनों के अर्से में सागर के किनारे आये उसी देवी के मन्दिर में जा कर पूजा की फिर राजा जब बाहर निकला तो वही नायका एक सखी साथ लिये राजा के पास आन खड़ी हुई और राजा का रूप देख मोहित हो बोली ऐ राजा जो मुझे आज्ञा दे सो करूँ राजा ने उसे उत्तर दिया जो तू मेरा कहा करे तो मेरे सेवक की स्त्री हो वह बोली मैं तेरे रूप की आधीन हूँ इस की जोरु किस तरह से होजं राजा ने कहा अभी तो तू ने मुझ से कहा जो तू हक़ करेगा सो मैं करूंगी और सज्जन जिस बात को कहते हैं उस का निवाह कर्ते हैं अपने वचन को पाल मेरे सेवक की जोरु हो यह सुनके वह बोली जो आप ने कहा सो मुझे प्रमान है तब राजा सेवक का

गन्धर्व विवाह कर दोनों को साथ ले अपने राज धाम में आया इन्ही बात कह बैताल बोला राजा बताओ खामी और सेवक में किस का सत अधिक हुआ ॥

राजा बोला सेवक का फिर बैताल बोला कि जिस राजा ने ऐसी सुन्दर स्त्री पा सेवक को दी तिस राजा का सत अधिक न हुआ तब राजा बीर विक्रमाजीत ने कहा जिन का धर्म उपकार करना है तिन के उपकार करने में अधिक क्या है और जो आपकाजी हो परकाज करे सोही अधिक है इस कारण सेवक का सत अधिक हुआ ॥

यिह कहानी इन्तिखाब की गई है सिंहासन बत्तीसी में से ॥

एक दिन राजा बीर विक्रमाजीत ने खुश होकर रास मंडली के प्रधान को आज्ञा दी यिह कातिक महीना धर्म महीना है इस में कुछ हरि का भजन मन लगाकर किया चाहिये सरद पूनों को ठाकुर की रास लीला करो प्रधान ने राजा की आज्ञा पाय देस देस के राजा और पंडितों को न्योते भेज बुलाया और जितने नगर के जोगी थे उन को भी खबर दे तलब किया और जितने देवता थे उन्को भी मंचों से आवाहन कर के बिठलाया ॥ रास होने लगा चारों ओर से जै जै कार शब्द होने लगा और राजा एक एक का शिष्टाचार मनुहार कर कर फूल माल ठाकुर की प्रसादी देने लगा देखा राजा ने सब देवता आये पर चन्द्रमा नहीं आये यिह अपने जी में विचार बैताल पर सवार

हो चंद्र लोक को गया वहां जा संमुख हो दंडवत की और हाथ जोड़ कर कहा स्वामी मेरा क्या अपराध है जो आपने कृपा न की और सब ने मेरे भाग पर कृपा की है तुम्हारे बिना मेरा काम अधूरा है अब बिजै कीजिये और काम मेरा सुधारिये आप को धर्म होगा मुझे संसार में जस मिलेगा जो कदाचित आप इस में विलम्ब कीजियेगा तो मैं हत्या दूंगा ॥ तब चन्द्रमा ने हंस कर कोमल मधुर बकन से कहा राजा मैं तुझ से सत्य कर कहता हूँ तू अपने जी में उदास न हो मेरे जाने से संसार में अन्धकार हो जायगा इस लिये मेरा जाना नहीं बन्ता तुझे अभिलाषा थी मेरे दर्शन की सो तेरी इच्छा पूजी तेरा काम सुफल होगा तू जा अपने नगर में जो काम तूने आरम्भ किया है सो पूरन कर ॥

इस तरह से राजा को सम्झा अमृत दे विदा किया राजा ने सिर चढ़ा लेलिया और दंडवत कर अपने नगर को चला रस्ते में देखा कि जम के दो दूत एक ब्राह्मण का प्राण लिये जाते हैं राजा ने विदेव दृष्ट से जाना और उस ब्राह्मण के भी प्राण ने राजा को देख दूर से कहा कि इस राजा से भेट है राजा ने उस ब्राह्मण की आवाज सुनकर कहा कि भाई तुम कौन हो तब उन दोनों ने सम्झाकर राजा से कहा कि हम जम के भेजे उज्जैन नगरी गये थे ब्राह्मण का जी लिये अपने स्वामी के पास जाते हैं ॥ राजा ने उन से कहा पहले इस ब्राह्मण को तुम हमें दिखा दो पीछे अपने काम को जाओ वे दूत राजा को साथ ले नगर में गये जहां उस ब्राह्मण की देह पड़ी थी वहां दिखाया राजा देखते ही उस ब्राह्मण को सिर निझड़ा अपने जी में कहने लगा

कि यह तो हमारा ही पुरोहित है राजा ने दूतों को बातों में लगा नज़र बचा वह अमृत उस के मुँह में डाल दिया ब्राह्मण राम का नाम ले उठ खड़ा रहा राजा ने प्रणाम किया ब्राह्मण ने आसीस दी दूतों से हाथ जोड़ बिन्ती कर कहा यह जी दान में ने तुम से पाया यह देख कर दूतों ने अपने जी में अचम्भा किया कि यह राजा ने क्या किया हम जाकर क्या जवाब देंगे यह विचार करते हुए दूतों ने जम के पास जा सब राह की अवस्था कही जम सुनकर चुप हो रहा और राजा ब्राह्मण का हाथ पकड़ अपने मंदिर को लाया बड़त सा दान दे बिदा किया॥

यह कहानी इन्तिखाब की गई है बैताल पचीसी में से ॥

●ताल बोला ऐ राजा दक्षिण दिशा में धर्मपुर नगर है वहाँ के राजा का नाम महाबल एक समे उसी देस का एक और राजा फौज ले चढ़ आया और उस का नगर आन घेरा कितने एक दिनों लड़ता रहा जब सेना हस्की मिल गई और कुछ कट गई तब लाचार हो रात के वक्त रानी को बेटी समेत साथ ले जंगल में निकल गया जब कई एक कोस वन में पहुँचा तो प्रभात हुआ और एक गाँव नज़र आया तब रानी और राजकन्या को एक पेड़ तले बिठला आप गाँव की तरफ़ खाने का कुछ सामान लेने चला था कि इस में भीलों ने आन घेरा और हथियार धार दे बिहसुन के राजा ने तीव्र मारना शुरू किया और

उधर से उन्होंने ॥ इस तरह एक पहर लड़ाई रही और कितने एक लोग भीलों के मारे गए इतने में एक तीर राजा के कपाल में ऐसा लगा कि वह भैराकर गिर पड़ा और एक ने आ राजा का सिर काट लिया जब रानी और राजकन्या ने राजा को मूआ देखा तो रोती पीटती उल्टी बन को चली इसी तरह से कोस दो एक चल मान्दी होके बैठीं और अनेक अनेक भांति की चिन्ता करने लगीं ॥

इस में चन्द्रसेन नाम राजा और उसका बेटा दोनों शिकार खेलते हुए उसी जंगल में आ निकले और दोनों के पांव के चिन्ह देख राजा ने अपने पक्ष से कहा कि इस सज्जन में आसी के पांव के निशान कहां से आये राजपुत्र ने कहा मैं राजा के पांव के चिन्ह देखी के हूं पुत्र ने पांव देखे छोटा नहीं हीना रोने में कहा कि ऐसा कोमल चरण पुष्प का नहीं होता फिर राजपुत्र ने कहा इसी समें गई हैं राजा ने कहा कि इस जंगल में ढूँंठें जो मिलें तो जिसका यह बड़ा पांव है सो तुझे दूंगा और दूसरी मैं लूंगा ॥ इस तरह से आपस में वचन बन्द हो आगे जा देखें तो दोनों बैठी हई हैं उन्हें देख खुश हो मुवाफिक करार के अपने अपने घोड़े पर बैठा घर से आये रानी को राजकुंवर ने रक्खा और राजकन्या को राजा ने ॥ इसी कथा कहते ताल बोला ऐ राजा विक्रम उन दोनों के लड़कों का आपस में क्या नाता होगा यह सुन राजा अज्ञान हो चुप हो रहा ॥

آرام حاصل ھوا اب يہاں بندِ بخاني کا داروغہ خود ھماری خدمت کي واسطي حاضر ٿھا اور ھماری مہمان کي خدمت کو باعثِ اپني افتخار کا سمجھتا ٿھا ھنوز ھم في کھاني سي فراغت نہ پاڻي ٿھي کي ٿانہل خان کي بھتیجی في اپني حاضر باشي کا پیغام بھیجا تا کي اپني چچا کي پاس آکر اپني راست بازی ظاهر کري اور اپني بي گناھي ثابت کري اُسکي درخواست سي خانصاحب في اپني حضور مين اُسکي آني کي اجازت دي

شَیخ بَرَجِل سَمجھ ڪر اُنکي ڪانڌهي پر جا چڙها تا ڪه اُنهن کي گلي لڳائي
 اِٽني مين اُسکي مان ني اُسکو دڀڻا اور مارني ڪو اُٿي مگرو خَلِيقِ اس کا مانع
 هُوا اور لڙڪي ڪو ڪانڌهي پرسي نه اُتارا اور لڙڪي سي ڪها ڪه ڪيُون جي اَبَتَلڪ
 تَم اِپني پُراني دوست بَرَجِل ڪو نِهين بھولي هو ميان دِڪ بھي ميري بڙي سپاهي
 تَم بھي يهان مَوَجُود هو دِيکھو ڪه مِين تَمڪو نِهين بھولا هُون يه ڪھڪر اُن دونون
 لڙڪون ڪو حلوا سوھن دِيا وي بيچاري ڪه صَبَح سي ڪُچھ ڪھائي ڪو نه ميسر هُوا تها
 ڪمال رَغبت سي ڪھائي لڳي

اب هم سب ڪھائي پر ڪه جو قَرِيب ٿيندا هو ڪيا تها جا بيٺي ميري ٻانه *
 مِين اب تڪ نِهائيت دردت تها انا ٻن خان ني چونڪه ڪُتِب طِب کا ڪشور ڪه
 ڪيا تها اور اس سبب سي فن طبابت مين معقول مهارت بهم پهچائي تهي
 جلد ايڪ ليپ کا نسخہ ميري واسطي لکھڪر عطار کي يهان ڪه جو قَرِيب اُس
 ڪوچي کي تها بهيجا جلد دوا تيار ڪر ڪر لاي اور اُسکي استعمال سي معاً مَجھڪو

* جب وڪراف وڪفيلد کي گھر مين آڻ لڳي تهي اُس حادثي مين اُنکي
 ٻانه مين چوڻ آئي تهي ڪه ڪها احوال قصه سابق مين مذڪور هي اور

ايڪ آئي ضرب ڪلڊن ٻائي هي

هوڻيڻي ڪه مڃهه ڪو دَوڙي مين مات ڪر سڪين تب مين جڳنسن بولي ڪه
 مين اُس شخص ڪو جائتا هون سچ هي ڪه اُسڪي برابر ڪوڙي اور دَوڙي والا نهين
 هي اُسني نوڪارل ڪي پٺوڀر ڪو مات ڪيا هي اور اُسڪا نام ٿمهي بگستر هي مين
 اُسڪو خوب جائتا هون اور اُسڪي رهنهي ڪا ٿهڪانا بهي مڃهي معلوم هي اگر آپ
 حڪم ڪرين ڪه بنديخاني ڪا داروغه ميري ساڻه دو آدمي ڪر دي تو اهي ايڪ
 دو گهڙي ڪي عرصي مين اُسڪو لا حاضر ڪرنا هون خان صاحب ني به سکر
 داروغه ڪي بلاني ڪا حڪم ڪيا جب داروغه آيا تب خان صاحب ني پوڄها ڪه
 تُم مڃهه ڪو جائتي هو تب اُنني عرض ڪي ڪه هان خداوند ڪون آيسا شخص هي
 ڪه اس پر ٿانهل خان مري خوبيان نه معلوم هوڻيڻي اور جو شخص ڪه ايڪ
 مرتبه آپ ڪو جائتا هي تو ودهميشه چاهتا هي ڪه آپ ڪو جاني بهت اچها
 ميري غرض به هي ڪه مين اس شخص ڪو ايڪ ڪام پر بهاجتا هون سو تُم ايني
 دو نوڪرانڪي ساڻه ڪرو اور تُم جائتي هو ڪه مين عدالت ڪا متعلق هون سو تُم
 خاطر جمع رکو ڪه تُم پر ڪجهه بات نه آيگي آپ ڪا حڪم بس هي نوڪر حاضر
 هين جهان چاهي اُنکو وهان بهيچ دي جي

آئينه مين جڳنسن بنديخاني ڪي دو پادشاه ڪو ساڻه ليڪر ٿمهي بگستر ڪي

بگستر ڪي اُنهي مين جڳنسن بنديخاني ڪي دو پادشاه ڪو ساڻه ليڪر ٿمهي بگستر ڪي

بات هي اگر تمني رمزين چهانن تهن تو مين ني نبي تئكو انكا جواب ديا
 تها اور اسوقت جو وهان تهي ان سي پوچھو كه ميري جواب بهي ايسي لطيف
 تهي جيسي كه تمھاري ڪنابي سچ ٻه هي كه اسوقت مين ڪسي سي خفا نهين
 هون مگر اس ملعون سي كه جو اس نازين ڪولي بياگا تها مڃهي اسوقت اتني
 فرصت بهوي كه اسڪي صورت ڪو مين خيال ڪرتا تا كه اسڪي نقشي ڪا بيان
 اخبار ڪي ڪاغذ من چھواتا كه اس باعث سي اسي ڪوي ڪوي پڪڙ لاتا صوفي
 جان اگر تئ اسڪو ڏيکھو نو پهر پھچان سڪتي هو

خان صاحب مين ڪجهه نهين ڪم سڪتي هون مگر ڪيا خوب اب مڃھڪو ياد آيا
 هي كه اسڪي بهون پرايڪٽ نشان تها اس عرصي مين ميان جنڪنسن بول
 اٿهي كه بيگم صاحب بي ادبي معاف هو تو ميرا سوال به هي كه آيا اس
 شخص ڪي سر ڪي بال سرخ رنگت نبي تب صوفي خانم ني جواب ديا كه هان
 سرخ تهي تب بعد اسڪي ميان جنڪنسن ٿانهل خان ڪي طرف مخاطب هو ڪر
 ڪهني لڳي كه آپني اسڪي ٿنگريون ڪي طرف بهي لحاظ ڪيا تها كه وي بهت
 لئي تهن تب خان صاحب ني جواب ديا كه مين انڪي لٺان ڪا تو ڪجهه ڏڪر
 نهين ڪر سکتا هون مگر انڪي چالاڪي مڃھ پر ثابت هوي هي ڪيونڪه وه مڃھ
 سبھان الله اب همني انڪو پايا هي آگي هم ڪيا دهر كه ايسي بهت ڪم لوڪ

سب غریب موڏهو سمجھتی تھی با وجود اُسکي کي ٻيہ خان مشہور اور معروف
 ھن اور اُنکي خوبان اور نيڪ ذاتي اور نام تمام جہان پر روشن ھی اور
 تمام وزير اور بادشاہ اُنکي بات سنتي ھين اور سب لوگ اُنکي بات کي قابل
 ھين اور ٻيہ وہ شخص ھی جو اپني ملڪ کي ڇڏھ کر ٿا ھی اور اپني بادشاہ کو
 دل سي چاھتا ھی ميري جو رو ني جو اب اُنکا نام سنا تو اُسکي کان کھڙي
 ھوئي اور اُسکو اپني قديم گستاخيان ياد آين اور ماري ڏر کي اُسکا رنگ رڌ
 ھوگيا اور ميري مٿي صوفي جان کي جني شيخ برجل کو اپنا عاشق سمجھا ھا
 جب اُن ني سنا کي ٻي خان بزرگ ھين تو اپني جي مين ٻيہ سوچي کي اس
 شخص مين اور مجھ مين بہت ٻڙا فرق ھی ٻيہ امير ھی اور مين فقير شايد
 ٻيہ مجھ سي ميل نڪري ٻيہ سوچکر آنکھون مين آنسو ٻھراي

اور ميري جو رو غريبي سي پکار اُٿي کي خان صاحب مجھي ٻيہ ڏر ھی کي آپ
 ميري تقصير نه معاف کرينگي پڇھلي دفعه کي آپ ھماري گھر مين آئي تھی
 اور ھمکو اپني ملاقات سي سرفراز کيا تها اور اسوقت جو مجھ سي گستاخيان
 ھوئن اور مين ني آپ پر رمزين چھانئين تھين شايد کي اب اُن تقصرون کو نه
 بخشينگي

تب خان صاحب ني مٺو

اسکي تقصير کي تخفيف کا هي اور يہ ميری واسطی ايک سبب هي کہ ب
 مين اس کي تقصير کو معاف ڪرون اور بعد اسکي مهرباني سي ميري بيٺي کا
 انهن ني هاتہ پکڑايا اور کہا اگرچہ تم عجبہ کو يہاں ديکھني سي بہت حيران
 هوئي مگر مين اکثر اسي ادنا مقدمون کی واسطی قيديون کی ملاقات کو گما
 ہون اور اب يہاں آيا ہون تاکہ اس مرد بزرگ کي حق مين انصاف ديکھون
 مين تيري باپ کي خوبيان اس بيمس من ديکھتا تھا کہ کہا ميری خاطرين
 اپني غريباتي گھر مين انهن ني کی هين اور کس کس طرح ميري خوشآمد اور
 پيش آمد کرتی تھی اور انکی خوبين سي من آيسا محظوظ هوا ہون کہ کسي
 مجلس بادشاهي مين بيبي مين ني بہ لذت کسي نپاي تھی واہ واہ کیا بي
 ساختگيان آپس من کرتی نہي جبکہ آگ ناپني کو باہم هوکر ہم سب نشيتی
 تھی ميري ہتيجي کو دريافت هوا کہ مبرا يہاں آي کا قصد تھا اس لي وہ
 يہاں آيا هي اور يہ بہت بي جا هي کہ تمکو يا اسکو بدون مقابلي کی تقصير
 وار تھراي اور اسکا کچھ مضائقہ نہي کہ ہر درد کي ايک علاج بيبي هي اور
 مين بدون خود ستاي کي يہ کہہ سکتا ہون کہ آج تک کسي ني ميرا نام
 نہي سنا هي کہ ٹانہل خان ني کسي بي انصافي کي هو

سُحَّانَ اللّٰہِ اب همني اُنکو پایا هي آگي هم کیا دھو کھی مين تھی کہ اُنکو هم

کرين جب تک کہ مجھ کو اُنکي ملاقات کي واسطي فرصت هو بعد اُسکي
 ميری بھتي کي طرف متوجہ ہوکر کھني لڳي ۽ ڪيُون اب تُم ني پهر وھي ڪام
 ڪيا کہ جسکي سبب سي مين تُم سي پھلي ناخوش ھوا تها اور اب اُسکي
 تُم کو ازراہ عدالت سزا ملا چاھتي ھي شايد کہ نُمَني يہ خيال ڪبا ھي کہ
 جب تُمَني اِپني جان کو ناچيز جانا تو تُمَنياري واسطي درست ھي کہ دُوسري
 کي جان مارو مگر تُم انهي يہ نہين سمجھي ھو کہ ڪيا فرق ھي اُس خانہ جنگي
 مين کہ جو اِپني جان کي بي قدری سي جان بازي کرتا ھي اور کسي اور
 خوني من کہ جو چوري چھپي دُوسري کي جان مارتا ھي اور ڪيا جُواري دغا
 باز نہين کہ جو ٽھيڪريون کو پيسون کي جڳہ داؤن مين لڳاتا ھي

تب مَن بول اُٿا کہ شيخ صاحب يہ رحم کا مقام ھي ڪيُونکہ جو کُچھ کہ
 اُتي ڪيا ھي اِپني دُکھياري مان کي تابعداري سي ڪيا ھي کہ جس غريب اُچري
 ھوئي ني غصي کي حالت مين بي تاب ھوکر اِپني بھتي کو لکھا تها کہ
 جاڪر اِپني بہن کا اُس شخص سي کہ جسني اُسکا ناموس کھويا ھي بدلا لي
 اور ديکھ ليجي کہ يہ خط موجود ھي کہ جس سي تُمکو بالڪل احوال
 معلوم ھوگا

تب اُنھن ني خط جلدي سي پڙھکر کھا اگرچہ يہ عذر بجا نہين مگر باعث

بچاني والي سي ڪيون نهن جاکي مُصافحه ڪرتي هو بهادر هميشه بهادرون سي
مُحبت ڪرتي هين

با وجودِ اس سب گُفت و سُنود کي ميرن بيٺا حيران ڪتي کي عالم مبن شيخ
برجل کو ديکھتا تها کي انني مين هماري مہمان ني دريافت کيا کي انکا بهيد
کھل گيا اور بڙي ايک جلال اور غرور سي کي کبھي هم ني اس شخص مين يہ
شان نه ديکھي تھي ميري بيٺي کو کھا کي پاس آوي (هرچند کي کسي بڙي
فلسفي ني يون کھا هي کي بي گناه کي گرفتاري ايک بلا مين باعثِ تعجب
اور توجهِ خاطر خاص و عام کا هوتي هي مگر ميري نزديڪ عجيب تريہ هي کي
کوئي اچھا شخص آنکي اس کو اس بلا مين سي نجات دي) غرض کي شيخ
صاحب ني ميري بيٺي کي طرف نگاه تند سي ديکھ کر کھا کي اي بي وقوف
يہ تيري دوسري بيوقوفي هي ابھي کچھ اور نکھني پائي تھي کي اتني مين
بندبختاني کي چوڪي دارني آنکي شيخ صاحب سي عرض کي کي کوئي امير
زاده باھر کھڙا هي کي ابھي اڻي جلودارون سميت اس گانو مين داخل هوا
هي اور اب آپ کي ملاقات کي واسطي يھان آيا هي اور آپ کي خدمت
مين بندگي عرض ڪري کھتا هي کي اگر آپ کو فرصت هو تو وہ آپ کي
ملاقات کا مشتاق هي يہ سڻکي شيخ برجل ني کھا کي اچھا انکو کھو کي توقف

اُسڪو بهي اجازت هُئي ڪه وَه بهي اُنڪي هماري ساڻه شريڪ هُو جب ڪه
 ميري مهمانون ڪو اِس احوال ڪي غم سي تخفيف هُئي تب مين في ميان
 جنڪنسن ڪي بهي درخواست ڪي ڪه ڪيا خوب هُو ڪه وَه بهي اُنڪي اِس دعوت
 مين شريڪ هُئِن (جب ميري عرض قبول هُئي) اور ميري بيٺي ڪي آمدني
 سي بيٺيون ڪي جهنگار اُس ڪي بهن ڪي کان پڙي جلدي بيقرار هُو اُڻه ڪر دُوري
 اور اُس اُٿا مين شيخ برجل مُجھ سي پوڇهني لڳي ڪه ڪيا تمھاري بيٺي ڪا
 نام جارڇ هي تب مين في ڪها ڪه هان صاحب تب شيخ برجل يه سُنڪر
 چپ هُو رهي جب ميرا بيٺا اُس جڳه مين ڪه هم بيٺهتي تهي داخل هُو
 تو مين ڪيا ديکھتا هُون ڪه وَه شيخ برجل ڪي ديکھني سي حيران هي تب
 مين في پُڪار ڪها ڪه بيٺا اڳڙه هماري بُري نصيون في همڪو نهايت زبردست
 ڪيا هي ليڪن خدا في هماري واسطي آخران مُصبتون سي نجات بدي هي
 ديکھ ڪه تيري بهن ڪو خدا في همسي پهر لا ملایا اور اِس جوان في اِس ڪو بچايا
 هي اور اُنڪي وسيلي سي هماري بيٺي همڪو پهر ملي هي سو تو بڙهڪر اُنڪي
 هاڻه چوم ڪيونڪه اِنڪا هم پر بڙا حق هي

با وجود اِسڪي ڪه ميري بيٺي في يه سب سنا مگر حيراني سي مَادب شيخ
 برجل ڪي سامني دُور ڪهڙا تها تب اُسڪي بهن بولي ڪه بهيا جان تُم ميري

کو قبول ڪيا تب انهن تي حڪم ڪيا ته جو ڪجهه اچا ڪهانا شير مال اور ڪباب ڪي
قسم سي تيار هوئي لادين اور اس ڪي ساڻه دو چار چو پهلين چوڪهي شراب
ڪي حاضر ڪرين اور مسڪراڪر ڪهني لڳي ته اب هم بهي اپني گائڻه ڪهولينگي اور
دل ڇلاڪر اس بنديخاني مين جشن ڪرينگي اور اگرچه بنديخاني مين اس
طرح ڪا اتفاق هوا هي مگر اتي جشن ڪي ڪهي خواهش نهجي جيسي ته اب
مجهه ڪو هوس هوئي هي اتي مين خدمت گار ڏوڪان سي پهرا اور اسباب
ڪهاني ڪا چئي لڳا اور بنديخاني ڪا چوڪي دار ته جو اب نهايت متوجه اور سر
گرم خدمت ڪا تها اُسي بهي هماري واسطي ايڪ ميز عاريت لا حاضر ڪي
جب خدمتگار شراب اور ظروف ڪهاني ڪي ميز پرچن چڪا تب دو معقول
مشقابين مطعومات نفيس سي بهري هوئين لا حاضر ڪين

مگر ميري بيبي ڪو اپني بهائي ڪي حادثي ڪي ڪجهه خبر نهي اور هم سب ڪو
بهي منظور نه هوا ته اس حادثي ڪا اُسي ڏڪر ڪرين تا ته شايد اسکا دل اس
خوشي مين بجهه نڄائي ليڪن مجهو ايسي بيچيني تهي ته اپني خوشوطني
ظاهر ڪرنا ايڪ امر لغو تها آخر ڪو مجهه سي نهرا ڳيا ته هم سب ملڪي ڪهائين
پيئن اور خوشيان ڪرين اور وهه بيچاره قيد مين گرفتار رهي لاجار مين ني اسکا
ڏڪر جهيڙا اور تمام قصه بيان ڪيا اور درخواست ڪي ته ڪيا خوب هو ته اگر

هين مگر ايڪ حرف ٻه هي ڪه آپ اڀني جي مين ٻه نه سمجھيگا ڪه مين
ني آپکو گچھ نهين ديا هي اگرچہ اس نازنين ڪا حسن و جمال مشهور هي مگر
سواي اسڪي اسڪا هنر اور ڪمال آپ کي واسطي ٻڌي دولت هي

تب شيخ برجل بولي ڪه آپ کو ميري ناداري ڪا احوال خوب معلوم هي ڪه
مچھ مين اسقدر مقدور نهين هي ڪه اس نازنين کي خدمت جسطرح سي ڪه
چاهي هي مچھ سي هو سڪي

مين ني جواب ديا ڪه اگر تمھارا فقر اور احتياج اس امر سي مانع هي تو خير
مقام صبر ڪا هي مگر ميري نزديڪ اس لڙڪي کي خاوند هوني کي قابل سواي
تمھاري دوسرا شخص نهين هي اور اگر ميري پاس لاکھون کي دولت هوي ڪه
اس کي دھيز مين دن اور لاکھون آدمي هووين ڪه اس کي بياھ کي واسطي
تجويز ڪرون تو ان سبھون مين سي سواي تمھاري اور ڪسي شخص کو نه اختيار
ڪرنگا

جب شيخ برجل ني ميري زباني ٻه سب سنا تو چڱي هو رهي اور گچھ
جواب نديا اور اس خاموشي سي معلوم هوا ڪه شايد انکو تمھيد بياھ پسند نه
آي سو انھون ني اس بات کو ٿا لکر مچھسي ڪھا ڪه اگر آپکو منظور هو تو ڪھانا
نان ٻاڙي کي يھان سي آپکي ناشتي کي واسطي منگوائون مين ني اس بات

لي چلا اور رستي مين گاڙي هانگتا جاتا ٿيا اور ڪراهنٽا جاتا ٿيا اس سي معلوم
 هوتا هي ته اُسکي بدن مين بڙي جوت آئي ٿي اور مين ني ديکها ته آخر
 الامر شيخ برجل کو بهي اس پر رحم آيا ته جب هم سرائي مين پهنجي اور
 گجه ناشتي کي واسطي اُتري تو انهنون ني ميري عرض سکر اس گاڙيان
 کو وهان جهوڙا اور دوسرا گاڙيان وهان سي پيدا ڪرکي ادھر روانه هوي
 جب مين ني اُسکي زباني يه ماجرا سنا تو مين ني بي اختيار هوکر اُسي گلي
 لگا ليا اور شيخ صاحب کا نهايت ممنون هوا اور اُسي کها ته اگرچه اس قيد
 خاني مين ميرا گجه دست رس نهين چلتا مگر دل سي مجھکو خوشي حاصل
 هوي هي شيخ صاحب آڻني ميري بيٺي کي جان اور عزت بچائي هي اور*
 اگر اب يه تمھاري لائقي هي تو تم اسکو قبول ڪرو اور اگر تمکو گواره هو ته
 مجھ سي تباه حال کي گهر مين شادي ڪرو تو يه تمھاري هي اور اب اس
 ميري بيٺي سي اقرار شادي کا ليجئي جيسا ته آب پهلي اسکا دل لي چڪي.

* چونڪه شيخ برجل مدت سي اس لڙکي پر عاشق ٿي اس سبب سي
 لڙکي کي باب ني شيخ صاحب کي محبت اور خدمت گذاري ديکھڻ چاها
 اور راضي هوا ته شيخ جي اس لڙکي سي شادي ڪرين

(ان کي ڏيکھڻي سي ميرِي جان مين جان آگِيِي) اور جب يي گاڙِي کي
 نزديڪ پهاڻجي تب مين انکا نام ليکڙپکاري اور انکي حمايت درخوآست کي
 انهن تي جب ميرا غل سنا تو گاڙِي بان سي پکارکر کها کِه گاڙِي ڪهڙِي ڪر مگر
 اُسي ڪُجه خيال نڪيا اور بلڪه جلدي هانکنا شروع ڪيا تب مين اپني جي مين
 مايوس هوِي کِه اب شيخ برجل مڃه نڪ نه پهاڻجيني کِه اِتي مين ڪيا
 ڏيکھڻي هون کِه شيخ جي ڏوڙي آتي هين اور پاس پهاڻجتي هي گاڙِي بان کو
 ايسا ايڪ لڳه مارا کِه زمين ڀر فرش هو گيا جب گاڙِي وان گر پڙا تب گهوڙي
 بيِي خود بخود ڪهڙِي هو گِيِي اور اُس قضاڪ تي نڪل ڪر تلوار ڪهاڻجي اور شيخ
 جي سي ڪهني لگا کِه يهان سي جاتا ره مگر شيخ جي تي ايڪ ايسا لڳه مارا
 کِه اُسکي تلوار ڏوڏڪڙي هو گِيِي تب تو وه بهگورا بهاگا اور شيخ جي تي ايڪ
 گولي کي ٿي تڪ اُسکا پيڇها ڪيا مگر وه انکي هاتھ سي به نڪلا اس عرصي مين
 مين بهي گاڙِي سي کود پڙي تا کِه اپني حمايتي کي ڪُجه مدد ڪرون اِتي مين
 يي بهي ميرِي پاس جلد پھري اور گاڙِي وان جب هوش مين آيا تو اُتي وهان
 سي بهاڻي کا قصد ڪيا مگر شيخ جي تي اُسي کها کِه تيرا بچا وِسي مين هي
 کِه گاڙِي کو شهر کي طرف پير لي چل گاڙِي بان تي بهي سوچا کِه سواي
 اُسکي مڃهي بهي کوِي اور چاره نهين هي سو گاڙِي کو شهر کي طرف هانک

مگر چونکہ آپ نی قبول نفرمایا تو مین اُسی لاجار ہو رہا اور سواي افسوس کي
 مُجھکو کُچھ چاره باقی نہ رہا

تب مین نی جواب دیا کہ جو کُچھ آپ نی فرمایا تھا سو بجا تھا کیونکر کہ
 اب مُجھي اُسکا تجربہ حاصل ہوا ہی مگر صوفي جان اُس کا احوال تو
 کہو کہ کیونکر تم پر یہ حادثہ واقع ہوا اور وہ کون ایسا قضاٹ تھا کہ تمکو
 لی بھاگا

تب وہ بولی کہ باوا جان جب مین اما جان کي ساتھ راہ مین چلی جاتی
 تھی کہ اتنی مین ایک شخص نی آنکي مُجھکو پکڑ کر گاڑی مین ڈال دیا اور
 آپ بھی اُس مین سوار ہو لیا اور گاڑی بان سی کہا کہ جلد یہاں سی گاڑی
 دوڑا اگرچہ مین نی رستی مین لوگون کو دیکھ کر فریاد کي کہ مُجھکو بچاؤ مگر
 میری فریاد کُچھ مفید نہوئی اور اُس قضاٹ نی بھی مُجھکو دلایا دینا شروع
 کیا اور ڈرایا کہ اگر تو غل مچاویگی تو مُجھکو سزا دُونگا (یہ سنکر مین جُھکی
 ہو رہی) مگر مین نی بھی گاڑی کي پردون مین چھید کیا اور (اُسکي راہ سی
 عالم انتشار مین رستی کي سیر کرتی ہوئی چلی جاتی تھی کہ اتنی مین)
 کیا دیکھتی ہوں کہ شیخ برجل جلدی جلدی قدم اُٹھائی ہوئی لُٹھ کاندھی
 پر دھری ہوئی کہ جس رفتار پر اکثر ہم ٹھٹھی مارا کرتی تھی چلی آتی ہیں

اَنسو ڏٻڏبا لائي تب وُه نازنين پُڪاري ڪه باوا جان اس جَوَان بهادر ڪي سبب
 سي ميري نجات هُئي اور اسڪي شُجاعت ني ميري عِصمت اور جان بچائي
 اور شيخ برچل ڪو ڏيکها تو وُه بهي نهايت خوشحال نظر آئي بسبب اسڪي ڪه
 اُسي ايسي نازنين ڪي خدمت هو سڪي

تب مين ني اُنڪو ڏيکهر ڪها ڪه شيخ برچل تُم اب همڪو يهان اس خرابي سي
 ڏيکهي هو اور اب هماري اس حالت مين اور اُسوقت مين ڪه تُم هماري گهر
 مين آتي ته پڙا فرق هي اور بعد مدت ڪي همڪو اپني غلطي معلوم هُئي
 اور هماري تين ڪو جو شڪت تُمهاري طرف سي تها وُه بالڪل اُٿه ڪيا اور هم ني
 جو تُمهاري قدر ڏاني نڪي اُسي هم بهت پشيمان هين اور جو گستاخي ڪه تُمهاري
 خدمت مين مڃهي هُئي ماري خجالت ڪي ميري چار آنکھين تُمسي
 نهين هو سڪتين مگر اب يه اُميد هي ڪه تُم مڃهڪو مُعاف ڪرو ڪي ڪيونڪه مين
 ني دھوڪها ڪهايا به سبب اُس نا لائق ڪي ڪه جني دوستي ڪي پردي مين مڃهڪو
 غارت ڪر ڏيا

تب شيخ برچل بولي ڪه تُمني ميري ڪُجهه تَقصير نهين ڪي سو مين تُمڪو ڪيا
 مُعاف ڪرون اور مين تُم سي ڪبهي ناخوش نه تها اور وُه جو قبل ازين آپ
 سي اور مڃه سي گُفتگو هُئي ته ميرا مقصود اُسي فقط مغالطي ڪا اظهار تها

کوٺڙي مين قيد ڪرون مگر مڃهسي ٻه خدمت البتہ هو سگي ڪه هر روز صبح
 ڪي وقت آپڪي بيٺي ڪو آپڪي ملاقات ڪي واسطي آني دنون غرض بندي خاني
 ڪي چوڪيدار ڪي اس تقرير سي مبن نهايت ممنون هوا اور بمقتضاي لا چاري
 اپني بيٺي ڪو گلي لگا ڪر رخصت ڪيا اور اسڪي کان مبن سمجهايا ڪه صبر سي
 ساري مشڪلين حل هوني هيئن

بعد اسڪي مين اپني ڇهوني پر جا لبتا اور ميرن چھوٽا ببتا ميري پتي ڪي پاس
 بيٺه ڪر سبق پڙهني لگا ڪه اتني مبن ممان جنڪنسن ني آنڪي مڃي خبر
 دي ڪه مبن ني تمھاري بيٺي ڪي خبر ڪه جو ڪهوي گئي تهبي سني هي ڪه لوگون
 ني اسڪو ايڪ مرد آدمي ڪي ساٿه ديکھا هي ڪه راه مين وي ڪچھ ناشتا ڪر رهي
 تهبي اور انڪا اس شهر ڪي آني ڪا اراده هي ابھي هم اس گفتگو مين تهبي ڪه
 اتني مين خوشي خوشي سي وهان ڪي چوڪيدار ني آنڪي مڃهسي ڪھا ڪه تمھاري
 بيٺي جو ڪهوي گئي تهبي سو پھر ملي هي اتني مين مين موسلي ني ڊوڙڪر خبر
 دي ڪه صوفي خانم شيخ برچل ڪي ساٿه نيچي ڪي دالن مبن آئي هي اور
 آپڪي ملاقات ڪو آني هي

اس عرصي مبن ديکھتا ڪيا هون ڪه ميري جان صوفي خانم ماري خوشي ڪي
 ديواني ڊوڙڪر ميري گلي آن لڳي اور اسڪي مان بهي بي اختيار خوشي سي

هِي الْغُرُضُ تَمَامِ هِنْدُوسْتَانِ صُوبَهُ بَنَگُ وَ دُکھَن وَ قَنَدھَارِ سَمِيتِ بَيسِ صُوبِي
 اِيکُ سَو نَوِي سُرْکَارِ چَارِ هِزارِ دُو مَحَالِ کُو شَامِلِ هِي اَوَرِ اَمْدِنِي اُسْکِي اَتھِ
 اَرَبِ اَتھِ کَرُوڙِ اَتھِ لاکھِ اِسي هِزارِ پانسو تِرَاسِي دَامِ هِي

يہ هِي تَرَجْمہ گیارھويں فِصلِ دُوسَرِي کِتَابِ وِکْرَافِ وَکْفِلْدِ کِي فِصِي کَا *

جَب کَہ مَينِ نِي اِس طَرَحِ نَصِيحَتِ کِي اَوَرِ لوگ رُخِصَتِ هُوِي تَب بِنْدِي
 خَانِي کِي دَارُوغہ نِي اَن کِي عَرَضِ کِي کَہ غُلامِ اِپْنِي عَہْدِي کِي اِتْمَامِ مَينِ عَجَبُورِ
 هِي کَبُونِکَہ مَجھکُو اِس طَرَحِ حُکْمِ هُوَا هِي کَہ اَبِ کِي بِيٲِي کُو اِيکُ تَارِيکُ

* A free translation of the eleventh chapter of the second book of Goldsmith's Vicar of Wakefield (or the thirtieth chapter of the whole work): and, it will serve as a specimen of the manner in which English may be conveyed into so different a dialect as the Hindūstānī. The translation was made by Mir Hasan Ali, whose residence in England had given him an opportunity of acquiring a considerable acquaintance with the language of the original.

بیان کیفیتِ بلادِ ہند کا

القصہ اس مملکت کی تعریف اور یہاں کی رہنی والوں کی توصیف جہاں تک کیجی جا ہی کیونکہ ہر ایک چھوٹا بڑا آیا گیا دانا بیٹا اس سرزمین کو سرائتا ہے بلکہ اپنی بود و باش بھی یہیں چاہتا ہے چنانچہ اکثر بلاد کی باشندی آنکر بسی اور اپنی وطنوں کو بھول گئی فقیر سی امیر ہوئی اور محتاج سی غنی (بست) لوگوں سی معمور ہے سارا جہان “لیک عجب ملک ہے ہندوستان” آیا سحر کو جو یہاں ایک فقیر “شام سی پہلی اسی دیکھا امیر” ہو گیا ایک آن میں پیادہ سوار “آیا تھا نا کام ہوا کام گار” فی الواقع آونگ زیب کی وقت تلک بلا شبہ یہی صورت تھی اور آبادی کی بہتایت پر فرخ سیر کی عہد سی سلطنت میں بگاڑ پڑا اور محمد شاہ سبب عیاشی کی سنبھال نسکا ہرچند کہ اُس کی وقت تلک بھی اٹھتی پینٹھ کا سا عالم رہا پر احمد شاہ کی عصر میں تو نیڑا ہی ہو گیا کتنی امیر ثقہ خانہ نشین ہوئی اور بعضی نجیب غیرت مند ماری افلاس کی دروازی بند کرکے مرگئی اکثر تتر بتر تین تیرہ ہوکر جہاں تہاں جا بسی خوشا حال صوبہ بنگ کی باشندوں کا کہ صاحبانِ عالیشان کی یہاں ریاست ہوئی اسی سبب سی آج تلک پہ کونا آباد ہے والا ہر طرف داد و بیداد

ڪوئي اور پهر نڪر بيٺهي نواب مرحوم في حڪم حضور في موافق عمل ڪيا پر
 اُس عزيز في نمانا بلڪه روزگار سي دست بردار هوا تب نواب في بادشاه سي
 عرض ڪر بهيجا ڪه مير ذڪي في اپني جان اور روزگار سي هاتھ اُٿايا هرچند
 ڪه اُسڪي نافرمانِي خانه زاد ڪو بهي حد ناگوار هي ليڪن اس ڪا تدارڪ هو
 نهين سڪتا ناچار هي آگي جو حضور في مرضي ليڪن گستاخي معاف هي
 جس خون في انتقام ڪي باعث هزار خون هونوين اسڪا معاف هي ڪرنا بهتر
 هي ڪه شر قليل خبر ڪثير ڪي لبي جايز هي آخر حضور اعليٰ سي خون
 معاف هوا پر اُس مرد في نواب مرحوم ڪا پهر روزگار نڪا اور ميان عاقل
 ڪنبل پوشون ڪي سردار ڪي وساطت سي نواب صمصام آلدوله خان دوران بهادر
 ڪي سرڪار مهن نوڪر هوا پهر انهن ڪي ساڻه نادر شاه ڪي لڙائي مهن ڪام آيا پر
 لاش اُس جوائنمرد ڪي عاقل بيگ ڪي لاش سي پيس قدم آگي تهي (ببت)
 جو اُسني ڪيا تها وه مردون ڪا ڪام “ رهگا قيامت تلڪ اُس ڪا نام “ نياهي
 سُخن جان جوڳهون اُٿائي “ رهي بات باقي جو سر جاڳي جائي “ نه اب
 وي سپاهي نه وي قدردان “ رهي ڪهني سني ڪو ايڪ داستان “

ملازم دو خدمتگار دو چيلي ايڪ نفر اور کارباري انهن مين سي ايڪ چيل
 چنانچه اسکو هميشه يهي تقيد تھا کہ گهوڙي کي آگي گھاس اور چولي مي
 دھوني هميشه رهي تا کوڙ نچاي کہ حسن ذڪر کي يهان فاقه هي القصه
 شاهجهان آباد مين ايڪ دن کسي پٿان کي هاتھ سي ايڪ گھسارا نا
 دانسته مارا گيا اُسي جو مفر کين نپايا اُس بزرگ کي خدمت مين آيا اور
 يون اظهار کيا کہ جس بستي کي تم سيد هو مين وهين کا پٿان هون مير
 هاتھ سي بي قصد ايڪ خون هو گيا هي تمھاري اُميد پر آيا هون اگر مجھي
 چھپاو اور مير جان بچاو تو عين جوان مردِي و مردانگي هي اُس جوان
 مرد ني بي تاُمَل کھا کہ بِسْمِ اللّٰهِ يِثُھ تيرا گھر هي کچھ انديشه نکر يھ خبر
 منتي هي جتني آشنا کہ پاس آشنائي اور نشہ مردمي رکھتي تھي آکر انکي
 شريڪ هوئي غرض سو سي کچھ زياده بھلي آدمي مري پر مستعد هو يِثُھي
 کوتوال کا هواو نہ پڑ سکا کہ اُدھر کا ارادہ کرِي کيوتکہ سرگزارونکا سامنا اُس
 سي هووي جو بھلي اپني جان سي درگذري آخري يھ ماجرا حضورِ اعليٰ مين
 مِن و عن عرض هوا وونھين عُمْدَةُ الْمُلُک کو فرما بھيجا کہ حسن ذڪر خان
 تمھارا رفيق هي اُسي سمجھاو کہ اُس خوني سي دست بردار هو اور بلا مھلت
 بندگان حضور کي سپرد کرِي تا وہ اپني کي کي سزا پاوي اور ايسي جرأت

فِي دِيكُمَا كِه حَاكِمِ غَالِبِ آيَا اَوَرِ اَنُهُونِ فِي زَنَدِگَانِي سِي هَاتِه اُتْهَآيَا اُس وَقْتِ
 وَي مَارِي غَيْرَتِ كِي سَنگِدَلِي اِخْتِيَارِ كَرَكِي يَك لَخْتِ عَوْرَتُونِ كُو قَتْلِ كَر
 دَالَتِي هِينِ پَهَرِ آبِ بِي مَارِي جَاتِي هِينِ اِسِي فِعْلِ كَا نَامِ جَوهرِ هِي پَرِ يِه
 حَرَكَتِ كُجِه زَمِينْدَارُونِ هِينِ سِي خُصُوصِيَّتِ نِهِينِ رَكْهَتِي بَلَكِه بَعْضِي نُجْبَا
 غَيْرَتِ مَنَدِ بِي جِسِ وَقْتِ دِيكْهَتِي هِينِ كِه آبرُو مِينِ بَقَا لَكْثَا هِي تُو
 نَادِشَاهُونِ سِي بَكْرُ بَمْتْهَتِي هِينِ جَانِ سِي گُذَرِ جَاتِي هِينِ پَرِ آنِ بَانِ سِي هَاتِه
 نِهِينِ اُتْهَاتِي جُنَايْجِه رَاقِمِ فِي اِنْبِي وَالِدِ مَرْحُومِ سِي يِه نَفْلِ سُنِي هِي كِه مُحَمَّد
 شاهِ فَرْدُوسِ آرامِ گَاهِ كِي عَهْدِ مِينِ پِيشِ ازِ نَادِرْشَاهِي هَمَارِي دِلِي مُشْفِقُونِ
 مِينِ حَسَنِ ذَكِي خانِ نَامِ اِيكَ سَيِّدِ بَهْرُايجِ كِي رَهْنِي وَالِي نَوَابِ عُمْدَةُ
 اَلْمَلِكِ امِيرِ خانِ بَهادرِ مَرْحُومِ كِي رَفِيقِ بِي نِهَآيَتِ بَا مَرْوَتِ صَاحِبِ هِمَتِ
 آشَنَّا پَرِسْتِ دَرْمَاهِه اُنْكَا تَبِنِ سَوِ رُيِي تَهَا لِيكِنِ بِيَسِ دِنِ سِي زِيَادِه وَفَا نَكْرَتَا
 اِسِ واسْطِي كِه اُنْكَي گَهَرِ مِينِ بِيَشْتَرِ دُوسْتُونِ كَا مَجْمَعِ رَهْتَا تَهَا جِسْنِي جُو چِيزِ
 چَاهِي وَوَنُهِنِ مَوْجُودِ هُوِي غَرَضِ مِيرِ مَوْصُوفِ كِي يِهَانِ هَرِ مِهِينِي دَسِ دِنِ
 عُسْرَتِ رَهْتِي تَهِي اَوَرِ بِيَسِ دِنِ فَرَاغَتِ اِنْبِي ذَاتِ كَا خَرْچِ يِه تَهَا كِه كَهَانَا
 تُو دُو چَارِ آشَنَّاوَنِ كِي سَاتِه پَهْنِي كَا اِيكَ جُوڑَا سَوَارِي كَا اِيكَ گَهوڑَا لِيكِنِ
 حَذِ جَالَاكِ بِيَشِ قِيَمَتِ زِيَنِ لُگَامِ بِي نِهَآيَتِ پَرِ تَكْلَفِ سُنْهَرِي هَتِيَارِ

چند سَڌرين سِپاهِ کي کيفيت مين

اُور سِپاهِ اِس ديار کي بيشتر وفادار جان نثار نمک حلال خاوند کي کام پر جان سي درگذري رفاقت نچھوڙي مر مٿي پيٽھ ندي بيشتر يهان کي منجليون جانبازونکا قاعده يھ هي جب تير گولي و غيرہ سي نوبت گذر جاتي هي اور مٿھ ٻيڙ کي ساعت آتي هي تب گھوڙي چھوڙ ديتي هيئن اور تلوارين سونٽ کراٽاري هو جاتي هيئن اس واسطي کہ اگر طرفين سي ايک دوسري پر غالب آئي تو اُس وقت ايسا نهو کہ کچھ اور ست پھر جاڻي اور يھ جي مين سماڻي کہ سوار تو هيئن هيئن آ و اب گھوڙون کو بهگائي اور جانين سلامت لڄائي ڪيونڪہ جان عجب چيز هي اور نهايت عزيز مثل مشهور هي جي سريڪها پاھنا ملي نه دوجي بار اِس سي پھلي هي پاڻي گريز کو کاٽ ڏالبي تا ڪھيت هاتھ سي نه چھڻي کو سر ڪٽي تو ڪٽي (آبيات) بهادر جو نامي هيئن وقت ستيز “ بدن مين نهين رڪھتي پاڻي گريز “ قدم اُنکي هرگز نه پڄي پڙين “ بهم ڪت مرين آخر ايسي لڙين “ پڙي اُن مين چل ڪب وڌ يھ هيئن اچل “ نه هرگز تلين گو زمين جاڻي ٿل “ اور بعضي زميندار بهي يهان کي جو کسي سبب حاڪم سي پھر جاتي هيئن تو لڙائي کي وقت ڪٽي بهائي بند اپني مُعتمد عورات پر تعين ڪرتي هيئن جس وقت انھون

هين اور اُسکي نفعي کو ھنڌاون اور اگر وه شخص کسي کي نام پر پهچوڻي
 تو اُس پرزي کو معه اُسکي خط وه صراف اپني گماشتي کي پاس پهڻجوا ديتا
 هي اور اُسکي رسيد اُسکو منگوا ديتا هي هرچند راه کڻي هي دور هو اس
 طرح کي نوشتي کو فقط ھندي ڪهتي هين عجيب تر اس سي پنه هي اتر
 درسي ھندي والا سواي مڪان معهود کسي اور شهر مين اس کاغذ کي ٽڪري
 کو کسي صراف کي هاتھ بيڻجي تو وونھين لي ليوي اور ربي اُسکي حوالي ڪر دي
 اس سي بهي ايڪ اجنبھي کي بات هي اگر کوڙ سوداگر راه کي ٿرسي
 اپنا مال متاع مهاجنون کي حوالي ڪري تو بي نيڪ طينت اپني اجرت ليڪر
 اس کو جهان مالڪ ڪهي حفظ و امان سي بجنس پهڻجوا ديون اور نقصان
 اپني ذمي ليون اسي معاملي کا ناؤن پيمان هي (بيت) جڻي هين باشنده
 ھندوستان “ قابل و دانا و ربا رتبه دان “ جو ڪهين منھ سي وه برعت
 ڪرين “ داد و ستد مين نه تفاوت ڪرين “ حلم و حيا شرم و وفا ان مين
 هي “ لطف و ڪرم جود و عطا ان مين هي “ عالم الفت مين پنه هي انکا
 چال “ جان تلک ديتي هين ڪيا چيز مال “ بس پهي رڪھتي هين صفات
 بشر “ ايڪ مين موجود هين جگت کي ھنر “

سڀه گري ۽ تيسرا بيس کا چلن اسکا سوداگري سود بڻه لینا دینا سواي انکي
 اور بهي کسب کرتب کړي ۽ چوتها سودر کا اُس کا شېوه سڀوا کړي ان تبڻون
 فرقون کي ۽ القصه هندوستاني کيا هندو کيا مسلمان اکثر خوش پوشاک خوش
 خوراڪ هئس مکھ نڪت سیرت ملن سار وفادار چلن کي اچهي آشنائي کي پکي
 بات کي سچي خلعت شفيق رحم دل قابل قائم مزاج صاحب انصاف سرچشم
 آشنا درست عالي همت صاحب ديانت هوتي هين چنانچه مهاجن ايسي
 امين اگر کوئي شخص هزارون رپي اپني مخفي کسي صراف کي پاس بطريق
 امانت بدون شهادت رکھوئي پھر جسوقت مانگي وه بي عذر بلا توقف اسي
 وقت حوالي کري اور جو کوئي خوف راه کي سبب يا کسي اور باعث اس
 فرار پر اپني رپي اُس کو سونپي که مين فلائي شهر مين لونگا يا ميری عيال
 وهار مين ان کو پهناچين نب بهي وه ايک قليل نفعي پر ان کو ليکر ايک
 کاغذ کی ٽکري پر هندي خط سي بدون لفافه و مهر اپني اُس گماشتي کي نام
 پر جس کي دوکان اُس ملڪ مين هي کچھ لکھ ديتا هي جب وه شخص
 اُس پاس پهناچتا هي وه خوش معامله موافق اُس کي لکھي کي بلا حجت
 رپي اُس کي هاتھ ديتا هي تا وه جاني که راست بازون کي لين دين کا چلن
 کسقدر راستي درستي کي ساٿه هي اسطرح کي نوشتي کو درسني هندي کھتي

ایک طرف سی سیوڑا هاتھی کی طرف جائی اور اُسکی طرف منہ بھی
 یکجیئی ۽ برہمن بھی مذہبِ قدیم کو جو بید کی موافق شروعِ آفرینش سی
 رائج ہوا ہی مسلم جانتی ہیں اور اُس طریق کو کہ کسی فرقی نی آپہی آپ
 ہدایت کی لئی اختراع کیا ہی نہیں مانتی سواي اُسکی کسی مخالف مشرب
 کو اپنی مذہب میں نہیں لاتی ہرچند وہ منت کری اور جو کوئی اُنکی
 طریق سی برگشتہ ہوکر دوسرا مذہب اختیار کری پھراگر اُنکی دین کا طالب
 ہو اُسکو بھی اپنی دھرم میں نہیں ملاتی اگرچہ بہتیری سماجت کری اور اُس
 مذہب میں چار آسرم یعنی چار آئین ہیں ۽ پہلا برہمہ چرچ وہ عبارت
 اس سی ہی کہ بیاہ نکری اور علمِ ظاہری باطنی کی تحصیل و تکمیل میں
 لگی ۽ دوسرا گرہست یعنی شادی کرکی خانداری کی کاموں میں مشغول
 ہووی ۽ تیسرا بان پرست اور وہ یہ ہی کہ جب ادھیڑ ہو اور بیٹا صاحبِ
 اولاد تب گہربار چھوڑ کر جو رو سمیت جنگل میں جاوی تپشا میں دھیان
 لگاوی اور پھلون کی سواي کچھ نکھای ۽ چوتھا سناس یعنی سب علاقوں
 سی بالکل ہاتھ اٹھا کر سخت سجت ریاضتیں مشکل مشکل عبادتیں بجا لوی
 ۽ اور چار برن یعنی چار فرقی ہیں ۽ پہلا برہمن کا آئین اُس کا بید خوانی اور علومِ
 حقیقی میں اوقات بسر لیجانی ۽ دوسرا چہتری کا کام اُس کا حکومت عدالت

اپنی مُریدوں کی گھروں سے مانگ تانگ کر کھا پی لیتی ہیں اور کپڑا لٹا بھی ضروری ہی اپنی پاس رکھتی ہیں خالقِ حقیقی کی قائل نہیں کیونکہ اُنکی مُرشدوں کا فرمودہ یہ ہے کہ جیسی گھاس آپ سے آپ اُگتی ہے اور بوئی والا اُسکا کوئی نہیں ویسی ہے انسان و حیوانات وغیرہ کی پیدائش بھی بلکہ قدیم سے یونہی چلی آئی ہے اور عذابِ آخرت کو بھی نہیں مانتی کہتی ہیں کہ انسان کا جسم مجموعہ چار عنصروں کا ہے جب وہ پاش پاش ہوا ہر عنصر اپنی اصل سے مل جائیگا پھر عذاب کس پر اور کسکی واسطی چنانچہ اسی باعث آگ پانی مُردوں کو دینا جس طرح کہ سب ہندوؤں کی مذہب میں روا ہے اُنکی نزدیک بیجا کہتی ہیں اگر بچھی چراغ میں تیل ڈالا گیا فائدہ لطف یہ ہے کہ منہ سر کی بالوں کو قینچی یا اُسترہ غیر کی ہاتھ سے لگوانا بدعت جانتی ہیں اور اپنی ہاتھ سے اُکھاڑنا عبادتِ خاص ریاضت اُنکی دنتوں نکرنا منہ نہ دھونا نا پاک رہنا نہ نہانا اگر گوہ موت سے ہاتھ بھر جائی نہ دھوئیں ناپاک نہ جانیں اسی لیے تمام ہنود کہ صانعِ مطلق کو برحق اور ثوابِ عذابِ عاقبت کا بیشک جانتی ہیں اس فرقے سے بیزار ہیں اور ان سے ہم صحبت ہونا بلکہ بولنا بھی روا نہیں رکھتی اور یوں کہتی ہیں اگر ایک طرف سے مست ہاتھی مرکھنا زنجیر تڑائی ہوئی آتا ہو اور

آثار دریافت کرکي اُپني خانه دل کو پر نور کریں اور اُسکي نارِ یکان دور
 کریں ان میں بھی بہت سی فرق ہیں ہر ایک اُپني اُپني پیشوا کی نام
 سی پکارا جاتا ہی ۛ چوتھی نانک پنٲھیون کی اُداسی بھی بی ہی کہلاتی
 ہیں سرگروہ انکا بابا نانک بی بھی اُپني پیشواؤں کی ارشاد کی موجب خدا
 کی حمد و ثنا میں رہتی ہیں پر انکی عبادت کا خلاصہ یہ ہی کہ سرشدہوں
 کی سائب ہوئی دھری چھند کیت گا گا کر سنی والوں کو محظوظ کریں اور
 کسی چیز پر دھیان نہ دھریں ۛ پانچویں جتہون سوڑوں کی بی بھی کڑی
 کڑی ریاضتیں بڑی بڑی محنتیں کرتی ہیں چالیس چالیس دن برتی رہتی ہیں
 بھوکہ پیاس کی دکھ مدتوں سہتی ہیں اُپني جسم کو بخوبی نہیں پالتی کھانے
 پینے کا نام بھی اکثر زبان سی نہیں نکالتی برسات بھر چلتی پھرتی نہیں بلکہ
 پاؤں بھی نہیں پسارتی کہ مبادا کسی کیڑی مکوڑی کو صدمہ پہنچی انکی
 بڑی تپشا جانداروں کی رکھیا ہی اسی واسطی آگ نہیں جلاتی کھانا نہیں
 پکاتی عمارت کا بنانا چراغ کا جلانا کوؤں کا کھانا بلکہ اُن سی پانی بھی نکالنا
 بُرا جانتی ہیں کہ شاید کسی جانور کی اذیت کا سبب ہو علاوہ انکی ترکاریاں
 سبز میوی مطلق نہیں کھاتی کیونکہ انکی نزدیک اسی چیزیں جانداروں کی
 مانند ہوتی ہیں اگر بہت بھوکھی پیاسی ہوتی ہیں تو موافق حاجت کی

پروا ئي نا آشنائي انکي ريت سچ هي ڪه جوگي کس کي ميت هرچند ڪه
 منتر جنتر مهوسي ڪيميا گري مين سانسون کو بهي سکت هي پر جوگيون کي ان
 کامون مين شهرت بهت هي ۽ تيسري بيراگيون کي سچ مچ به تو بيراگ مين
 بهري اور جوگ مين کهری هين اوقات انکي بزي مزي مي کتني هي دن رات
 اپني اپني طور کي تپنا مين لگي رهتي هين اور رام کي نيه مين پگي خلقت
 سي وارسته خالق کي آگي دست بسته هر ايک اپني اپني مرشدون کي راه پر
 چلتا هي اُسکي پگ ڏنڌي سي باهر نيهن نکلتا اڪثر اهل مذاق اُن مين
 استئين اپني خدا کي وحدت و معرفت مين بنا بنا صبح و شام گاتي هين اور
 رنگ برنگ کي ساز بجاتي هين اُن کي عقيدتي مين خاص عبادت معبود کي
 اور راه کُشود کي پهي هي کتني حالت وجد مين آکر بي ساخته ناچني لگتي
 هين بلڪه چرخ مارتِي پهرتي هين اُنکي نزديڪ خلاصه عبادت کا اور طريقه
 هدايت کا پهي هي يهان تک ڪه اس کيفيت مين جس ني ايک قدم بهي
 دهر ا اپني اعتقاد مين ايک درجه منزل مقصود کا طي ڪيا بعضي اُسکا نام
 زبان هين سي ٿيرتي هين اور اُسکي ياد کي سمرنين پهرتي هين کتني مراقبه
 ڪئي خاص خاص صورتونکا دهيان باندهي بيٺي هين بهتيري بيدانت شاستر
 کي مطالعي مين لگي هين ڪه واحد مطلق کي وحدت کي اسرار و معرفت کي

طرف هاتھ بلند ڪر دامن مڙلوب ڪا پکڙا هي ڪوئي درخت مين اٿا لٽڪ ڪر
 نفس اماره ڪو تپشا ڪي آگ مين جلاتا هي بعضا اپني عبادت ڪي مقام مين
 صبح و شام رام سي لو لگائي ڪهڙا هي ڪوئي اس جهان ڪي ديد ڇهڙ سورج
 سي ٿڪڻي باندھ اس عالم ڪو ديدھ دل سي ديگھ رها هي غرض يي لوگ
 اوقات اپني جپ تب هي مين گذاري هيئن اور هر آن مين اپني نفس ڪو
 ماري هيئن انڪي عبادتون ڪي چلن ڪنھن هيئن دوسري ڪي ڪيا طاقت ڪه انڪو
 ادا ڪر سڪي بلڪه ان پر دهياڻ بهي دهر سڪي مثل مشهور هي جا ڪا ڪام تا
 هي ڪو جهاجي اڪر اس گروه ڪي هر ايڪ قوم ڪا نئون اور راه و رسم ڪا بيان
 عبادتون ڪا تمام عنوان لکھني مين آتا تو قصه بهت بڙه جاتا ۽ دوسري جوگيون
 ڪي يي بهي اپني خدا ڪي ياد دن رات ڪيا ڪرتي هيئن اور حبس دم ڪي ڪثرت
 سي سيڪڙون برس چيا ڪرتي هيئن با وجود بار رياست انڪا جامه خاڪي آيسا هلڪا
 هي ڪه هوا مين اُڙتي هيئن اور پاني پر پهرتي هيئن عمل ڪي زور سي جب چاهين
 اپني روح ڪو نکالين اور دوسري ڪي جسم مين ڏالين جسڪي شڪل چاهين بن
 جائين غيب ڪي خبرين ڪه سناين رانگھ سي تائي ڪو سونا ڪر دين جادو ڪي
 زور سي ايڪ عالم ڪو موھ لين بيرون سي ان ڪو صحبت بيتالون پر انڪي حڪومت
 مرتي هوئي آڙاري بات مين چنگي ڪرين پراي من ڪي ترٽ بوجه لين بي

غريبون کي عورتون کي لڳي ڏولي تا کوئي نجيب زادي اشرف زادي پياده
 پا نه نڪلي اور اُس کي قد و قامت کو کوئي نا محرم نه ديکهي

چند سڀڙين سڀڙت مين هندوستان کي فقيرون کي اور بيان مين ان کي

گروھون کي

پهلي گروھ سناڻيون کي طريقه اُنکا خواهش نفساني و لذت جسماني کا چهوڙنا اور
 رياضت شاقه مين تڪليف ما لا يطاق سي منهنه نموڙنا بدن کو بهان تلک مڻي
 لڳائي رڳهتي هين که تهين جم جاتين هين اور بالون کو اسقدر الجهاڻي رڳهتي
 هين که لڻين بنده جلتين هين دن رات دهيان معبود سي لڳائي اور اُس کي
 بندگي مين سر جهڪائي رهتي هين نه کسي سي علاقه نه کسي چيز کي تمنا سر
 سي پاڻون تلک ننڳي بههوت سراسر ملي ننڳ و ناموس کو نجبي راه مولا
 مين ڪيا ڪيا صعوبتين سهتي هين اگرچه ظاهر اُنکا خراب حال هي ليکن باطن
 داتا کي فيض سي مالامال هرچند انهن في بناي جسماني برباد کي پر عمارت
 روحاني آباد کي ايک فرقہ ان مين سي جپ ساڏهي اپني نفس سي مباحثي
 منظر کي رهيا هي کسي في اپني تن بدن سي دست بردار هو آسمان کي

جواس مين اُٿه ڳيا پرده هوا سي “ جهنگڙا ايڪ نظر آيا ادا سي “ جو وه
 بجلي کي بهي يون سامني آئي “ تڙپه ڪر اُسکي آڳي لوٽ هي ڄاڻي “
 اور صاحب عصمت بيبيون کي رتھون پر گھڻاڻوپ پڙي هوي ڄاڻنديان
 ڪسين هون ڪيا دخل ڪه ايڪ مو برابر ان مين رخنه يا سوراخ هوي ڄاڻي
 نواب خاندوران و مظفر خان مرحوم کي تاموس کي رتھون پر بيستر موٽي
 ميلي ڄاڻنديان هوتين تهين علي هذا آلياس ميانون پر بهي با وجود اسکي
 ڪه ايڪ بهائي مير بخشي تها اور دوسرا هفت هزاري في الواقع تقاضا غيرت ڪا
 يهي هي ڪيونڪه جس ڪا ميانه رتھ ايڪ جهنگڙي کي ساڻه نڪلي مقرر
 تماشا يون بازار يون کي جي مين آوي ڪه اس مين ڪوي چمڪ ڄاڻندي
 رشڪ پري جلوه گر هوگي پس زناني ساري کي رتھ يا مياڻي ڪا پر تڪلف هونا
 بعضي بعضي ٿقه اميرون کي نڌيڪ بهي سخت معيوب هي اصل يه هي ڪه
 ساري اسکي في الحقيقت اچي هي طور طرز اپني اپني پسند پر موقوف هي
 پر هچڪولي بهت بري اور سواي اس کي بهي بهت سي ساريان ~~ساريان~~
 سليفه لوگون ني اور ڪاريگرون ني بنواين اور بناين ڄاڻي ملوڪ و سلاطين
 کي واسطي تخت و نالڪي ~~اشرون~~ کي لئي جهال دار پالڪي اور شهزاديون
 وزير زاديون و امير زاديون کي واسطي مهاڏول چونڏول سڳهال مياڻي اور

ڪه ڏيکڻي والي نقشِ ديوار بن جاتي هين اور ساز بهي اس پر باناتي سادي يا
 ڪارچوبي وغيره نيت صفائي اور چمڪ کي ساڻه اکر سورج اسوقت زمين
 پر هووي تو اڻي رتھ سي اتر اس مين آ بيٺي اور راجه اندر بهي ڏيکي تو
 اڻي تخت پر پھر پاڻ نرکي پر ساڻه ان خوبون کي بهي امرا اس مين براي
 تفنن طبع کيو کيو سوار هوتي هين اور بعضي بڙي آدي ميرزا منش هرچند
 ڪه چڙهتي ڪم هين ليکن هر موسم ڪا ساز اُنکي ساري کي رتھ پر هوتا هي
 چنانچه گرميون مين خس ڪا اور برسات مين موم جاميڪا جاڙون مين باناتي
 پر اڪثر اس مين مهاجن صراف جوهرِي مُتصدي سوار هوتي هين يا عورات
 هندو مسلمان کي اور بعضي اوباش بيگمين يا بانکي ڪسيان اڻي رتھون پر
 نهايت جهڻجهماتي ساز سجاو بيلون کي گلون مين گھنگھرو سينگون پر سوني
 روپي کي سنگوتيان اور ساونگيون مين ٿالين جهانجه جوون مين رنگ
 لڳو بندھو ڪھو سوار هوڪر بڙي ٿھي سي ميلي ٿھلي مين پھريان هين يا
 باغون کي سيرين ڪريان هين واقعي اُنکي آمد سي تماشاين کي هوش و
 حواس جاني هين گونا جھن جھن ڪري هوئي پريون کي تخت چلي آي هين
 (بيت) جهان هوتا هي يون اُنکا گذارا “ ڪسي رھتي هي وھان تابِ نظارا “
 ڪھان هوتا هي حاصلِ لطفِ ديدار “ هر ايڪ بن جاتي هي بس نقشِ ديوار “

شڪل اُس کي نهايت خوب ڏيل ڏول نپت خوش اُسلوب قد و قامت مين
 ٻي بلند بادشاه وزير و فقير هر کسي کي پسند قدم ايسا چلي ڪه رهوار ترڪي
 نه پهتڻ سڪي ڏوڙي اتنا ڪه چالاڪ تازي پڇهي ره ڄاڻي پون سنا هي ڪه
 سابق بعضي اشرار عيار احمد آباد گجرات مين وهان کي بيلون ڪو ڪاڙيون مين
 جوت سوار هو رهنري ڪو جنگل مين آتي ته ٻي اور مال متاع مسافرون سوداگرون
 ڪا لوٽ لڄائي ته ٻي هرچند سوار گهوڙي ان کي پڇهي ڏالتي ليڪن ان کي
 گرد ٻي نپاتي اور ٻي ٻي مشهور هي ڪه گاڙي خاص اختراع اهل هند ڪا هي
 بيٺهي والي اُس کي گرمي سڙي آنڊهي مين مين نهايت آرام پاتي هين
 فراغت سي چار آدمي گپ شب ڪرتي هوئي بيٺهي چلي جاتي هين اور سفر
 مين ڪيفيت حضر کي اُتھاتي هين ليڪن اُس کي ٻي ٻي دو هوتي هين چپٽري دار
 هو يا منڊي اگر ڏهانچا اُس ڪا ڪجهه جهڙائي کي ساڻه هلاڪا هو تو مانجهولي
 ڪهلايگي اور بهت جهوٽا اور سُڪت هوڪا تو گيني اُس کي بيل ٻي حد جهوٽي
 هوتي هين انهن گيني ڪهتي هين قسم هين اُنکي عليحدہ هي اور چار پهيون
 کي رتہ وه اس سي ڪهين بهتر هي به نسبت اُسکي اونچي نچي سي ڪم ڪرتي
 هي هڪولا ٻي اُس مين تهوڙا لڱتا هي امير امرا کي ساري کي قابل هوتي
 هي في آلاوق بعضي تو ايسي هي خوش ڏول سُڪت نقاشي دار هوتي هي

آور پڇھلي دھڙ ڪو اُسڪي سڀنگون پر اُٿا ڪر آيسا ريل ڪه گر پڙي سنڀل نسڪي
 غرض نواب مرحوم ڪي تو خير گذري پر هٿني زخمي هوئي اور ارنا گوليون
 سي ندان مارا گيا اور شهري بهينسا تو فقط لڳهاري بنجاري هي ڪي ڪام ڪا
 هي ڪه وي لڳريان يا گونين اُس پر لادين اور همراه اپني لئي پهرين مگر اُسڪي
 ماده ڪا دودھ بهت ميٿا گاڙها مفيد چڪنا هوتا هي اڪر تازه دوها هوا لائريبي
 تو فربه هوئي اور ضعيف توانا اسي سبب اڪثر پهلوڻ زور اور مداومت اُسڪي
 ڪرتي هين اور هر روز بعد ورزش ڪي پيتي هين ليڪن اڙي ڪا دودھ شهري
 بهينس سي مفيد تر هي رنگت اُسڪا خال خال بهورا بهي هوتا هي ليڪن اڪثر
 سياه هي ديگھني مين آيا هي (قطعه) هوا هي جسم يون اُسڪا سياه فام “
 ڪه شبر اُسڪا هي مثل آب حيوان “ نه پيوي ڪسطرح هر ايڪ اُسڪو “
 نڙھاتا هي سدا وه شيره جان “

گجراتي بيل گاڙي وغيره ڪي بيان مين

اور اس سرزمين ڪي بيلون مين گجراتي بيل سب طرح سي اچا هي هر
 چنڊ ڪه ناگورا بهي اور بيلون سي بمرتبه بهتر هي ليڪن اُسڪو نهين لڳتا صورت

اُرني بهينسي کي اوصاف مين

اُرنا بهينسا بهي بڙا زور آور آهني پيڪر هوتا هي سينگ اُسکي ايڪ گز سي
 ڪُجهه بڙي نپت نڪيلي اور رنگ ايسا سياه چڪنا گويا تيل ڏهلتا هي دلير
 اسقدر ڪه شيرسي نهين ڏرتا هاتهي سي بهي خطره نهين ڪرتا اگر دو ارنون
 مين ايڪ شير آ جاتا هي تو اُسکو گيند بنا ڏالتي هين ايڪ سينگون پر اُٿا
 دوسري کي طرف پهينڪ ديتا هي دوسرا اُسي طرح اُسکي طرف اُجهال ديتا
 هي غرض جب تلڪ اُسکا دم نهين نڪلتا دم نهين ليني ديتي ڪُهو ڪُهو
 شهرون مين بهي ايسي لڙائي بادشاه وزير کي حضور هوتي هي اور ديکهنئي
 والون کي تعجب سي هوش ڪهوتي هي سواي اُسکي ٻه حيوان صورت ديو
 سِرت آپس مين بهي ايسي لڙتي هين ڪه بدن سينگون سي چهن جاتي هين
 اور ساري اعضا غزال بن جاتي هين ايسي ايسي اوجھڙين باهم چلتيان هين
 ڪه ديکهنئي والون کي ماري هيبت کي جانين نڪلتيان هين اور بعضا ايسا
 جيوت هوتا هي ڪه اڪيلا هاتهي پر دور پڙتا هي چنانچه نواب آصف آلدوله
 مرحوم جاڙي کي موسم مين ايڪ دن بگھري کي جهيل کي جنگل مين شڪار
 ڪهيلتي ته ڪه ڪئي اُرني نڪل آئي بندوقين اُن پر چلني لگين ڪه ايڪ اُن
 مين سي جهانجھلاڪر نواب حسن رضا خان مرحوم کي هٿني کي طرف دورا

گینڈي کي صفت

گینڈا بهي ايڪ جانور بڑا قوي هيڪل عجيب خلقت هي پاڻ اور ڇهلا دھڙ
اُسکا هاتھي کا سا گردن اُسکي لَنبي گتھي هُوي شير کي سي اور آنکھين کان
منہ بيل کي مانند سبحان الله صانع کي کيا صنعت هي کي ايڪ حيوان کي
جسم مين اجزا تين حيوان کي اعضا کي صورت هين اور بدن اُسکا لوهي
سي سخت تر کي تير گولي بلڪه کوئي هٿيار اُس پر کارگر نهين هوتا اور اُسکي
ماتھي کا کھاڳ پھ سخت و قوي کي سنگ اُسکي آگي حُکم پاڙ کا رکھتا هي
اور فولاد خُشڪ پتھي کا پھر حيوان کا جسم تو کيا چيز هي عجب کيا هي
اگر هاتھي کي بدن مين وه غار ڏالي اور شير کو مار ڏالي غرض پھ حيوان کيا
نر کيا ماده ساري حيوانون پر غالب هي اُسکي جنگل مين شير هاتھي ارنا
کوئي نهين آتا رھني کا تو کيا ڏگر هي (بيت) جهان وه هو هاتھي کا کب
هو گذار “ کري شير سايي سي اُسکي فرار “ غضب سي اگر ماري وه اپنا
کھاڳ “ حو هون کوه کي پاڻ تو جائي بهاڳ “ پيدايس بهي اُسکي جنگل
هي مين هوتي هي

هين گویا پهڙ سي پهڙ ٽکراتا هي اور ديو سي ديو جٽ رها هي بشرکي کيا
 طاقت که اسوقت انکي پاس آ سڪي آلا بهالي بردار اور بوڙي بردار بهالي لي
 اور چرخيان داغي لگي هي جاتي هين اور مهاوت ان سي بهي زياده کام
 ڪرتي هين اگر ايڪ مارا گيا تو دوسرا وونهين اس پر قائم هوا آفرين هي ان
 کي پهرتي اور جانبازي کو که ايڪ ديو کي تين اس حالت مين آنکس اور
 آسن کي زور سي زير ڪرتي هين (ايات) يه حق ني آدمي کو زور بخشا
 “ هوا تابع هر ايڪ حيوان اسکا “ کوئي عهده بر آ اس سي هوا هي “ ميان
 يه کلسرا ايڪ بد بلا هي “ القصه راقم ني اسي سرزمين سي جو هاتي کي
 نسبت دي سو بنا بر کثرت کي هي کيونکه يهان بهتايت کي ساڻه هوتا هي
 اور ترجيح بهي اسکي بعضي اوصاف و قيمت مين مطلق اس پر منظور نهين
 بلکه خاص اس مملکت کي گهوڙون پر هي اس لي که هاتي اگر کيسا هي
 خوبصورت پائل نجهول چالاک هو پانچ جه هزار ربي سي زياده نهين آتا اور
 گهوڙا عربي عراق و لايتي هچيس هچيس هزار ربي بلکه زياده کو بکٽا هي

کا بھي نوڪر لي سڪي “ پر پھ طالع مند هي کي دروازي پر بندهي “ سوارون
 کي ٿڪڙي ايڪ رساله دار کي ساڻه بھي نڪلتي هي “ پر اسڪي قور بادشاه
 وزير هي کي پڇهي ڇلتي هي گھوڙا ڪيسا هي چالاڪ هو چاليس پينتاليس
 کوس سي آگي نه چل سڪي اور پھ اسي پچاسي کوس جائي اور نه تهڪي
 اس ڏيل پر سبڪ رو ايسا ڪه سوار کي پيٽ کا پاني نه هلي اور آهت پاؤن
 کي ڪسي کو معلوم نهووي رحم دل اس مرتبه ڪه چھوٽا لڙڪا راه مين جو پٿر
 ديکھي تو اس کو سونڌ سي اٿها ڪر اس طرح الڳ رکھ دي ڪه ايڪ ذره صدمه
 نه پھنجي حيا دار اسقدر ڪه سواي اپني جنس کي ماده کي ڪسي مادين پر
 رعيت نهين ڪرنا معھذا آدمي کي رو برو اسي بھي نهين لڳتا اور اس کا بچھ
 بھي بيشتر جنگل مين پيدا هوتا هي احيانا اگر هٿھني گاڀھن آئي اور بستري
 مين جنبي تو حاڪم کو نا مبارڪ هي اور عمر طبعي اسڪي مانند انسانڪي
 ايڪ سو بيس برس جواني ساڻه برس کي بعد اور مستي هٿياري کي ساڻه
 ڪيونڪه اسي عالم مين ايڪ کا ايڪ سامھڻا ڪرنا هي اور ايڪ دوسري سي ڪس
 ڪس گھات سي لڙتا هي ڪبھو تو پھ اسکو دور تلڪ ريل لي جاتا هي ڪبھي
 وه اسکو اسطرح پيل لاتا هي غرض سونڌون کي پيچ اور مستڪون کي رگڙي اور
 دانتون کي صدمي انھين کا جگر هي ڪه آپس مين اٿھاتي هين اور تاب لاتي

مَعْلُوم هِي مَخْلُوق كِيا جاني پرا تِنا خيال مين آتا هِي كِه صانع ني اُس كِي
 آنكهنون كو شايد اسواسطي بڙا نڪيا كِه خود بين هو جاتا بلڪه خاكساري كِي
 خصلت عطا كِي چنانچہ تھان پر ڪهڙا اڪثر خاك سر مين سونڌ سي ڏالا ڪرنا
 هِي پر جسوقت هٿيائي پر آوي شير خشمناڪ كِي ڪيا تاب كِه اُس كِي منهن
 چڙهه سڪي ايڪ چنگهار مين زهره آب هو جائي حملي كِي نوبت بهي نه
 پهنجي چنانچہ آزموده كار ايڪ فيل جنگي ڪو لڙائي كِي وقت برابر هزار
 سوار جرار كِي جانتِي هين واقعي كِه وه بهادر بهي آيسا هِي هوتا هِي كِه توپ
 بندوق ڪو پهلجھڙي سي زياده نهين سمجھتا (قطعه) چرخي ڪيا چيز هِي لاري
 وه جسي خاطر مين “ بان بجلي كِي ڪڙڪ ڪا ڪيهو پهنجي اُس تڪ ” چابي
 وه توڙڪي جون نيشڪر اُس كِي ڇهڙ ڪو “ پاڻون ڪهڙلاني لڳي سونڌ مين لڪر
 پولاڪ ” اُتھا سونڌ اپني ڪو چنگهار مار “ جو حملة ڪري فوج پر ايڪبار “
 سوارون ڪا ستهرا وهو ايڪ قلم “ پيادون ڪي پهر خاك ٿههين قدم “ ڪوئي
 آه پاوي نه جائي گريز “ اڪهڙ جائي هر ايڪ ڪا پاڻي گريز “ في آلاوق فتح
 نشان اسي سي نمودار هِي اور وهي دل ڪا سنگار سوارون ڪي پري ڪي اسي سي
 زينت “ لشڪر مين اسيڪي يمن قدم سي برڪت “ سوار اُسڪا سب سي بلند
 و بالا “ قيمت مين بهي وه اڪثر گهوڙون سي اعلي “ ڪيونڪه گهوڙا پچاس ربي

ناکاره سمجھکر ۽ ھين ڇھوڙا بعضي اس واريات کو پٿيل مھاجي سيندھيا سي
منسوب ڪرتي ھين اور بعضي ڪسي اور سردار سي واللہ اعلم بالصواب

تعريف فيل

ليکن يھان ڪي چوپائون مڻ ھاتھي عجيب خلقت ھي صورت سرت مڻ
سب سي جدا قد و قامت مڻ نہايت اونچا جسامت مڻ ڪوہ پٻڪر اور
قوت مڻ اڪثر حيوانون سي بالاتر رنگت مڻ بيشترياسياد خال خال بھورا
بھي ديکھني مڻ آيا ھي سواي اسڪي بڙا چھوٽا بھي لکن چھوٽي کو کميندھيا
اور بڙي کو کٽجل ڪھتي ھين ناڪ ڪي جاگہ اس ڪي ايڪ لنبي سونڌ اڙدھي
ڪي مانند جس چيز کو چاھي اس سي اٿها لي اور کان آيسي چوڙي ڪہ چٻاچ
ڪي برابر جب انھين جھڙجھڙائي ايڪ فراڻا باو ڪا آئي دو دانٽ اسڪي طول
مڻ ايڪ گز سي ڪجھ ڪم و زياده غار دھن سي لڳي ھوئي ايڪ بھسونڌي
ڪي ادھر اور ايڪ ادھر سفيد اسقدر ڪہ شمع ڪافوري کو بي نور ڪر دين اور
سخت اس مرتبه ڪہ پھاڙ کو چڪناچور ڪر دين طرفہ يھ ھي ڪہ تمام اعضا
اس ڪي موافق ٿيل ڪي ھين ليکن آنکھين چھوٽي وجہ اسڪي خالق کو بھتر

چند سطرین اسٲ کي تعريف مين

گهوڙي بيھي بعضي بعضي اس مملڪت کي زمينون مين نيٲ اسلوب دار اور
 چالاڪ رهوار پيدا هوتي هيڻ خصوصاً جنگل كا گهوڙا نهايت اصيل شايسته
 جانباز هوتا هي اور دڻهن کي بيھي بعضي مقامون كا علي هذا آلقياس خصوصاً
 گهوڙي نيٲ چالاڪ هوتي هي پر ولايت کي گهوڙي کي قوت و چالاڪي سي
 لڳا هي نهين ڪهاتي ڪيونڪه جب بها و مارا ڳيا اور اسڪا لشڪر تباھ هوا تب ايڪ
 سردار بهل گهوڙيا ٻچڪر بهاڱ نڪلا جونھين ايڪ دُراني في اُسي ديڪھا وونھين
 پيڇمي لڳا غرض جب يھ اُسڪي قريب پھنڄتا مرھتا سرپٲ پھينڪ ھاتا
 دو تين کوس پر دم ليتا بعد ايڪ گھڙي کي جو مڙڪر ديڪھتا تو ووهي مغل
 گهوڙا ماري خچر خچر ڪرڻا چلا آتا هي تب پھر وھ گهوڙي ڪو بدستور بهڳا جاتا
 آخر تيس يا چاليس کوس چلڪر گهوڙي تهڪ ڪر ڪھڙي هو رهي اور دُراني آن
 پھنڄا مرھتا ناچار منھ ديڪھني لڳا ڪيونڪه نه گهوڙي مين سڪت نه اس مين
 طاقت نڊان دُراني في ايڪ نيزه مارا اور يھ اُسڪي ضرب ڪهاتي هي گهوڙي سي
 جدا هوڪر گر پڙا سانس اُٿي ليني لڳا تب مغل اُسڪي هٿيار همياني اشرفيون
 کي نڦڙي زين کي کاڻهي معھ ساز ليڪر اپني لشڪر ڪو روانه هوا اور گهوڙي ڪو

درجہ اسد کا ہے پس اس حساب سی ساون بھادون ھیں اس رت مہن
داخل ھیں اور اسارہ کوآر خارج لیکن خاص و عام مہن چارون ھیں موافق
اسکی پہلا اسارہ ھی اس مہن اکثر ابر غبار آلود بلکہ گاہی آندھی کی ساتھ
آتا ھی اور مہنہ زور شور سی برس کر کھل جاتا ھی دوسرا ساون اس مہن
بمشت سہاونی سہاونی گھٹائیں تھنڈی تھنڈی ہوائیں بارش بھی اکثر میانہ و
معتدل لیکن کئی کئی دن ابر گھرا رہتا ھی اور آفتاب چہا رہتا ھی تیسرا
بھادون بجلی اس مہن اکثر کڑکتی چمکتی ھی اور مہنہ دھڑی سی برستا
ھی پر بیشتر جلد کھل جاتا ھی اور اسکی آخر من یوں بھی ہوتا ھی کہ
ایک طرف مہنہ ایک طرف دھوپ بلکہ مبالغہ یہاں تلک کرتی ھیں کہ
بھادون کا مہنہ اچنبھی کا ھی کہ بیل کا ایک سینگ گبلا اور ایک سوکھی
کا سوکھا رہا بنا بر اسی کی اسارہ کی دونگڑی ساون کی جھڑیاں بھادون کی
دھڑی مشہور ھیں چوتھا کوآر پر وہ جاڑی کا دوار ھی مہنہ اس مہن بھی
برستی مہن بلکہ کئی کئی دن کی جھڑیاں لگ جاتیں ھیں لیکن کوئی خاص
طور اسکی بارش کا نہ تھا اس واسطی لکھنی مہن نہ آیا

کي چمڪ بادل کي کڙڪ اڪڙ عالم ڏکڻاڻ هي بگڙون کي ٿار منهن کي
 پنهار مورو کي چنگهار پيهون کي پڪار دلونکو لڻياڻ هي تنهن جا بجا گڙي
 هوئي جڙولي پڙي هوئي هنڌولي ڪڙي هوئي اُن مين رنگ برنگ کي
 پوشاڪين پنهني هوئي سيڪڙون پري پيڪرين جهولتيان هين ڪوئي پينگ چڙها
 رهي هي ڪوئي هنڌولا گا رهي هي ڪوئي پاڻ جوڙ ڪر ڪسيڪي ساڻه جهولتي
 هي ڪوئي ڪسي کا دل ليڪر پهلتي هي (آيات) هر اڪڙ ڪام مين اپني
 مشغول هي “ ادا اُسڪي جو هي سو مقبول هي “ چڙهي هي سڀون ڪو جواني
 ڪي مي “ جي ديڪمي مست هي مست هي “ عجب طرح کي رت هي
 ترسات کي “ ڪه شڪل اور بدلي هي دن رات کي “ گهڻا کي پيه ڪثرت هي
 شام و سحر “ بس اب اڪڙ صورت هي شام و سحر “ هر اڪڙ طرف هي
 بادلون کا هُجوم “ پيه ڪُجه مينهن کي هي زماني مين دهُوم “ هميشه ننڊها
 مينهن کا تار هي “ برستا پڙا مونسلا دهار هي “ عبان هي هر اڪڙ چشمه با
 آب و تاب “ پريڪ هي نهان چشمه آفتاب “ زماني مين دور مي ناب
 هي “ سڀا هر طرف عالم آب هي “ نه دن کي خبر هي نه اب رات کي “ اگر
 ڪُجه خبر هي تو ترسات کي “ شروع اس رت کي سنڪرات ڪرڪ کي يعني
 آنا سورج کا سرطان مين اور تمامي اُسڪي سنگهه کا آخر مُراد اسي تبسوان

جهوڪي کي لپٽ دماغون ڪو مهڪاتي هي اور رطوبت اجسام کي تازگي بڙهاتي هي مرزايان هند اس موسم ڪو فصل بهار يا موسم بهار ڪهتي هين پر اڪثر خاص و عام گلابي جاڙا ابتدا اس رت کي مين کي سنڪرات هي يعني آفتاب ڪا آنا نرج حوت مين اور انتها ميڪه ڪا آخر يعني برج حمل ڪا تيسوان درجه اور پنجمين بسنت جو هولي کي پهلي هوتي هي وه ايڪ تيوهار هي ڪه جهان مين رائج هوگيا و الا هولي موافق اس حساب کي اس رت سي مقدم هي ڪيونڪه دهلبندي چيت کي پهلي ڪو هوتي هي ليڪن نو روز ڪه وه عبارت تحويل آفتاب در برج حمل هي هولي کي آگي پيچهي هوتا هي پر تهوري ديون کي فرق سي اور بعد سالهاي سال کي اتفاق ايسا هوتا هي ڪه هولي اور نوروز ايڪ دن جمع هو جاتي هين ليڪن اس ملڪ مين برسات ڪا موسم نهايت لطف دڪهاتا هي آسمان پر رنگ برنگ کي گهٽا “چارون طرف خوش آيند هوا” زمين يڪ لخت سبز زار “هر ايڪ بهار مثل گلزار اور گلزار سراپا بهار” پهول طرح طرح کي چمنون مين ڪهلي هوئي “درخت هري هري گنگان آس مين ملي هوئي” نهرون کي لبرزي ڪا طور هي جدا “سزي کي نو خيزي ڪا عالم هين عليحدده” هر ايڪ ندي نالا دريا و چڙها هوا “ڏبرا ڏهرا تالاب پاني سي بهرا هوا” سزي کي لپڪ بير بهتي کي دهڪ بجلي

پر نہین کھلي مگر آگ کي خاصيت و کيفيت مين فرق معلوم نہین ہوتا شايد اسکا سبب يہ ہو کہ وہ بدون لکڑی کويلي و غيرہ کي عاجزده موجود نہین ہوتی يا کچھ اور ہو کہ اُسي ہم نہین جانتی العلم عند الله

چند سطرين موسمِ بهار و برسات کي تعريف مين

اگرچہ فصلِ ربيع من بھی اس مُلک کي بچ پھول پھل بہتائيت سي انواع و اقسام کي پھولتي پھلتي هين آم مورات هين بلکہ گلاب بھی باغون کي بچ بيشتر اسي فصل مين پھولتا هي اور جنگلون مين تيسو سرون اس کثرت سي کہ نگاد کام نہین کرتی اور آنکھ نہین ٹھہرتی رنگت اُسکي عاشقون کي چہرتي کي زردی زيادہ چمکاتي هي اور هوا آتشِ عشق کو دونا پيڑکاتي هي (ابيات) جنکو وصلِ گلرخان هي اُنکو بہاتي هي بہار“ ہم سي مہجورون کو ليکن کب خوش آتي هي بہار“ ديد گل کیا کيجي بڑھتي هي دُوني بيکلي“ خارِ هجران اور بيبي دل مين چمباتي هي بہار“ في الحقيقت رات دن اُسکا خالي کيفيت سي نہین کيونکہ دھوپ بي حدت اور چاندني بي کدورت ان دنون رھتي هي اور باو بھی عطريّت و اعتدال کي ساتھ بہتي هي چنانچہ اُسکي

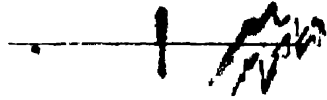
ارڙاڻيَ کا سبب مُسَبَّبُ الاسبابِ فی بارانِ رَحْمَتِ هِي کو بنایا هِي سِيَّاحِي
 سِجَاحِي سِي يِهہ بات کہانِ اَوَرِ بَعْضِي سِيرِ حَاصِلِ کِه وَہ سالِ مِینِ دُو بارِ مَزْرُوعِ
 هُوتِي هِي بَلْکَہ تینِ بارِ سُبْحانِ اللہ کِیا صَانِعِ هِي کِه هِيولا تو عِناصِرِ کا ايکِ
 کِیا پَنِرِ ايکِ کِي ايکِ کو ضِدَّ بنایا اَوَرِ تائِيراتِ مُخْتَلِفَہ اُن سِي ظاهِرِ کِینِ بَلْکَہ
 هر هرِ واحدِ کو بِيہِي خَوَاصِ وَاوصافِ ايکِ سِي نَدِييِ جُناجِہ کِسي مُلکِ کِي
 هَوا کُجَہ هِي اَوَرِ کِسي شَہرِ کِي کُجَہ عَلِي هَذَا اَلْقِياسِ پَانِي مِینِ بِيہِي کِيفِيَّتِ
 اِيسِي هِي کُجَہ دِيکُهي جَاتِي هِي هر چنڊ کِه جِنسِ مِینِ اِتِّحادِ رَکَہتا هُو اب
 گنگا جَمُنا مِینِ کِسِ قَدَرِ قُرْبَتِ هِي سائِہ اِسکِي پَانِي کِي تائِيرِ بَلْکَہ رَنگِ
 بِيہِي جُدِي هِي پَہرِ جِنِ دريائونِ مِینِ کِه کالِي کوسونِ کا تَفَاوُتِ هِي اُنکِي پَانِي
 کِي خَاصَّتِ کا فِرَقِ لَکَہنا زِيادَہ هِي اَوَرِ کُوِي تو سائِہ اِس بات کِي کَہِینِ
 کَہاري کَہِینِ مِيتَہِي هُوتِي هِيَنِ يِہانِ تو راتِ دِنِ کا تَفَاوُتِ هِي لَکَہنا اُسکا مَحْضِ
 لَعو زَمِنِ کِي بِيہِي ماہِيَّتِ اِيسِي هِي کُجَہ هِي کِسي جَاگَہ تو ايکِ سالِ
 مِینِ دُو دُو تِینِ تِینِ مَرَّتِبي اناجِ پَيدا هُوتا هِي کَہِینِ ايکِ مَرَّتِبي کِسي مَنامِ
 مِینِ مُطْلَقِ نَہِینِ گو کِه مِينَہ سب جَاگَہ مُساوِي بَرَسِي سِوايِ اِسکِي کَہِینِ کا
 چانَوَلِ خُوبِ هُوتا هِي کِسي جَاگَہ کا گِیہونِ کِسي طرفِ کا چنا مَعہذا کَمَتِي
 زِيادَتِي بِيہِي هر اناجِ کِي جابجا دِيکُہني مِینِ آتِي هِي وَجَہ اِسکِي کَمَا حَقُّہ مِ

اَقسامَ ڪا هوتا هِي اُنڪا تَفْصِيل وار لکَھڻا دِقتَ مي خالي نِھين پر بھان ڪا اڪثر اناج با مزه و خوش ذائِقہ هوتا هِي خُصُوصاً سَکَنَداس کي جانَوَل نِھايَت لطيف لَذِيذ خُوشبو هوتي هِين پادشاه وزير امير بلڪہ ساري دَوْلَتَمَند جَنکو خدا في ذائِقہ دِيا هِي هر روز پُکواڻي هِين اور چاه ڪر کھاتي هِين سِچ تو بيه هِي کَہ اگري بي بَھشت مِين هوتي تو حَضَرَت آدم عَلَیْہِ السَّلَام گِھُون ڪا دھيان نڪرتي توڙِنا کھانا تو معلوم غرض غلِي کي بَھتايَت زراعت کي کثرت پر مَوْقُوف هِي اور اُسڪا مدار بارش پر هر چنڊ بَعْضِي بَعْضِي مقامون مِين کھيتيان جھيل تالاب اور کُوٽ کي پاڻي سي بھي هوتين هِين خُصُوصاً پھاڙ کي تَرائي مِين کَہ وھان نَدي ناني بيشتر بَھتي هِين قَطعي وھان کي زمين کي بسا اَوقات نَمَناڪ رَھتي هِين وہ چنڊان مِينہ کي مُجْتَاج نِھين پر وہ کِٽَني اور ڪيا بساط رَکَڻي هِي کَہ غلہ اُسڪا وفا ڪري اور ايڪ خلق خدا کا پيت بھري الغرض اڪثر زمينين بھان کي جو قابل جوتني بوني کي هِين اُنکي زراعت مَوْقُوف بارش پر هِي سِيڃَنا وھان مُتَعَذِر اور لا حاصِل کيُونڪہ وي اس قدر هِين کَہ شُمار بھي اُنڪا دُشوار هِي پھر کسانون کا ڪيا مَقْدُور جو اُنکي عَشِر عَشير کو بھي پاڻي دي سڪين سیراب ڪرنا تو در ڪنار بھہ قادِر لا يَزال في اُبرِهي کو قُدرت بَخْشي هِي کَہ ايڪ پل مِين جل تھل بھر ديتا هِي حاصِل بھہ هِي کَہ غلِي کي فِرَواڻي اور اناج کي

بجری و غبرہ بی شمار“ شاہ راہ کی ندی نالون پر بیشتر مقاہون میں پل
 بندھی ہوئی تیار“ اکثر رستوں میں کوسوں تلک سایہ دار درختوں کی درستہ §
 قطار“ ایک ایک کوس کی مسافت پر ایک مینار نمودار“ ہر ایک جو کی
 پر ہمہ چیز مہیا“ سودی والوں کی دکانیں چائچا“ مسافر خوش و خرم کھاتے
 پتی اٹھتی بیٹھتی بن بھر چلی جاتی ہیں“ اور شام کو منزل پر بھی سب
 طرح کا آرام پاتی ہیں“ (بیت) جہان دیکھی خیر ہی خیر ہی“ سفر یہ
 نہیں باغ کی سیر ہی“ سواي اس کی راہ میں اگر سونا اچھالتي چلی جائیں
 کہیں خطرہ نہیں اور جنگل میں رات کو جہان چاہیں سو رہیں گچھ پروا
 نہیں چنانچہ ہمیشہ سوداگر بتجاری مال متاع غلہ دور دور سی بھر لاتي ہیں
 اور منزل مقصود پر سلامت جون کا تون بیچ جاتی ہیں مشرق کی طرف اس
 مملکت کی بنگالا ہی اور جنوب کی سمت دکن مغرب کی جانب تھم
 وہاں سی شور دریا نزدیک ہی اور شمال کی طرف ایک بڑا پہاڑ ہی کھڑا
 اسکی انتہا کو کوئی نہیں پہنچا ہر چند اس سرزمین میں الماس یا قوت
 سونے روپی تانبے لوهی سرب و غیرہ کی کھانیں موجود ہیں اور انکا حاصل بھی
 بہت سا ہی لیکن بیشتر آمدنی یہاں بدولت غلی کی ہی اور وہ انواع و

§ *du-rasta* for *do-rasta*, Two roads or rows, on both sides of the way.

پہ انتخاب کیا گیا ہے کتاب آرائش بحفل میں سی کہ جو اکثریہ مشتمل
ہی مضمون خلاصہ الہند پر

بی چند سطرین مملکت ہندوستان کی تعریف میں

جب سی یہ مرکز خاکی حیوانات کی آرامگاہ ہوا سیکڑوں ہزاروں لاکھوں شہر قصبی
بسی اور بستی جاتی ہیں کوئی ادنیٰ کوئی اعلیٰ لیکن ہندوستان کی سرزمین
کا عالم سب سی نرالا ہے کوئی ولایت اسکی وسعت کو نہیں پہنچتی اور
کسی مملکت کی آبادی اس کو نہیں لگتی یہاں کی ہر ایک بستی میں
گہماگہم جا بجا ایک نئی طرح کا عالم ہر شہر و قصبہ میں ستھری پاکیزہ
بختہ متعدد سرائیں "مسافر کی واسطی ہر موسم کی اوڑھنی بچھونی اور اقسام
کی غذاؤں" اکثر بستیوں میں بھجپن بچانقاہین مدرسی باغات "غریبوں
بیکسون مسافروں کی لیے متعدد مکانات "قلعی بڑی بڑی مضبوط وسعت
میں ایسی کہ سیکڑوں گاؤں ان میں بسیں "اور رفعت میں اس قدر کہ
بادل انکی نیچی برسیں "ندی نالی تالاب کوئی لطیف و پاکیزہ ہزارہا "پانی
ان میں میٹھا ٹھنڈا سہرا بہرا ہوا "بڑی بڑی دیریاؤں میں کشتیان نوازی

یہ کیا ہے *Gent.* What is this?

یہ حرفِ عطف ہے اور لفظ کہ ما بعد
واقع ہے وہ صلہ ہے موصول کا } *Munshī.* This is a conjunction: and
the word which follows is the relative
agreeing with the antecedent.

یہ ضمیر جمع ہے یا مفرد *Gent.* Is this pronoun singular or plu-
ral?

یہ مفرد ہے یہ حرفِ ندا ہے *Munshī.* It is singular. This is the
sign of the vocative.

اس جملی کو کیا کہتی ہیں *Gent.* What is this sentence termed?

یہ جملہ استفہامیہ ہے *Munshī.* This is an interrogative sen-
tence.

منشی صاحب آج استقدر پڑھنا بس ہے اور
باقی کل پڑھونگا } *Gent.* Well, *Munshī*, this is enough for
the present; the rest I will read to-
morrow.

William

وہ فعلِ مجہول ہی اور اُسکی تعریف یوں
کرتی ہیں کہ وہ ایک فعل ہی کہ
جسکا فاعل معلوم نہیں

Munshī. That is the *fi'l-i-majhūl* (passive verb), which means the verb whose agent is not declared.

اور یہ کیا ہے

Gent. What is this?

یہ اسمِ فاعل ہی اور یہ لفظ کہ جسپر فعل
واقع ہوا ہے اسی مفعول کہتی ہیں

Munshī. This is the active participle: and, the word which is the object of the verb is called the passive participle.

یہ کیا صیغہ ہے

Gent. What tense is this verb?

یہ صیغہ مستقبل

Munshī. This is the future.

تمہاری یہاں تذكیر اور تأنیث اسم کی
واسطی کون سی اصطلاح ہے

Gent. What terms do you make use of for the gender of nouns?

ہر لفظ یا مذکر ہے یا مؤنث باصلہ یا

بسبب استعمال کی جو لفظ کہ ترکی

واسطی ہے وہ لفظ مذکر ہے اور جو کہ

مادہ کی واسطی ہے اُسکو مؤنث کہتی

ہیں اور لفظ کہ مذکر اور مؤنث باصلہ

ہی اُسکو مذکر اور مؤنث قیاسی کہتی

ہیں اور جو الفاظ کہ تفرقہ کی جانب

ہیں بہ سبب استعمال کی اُنکو مذکر

اور مؤنث سماعتی کہتی ہیں

Munshī. Words are either masculine or feminine, from their nature or by usage: those which are applied to males are masculine, and those which are applied to females we call feminine: those which are masculine or feminine by nature we call analogous, while those that are so distinguished by usage are called prescriptive or arbitrary.

ہماری اصطلاح میں مصدر بھی فعل میں
داخل ہے

Gent. Under the word verb, we include the infinitive.

یہ لفظ مفعول ہے

Munshī. This word is the object or acted upon.

اور لفظ مفعول میں سب طرح کی مفعول
داخل ہیں مگر شاید کہ تم انکو بقدر
خاص مختص کرتی ہو

Gent. The word *maf'ūl* comprises all the oblique cases; but, you can more particularly define them, I suppose.

درست ہے اور آپکو انکی کیفیت سی
اطلاع کرونگا جہاں کہیں کہ وہ عبارت
میں واقع ہونگی

Munshī. Certainly: I shall point them out as they occur.

یہ کیا فعل ہے

Gent. What is this verb?

یہ فعل ماضی اور لازمی ہے مگر وہ فعل
کہ جو دوسری جملی میں ہے متعدی
ہے اور صیغہ حال ہے

Munshī. It is the past tense and an intransitive verb; but, the verb in the next sentence is transitive and in the present tense.

اور تمہاری صرف میں ایک اور ما سوائی
اسکی بھی فعل ہے اور اسکو تم کیا
کہتی ہو

Gent. You have another kind of verb; what do you call it?

اگر تم حقیقتِ الفاظِ سی مطلع ہوگی کہ
وہ فقط صرف و نحو سی حاصل ہوئی
ہی تو تمہاری استعمالِ کلمہ ہوگی
درست ہی کیونکہ ہم ان الفاظ کا استعمال
صحیح نہیں کر سکتی ہیں اور نہ وجہ
انکی استعمال کی جانتی ہیں بدین
صرف نحو کی

Munshī. If you obtain an acquaintance with the peculiar form of words, which is to be gained from grammar only, your progress will then soon be complete.

Gent. True; for we can neither apply them properly, nor do we know the reason of their application, without grammar

اب درست فرمائی ہیں اور تعجب ہی کہ
اور صاحبانِ انگریز بھی اسی طرح سی
نہیں خیال کرتی ہیں

Munshī. Sir, your remark is just; and I am surprised that other English gentlemen do not think the same way.

اس لفظ کو اصطلاحاتِ صرف میں کیا کہتی
ہیں

Gent. In the terms of grammar what do you call this word?

یہ فاعلِ فعل کا ہے

Munshī. This is the nominative or agent to the verb.

اور یہ کہ ما بعد ہی فعل ہے

Gent. This which follows is the verb?

نہیں صاحب یہ مصدر ہی ہم فقط فعل
اسکو کہتی ہیں کہ جسمین زمانہ بوجہا
جاوی

Munshī. No, Sir, that is the infinitive: we call those words only, in which time is understood, verbs.

اس جہت سی تمہاری زبان کا قانون
آسان پایا جاتا ہے

Gent. This must simplify your grammar very much.

یہ تقسیم نہایت آسان ہے مگر اصطلاحات
مخصوص کی گئی ہیں اور حدود سی

Munshī. This classification is very simple; but, the terms are limited by other definitions.

یہ بات میری خیال سی اتر گئی تھی کہ
میں نے اس نوع سی کہا مگر اب
مجھے یاد آیا ہے کہ ایک دن جو میں
تمہی پڑھتا تھا تو تم نے ایک جملی
کی حقیقت الفاظ بیان کی تھی اور
اصطلاحات کہ جو اُسکی بیان میں تھیں
استعمال کی تھیں اُنسی کمال مجھ کو
تَحْیِرُ ہوا

Gent. I was not aware of this circumstance, when I spoke; but I now remember that one day reading with you, I was astonished at the number of terms you employed to analyse the sentence we were engaged upon.

اور اول وی اصطلاحات مشکل نظر آتی
ہیں مگر جب چند روز اُنکا استعمال
کیجیے تو نہایت آسان ہو جائیگی

Munshī. Those terms appear complicated at first sight; but, the difficulty will quickly vanish if you persevere for a few days.

میں جلدی اُنکی سیکھنی کا قصد کرونگا اور
اِرشاد اللہ تعالیٰ جلد اُن سب کو یاد

Gent. I will begin immediately to study them; and, hope to master them shortly.

آشعار کی واسطی بھی تمہاری یہاں قانون
ہیں

Gent. You have likewise rules for poetry, I suppose?

ہماری یہاں علم عروض ہی کہ جو شامل
ہی نظم اور تقطیع پر اور وہ عروض
ہماری اشعار کا مبنی ہی

Munshī. We have the science of prosody, which includes the construction and division of verses; and upon that our poetry is founded.

ہماری زبان میں کلمی کی آٹھ قسمیں
ہیں تمہاری کلمی کی تقسیم کسطرح پر
ہی

Gent. We reckon eight parts of speech in our language: into how many do you divide words?

ہماری یہاں کلمی کی تین قسمیں ہیں
یعنی اسم اور فعل اور حرف

Munshī. Into three; namely, noun, verb, and particle.

اس تمہاری تقسیم سے معلوم ہوتا ہے کہ
جو کچھ کہ ما سواي اسم اور فعل کی
ہی حرف میں داخل ہے

Gent. From this I perceive that all beside the noun and verb is included in the particle.

مگر لفظ اسم میں اسم اور ضمیر اور اسم
فاعل اور اسم مفعول اور صفت موصوف
بھی داخل ہیں

Munshī. But, under the word noun are classed the noun, pronoun, present and past participles, and adjective.

دُرست صاحبِ کہ اُن زبانوں کی صَرف
نَحْو موافقِ عربی کی ہی اور اِسی طرح
سی ہماری عُلوم کا ماخذ بھی زبانِ
عربی ہی

Munshī. True, Sir, the grammar of those languages, as well as our other sciences, are derived from the Arabic.

عرب کس عِلْم کی طرف زیادہ مُتَوَجِّہ ہوئی
ہیں

Gent. To which of the sciences have the Arabs particularly directed their attention ?

ہرچند کہ اہلِ عرب نے ہر عِلْم میں کمال
تحقیق اور سعی کی ہی مگر اس ولایت
میں صَرف نَحْو اور منطِق اور معانی کا
زیادہ چرچا ہی

Munshī. The Arabs have assiduously investigated and cultivated all the sciences ; but, in this country we pay most attention to their grammar, logick, and rhetorick.

تمہاری صَرف نَحْو کی کس طرح تقسیم اور
تفصیل ہی

Gent. Into how many parts do you commonly divide grammar ?

فقط دو قسمیں مشہور ہیں ایک صَرف
ہی کہ جس میں اَفْعَال اور تَبْدِیلِ
اَوْضَاعِ اَفْعَال سی بحث کرتے ہیں دوسری
نَحْو کہ جس میں اِعراب اور عَوَامِل و
غیرہ سی گفتگو کرتے ہیں

Munshī. Two only are customary ; one is *ṣarf*, in which verbs and their conjugation are treated of ; and, the other is *naḥo*, in which the vowels, the governing words and the like are discussed.

هان صاحب سو ڀه حاضر هي اور خوبي
قسمت ايسا خوب نسخہ مبري هانه
لگا

Munshī. Yes, Sir, here it is; and, I have been very fortunate to get so neat a copy.

میں خیال کرتا ہوں کہ میری واسطی محال
ہی کہ مبن زبان ہندی اور عربی اور
فارسی کو سیکھوں بدون اس بات کی
کہ اول اصطلاحات صرف نحو کی
سیکھوں

Gent. I perceive that it will be impossible for me to make any considerable progress in the Hindī, Arabic, and Persian languages, without first learning the grammatical terms used in them.

درست ہی کہ ہر زبان کی صرف نحو کی
اصطلاحات کی جاننی سی اس زبان کا
سیکھنا نہایت آسان ہوتا ہی کیونکہ
جملوں کا ربط اور عاملوں کا سمجھنا بدون
علم اصطلاحات صرف نحو کی محال
ہی

Munshī. It is very true that a knowledge of the grammatical terms greatly facilitates the acquisition of a language; as the construction of sentences and the government of words cannot be understood without it.

اور اصطلاحات صرف نحو کی کہ جو فارسی
اور ہندی میں استعمال کی جاتی ہیں
ان کا مادہ زبان عربی سی ہی

Gent. The terms used in Persian and Hindūstānī are borrowed from the Arabic.

آج میری سر میں کچھ درد معلوم ہوتا ہے
 اور اس سبب سے میرا دل پڑھنے کی
 طرف متوجہ نہیں سو آپ تشریف
 لیجائیے اور کل میری درس کی واسطی
 آئیگا

Gent. I feel a pain in the head to day,
 so that I cannot read: be so good,
 therefore, as to go now and come
 again to-morrow for study.

حکیم کو میری واسطی بلاؤ میری طبیعت
 بیمار ہے

Gent. Go for the Doctor; I am unwell.

آج آپ کا مزاج کیسا ہے اب مجھے اپنی
 نبض دکھائیے زبان دکھائیے
 میری تمام اعضا میں درد ہے اور جی
 متلاتا ہے

Doctor. How do you do, Sir? allow
 me to feel your pulse. Shew me your
 tongue.

میں آپ کی واسطی ایک نسخہ لکھتا ہوں
 یقین ہے کہ نہایت مفید ہوگا اور اس
 سے آپ کا مزاج کل نہایت اصلاح پر
 آویگا

Gent. I have a pain in all my limbs,
 and sickness at stomach.

Doctor. I will write you a prescription,
 which, I doubt not, will be of use;
 and you will be better to-morrow.

بہت خوب خدا حافظ

Gent. Very well. Farewell.

منشی صاحب میری واسطی کلیات سودا
 کے لائیے

Munshī, have you procured me a copy
 of Saudā's works?

مُجھ کو ان دونوں کا شکار منظور نہیں
ہی بلکہ میرا ارادہ گیدڑ کی شکار کا ہی

Gent. I don't like either, but I intend to hunt the jackal.

تازی کتوں سی شکار کھیلیگا

Dog-keeper. Will you hunt with the greyhounds, Sir ?

گیدڑ کی شکار کی تازی کتے بہت
مناسب ہیں سو تم کل تازی کتوں کو
وہاں حاضر کرنا

Gent. Greyhounds will be properest for the hunting of the jackal ; let them, therefore, be taken to-morrow.

منشی صاحب مین تمہاری دیکھنی سی
بہت مسرور ہوا اتنی مدت تم یہاں
کیوں نہ آئی تھی

Gent. Mr. *Munshī*, I am very glad to see you ; why have you been absent so long ?

مین بہت بیمار تھا اور طیب مجھ کو باہر
چلنے سی منع کیا تھا

Munshī. I have been very ill ; and the Doctor forbade my going out.

تمہیں کیا بیماری ہوئی تھی

Gent. What has been your disorder ?

مجھے بہت تب تھی اور حکیم نے کہا کہ
بسبب غلبہ صفر کی تھی

Munshī. I had much fever : and the Doctor said it was occasioned by bile.

تمہاری واسطی کیا دوا طیب نے لکھی تھی
طیب نے میری واسطی ایک نسخہ مسرل

Gent. What medicine did the Doctor prescribe for you ?

کا لکھا تھا اور دوا مٹی کا استعمال
حکم کیا تھا

Munshī. The Doctor prescribed me a purgative, and ordered the use of an emetic.

مَجھ کو اُسکا بیچنا منظور ہی اگرچہ یہ۔
 نہایت کم ہی اُس قیمت سی کہ میں
 فی اُس کو خریدا ہی مگر تم سی جس
 قدر کہ ہو سکی اُسکی قیمت بڑھانا

Gent. I will sell him, though this is much less than I gave for him ; you will, therefore, dispose of him for the highest price you can get.

گجھ نی سوداگر عربی اور ترکی گھوڑی لیکر
 اس شہر میں آئی ہیں۔ اور اُنکی
 درمیان میں ایک کمیت عربی گھوڑا
 نہایت خوش ترکیب اور چالاک ہی
 میری اسٹبل میں سواری کی واسطی بہت
 گھوڑی ہیں اب مجھ کو اور گھوڑی مول
 لینی کی خواہش نہیں

Jockey. Some merchants have just arrived with Arabic and Turkish horses ; there is amongst them a bay Arab peculiarly handsome and active.

Gent. I have already too many horses in the stable for my riding ; I do not wish to buy more at present.

دوربی کو یہاں بھیجو

Send the dog-keeper here.

شکاری کتوں کو کل فلائی جگہ صبح کی وقت
 لیجا کر حاضر رہنا میں شکار کی واسطی
 وہاں آؤنگا

Take out the hounds to such a place to-morrow morning, and be ready ; as I shall go hunt there.

آب کس چیز کا شکار کرینگے سوار کا یا
 ہرن کا

Dog-keeper. What will you hunt, Sir, the boar or the deer ?

اب وُه کم بهڙڪتا هِي مگر سَواري پر اُٻهي
نهيڻ لگا هِي

Jockey. He is now much less shy, but not yet quite fit for riding.

سُرُخي مُجَنَس گهوڙي کو بهي کُٻهي کُٻهي
پهيرا کرو وُه بهت مُنَه زور هِي اور
لُٽيان ڪرڻا هِي

Gent. Ride the cream-coloured *mujan-nas* also now and then; he is head-strong and apt to plunge.

وُه نٿا جاندار اور چالاڪ گهوڙا هِي اگر اڪثر
پهيرا جائِگا تو جلد هموار هو جائِگا

Jockey. It is a high-spirited active horse, and should be ridden oftener; he would then be more tractable.

مِين اُس جنگل کي گهوڙي کو ڪه ايڪ
مهيني کي مُدت هُوِي ڪه تُم ني ميري
واسطي مول ليا تها بيجا چاهتا هُون اب
اُسکي قيمت ڪيا مليگي

Gent. I wish to sell the *janglī* horse which you bought for me a month ago; how much can be got for him?

ان دنون بسبب افراط کي گهوڙي بهت
سستي هين اور گهوڙون کي خريداري کا
بازار نهايت سرد هِي اس سبب سي
مِين به خيال ڪرڻا هُون ڪه زياده نوي
روپيون سي اُس کي قيمت نه اُٿيگي

Jockey. Horses have been so abundant lately that they are very cheap, and the market is dull; for this reason I do not think he will fetch more than ninety rupees.

اگر کوئی اُسکا خریدار پيدا هو تو مين اُسي
جدا ڪرُونگا

Gent. If any purchaser should offer, I will part with him.

ڪل آپ کس گهوڙي پر سوار هوڃيڻا
ڪل مين مُشڪي گهوڙي پر سوار هونگا اور
نيي زين ولگا م سِي سِي تيار ڪرنا

Groom. What horse, Sir, will you ride to-morrow ?

Gent. I will ride the dark brown horse to-morrow ; and let the new saddle and bridle be put on him.

عربي نُقري گهوڙي ڪو ڪُجهه مصلح ديا
جَاهِي

Groom. The white Arab horse wants physick.

شايد ڪه تُم اُسڪو هر روز نِهين پهرتي هو

Gent. Perhaps you do not exercise him daily.

آج جس ٿانگهن پر آپ سوار هوئي تهي
سو لنگڙا آيا هي

Groom. The pony you rode to day appears lame.

مين ني آج اُسڪو بهت ڏوڙايا هي سو اگر
وه دو تين روز تهان پر بندها رهيگا تو
خود بخود اچها هو جائیگا

Gent. I rode him very hard : let him rest a few days, and he will recover.

جائبڪ سوار ڪو بلاو

Call the horse jockey.

سمند گهوڙي ڪو تُم ني ساري پر لگايا هي اور
اب اُسڪي بهڙت بهي مٿي هي يا نِهين

Have you trained well the bay horse, and broken him off his shyness ?

اور جب تُم اُن کي پاس جاوڳي تو اُن سي
دريافت ڪرنا ڪه آيا اُن کي پاس گچھ
تازه پنير بهي هي اور دو چڪٽيان پنير
کي ڪه جو اُنکي نظر مين بهتر هون ميري
واسطي لاو

Gent. Inquire of him, when you go, whether he has got any fresh cheeses; and bring a couple of such as he can recommend.

اگر آپ کي پروانگي هوئي نو اب مين
جاؤن

Sarkār. If you please, Sir, I will depart.

اچھا سايس ڪو يهان بهيجو

Gent. Well, send the groom here.

ترڪي گهوڙا سواري کي قابل هي

Is the *Turkī* horse fit to ride yet ?

نہين صاحب انهي وه گهوڙا اچھا نہين
هوا

Groom. No, Sir, he is not quite recovered yet.

وه گهوڙا ڪه جو مين ني آخر مول ليا هي
ميري پسند نہين آتا هي ڪيونڪه وه هر
چيز سي بهڙڪتا هي اور ناخن ليتا هي
مگرو گهوڙا ناڪند هي شايد سواري ڪرني سي
درست هوئي

Gent. I do not like the horse I bought last; he is shy at every thing, and stumbles.

Groom. He is young and perhaps will improve by riding.

آيا نئي بيچ باورچيخاني کي کميٽون کي
واسطي مول لون اب ايک نيا جهاز
ولايت سي آيا اور اس پر سي نئي بيچ
تمکو ملينگي

Sarkār. Shall I procure some fresh seeds for the kitchen garden? there is a ship lately arrived from Europe, from which fresh seeds might be obtained.

تم جانتی هو که کسي اس جهاز کا مال
خریدا هي

Gent. Do you know who has purchased the investments of that ship?

هان صاحب سنان سين بي که حو چيني
بازار مين رها هي آني بهت ما اسباب
خریدا هي

Sarkār. Yes, Sir, Sanātan Sen, who lives in the China bāzār, has made the principal purchase.

اچھا تم اُسکي پاس جاؤ اور اس سي بيچ
مول لو مگر خبردار که وہ تمکو پراني بيچ
که کسي برس سي اُسکي دکان مين هين
نه دي

Gent. Very well, go to him; but take care that he does not give you some old seed that has been lying on his hands.

مجھ کو اس کا کچھ خطرہ نهين اگر وہ
بنگالي هي تو مين بهي بنگالي هون

Sarkār. There is no danger of that; I am a Bengaly too.

باغبان اُس چمن کي تيارِي کر رها هِي اور
وہ مجھ سي کہتا تھا کہ اُس کا کھودنا
بہت مشکل هِي بسبب اُسکي کہ پُراني
درختون کي جڑين اُس مين بہت هين

Sarkār. He is now engaged upon it ;
he says that the ground is difficult to
be dug up, from the number of old
tree roots which intersect it.

تم اُس سي کہو کہ پائين باغ مين مٺر اور
گاجر اور شلغم اور کرم کلا اور پھول کوبِي
اور پالک اور آلو اور موليٰان اور سِوای
اُسکي جو کُچھ کہ باورِ چيخاني کي واسطی
در کار هو بووي

Gent. Tell him to plant the farther
garden with peas, beans, carrots,
turnips, cabbage, cauliflowers, spi-
nage, potatos, radishes, and what-
ever else is necessary for the kitchen.

اور اُس زمين مين کہ جو کوئهي کي نزديک
هِي آپکو کیا بونا منظور هِي

Sarkār. And what will you have, Sir,
in the part nearest the house ?

مجھ کو وهان منظور هِي کہ پهلوارِي لگاؤن
اور باغبان کو کہو کہ اُس کي واسطی بہت
اچهي اچهي پھول جمع کرکي وهان
لگاوي خصوص کہ گلاب کي پھول

Gent. I intend making a flower garden
of it; and, tell the gardener to collect
and plant the most beautiful flowers
there, especially roses.

آر هوشيارِي سي ديكهنا كه تختي كي
ديوارون كو مضبوط بناوين

Gent. Take care that the partitions of the stalls be firmly made.

سائيس كهتا هي كه اگر آب زمين مين
تخته بندي كرين تو نهايت باعث
گهوڙون كي سم كي خشكي كا هوكا

Sarkār. The groom says that if you have the floor laid with planks, it will be too dry for the horses' hoofs.

شايد كه ممڪن هو مگر ٻه هر جڳهه بيهان
دستور هي كه گهوڙيكي تھان كو تخته
بندي ڪرتي هين اور ميري ذهن مين
اسڪا گچھ نقصان نهين آتا هي

Gent. Possibly it may be so; but, I see that such is the common practice here, and I do not think any serious evil is to be apprehended from it.

بھت خوب صاحب جس طرح سي آب
فرماتي هين اسي طرح سي مين اسي
بنواونگا

Sarkār. Very well, Sir, it shall be done as you order it.

آيا باغبان ني اس نئي چمن كو درست
ڪيا هي جس طرح سي كه مين ني اسي
بتلایا تھا

Gent. Has the gardener laid out that new piece of ground as I directed?

نہین صاحب اُسکی پاس کوئی اس مقدار
کا شیشہ نہ تھا کہ جو فانوس میں
ٹھیک آوی مگر اُنہی کہا ہی کہ آج
کہیں اور سی تلاش کرکے اُس کی موافق
شیشہ بہم پہنچاؤنگا وِالا نہ مخصوص
اُسکی واسطی ایک شیشہ تراشونگا

Sarkār. No, Sir, the man had no glass that would fit it; he expects, however, to be able to find one somewhere else to-day; if not, he will get one ground expressly.

آجیا معمار نئی اسطبل کی تیاری کرتی ہیں

Gent. Do the builders get on with the new stables?

قریب ہی کہ تین چار روز کی عرصی میں
اسطبل کی تعمیر کو تمام کریں اور اُنکو
جو دیر ہوئی ہی سو پوئی اور بانس
نملنی کی سبب سی ہوئی ہی

Sarkār. I expect, Sir, they will be completed in three or four days. Some delay occurred in procuring bamboos and rushes for thatching.

تم ذرا وہاں جا دیکھنا کہ کٹھری کو بہت
نیچا نہ جڑیں اور گھوڑوں کی باندھنی
کی واسطی لوهی کی حلقوں کو ٹھکانی
سی مستحکم کریں

Gent. See that they do not put the trough too low; and, let iron rings be fixed properly to tie the horses to.

ہاں صاحب حلقوں کو جڑا ہی

Sarkār. They are fixed, Sir.

مُجھي چاهي ڪه زين لگام آور ڪوڙا مول لون

Gent. I shall require a saddle, bridle, and whip.

مگر اس عربي گهوڙي کي ڪيا قيمت تهي

But, what was the price of the Arab ?

جب مين ني گهوڙي کي مالڪ سي پوڄها

تو اُني باره سو روپي اسکا مول ڪيا تها

مگر جب آپکو مول لینا منظور هوئي تو

هزار روپي يا ڪجهه کم و زياد اُسکي

قيمت ٿهريگي

Sarkār. The owner asked 1200 rupees for him; but if you wish to purchase, I expect he may be bought for 1000 rupees or so.

يه بهت بڙي قيمت هي اُني مول کا

گهوڙا چاهي ڪه نهايت خوب هو

Gent. This is a large sum; he ought to be a fine animal for such a price.

جب آپ اُسکو دیکھين تو اُسکي گراني کو

بهول جاين

Sarkār. When you see him, Sir, you will no longer think him dear.

ميري گاڙي کي پهيون کي مرمت کي هي

Gent. Have the wheels of my gig been repaired ?

هان صاحب گاڙي مرمت هوکر کل رات کو

آئي هي

Sarkār. Yes, Sir, the gig is mended, and was brought home last night.

آيا اُني نيا شيشه گاڙي کي فانوس مين جڙا

هي

Gent. Has a new glass been put in the lamp of the gig ?

هان صاحب مین نی اُن سب چیزون کو
چکا کر آپکی پسند پر موقوف رکھا ہی

Sarkār. Yes, Sir, but I have not concluded for their purchase till I have your approbation.

تُم نی ایک اچھی گھوڑیکی میری واسطی
تلاش کی ہی

Gent. Have you looked out for a good horse for me?

ایک گھوڑا بازار مین مین نی دیکھا ہی کہ
آپکی لائق ہی

Sarkār. There is one, Sir, in the bāzār which I think would suit you.

وہ کس ولایت کا گھوڑا ہی تازی یا فارسی
یا انگریزی

Gent. What sort of horse is it, Arabian, Persian, or English?

صاحب وہ عربی گھوڑا ہی پانچ برس کی
عمر ہی اور رنگ سرخا ہی

Sarkār. It is an Arab, Sir, about five years old of a grey colour.

سوائے اُسکی بھی تُمنی کوئی اور گھوڑا دیکھا
ہی کہ قابلِ مول لینی کی ہوئی

Gent. Did you see any other likely to answer my purpose?

سوائے اُسکی وہاں مُشکی اور سمند اور

Sarkār. There were some black, chestnut, and bay horses; but none besides the grey Arab appeared to me suitable.

کُمیت گھوڑی تھی مگر سوائے اُس تازی
سُرخ کی اور کوئی میری نگاہ مین نہ
تھرا

تب چاهي تها كه تم وهان سي پالكي كو
سرڪاتي اور چهاون مين رڪھتي اب يہ
مانند تنور كي گرم هي

Gent. You should have shifted it then to a shady place ; it is like an oven.

مين يهان حاضر هون آپکا کیا حکم هي

Khidm. I am here, Sir, what are your orders ?

خانسامان كو كهو كه تين كي وقت پانچ
چار صاحبون كي واسطي سامان تيار كرو

Gent. Tell the Khānsāmān to provide every thing for tiffin ; I expect four or five friends.

آج آپ گھر مين کھانا کھا يیگا

Khānsāmān. Do you dine at home, Sir, to-day ?

هان ميري ساتھ پانچ چھ صاحب اور
بيبيان کھاني كو کھائينگي سو تم انکي
مناسب كو تيار كرو

Gent. Yes. I have five or six ladies and gentlemen ; prepare every thing suitable.

آپ کھان جايَا چاهتي هيں

Bear. Where do you wish to go, Sir ?

مجھي گھر لي چلو پالكي كي کھڑکيان بند
کرو سورج كي طرف چھاتا لگاؤ

Gent. Take me home. Pull the shutters of the palankeen a little closer. Hold the umbrella so as to keep the sun off.

سرڪار آيا وي سب چيزين تمني مول لي
هيں كه جنكي واسطي كل تمکو مين ني
حکم کیا تھا

Sarkār, have you procured those things I ordered yesterday ?

اخبار کا کاغذ لاؤ Give me the newspaper.

قلمدان اور کاغذ لاؤ میں ایک خط لکھا
چاہتا ہوں } Bring the pen-case and paper ; I wish
to write a letter.

قلم تراش لاؤ Bring the penknife.

یہ چٹھی سیٹن صاحب کی یہاں بھیجو Send this note to Mr. Seton's.

خدمتگار تم سرکار سی جا کر کہو کہ وہ بارہ
گھنٹی کی وقت میری پاس آوی } Khidmatgār, go to the Sarkār and tell
him I wish to see him about twelve
o'clock.

وہ آپ کی گھر جاؤی Khidm. Shall he go to the house, Sir ?

ہاں تم نیچے ٹھہرو جب تک کہ میں اپنی
گھر کو چلوں } Gent. Yes. Wait below till I am going
home.

پالکی دروازی کی پاس لاؤ Bring the palankeen close to the door.

اُف کیا گرم ہے میں نے تم سے کہا تھا کہ
اُسکو چھاؤں میں لہجا کر رکھو } How hot it is ! I told you to put it in
the shade.

صاحب میں نے چھاؤں میں رکھا تھا مگر
جب سورج بہت چڑھا تب دھوپ
اُسپر گئی ہے } Bear. I did, Sir, but the sun has risen
higher and shone upon it.

شراب آور پانی لاؤ	Bring wine and water.
لال مرچ لاؤ	Bring the capsicums (or chillis, or cayenne pepper).
روٹی مکھن لاؤ	Hand me the bread and butter.
ایک اور صاف رکابی اور چھری کانتا لاؤ	Bring me a clean plate and a knife and fork.
ایک چمچہ لاؤ	Bring a spoon.
کیا کون سی مرچ ہے کالی مرچ ہے یا لال مرچ	Is this black pepper or cayenne ?
صاحب یہ لال مرچ ہے	<i>Khidm.</i> This is cayenne, Sir.
ایک چا پینیکا چمچہ لاؤ	<i>Gent.</i> Give me a tea-spoon.
مولیان مجھے دو	Hand me the radishes.
کچھ میوہ مجھے دو	Give me some fruit.
تھوڑا سا خاگینہ آپ کھا بیگا	<i>Khidm.</i> Will you take some omelet, Sir ?
نہیں حقہ بردار کو کہو کہ حقہ لای	<i>Gent.</i> No. Tell the <i>hukka-bardār</i> to bring the <i>hukka</i> .
گتا دباؤ	Press the pipe into the <i>hukka</i> .
گلاب کی شیشی مجھے دو	Give me the rose-water bottle.
منہ نال بہت مٹی ہے	The mouth-piece is very dirty.

یہ جا بہت گاڑھی ہے اِسمین تھوڑا اور
گرم پانی ڈالو } *Gent.* This tea is too strong ; make it
weaker.

شکر اور دودھ لاؤ } Bring the sugar and milk.

نمک اور کالی مرچ لاؤ } Bring me the pepper and salt.

میری رکابی بارلو صاحب کی پاس لیجاؤ
اور تھوڑی مچھلی اور خشک لاؤ } Take my plate to Mr. Barlow for some
fish and rice.

کس قسم کی مچھلی آپ چاہتی ہیں
بھکتی یا تپتی } *Khidmatgār.* Which fish do you pre-
fer, Sir, biktī or mango fish ?

تھوڑی سی تپتی مچھلی میری واسطی لاؤ } *Gent.* Bring me some mango fish.

گائی کا گوشت لاؤ } Bring me beef.

بھڑ کا گوشت میری واسطی لاؤ } Bring me mutton.

ھرن کا گوشت لاؤ } Give me venison.

تھوڑا سا پُلاؤ لاؤ } Bring some *pulā'o*.

سوار کا گوشت بچھری کا گوشت مرغ جنگلی
مرغ خرگوش تیر اور مرغابی میری
واسطی لاؤ } Get me pork, veal, fowl, wild fowl, hare,
partridge, and waterfowl.

- دالان مین یا کِه کھانا کھانی کي کمری مین In the hall or in the dining room ?
- خدمتگار ایک چا کي پیالی میری واسطی لاؤ } Khidmatgār, bring me a cup of tea.
- صاحب چا اور قہوہ دونو تیار هین جو کچھ اُن دونوں مین سی پسند هوسو مین آپکی واسطی لاؤن } *Khidmatgār.* There is both tea and coffee, Sir; whatever you please, I will bring you.
- اچھا پہلی میری واسطی ایک پیالی قہوہ کي لاؤ } *Gent.* Well, bring me a cup of coffee first.
- مصری لاؤ Bring the sugar-candy.
- انڈی لاؤ Bring the eggs.
- انڈی اُہی جوش نہین دِی گئی هین مگر جلدی تیار هونگی } *Khidmatgār.* They are not yet boiled, Sir; but they will be ready immediately.
- ایک چا کي پیالی لاؤ *Gent.* Bring me a cup of tea.
- آپکو گاڑھی چا پسند آتی هی *Khidmatgār.* Do you like it strong, Sir?
- هان مجھی گاڑھی چا پسند آتی هی *Gent.* Yes, I like it strong.
- آپکو توست چاہی هی *Khidmatgār.* Do you like toast, Sir?

نہیں صاحب اُنکا گھر تھوڑی دُور اگاڑی
بڑھکی ہی } *Bearers.* No, Sir, it is a little further
on.

خیر شاید میں نے غلطی کی ہے } *Gent.* Well, perhaps I am wrong.

یہ بارلو صاحب کا گھر ہے } *Bear.* This is Mr. Barlow's house.

نہیں یہ اور صاحب کا گھر ہے } *Gent.* No, this is another gentleman's.

تُم کو ہمیشہ ایسا دھوکھا ہوتا ہے } *You are always making such mistakes.*

تُم اُس سفید کوٹھی کی طرف پہرو کہ
جسکی آگے دو کھنپی ہیں } *Return back to that white house with
the two pillars in front.*

دربان دروازہ کھولو } *Bear.* Ho, porter ! open the door.

خبر کرو کہ ایک اجنبی صاحب آئی ہیں } *Porter.* Give intelligence that a strange
gentleman is come.

پالکی اُتارو } *Gent.* Set down the palankeen.

پالکی کو چھاؤں میں لیجا کر رکھو تاکہ ٹھنڈی
ہوئی } *Put the palankeen in the shade, that it
may be cool.*

چھاتا لگاؤ } *Hold the umbrella between me and the
sun.*

کس کمرے میں بارلو صاحب حاضری کھاتی
ہیں } *In which room does Mr. Barlow break-
fast ?*

میری گھڑی کہاں ہے *Gent.* Where is my watch ?

اُہ اب مُجھبی یاد آیا آپکی گھڑی تکیے کی
تلی ہے } *Bear.* Oh, I had forgotten it, Sir ; it
is under your pillow.

میری دستانی لاؤ *Gent.* Bring my gloves.

کون سی دستانی آپکو چاہی ہیں چمڑی
کی یا سُتی } *Bear.* Which will you have, Sir, the
leathern or cotton ones ?

سُتی دستانی لاؤ *Gent.* Give me the cotton ones.

میری خدمتگار اور حقہ بردار کو کہو کہ بارلو
صاحب کی یہاں جاتا ہوں وی بھی
وہاں حاضر ہوں } *Tell my khidmatgār and hukka-burdār*
that I am going to Mr. Barlow's, and
they must be there.

کہارو پالکی یہاں سیڑھیوں کی پاس لاؤ
پالکی کو جھکاؤ تاکہ میں اُس میں سوار
ہوں } *Bear.* Ho, bearers ! bring the *pālki*
to the steps of the door.
Gent. Lower the *pālki* so that I may
get into it.

بارلو صاحب کی گھر کی طرف چلو *Go to Mr. Barlow's.*

پالکی کو اتنا جھول مت دو (یا پالکی کو
اتنا مت ہلاؤ) } *Do not shake the palankeen so much.*

بارلو صاحب کا گھر تم پہنچاڑی چھوڑ آئی ہو *You have passed Mr. Barlow's house.*

دھوپي سي ڪهڙوڪه اڪر ميري ڪپڙون ڪو اچي
 طرح سي نه دھوڻيگا تو مين اور دھوپي
 مقرر ڪرڻيگا

Tell the washerman, that if he does not wash my clothes better, I shall employ another man.

په آپکا گلوبند هي

Bear. Here is your cravat, Sir.

مين اپنا منہ نہيں ديکھ سکتا آئيني ڪو
 سيدھا ڪرڪي تھانجو

Gent. Hold the glass straight; I cannot see my face in it.

آج آپ اپنا جوتا پھينڻيگا يا موزي

Bear. Will you have your boots or shoes to-day, Sir ?

البتہ آج مين جوتا پھينونگا

Gent. My shoes, certainly.

آپ ڪي واسطي پالڪي تبار ڪرني ڪا حڪم
 ڪرون

Bear. Shall I order the *pālkī* for you, Sir ?

هان اور ڪهارون ڪو ڪهڙوڪه خوب طرح سي
 پالڪي ڪو جھارين

Gent. Yes, and tell the bearers to clean it well out.

آپڪي ٿوپي يهان هي

Bear. Here is your hat, Sir.

اُس ڪو اچي طرح سي صاف ڪرو

Gent. Brush it better.

برش ڪهان هي

Where is the brush ?

صاحب مين اُسڪو ڪهين رڳھ ڪر بهول ڳيا
 هون

Bear. I have mislaid it somewhere, Sir.

مَينَ نِي آج صُبحَ کُو اُسي تُوٿا هُوا پايا

Bear. I found it broken this morning.

مَينَ نِي آج صُبحَ کُو دِيکھا کِه مِسواک تُوٿي
هُوئي تهي

(Or) I saw this morning that the tooth-brush was broken.

هان شايد کِه تُم نِي اُسکو گچ پر گرا ديا هي
اور اس باعث سي تُوٿ گئي هي

Gent. Yes, I dare say you let it fall on the plaster (chunam) floor, and it snapped.

ميري کُنجي ليکراس صندوق مين سي نِي
مِسواک لاو

Take my keys and bring me a new one from that box.

يه آپ کي کنگهي هي

Bear. Here is your comb, Sir.

سِرکي بالون کي واسطي برش لاو

Gent. Give me the hair-brush.

ميري واسطي ايک اُجلا کُرتا لاو

Bring me a clean shirt.

يه کُرتا پھٽا هُوا هي اُسي درزي کُو دوکِه
پيوند کري

This is torn ; give it to the tailor to mend.

اس پانجامي کي گھنڊي تُوٿي هي

These pantaloons want a button.

ميري واسطي ايک اور ازار لاو

Give me another pair of pantaloons.

ميري بڏهي کهان هي

Where are my braces?

ميرا جڙاؤ تڪمه لاو

Give me my brooch.

آٹھ گھنٹی کی وقت / *Bear. At eight o'clock.*

اُن صاحب کی خدمتگار سی کہو کہ میرا
سلام اپنی آقا سی کہی اور مین جلد
حاضری کھانی کی واسطی آؤنگا

Gent. Tell that gentleman's servant to give my compliments to his master, and say that I will come presently to breakfast.

سائیس گھوڑی کو ٹھلانا ہی اور عرض کرتا
ہی کہ اگر اجازت ہوئی تو گھوڑیکو
اسٹبل مین لی جائی کیونکہ دھوپ
بہت تیز ہوئی ہی

Bear. The groom is leading your horse about, and begs to know if he shall take him to the stable, as the sun begins to grow hot.

هان اُسکو کہو کہ گھوڑیکو تھان پر لےجائی
مگر آج مہرا تمہاری سستی سی میری
صبح کی سواری موقوف ہوئی

Gent. Yes, tell him to take the horse to the stall; for, through your negligence, bearer, I have lost my ride this morning.

مسواک اور منجن میری واسطی لاؤ

Bring me the tooth-powder and tooth-brush.

مسواک ٹوٹ گئی ہی صاحب

Bear. The brush is broken, Sir.

کیونکر ٹوٹ گئی ہی کل جب مین نی
ناچ کی گھر کی جانی کی واسطی پوشاک
پہنی تھی اور مسواک کی تھی تب
تو مسواک ٹوٹ تھی

Gent. How is it broken? it was entire when I dressed for the ball yesterday evening.

اب دير هوني مين نائي كي راه نهين ديگه
 سکتا هون سو تم ميری اُستري اور صابون
 اور گرم پانی لاؤ مين اپنی هاتھ سي اپنا
 خط بناؤنگا

Gent. It is late; I cannot wait for him; bring my razors, therefore, soap and warm water; I must shave myself.

چموٹی لاؤ

Bring the strap.

هاتھ دھوني کا باسن لاؤ (يا چلمچي لاؤ يا
 سلفچي لاؤ)

Bring the wash-hand bason.

صابون لاؤ

Bring the soap.

آفتابی کو اتنا اونچا نه اُٹھاؤ اور پانی کو
 تھوڑا تھوڑا ميری هاتھ پَر ڈالو

Do not hold the goglet so high, and pour the water out gently on my hands.

رومال مجھکو دو (يا دست مال مجھکو دو)

Give me a towel.

یہ میلا هي اور اُجلا لاؤ

This is soiled, bring a clean one.

بارلو صاحب ني اپنا نوکر بھیجا هي اور آپ

کو سلام کہا هي اور آپ کو حاضري كي
 واسطي بلایا هي

Bear. Mr. Barlow has sent his servant with his compliments to invite you to breakfast.

اُس سي پوچھو کہ تمھاري صاحب کس
 وقت حاضري کھاتي هيں

Gent. Ask him at what hour his master breakfasts.

گفتگو درمیان آقا اور نوکرو غیرہ کی

DIALOGUE BETWEEN A GENTLEMAN
AND HIS SERVANTS, &c.

صاحب فجر ہوئی ہے بہت دیر سی سورج
نکلا ہے

Bearer. Sir! it is very late, the sun
has been long up.

تم نی مجھے سویری کیوں نہ جگایا
میں آج بہت سویا اور سویری میری آنکھ
نکلی

Gent. Why did not you wake me ear-
lier?

Bear. I slept so soundly to day, that
I have but just opened my eyes.

تمہاری ہمیشہ یہی خو ہے کہ سویری نہیں
آتی

Gent. This is always the way with
you not to get up early.

جاکی جلدی میری کپڑے لاؤ

Go, bring me my clothes immediately.

آپ کون سی کرتی آج پہنیں گی

Bear. What coat, Sir, will you put
on to day?

میری نیلی کرتی لاؤ اور کمری انگرکھا اور
ازار لاؤ

Gent. Bring me my blue coat, and
waistcoat and pantaloons.

میری جراب کہاں ہیں

Where are my stockings?

میری جوتی لاؤ

Bring my slippers.

نماہی آیا ہے

Is the barber come?

نہیں صاحب

Bear. No, Sir.

مَينَ نِي آجِ كُچھ خبر نہيں سُنِي I have not heard any news to-day.

تُم نِي آجِ كُچھ نِيي خبر سُنِي هِي Have you heard any news to-day?

تُم کَہان جاتي هو Where are you going?

مَينَ گھر کو جاتا هوں I am going home.

کِتَنّا دِن چڑھا هِي
کِتَنّا دِن آيا هِي } (Asked before noon). What o'clock is it?

اب کِتَنّا دِن هِي
کِتَنّا دِن باقِي هِي
کِتَنّا دِن رها هِي } (Asked after noon). What o'clock is it?

دس گھنٹي
دس گھڑي } Ten o'clock.

ساڑھي دس گھڑي
ساڑھي دس گھنٹي } Half past ten o'clock.

اِگارہ کا عمل هِي Near eleven.

سَوّا گیارہ کا عمل هِي A quarter past eleven.

بارہ گھڑي کا عمل هِي Between eleven and twelve.

تمہارا نام کیا ہے	What is your name ?
اسم شریف آپ کا	What (is) your name, Sir ?
آپ کیا کہا چاہتی ہیں	What do you wish to say, Sir ?
تم کہاں سے آئی ہو	Where do you come from ?
تمہارا وطن کہاں ہے	What country are you from ?
تم کہاں رہتی ہو	Where do you live ?
تم کیا کہتی ہو	What do you say ?
سلیس ہندوستانی بولو	Speak easy Hindūstānī.
اسکو پھر کہو	Say it again.
or اسکو مہربانی کرکے پھر بیان کیجیے	Have the goodness, Sir, to repeat it.
اسکو پھر ارشاد فرمائیے	
آپ بہت جلدی بولتی ہو	You speak very quick, Sir.
میں نہیں سمجھتا ہوں	I do not understand.
کہو تو وہ کیا کہتا ہے	Tell (me) what he says.
بھولیو مت	Do not forget.
آج کیا خبر ہے	What news is there to-day ?

In inquiring after health.

تُمہاری کیا حالت ہے (To an inferior). How are ~~you~~?

اب آپ کا مزاج کیسا ہے (To an equal). How do you do, Sir?

اب مزاج شریف کیسا ہے } (More respectfully). How do you do, Sir?
مزاج شریف

اب مزاج مبارک کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

آپ کا مزاج شریف کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

آپ کا مزاج مبارک کیسا ہے (To a superior). How do you do, Sir?

حضور کا مزاج مبارک کیسا ہے (To one much superior). How do you do, Sir?

In reply.

دُعا کرتا ہوں I make prayer for you.

الْحَمْدُ لِلّٰہ Praise to God!

فَضْلُ الْإِلَهِیِّ سِیْ بَہُتْ اچھا ہے By the divine favour (my health) is very good.

میرا مَجْرَا پہنچے My respects (to you).

تُمہارا کیا مقصد ہے What is your desire? or, what do you want?

آپ کا کیا مقصد ہے What is your wish, Sir?

گفتگو

DIALOGUE.

*Address at meeting.**

سَلَامٌ عَلَیْکُمْ Peace or safety on you !

سَلَام Peace or safety !

بندگی عرض کرتا ہوں My service to you, Sir !

In reply.

و عَلَیْکُمْ اَلسَّلَام And on you (be) peace or safety !

صَلَحْ بِسَلَامَتِ Sir, safety or welfare (to you) !

میری بھی بندگی پہنچی My service also to you !

حضرت سلامت بندگی Sir, welfare (and my) service to you !

At parting.

خُدا حَافِظ God (be your) protector ! Farewell !
Adieu !

سَلَامٌ عَلَیْکُمْ Peace or safety on you !

* The following salutations and addresses are in the dialect of the Muhammadan natives of India, and are generally such as equals use to each other ; but, in addressing a superior, the inferior commonly puts his hand to his head and bows without speaking, and the superior bows without speaking in return.

ڪي ڪي آور هر ايڪٽ ڪو طريقي هدايت بتلاڪر فرمايا ڪه آسمان پراس طرح جفاڪر
 فرشتون سي قرب حاصل ڪرتي هين بغضي جن حضرت عيسيٰ ڪي دين مين
 آڪر عابد و پرهيزگار هوئي اور آسمان تڪ جاني لڳي هميشه آسمان ڪي خبر
 سُنڪر يهان ڪاهنون سي آڪر گهتي تهي جب ڪه الله تعاليٰ ني پيغمبر آخر الزمان
 ڪو پيدا ڪيا اور يي آسمان پر جاني سي موقوف هوئي اُس وقت ڪهني لڳي
 بهين معلوم دنيا ڪي رهندي والون ڪي واسطي يهه برا هوا يا خدا اُنڪو هدايت ڪيا
 چاهتا هي اور بغضي جن دين و اسلام قبول ڪرڪي مسلمان هوئي چنانچه اُنڪي
 اور مسلمانن ڪي درميان آج تڪ صلح چلي جاتي هي

هُوَ فِي سَبِّ حَيْرَانَ تَهِي كِهْ حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ كِهَانَ هِيَن تَبِ آدَمِيُونِ كُو يَقِينِ هُوَا
 كِهْ اِگَرِ بِي غَيْبِ دَانَ هَوَتِي تَوِ اَتْنَا حَيْرَانَ نَهْ هَوَتِي اَوَرِ بَلْقَيْسِ كِي خَبَرِ جِسْ
 وَقْتِ هُدْهَدْ كِي زَبَانِي حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ كُو پَهَنجِي سَبِّ سِي فَرْمَايَا كُونِ اَيْسَا
 هِي كِهْ بَلْقَيْسِ كَا تَخْتِ قَبْلِ اُسْكِ اَنِي كِي اُتْهَا لَوِي اِيكَ جِنِ كِهْ نَامِ اُسْكَ
 اضْطَوْسِ بِنِ اِيَوَانَ تَهَا فَخْرَسِي كَهْنِي لُكَ كِهْ مَيْنِ اَيْسَا جَلْدِ اُتْهَا لَاوُنِ كِهْ اَبِ
 اِنِي مَكَانِ سِي نَهْ اُتْهِي پَاوِيَن حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي كَهَا كِهْ مَيْنِ چَاهْتَا هُونِ
 اَسِي بَهِي زِيَادَهْ جَلْدِي هُوَا اَصْفِ بِنِ بَرَحِيَا نِي كِهْ اِسْمِ اعْظَمِ جَانْتَا تَهَا كَهَا كِهْ
 مَيْنِ اِيكَ پَلِ مَيْنِ لَاوُنْكَ اَوَرِ لِي هِي اِيَا جِسْ وَقْتِ حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي
 تَخْتِ دِيكْهَا بِيهوشِ هُوَا اِسْمِ خُدا كُو سَبِّ كِي اِسْمِ بِيهوشِ اِيَا كِهْ اِنِ اَسْمِ
 هَمْسِي بَزْرُكِي زِيَادَهْ رَهْتِي هِيَن شَرْمَنْدَهْ اَوَرِ سَرِ نُونِ هُوَا رَهْتَا سِي پَهْرِي اَوَرِ
 سَبِّ آدَمِي اُنْكِ پِيچِي تَالِيَانِ بَجَاتِي هُوِي چَلِي جِنِ نِهَايَتِ ذَلِيلِ هُوَا
 بَهَاگِي اَوَرِ بَغِي هُوَا گِي حَضْرَتِ سُلَيْمَانَ نِي اُنْكِ پَكْرَنِي كِي لِي پِيچِي فَوَجِ
 بِيچِي اَوَرِ بَهْتِ سِي عَمَلِ اُنْكِ قَيْدِ كَرْنِي كِي بَتْلَا دِي اَوَرِ يَهْ كَهَا كِهْ جِنِ
 اِسْ طَرَحِ شَيْشِي مَيْنِ بَنْدِ هَوَتِي هِيَن اَوَرِ كِتَابِ اُنْهِيَن عَمَلِيَاتِ مَيْنِ تَصْنِيفِ
 كِي چُنَانِجَهْ وَهْ كِتَابِ بَعْدِ اُنْكِ وَفَاتِ كِي ظَاهِرِ هُوِي
 جِسْ گَهْرِي حَضْرَتِ عِيْسَى دُنْيَا مَيْنِ آيِي اَوَرِ تَمَامِ جِنِ وَ اِنْسِ كُو دَعْوَتِ اِسْلَامِ

آکر آدميون اور جنون مين صلح ڪرڻا ڏي اور سب ڪو دين و اسلام ڪي راه
ڊگهائي جن بهي آدميون ڪي ملڪ مين آئي اور انسي ملڪر آپس مين
رهني لڳي

اسي طرح طوفان ثاني تلڪ اور بعد اسڪي بهي حضرت ابراهيم خليل الله
ڪي زماني تڪ بخوبي گذري جب ڪه حضرت ابراهيم ڪو نمرود ني آڳ
مين ڏالا پهر آدميون ڪو بهي گمان هوا ڪه جنون ني نمرود ڪو گوپهن بنانا
سگهيا اور يوسف ڪي بهايون ني جب يوسف ڪو ڪوئي مين ڏالا اسڪو بهي انهن
ني جنون ڪي فريب سي جانا يه زياده سبب دشمني ڪا هوا حضرت موسيٰ
پيغمبر جب دنيا مين آئي انهن ني بهي آپس مين انسي صلح ڪرڻا ڏي اور
بهت سي جن حضرت موسيٰ ڪي دين مين آئي جب ڪه حضرت سليمان
ابن داؤد ڪو الله تعاليٰ ني تمام هفت اقليم ڪا بادشاه ڪيا اور روي زمين ڪي
سب بادشاهون پر غلبه ڏيا ساري جن و انس انڪي تابع هوئي تب جنون
ني از راه فخر ڪي آدميون سي ڪها ڪه سليمان ڪو يه سلطنت هماري مدد سي
هائڻه لڳي هي اگر جن مدد نه ڪرتي جس طرح اور بادشاه هين ويسي ايڪ
بي بهي هوتي اور هميشه اپني غيب داني ظاهر ڪرڪي آدميون ڪو وهم مين
ڏالتي نهي جس گهڙي حضرت سليمان ني وفات پاڻي اور جنون ڪو خبر نه

سي نڪالڻ پهاڙ سي نيچي ڏال دو فرشتون في آيسي جڳه ڏالا ڪه وهان پهل
 پتي ڪجهه نه ته بهر ڪيف زمين پر آڪرايڪ مدت تڪ اس غم و الم مين
 روياء ڪي اور ايني حرڪت سي بهت شرمندہ هوي جب ڪه اس غم و الم
 مين ايڪ زمانه گذرا الله تعاليٰ في رحم ڪري ان ڪي توبه ڪو قبول ڪيا اور گناه
 بخشا ايڪ فرشتي ڪو زمين پر پهچا اُسي يهان آڪر زمين ڪهوندا هل جوتنا
 بونا ڪاٿنا پيسنا خمير ڪرنا روڻي پکانا ڪپڙا بننا سينا لباس بنانا پيه سب انڪو
 سگهيا جب ڪه اولاد بهت سي هوي جن بهي آڪر ملي درخت لگانا مڪان
 بنانا اور بهت سي صنعتين انڪو سگهائين آپس مين انڪي انڪي دوستيان هوين
 بهت مدت تڪ اسي طرح زندگي بسر ڪرتي ته پر جب ڪهي ابليس
 لعين ڪي مڪر و فريب ڪا مذڪور آجاتا هر ايڪ آدمي ڪو جنون ڪي طرف
 سي بغض و حسد ڪا خيال گذرتا جس گهڙي قابيل في هابيل ڪو قتل ڪيا هابيل
 ڪي اولاد ڪو پيهي خيال گذرا ڪه جنون في اُسڪو سگهايا اسي اور بهي انڪو جنون
 ڪي ساڻه دشمني و عداوت هوي اور انڪي دفع ڪري ڪي واسطي مڪر و حيلي
 ڪري لڳي سحر افسون دعا تعويذ شيشي مين بند ڪرنا اور بهت سي عمل ڪه
 جسي جنون ڪو تڪليف پهچي عداوت سي ڪرتي ته اور هميشه اسي فڪر
 مين رهتي جب ڪه الله تعاليٰ في حضرت ادریس پيغمبر ڪو پهچا انهن في

فِرَشْتُونِ نِي جَوِيهَ حَالِ دِيكُهَا سَبِ كِي سَبِ تَابِعِ هُوِي اَوَرِ آدَمِ كُو آپِ سِي
 بَهْتَرِ جانا عَزَائِلِ نِي جَبِ كِهَ يِهَ مَرْتَبَهَ آدَمِ كا دِيكُهَا اَوَرِ بِيهِ بُغْضِ وَ حَسَدِ نِي
 اُسِ كِي تَرْقِي كِي اِسِ فِكْرِ مِيْنِ هُوا كِهَ كِسِي طَرَحِ مَكْرُ وَ فَرِيْبِ سِي اِنِ كُو
 ذَلِيلِ كِيا چَاهِيِي

جَنَانِچَه اِيكَ دِنِ ناصِحِ بَنَكْرَانْكِ پاسِ گِيا اَوَرِ كِها اَللهُ تَعَالِي نِي جَوِ تُمَكُو
 بَزُرْگِي فَصاحتِ وَ بَيَانِ كِي عطا كِي هِي آجِ تَكِ يِهَ نِعْمَتِ كِسِي كُو نِهِيْن
 دِي اِگَرِ اِسِ درختِ سِي تُمِ گُجَّه كِهاؤِ تَواسِي زِيادَهَ عِلْمِ وَ فَضْلِ تُمِهِيْنِ حاصِلِ
 هُو اَوَرِ هَمِيْشَهَ بَخُوْبِي وَ آرامِ تَمَامِ يِهَانِ رَهو كَبِيهِ مَوْتِ نِه آوِي سدا چِيْنِ كِيا
 كَرُو جِسِ گَهْزِي اُسِ مَلْعُونِ نِي قَسْمِ كِهاكِرِ كِها مِيْنِ تُمِهِيْنِ نَصِيحتِ كَرْتا هُونِ
 يِي اُسِ كِي فَرِيْبِ مِيْنِ آ گِيِي حِرْصِ سِي پِيشِ دَسْتِي كَرُكِي اُسِ درختِ
 سِي كِهَ جِسي اَللهُ تَعَالِي نِي كِهانَا مَنَعِ كِيا تِها گُجَّه كِهايا لِباسِ بِيْهَشْتِي جَوِ
 پَهْنِي هُوِي تِهِي فِي آلفورِ سَبِ بَدَنِ سِي اُتَرِ پَرّا درختونِ كِي پَتِي لِيكِرِ بَدَنِ
 جِهِيْپَانِي لَگِي لَنبِي لَنبِي بالِ جَوِ سِرِ پَرِ تِهِي وَيِ بِيهِ گِرِ گِيِي نَنگِي هُو گِيِي
 آفتابِ كِي گَرْمِي سِي رَنگِ مُتَغَيِرِ اَوَرِ سِياهِ هُو گِيا غَرَضِ رُسُوا هُوِي حَيوانونِ
 نِي جَوِيهَ حَالِ اِنِ كا دِيكُهَا صُورَتِيْنِ اُنْكِ اُنْهِيْنِ مَكْرُوهَ مَعْلُومِ هُوِيْنِ نَفَرِتِ سِي
 بِيهاگِي يِي وَهَانِ نِهائِيْتِ ذَلِيلِ هُوِي فِرَشْتُونِ كُو حُكْمِ هُوا كِهَ ابِ اِنْكَو بِيْهَشْتِ

ڪا مَقْدُور نِهين ڪه ڄاڪر اُس ۾ چڙه سڪي زمين وهان ڪي اچي هئا مُعْتَدِل
 هميشه آيا ۾ بهار ڪي رهتي هين نهرين بهت سي جاري درخت هري هري
 ميوجات بڪثرت پهلي اور اقسام اقسام ڪي پهل (پهل) لڳي حيوانات وهان ڪي
 ڪسيڪو ستاتي نِهين طاير خوش الحان خوبصورت رنگ رنگ ڪي ڏالين
 ۾ بيٺي چنچهي ڪيا ڪرتي هين آدم و حوا وهان بخوشي رهي لڳي اُن
 دونون ڪي سر ۾ بال بهت بڙي بڙي پاڻون تلڪ لڳتي تهي تمام بدن اُن ڪا
 بالون سي چها رها اسي نهايت زيب و جمال اُن ڪا تها نهرين ڪي ڪناري
 چمن مين بخوبي سير ڪرتي پهرتي اقسام اقسام ڪي ميوي ڪهاتي اور نهرين
 سي پاني پيتي بي محنت و مشقت يه سب ڪجهه ميسر تها هل جوئنا
 ڪهيتي ڪرنا پيسنا پکانا ڪائنا ڪپڙا بنا دھونا يه ايڪ بهي محنت انھين نه تھين
 جيسا اس زماني مين اولاد اُن ڪي اُن بلاون مين گرفتار هي جس طرح اور
 حيوانات وهان رھتي تهي اُسي طرح يي دونون بحفظ و آرام تمام اوقات
 بسر ڪرتي ڪجهه غم نه تها اور جتني درخت و حيوان وهان تهي سب ڪي نام
 الله تعاليٰ ني آدم ڪو بتلا ڏيئي اور فرشتون سي نام اُن ڪا پوڄا يي توجا ڪي
 نه تهي حيران هوڪر چپڪي هو رهي آدم سي جس وقت پوڄا انھون ني
 پوڄي تهي هي سب ڪي نام بتلا ڏيئي اور فايده و نقصان اُن ڪا سب بيان ڪيا

ڪرتي اور تڄهي پاڪ ڄاڻتي هيئن الله تعاليٰ ني فرمايا جس فائدي ڪو هم
 ڄاڻتي هيئن تمهين اُس سي ڪجهه خبر نهين اور قسم هي مڃهڪو اپني ڪه آدم اور
 اسڪي اولاد ڪي بعد ڪسي ملڪ و جن اور حيوان ڪو زمين پر نهين رکنهي
 ڪا غرض ڪه جس گهڙي آدم ڪو الله تعاليٰ ني پيدا ڪرڪي روح ڪو اُنڪي جسم
 مين پهونڪا اور اُن سي حوا ڪو پيدا ڪيا اُس وقت تمام فرشتون سي
 فرمايا ڪه تُم سب ملڪر آدم ڪو سجده ڪرو انهن ني بموجب حڪم الهي
 ڪي سجده ڪيا اور آدم ڪي تابع هوئي مگر عزرايل ني سجده نه ڪيا جهالت
 و حسد ڪي باعث خدا ڪي حڪم سي منڪر هوا يه سمجها ڪڍ آگي مين رئيس
 و مالڪ تها اب اُن ڪا تابع بنونگا اس لي حسد و بغض سي آدم ڪا
 دشمن هوگيا پهر الله تعاليٰ ني فرشتون سي فرمايا ڪه آدم ڪو جنت مين
 داخل ڪرو

غرض جس وقت آدم بهشت مين پهئجي جناب الهي سي ارشاد هوا ڪه
 اي آدم تُم اپني قبيلي سميت اس بهشت مين رهو اور جو تمهारा جي جاهي
 خوشي سي ڪهاو مگر اس درخت ڪي پاس نه جاڻيو اکر اُس ڪي نزديڪ
 جاوڪي تو گنهگار هوڪي يه جنت جو الله تعاليٰ ني حضرت آدم ڪو رهني ڪي
 لي عطا ڪي ايڪ باغ هي پورب طرف ياقوت ڪي پهڙ پر وهان ڪسي آدمي

نافرماني آور گمراهي ڪرڻي لڳي نبيون ڪي وصيت و نصيحت ڪو نه مانا اور تمام
 روي زمين پر فساد برپا ڪيا ان ڪي ظلم سي زمين اور جو رهنيوالي زمين ڪي
 تهي خدا ڪي درگاه مين نالشي هوي اور فرياد و زاري ڪرڻي لڳي جب ڪه ايڪ
 زمانه اور گذرا اور ان ڪي نفاق و ظلم ني روز بروز ترقي ڪي تب الله تعاليٰ ني
 ايڪ فوج ملايڪت ڪي روي زمين پر پهچي انهن ني يهان آڪر جنون ڪو
 مارڪر نڪال ديا اور بهتون ڪو قيد و اسير ڪر ليا اور آپ زمين پر رهندي لڳي
 چنانچه عزازيل ابليس لعين جس ني حضرت آدم و حوا ڪو فريب ديا انهن
 قيديون مين تها عمر اسڪي بهت تهوڙي تهي ڪجهه ڄاڻتا نه تها انهن فرشتون
 مين پرورش پائي اور سب رسم و رسومات انڪي اختيار ڪي جب ڪه ان ڪا
 علم سيگهڪر جوان هوا اس قوم ڪا سردار و رئيس بنا هميشه اسرو نهي ڪه
 احڪام جاري ڪرڻا جب ڪه اس پر بهي ايڪ زمانه گذرا الله تعاليٰ ني ان
 فرشتون سي جو روي زمين پر رهندي تهي ڪها خليفه زمين ڪا مين اسڪو ڪرونڱا
 جو تم مين سي نهين هي اور تمهين آسمان پر بلا لونگا بي فرشتي جو ايڪ
 مدت سي يهان رهندي تهي يهان ڪي جدائي ڪي سبب اس بات ڪو مڪروه
 ڄانڪر خدا ڪو يون جواب ديا پيدا ڪيچيڳا آپ اس شخص ڪو جو روي زمين
 پر فساد اور خونريزي ڪري جس طرح ڪه جن ڪرڻي تهي حال آنڪه هم تسليح

جس روز سي ٻيھ بي مروتِي اور بيدردِي بادشاه ني مادہ کي ديکھي هي اُسي
 دن سي اُپني شادي نهين کرتا بلڪه عورت کي نام سي سو سو کوس بهاگتا هي
 ملڪه بي جو ٻيھ بات سني تو قصه فغفور کا اُپني هي هم داستان جانا اور کها
 اِي مَصَوْر احوال ميرا اور اُس کا ايک سان هي کيُونکر مَين ني مور کو بي رحم
 ديکھا اس واسطي مرد سي هاتھ اُٿايا. اور اُس ني هرنِي کو بي درد سمجھکر
 رنڌي سي کنارا کيا اگر هماري شادي اُس کي ساڻه هو تو کيا خوب هو آخر کار
 دوسري روز شهزادي ني اپنا وکیل اُس کي پاس بهاجه اور اپنا نڪاح پڙهواني پر
 راضي هوِي

ٻيھ اِنْتَخاب کيا گيا هي ڪتاب اِخْوَانُ الصِّفا مين سي

فصل اِنسان اور جنون کي مخالفت کي بيان مين

اگلي زماني مين که خدا ني آدم کو پيدا نه کيا تها تمام رُوي زمين پر جن
 رهي تهي جنگل و آبادي اور دريا سب اُن کي عمل مين تها جب که بهت
 دن گذري نبوت و شريعت دين و ملڪ اور بهت سي نعمتين حاصل هوئين

نقش و نگار ڪري اور جيسي تصويرين اس کا جي چاهي ويسي
 ڪهينجي

حاصل ڪلام وزير اس کي محل مين ڪيا اور اپني هي بادشاه کي تصوير معه
 شڪارگاه اس کي محل مين ڪهينجي شهزادي ني جو نقش و نگار و تصويرات
 ڪو ديکها تو متعجب هوڪر ڪهني لڳي يه تصوير ڪس کي هي اور يه کونسي
 جڳه هي اس ني عرض ڪي اي شهزادي يه تصوير چين کي بادشاه کي هي
 اور يه شڪارگاه اسي کي رهنمي کي مشابهه اپني هي اور يه جانور اور يه هرن
 اور يه ٻچي هرن کي انهن جانورون کي سي هيٺ رکهي هين ايڪ دن
 يه بادشاه اپني پالاخاني پر بيٺا هوا صحرا کي سير ڪر رها تها اٺني مين ايڪ
 طرف سي ايسا سيلاب آيا ڪه بس اتفاقا ايڪ جوڙا هرن کا اپني ٻچون کولي
 هوئي ڪسي درخت کي نچي بيٺا تها سيل ڪو ديکهي هي هرن اپني جان
 کي دهشت سي ٻچون سميت هرن ڪو جهوڙ ڪر بي دردن کي طرح بهاگي هرن
 اس سي هرچند پکار رها آهي هرن يه بيوفائي کا وقت نهين مڃهي مت
 جهوڙ اور ان ٻچون پر رحم ڪران سي منهن نه موڙ اس ني يه بات هرن کي
 نه سني اور ڪيا جاني آب ڪهان چلي گئي اور وه هرن ماري الفت کي اپني
 ٻچون سي جدا نه هوا آخر اسي سيل مين ٻچون سميت ڏوب ڪيا اي ملڪه

ڪو خواب مين ديکھا ٿا اور مين اُس کي تصوير ايک کانڊ پر کهيڄڪر بر سر
 راه بيٺه رها ٿا جو کوڙي اُڏهر سي گذر ڪرڻا ٿا مين اُسي وه تصوير دِکھاتا ٿا
 اور اُس کا نشان پوڄيٿا ٿا باري آڄ ايک فقير کهن سي جو آيا مين ني يه
 تصوير اُسي دِکھلاي اُس ني ديکھتي هي کها که يه تصوير روم کي بادشاهزادي
 کي هي بادشاه اُس مُڙدي سي بهت خوش هوا اور کهنِي لگا اي وزير آڄ هي
 کسي آدمي کو شهر روم مين بهجوا که وه اُس ملڪه کي خواستگاري ڪري وزير ني
 جناب بادشاه مين عرض کي جهان پناه وه اپنا بياہ نهين ڪرتي بادشاه ني کها
 اس مين کيا بهيد هي مين نهين سمجھتا وزير ني جو احوال طاؤس کا اُس
 فقير سي سنا ٿا جون کا تون بادشاه کي سامهني ظاهر کيا يه احوال سنڪر
 بادشاه ني کها پهر کيا کيا چاهي وزير ني عرض کي اگر حُڪم هو تو مين جا وٺ
 اور تصوير خداوند کي اُسي دِکھلاون جس صورت سي تُم اُس کي صورت خواب
 مين ديکھڪر عاشق هوئي هو وه اُسي طرح ظاهره آب کي تصوير ديکھڪر آشفته
 هو آخر کار وزير حضور پر نور سي رخصت هوا اور اُس ملڪ مين جا پهتجا اور
 اپني ٽين مصورون مين مشهور کيا يه خبر اُس ملڪه کو پهتجي که ايک مصور
 تمھاري شهر مين لائني آيا هي که ايسا نه ديکھا نه سنا تب شهنزادي
 ني کها که اُس کو هماري پاس لي آو که وه هماري محل مين کچھ

خانه داري نهين ڪرتي تب اُس ني ڪها مين اس بات ڪو بهي خوب ڄاڻتا
 هون وه يه سبب هي ڪه ڪسي وقت مين وه شهزادي باره دري مين بيٺهي
 هوي ايڪ باغ ڪي سير ڪر رهي تهي اور اس باغ مين ايڪ طائوس ڪي
 جوڙي ني ڪسي درخت ڪي اوڀر انڌي ڏي تهي اور آپس مين ملي هوي ان
 انڌون ڪو سي رهي تهي اتي مين اس گلستان مين آگ لڳي يهان تڪ ڪه
 تمام درخت و گل جل گئي بلڪه اس آگ سي وه بهي درخت بهڙڪ اُٿا
 جب اس جوڙي مين سي نر ڪو آگ ڪي برداشت نه هوي ناچار ماده ڪو
 وهين جهوڙ ڪر آپ اس آشياني سي پرواز ڪرگيا اور اس ڪي مورني ني هرچند
 ڪها آي مور اس وقت مجھ ڪو اس آفت مين نه جهوڙ اگر تو ميری الفت
 سي نهين رهتا تون پر بهي رحم نهين ڪرتا اس ني هرگز اس ڪا ڪهنا نه مانا اور
 وهان سي اُڙهي گيا وه مورني ماري محبت ڪي ان انڌون پر سي نه اُٿي اور
 وهين جلڪر راکھ هو گئي

شهزادي ني جس روز سي يه بي وفاي نر ڪي ڏيکي هي اسي دن سي
 حال مرد ڪا نام نهين لپتي اور خانه داري نهين ڪرتي بلڪه اس بات ڪا عهد ڪيا
 هي ڪه ڪهي مرد ڪا نام نه لونگي وزير اس بات ڪي ستي هي نهايت خوش
 هوا اور جاکر اپني بادشاه سي عرض ڪري لگا ڪه جهان پناه ني جس شهزادي

تعلق سي جهڙا دي شاد ڪر دي

الهي اب مڃي آزاد ڪر دي

مري شيرين دهن کي ڪجهه نه پوڄهو

جسي چاهي اسي فرهاد ڪر دي

اتفاقاً ان وزيرون مين سي ايڪ وزير ڪار مصوري ڄاڻتا ٿيا اُس ني به موجب
فرمانيش بادشاهه کي اُسي شهزادي کي شڪل کي موافق ايڪ تصوير ڪهڻجي اور
آپ ايڪ گذرگاه مين جا بيٺا اور جو ڪوئي ادھر ادھر سي مسافر دور دراز کي
رستي سي آتا ٿيا توڙي اُس سي بهي پوڄهتا ٿيا ڪه ٿو ني اس صورت کي
ڪهين عورت ڏيکي هي تو مڃي خبر دي يا سني هو تو ڪه دي پر ڪوئي
شخص اُس کا جواب نه ڏيٿا ٿيا

اتفاقاً بعد ايڪ مدت کي ڪسي طرف سي ايڪ سياح آنڪر نڪلا اور اُس کي
پاس بيٺڪر ڪجهه ناشتا ڪرني لڳا جب اُس وزير ني اُسي وه تصوير ڏيکاري اور ٻي
بات ڪهي ڪه آي فقير سچ ڪه ٿو ني ڪهين اس شڪل کي رڻدي ڏيکي هي
تب اُس درويش ني ڪها بابا مين اُس سي خوب واقف هون ٻي روم کي
شهزادي هي با وجود اس حسن کي آڇ تڪ اُس ني ڪسي ڪو شوهر نهين ڪيا
بلڪه مرد کي نام سي خفا هوتي هي تب اُس وزير ني پوڄها ڪه وه ڪس واسطي

گرنِي ضرور هُويٰ كِه اَنڪر اُس ني اُپني بادشاهه كو بيدار كيا اور وه چُونگتي هي نيمچا كهينچ كر اُس كي پيچهي پڙا اور وه اُس كي آگي سي بهاگ كر كسي كي گهر مين جاکر چهپ رها تب يه تيش مين بهرا هوا اپني تخت پر جا بيٺا اور مونچهن كو تاو ديني لگا اور هاتھ زانو پر مارتا تھا اور جامه گلي كا پهاڙتا تھا بي اختيار هو هو كر غل مچاتا تھا

ارکان دولت ني عرض كي كِه جهان پناه آپ كو كيا هوا هي اُن خانه زادون كو يه گجه معلوم نهين هوتا اور اُس ني كيا ايسي تقصير كي هي كِه جس كي واسطي قبله عالم ني اُتني تڪليف كهينجي گجه ارشاد هوتا كِه هم بهي اُس بي ادبي سي باز رهين اور نمڪ حلالي پر كمر باندھين تب بادشاهه ني اُن يه رحم كهايا اور يه فرمايا كِه بهاڙي مين ابهي سوتي سوتي كيا خواب ديگهتا هون كِه مين كسي بادشاهت مين گيا هون اور وهان كي شهزادي سي اختلاط ڪرتا هون ڪي بهي ميري هاتھ كي مچهي ليني هي اور ڪي بهي مين اُس كي پاعون پر اپنا سر رگهتا تھا اور چاهتا تھا كِه گجه ايك حظ دُنياوي اُتھاون اُتني مين اُس وزير كم بخت ني آكر خواه نه خواه مچھ كو جگا ديا اور زندگي سي بي مزه كيا اس بات كو سُنڪر انهن ني عرض كي كِه خداوند وه شهزادي كيسي تهي تب بادشاهه ني ايك آه كهينجي اور يه قطعہ پڙها

سي مَين اُسي اچھا کُرونڱا غرض شهنزاده اُسي لي گيا اور ايڪ حَجري مَين
 دونون کو بڻهاڪر نڪل آيا خالص ني اُپني مُنہ کو اُس سانپ کي زخم پر رکھا اور
 زهر سب چوس ليا لڙڪي اُسي وقت اچھي هو گئي تب بادشاه شهنزادي سي
 يهان تڪ خوش هوا ڪه اُس لڙڪي کا بياہ اُسي کي ساڻھ ڪر ديا اور اُپنا ولي عهد
 ڪيا ڪي دن کي بعد خالص اور مُخلص ني عرض ڪي اب هم رخصت چاهتي
 هين شهنزادي ني ڪها ڪه يہ کونسا وقت هي ڪه رخصت مانگتي هو خالص ني
 ڪها ڪه مَين وهي سانپ هون ڪه مَجھي گوشت اُپني بدن کا ڪھلایا تها توني اور
 مُخلص ني ڪها ڪه مَين وهي مينڌڪ هون ڪه مَجھي سانپ کي مُنہ
 سي چھڙايا تها اب اُميدوار هين ڪه اُپني اُپني گھر جاوين شهنزادي ني دونون کو
 رخصت ڪيا

۲۸ نقل

نقل هي ڪه ڪسي وقت مَين چين کا بادشاه نهايت عُمده تها اور ايڪ
 وزير بهي عقلمند رکھا تها اتفاقاً وه ايڪ دن اُپني محل مَين بيخبر سوتا
 تها اُتني مَين اُس کي وزير کو کُچھ ايسي هي ڪار مُلڪ مَين مصلحت

ڪو نوڪر رکها اور هزار روپي ڪا روز مقرر ڪيا شاهزاده هر روز هزار روپي ليڪر سوآپ خرچ ڪرڻا دوسوآن دونون ساڻهيون ڪو ديتا باقي خدا کي راه مين خيرات ڪرڻا

ايڪ دن بادشاهه مڇهلي کي شڪار ڪو ڳيا اتفاقا اُس کي انگوڻهي دريا مين ڳر پڙي هر چنڊا جست و جو کي وه هاتھ نه آئي تب شاهزادي سي ڪها ميرپ انگوڻهي دريا سي نڪال لا شاهزادي في اپني همراهيون ڪو ڪها ڪه بادشاهه في يون ارشاد ڪيا هي انهن بي عرض ڪي ڪه يهه ڪونسا ڪام هي جو بادشاهه في تمهين فرمايا هي پهر مخلص في ڪها ڪه خاطر جمع رڪهي يهه ڪام ميرا هي مين بجا لاتا هون وونهين مخلص مينڌڪ ڪي صورت بنڪر دريا مين ڳيا اور غوطه مار ڪر انگوڻهي لي آيا شاهزاده اُس انگوڻهي ڪو ليڪر بادشاهه ڪي پاس ڳيا بادشاهه في انگوڻهي لي لي اور اُس پر نهايت مهرباني فرماي

بعد ڪي دن ڪي بادشاهه ڪي بيٺي ڪو سانپ في کاڌا حڪيمون في بهت سي دوا ڪي ليڪن ڪجهه فايده نه هوا تب بادشاهه في شهزادي سي ڪها ڪه ميري لڙڪي ڪو اچها ڪر شهزاده اُس بات سي حيران هوا اور اپني جي مين ڪهني لگا ڪه يهه ڪام ميرا نهين خالص في اپني عقل سي دريافت ڪيا اور ڪها ڪه مڇهي اُس لڙڪي ڪي پاس لي چلو اور ايڪ خلوتخاني مين هم دونون ڪو بڻهلاو خدا ڪي فضل

گوشتِ مزي دار کھان سي لایا سانپ ني سب احوال اُس سي کھا تب
 سانپني ني کھا جو شخص کي تيري ساڻھ آيسا احسان ڪري پس ٽڄھ ڪو
 بهي لازم هي کي تو بهي شڪر اُس کا بجا لوي اور اُس کي خدمت مين
 حاضر رهي

غرض سانپ آدمي کي صورت هوڪر شهزادي کي پاس ڳا اور کڻي لڳا نام
 ميرا خالص هي ٻي چاهتا هون کي خدمت مين آپ کي حاضر رهون شاهزادي
 ني قبول ڪيا اور وه مينڌڪ جو اُس سانپ کي منھ سي جهوٽا تو لهو لھان
 اپني ماده کي پاس ڳيا اور ٻي سب احوال اپني ماده سي کھا تب اُس ني کھا
 اب تو اُس شخص کي خدمت مين جاکر حاضر ره آخر مينڌڪ بهي سانپ
 کي طرح آدمي کي صورت هوڪر شاهزادي کي خدمت مين ڳا اور کھا کي نام
 ميرا مخلص هي آرزو رکھتا هون کي مين آپ کي خدمت مين نوڪرون کي طرح
 حاضر رهون شهزادي ني اُس ڪو بهي اپني خدمت مين رکھا پھر وي تينون
 وهان سي چلي اور کسي شهر مين پهنجي شهزادي ني وهان کي پادشاه سي
 جاکر عرض کي کي مين آيسي شجاعت رکھتا هون کي اڪيلا سو آدمي سي لڙ
 سکتا هون اگر هزار روپي کا روز پاؤن تو خدمت عالي مين حاضر رهون اور
 جس وقت جو ڪام فرمايگا ونهين اُسي سرانجام ڪو پهچاؤنگا بادشاه ني اُس

۲۷ نقل

نقل هي كه كسي وقت مين ايڪ ٻڙا بادشاهه تها اور اس كي دو بيٺي تهي
 جب بادشاهه ني اس دنيا سي کوچ ڪيا تب تاج و تخت كا مالڪ ٻڙا بيٺا
 هوا اور اس ني چاهه كه جهوٽي بهائي ڪو مار ڏالي تب وهه بيچاره ڏرا اور اس
 شهر سي بهاءُ بعد ڪيي روز كي ايڪ تالاب پر پهتجڪر ڪيا ديگهتا هي كه ايڪ
 مينڌڪ ڪو سانپ پکڙي هي اور مينڌڪ غل مچاتا هي اور يهه دوهه پڙهتا هي
 يا رب ايسي وقت مين ايسا ڪوئي آي

منهه سي جواس سانپ كي ميري جان بچائي

يهه دوههرا اس مينڌڪ سي سُنڌي هي شهزادي ني ايسا ڏانڌا كه ماري ڏر كي
 سانپ ني منهه جهوڙ ڏيا مينڌڪ پاني مين چلا ڳيا سانپ وهين كهڙا رها تب
 شهزادي ني سانپ سي شرمندگي كهينجي اور يهه بات اپني جي مين
 ڪهي كه ڪس واسطي مين ني نوالا اس كا اس كي منهه سي جهڙايا يهه
 ڪيا ڪيا

آخر تهوڙا سا گوشت اپني بدن سي کات ڪر شهزادي ني سانپ كي آگي ڏال
 ڏيا اور وهه گوشت كي بوٽي منهه مين لِي اپني مادهه كي پاس ڳيا اور اس
 ڪي مادهه ني جس وقت گوشت ڪو ڪهايا وهه اس سي ڪهني لڳي كه تو يهه

غرض اُس قصيٰيٰ ني يهان تڪُ طول ڪهينجا ڪه سب زن و مرد اُس شهر ڪي جمع هُئي اور تماشا ديگهي لڳي تب اُن تماشا يون مين سي ايڪ پير مرد ني ڪها ڪه يه قصيه تمارا يهان قيامت تڪ ڪسي سي فيصل نه هوگا تم سب اُس شهر ڪو جاو ڪه وه يهان سي ڪي دن ڪي راه هي اور وهان ايڪ درخت بهت بڑا پُرانا ڪهڙا هي نام اُس درخت ڪا شجرة الحکم ڪهتي هين جس ڪا مقدمه فيصل نهين هوتا وه اُس درخت ڪي پاس جاتا هي اُس درخت سي ايڪ آيسي آواز نڪلي هي ڪه جهوڻها سڄا معلوم هو جاتا هي اور اپنا مدعا به خوبي پاتا هي

آخر وي ساتون شخص اس بات ڪي سُنئي هي اُس درخت ڪي پاس اُس عورت سميت گئي اور سب احوال اپنا به خوبي اُس سي اظهار ڪر ڪي ڪها ڪه آي درخت سچ ڪه ڪه يه عورت هم سب مين سي ڪس ڪا حق هي اُتني مين پيت اُس درخت ڪا پهت گيا اور وه عورت دَوڙ ڪر سما گئي تب اُس درخت سي آواز نڪلي ڪه تم ني بهي سنا هوگا ڪه هر ايڪ چيز اپني اصل پر جاتي هي جلو هوا ڪها و اور ٽهنڏي ٽهنڏي اپني اپني گهر ڪي راه لو آخر وه ساتون شرمندہ هوڪر اپني گهر گئي

خَيَاطَ بولا کِه مَينِ اِس کا وارِث هُون کِس واسطِي کِه مَينِ نِي اِس نَنگِي کو حُرْمَت دِي اُور کِچِري پَهَنائي سُنارِ نِي کها کِه يِه دُلَهَن ميرا حَق هِي کيُونکِه مَينِ نِي اِسي ايسا گُهنا گُڙهڪر پَنهايا کِه بَنِي سِي بَنِي اُور زاهدِ نِي کها کِه يِه وَهِي کائِه کِي پُتلي هِي ميري دُعا سِي حَق تَعالِي نِي اِسي جانِ دِي سِوِي ميري اُور کِس کا مَنه هِي جو اِس پَر اَنگُه ڏال سَکي مَين لُونگا

غرض يِه قصِيه بڙها اُور ايڪ شَخَصِ غَير اُس جِگه آگيا اُن چارون نِي اُس سِي اِنصاف چاها کيا وَه يِه اُس صُورت کو دِيکُهتي هِي عاشقُ هوا اُور کُهني لگا کِه يِه ميري بياهُتا هِي تُم سب اِسي فريبِ دِڪر ميري گهرِ سِي نِڪال لاي هو اُور مُجَه سِي جُدا کيا هِي آخِر اُن چارون کو وَه غَير شَخَص کوٽوال کِي پاس لي گيا کوٽوال يِه اُس کو دِيکُهڪر مُبَلا هوا اُور کُهني لگا کِه يِه ميري بهاڻِي کِي بي بي هِي وَه اِس کو اِپني ساٿه ليڪر سفر کوگيا تها شايد تُم نِي اُسي مار ڏالا اُور اِس کو لي بهاڻي هو

آخِر وَه کوٽوال اُن سب کو قاضي پاس لي گيا اُور قاضي يِه اُس پَر آشفته هوڪر کُهني لگا کِه تُم کون هو يِه ميري باندي هِي مَينِ اِس کو مُدَت سِي تلاش کُرتا تها بَهت سا اسباب و زيور و نقد ليڪر بهاڻي تهي باري آج تُمهاري باعِث سِي مِلي اب وَه اسباب کهان هِي اُس کو يِهِي بَتلاو

ڏيکها هونگا پهر اُس پُٽلي کا ڀيہ عالم هُئا کيہ بيان نہيں هو سگتا ايڪ جي هي
 ٿلڻا باقي ره گيا تها کيہ اُس زرگر ني زاهد کو اُٿا ديا اور آب سورها زاهد اُٿي
 هي وضو ڪري عبادتِ الهي مين مشغول هُئا بعد ايڪ گهڙي کي کيا ڏيکها
 هي کيہ ايڪ عورتِ حسين سامهني گهڙي هي پر وه نه هلي هي نه ٿلي
 تب اُس ني معلوم کيا کيہ ڀيہ انهن تينون کي ڪارستانين هين اب مڃي ڀي
 اپنا ڪمال ڏيکها پڙا مين ڀي خدا کي فضل و ڪرم سي ايسا ڪمال ظاهر ڪون
 کيہ اس بيجان کو دعا سي جاندار ڪون تاکي ڀي ڀي ياد ڪرين کي عبادت
 ڪرنيوالي ايسي هئي هين آخر وه زاهد بعد نماز کي جناب ڪريم مين بي
 اختيار رو رو ڪر دعائين مانگي لگا کيہ اي خالق زمين و آسمان کي واسطي
 اپني خداوندي کي اس تصوير چوي مين جان دي اور گويا ڪر کيہ مين ڀي
 آبرو اپني يارون مين پاؤن باري ڀي التجا اُس کي جنابِ الهي مين
 قبول هُئي

اسي گهڙي اُس پُٽلي مين جان پڙي اور آدميون کي طرح سي باتين ڪري لڳي
 جب رات آخر هُئي اور آفتاب نڪلا اُس پُٽلي کو ڏيکهر وي چارون عاشق
 هُئي اور ايڪ سي ايڪ قصيه ڪري لگا نيجارني کها کيہ مين اس کا مالڪ هون
 ڪيونڪ اس کاڻه کو مين ني آدمي کي صورت تراش ڪر بنايا هي مين لونگا

ڏاڻي موٽي سي ڪاٿي اور اُس کي ايڪ پُٽلي نهايت حسين اُپني ڪاريگري
سي بناڪر تيار ڪي

بعد پهر ڪي اُس درزي ڪو چونڪاڪر آب سو رها اور وه درزي بهي اُپني بيداري
کي خاطر گجه سوچني لگا ڪه جس کي سبب سي پهر بهر جاگي اُتني مين
سامهني سي وه پُٽلي نظر آئي تب اُپني جي مين ڪهني لگا ڪه نجار ني
اُپنا هنر ڏڪهائي ڪو يه صورت چوبي بناي هي پس مين بهي اسي ايسي
ڪپري سي سا ڪر ٽهڪ ٽهاڪ پنهائون ڪه اس ڪا دونا حسن نڪلي آخر
اُس ني بهي اُپني ڪاريگري سي اُسي ايڪ پهر مين ايڪ جوڙا نهايت عمدہ
ڏهنون ڪا سا بنيا اور اُس پُٽلي ڪو پهنا سنا ڪو چونڪاڪر آب سو رها تب وه
زرڪر اُپني جاگني ڪا گجه سبب ڏهونڏني لگا ڪه اُتني مين وه پُٽلي دور سي
ڪپري پهنِي هومي ڏڪهائي دي تب اُپني دل مين ڪهني لگا ڪه اُن دونون ني
اُپنا اُپنا ڪسب ڏڪهليا پس مجه ڪو بهي لازم هي ڪه مين اُپنا هنر ظاهر ڪرون
اور اس پُٽلي ڪو ايڪ نئي گزھت ڪي گهني سي آراسته ڪرون تاڪه وي بهي
معلوم ڪرين ڪه يه ايسا هي

يه بات اُپني دل مين ٿهراڪر ايسا گهنا گزھڪي اُسي پنهايا ڪه وه پُٽلي اور بهي
خوبصورت هو گهي اغلب هي ڪه اس ساخت ڪا زيور آج تڪ ڪسي ني نه

راہ گیر جوان کو جھگڑتی دیکھ جمع ہو گئی تھی انھوں نے پیچ بچاؤ کر کے ان سے پوچھا کہ تم کیوں آپس میں لڑتی ہو اسکا سبب کہو انھوں نے سب ماجرا کہ سنایا سنتی ہی ان میں سے ایک شخص بولا کہ بھائی تمہاری وہی مثل ہی کہ موت نہ کپاس کولی سے لٹھا لٹھی

۲۶ نقل

نقل ہے کہ کسی وقت میں ایک بڑھئی اور سنار اور درزی اور زاہد چاروں آپس میں مل کر کسی شہر میں گچھ کمانی کو چلی اتفاقاً ایک دن سوای منزل کی کسی جنگل میں شام کی ہوئی سی رہ گئی اور آپس میں کہنی لگی کہ آج کی شب اس جنگل میں رہی اور پاسبانی کیجی کہ اس بیابان میں ہر ایک چیز کا خطرہ ہے بہتر یہ ہے کہ ہم چاروں ایک ایک پھر جاگین اور چوکی دین خدا کی فضل سے صبح کی وقت اپنی منزل مقصود کو بخیریت پہنچیں یہ بات ہر ایک نے پسند کی اور پہلی پھر کی چوکی بڑھئی کی ذمہ ہوئی اور وہی سب سو رہی بعد ایک گھڑی کی اس نے تجارتی اپنی جاگنی کی واسطی ایک بسولا لیکر کسی درخت کی

ڪها ڪه بهائي ڏيکھو حرام ڪا مال مُفت جاتا هي اور ڪسي ڪي ڪام
نهيڻ آتا

اس بات ڪي سُنتي هي ڪايتھ في بيٺي سي ڪها ڪيون بابا جان دُنيا ڪي زبان سي
بچني ڪي ڪوئي اور تدبير هو تو ڪرو مڃهسي تو اب ڪجهه نهين بن آئي لا جواب
هو بيٺا بولا لاا جي تُم سچ فرماتي تهي دُنيا بُري جگهه هي ڪر توڌر نه ڪر تو
بهي ڏر اس ڪا ڪجهه علاج نهين

۲۵ نقل

دو زميندار اپني گائو سي ڪهين ڪو چلي جاتي تهي راه مين ايڪ بچاس ساڻھ
بيگهي اچهي زمين ڪا قطعہ ڏيکھ ڪر اُن مين سي ايڪ في ڪها ڪه بهائي به
جگهه اگر هماري تمھاري هاڻھ لڳي تو ڪيا ڪرو بولا مين تو اپني حصي ڪي زمين
مين پھلوري لڳا وڻ ڪھو تُم اپني جگهه مين ڪيا ڪرو ڪي ڪها مين اپني گائين بهينسين
چراونگا اس في ڪها بهلا مانو يا بُرا مين تو اپني باغيچي ڪي پاس نه چراي
دُونگا وھ بولا تمھارا ڪجهه اجارہ نهين هي مين اپني زمين مين جو چاهونگا سو
ڪرونگا غرض اسي طرح هدا تدبي ڪر ڪي لڳي هاڻها پائي ڪرني اس مين ڪي ايڪ

۲۴ نقل

ڪوئي ڪايتھ هميشه اپني بيٺي ڪو سمجھاتا اور پھ ڪھتا ڪه بابا جان دنيا بري جڳھ هي ڪرتوڌر نڪر تو بهي ڏر اسڪا بيٺا سُنڪريه جواب ديتا لاا جي بري بري ڪي واسطي هي ڪرتوڌر نڪر تو نه ڏر غرض جب نه تب اُن دونون مين بهي گفتگو هوتي ايڪ روز اُسني اپنا وه گهوڙا سَواري ڪو منڱوايا ڪه جس پر ڪي بهي سوار نهوا تها اور ڪهلا پلاڪي خوب تيار ڪيا تها گهوڙي ڪي آتي هي باپ ني بيٺي سي ڪها بابا جان اس پر تم سوار هو هم ديکھين بيٺي ني بهي پھني ڪها بدان بهت سي ڪها سني ڪي بعد اسڪا باپ هي سوار هوا اور بيٺا پڇهي پڇهي ديکھتا چلا

اس مين ڪي ايڪ شخصون ني ديکھ ڪر ڪها ديکھو پھ ڪيا ڪم بخت هي ڪه قبر مين پانو لڻڪا چڪا اور تو بهي اسڪي هوس نهين گئي جوان بيٺا پڇهي جوئي چڻڪاتا آتا هي اور آب گهوڙي پر چڙها جاتا هي پھ سن وه اتر پڙا اور بيٺي ڪو چڙها آب پڇهي پڇهي ديکھتا چلا پھر ڪي آڏمي ديکھي بولي ڪه ديکھو پھ ڪيا نالائق و نا خلف هي جو آب سوار هو باپ ڪو جلو مين ڏوڙاتا هي پھ سن آگي بڙه وي دونون چڙه لئي تب ڪوئي بول اُٿا ڪه بي ڪيا مسخري هين جو ايڪ گهوڙي پر دولت لئي هين يون سن وي دونون اتر پڙي اور ساڻس ني گهوڙا ڏريا ليا بي پڇهي پڇهي ديکھتي چلي تب انھين ديکھ ايڪ ني ايڪ سي

غلام ني فريب ڪهاڪرات کي وقت جب بادشاه سوگيا هاتھ اُس کي انگوڻهي
 کي طرف بڙھايا اور آھستہ آھستہ انگلي سي نکالتا تھا کہ يڪبارگي بادشاه چونڪ
 پڙا اور غلام سي ڪها آي بيوقوف يھ ڪيا ڪام هي جو توکڙا هي غرض غصي هوڪر
 اُسکي قتل ڪا حڪم ڪيا اُسکي بدن پر سي ڪپڙي اُتارتي هي بادشاه کي نظر اُس
 داغ سياه پر پڙي بيهوش هو گيا اور جلال ني اُسکي قتل ڪرني مين توقف ڪيا
 جب بادشاه هوش مين آيا لڙکي ڪو چھاتي سي لگايا اور ڪها آي نور چشم مين
 ني وزير کي بات نه سني اور تجھي ڪميني موجي کي صحبت مين رکها اس
 لبي آفتون مين پڙا اور آيسي غم و الم مين رها لڙکي ني بهت سي معذرت کي
 اور ڪها جوھري کي دوستي کي سبب مجھ سي آيسا برا ڪام هوا هي بادشاه ني
 جوھري ڪو سزا ڏي اور اپني فرزند عزيز ڪو نصيحت کي کہ پھر ڪمينون کي
 صحبت کي ڪرد نه پھرنا اور هميشه عالي منش دانائون کي سانھ گذران ڪرنا ۽
 اس قصي ڪا فايده يھ هي کہ ڪم ناتون کي صحبت آزاد ڪو غلام اور غلام ڪو
 خراب ڪرتي هي

صبرِ اختيارِ کيا اور دل مين اُپني کها جو کوئي عقلمند دولت خواهون کي بات نه سنيگا يهي اُسي درپيش هوگا

نمک حرام بي وقوف کم بخت موجي ني شاهزادي کو شام کي ملڪ مين لڄاڪر قيمتي جواهر جهين لئي اور اُس کو ايڪ مسافر سوداگر کي هاتھ ڀيڄ ڏالا سوداگر ني غلام کو مول ليڪر دس برس تڪ تربيت کي جب اُسني اچي آداب سيکي تب بطور تحفي کي فارس کي بادشاه پاس کي شهره اُسکي بخشش کا سنا تها لايا شاهزاده جو جهٽ پني مين جدا هوا تها بادشاه ني اُس کو نه پهچانا بهت سي روپي ديڪر اُسي مول ليا اور خاص غلامون کي زمري مين داخل کيا جو آثار دولتمندي کي اُس کي چهي اور پيشاني سي ظاهر تهي بادشاه اُسکي تربيت مين کوشش کڙي لگا تھوڙي سي عرصي مين معتمد هوا اور حُضوري خدمت مين اُسني سرفرازي پاي اس مين ايڪ جوهرِي سي جو هميشه خزاني مين رهتا تها اور جواهر خاني کا مقيم تها دوستي هوئي اُس بد گهر جوهرِي ني اُس غلام کو کي جسني ڪمينون کي ساڻه پرورش پاي تهي فريب ديا اور کها کي سوني وقت بادشاه کي هاتھ سي انگوڻهي نکال ڪر مڃي لاي تو ايڪ نيڪ ساعت تيري انگلي مين پهاون ليڪن اس شرط سي کي تو مڃي وزير اپنا ڪري اُس انگشتری مين ايڪ نقش هي جو کوئي اُسکو اچي ساعت مين پهي بادشاه هوئي

سب بي هوش هو گئي تب شاهزادي کو ايک بڙي سي صندوق کي اندر
 لٽاڪر ايک جلد رو سانڌڻي کي پيٽھ ۾ باندھ ڏيا آپ اور کيئي غلام تيز رفتار
 گھوڙون ۾ سوار هوئي اور دو کوتل گھوڙي ساٿھ لي کيئي اور راه کي کھاني
 پيني کا سر انجام ليڪر باغ سي نڪلي دن اور رات چلتی تھي آخر تھوڙي
 دنون مين اُس بادشاه کي ممالڪ محروسه سي نڪل اور ملڪ مين
 پہنچي

پهان بادشاه زادي کي غلام اور خدمتگار دو پھر دن تلڪ بي هوش پڙي تھي
 اور کسي کو اُن کي حال ۾ اطلاع نه تھي آخر باغبان ني سونا اُن کا حد سي
 زياده ڏيکھ کر خبر لي اور احوال سي اُن کي واقف هو روغن بادام پُراني سرکي
 مين ملاڪر هر ايک کي ناڪ مين ڏالا اُسکي سَنگھاتي هي هوش مين آئي جو شاه
 زادي اور موچي کا نشان نپايا ملڪه آفاق سي جاکر عرض کي وه سوار هو باغ
 مين آئي اور حڪم ڪيا كه لوگ اُن کا پيچھا ڪرين اور ڪوشش بجا لاوين موافق
 حڪم کي لوگون ني بهتيري جست و جو کي ۾ ڪهين نشان نه پايا اور ملڪه دن
 رات آتما کي درد سي روتي اور زمين ۾ سر پٽڪتي تھي پهان تلڪ كه اسي غم
 مين روتي روتي جان سي گذر گئي

جب پھ خبر بادشاه کو پہنچي شھر مين اپني آيا اور ماتم داري ڪرکي اُسي

بادشاه ني ڪفش دوز ڪو بلواڪر نوازِ شين ڪين اور فرمايا ڪه تُو ميرا همسايه هي
 اور ميري اس جگر گوشي ني تجھ سي اُلفت پيدا ڪي هي چاهي ڪه اسڪي
 احوال سي بخوبي خبر دار رهي آيسا نهو ڪه اسي ڪوي بُرا ڪام ظاهر هو اُسي
 عرض ڪي ميرا ڪيا حوصله ڪه لايق اس خدمت ڪي هون پر جو جهان پناه توجه
 فرمائي هين اُميد هي ڪه آپ ڪي توجه سي جو اُڪسِر ڪي تاثير رگهتي هي جهان
 تڪ هو سڳيا اچي خدمت بجا لاوڻگا غرض موجي ني اسڪي حفاظت
 وخدمت مين بهت سي ڪوشش ڪي شاهزادي ڪو اُسي اور اُلفت هوي اتفاقاً
 بادشاه سفر ڪو گيا اور شهرادي ڪو اُسڪي اعتماد پر چهوڙا ڪسي جشن مين بادشاه
 زادي ڪو قيمتي جواهر پهاڪر باغ ڪي سير ڪو ليگي اُس بد ذات موجي ني
 ديکها ڪه ايڪ تاج مرصع اُسڪي سر پر هي اور خلعت پر تڪلف جواهر نگار گلي
 مين 'خباثت جبلي اُس بد ذات ڪي حرڪت مين آئي اور دل مين سوچا ڪه
 يه تاج و خلعت اور دُر و جواهر هزار سوداگر ڪي پونجي هو سگتي هي اب تو
 بادشاه سفر ڪو گيا هي صلاح يه هي ڪه اس لڙڪي ڪو اُتھا ڪسي دور دراز شهر مين
 لڄاڪر زيور اسکا بڙي مول ڪو بيچون اور پونجي اپني ڪرون آخر اُس ڪم بخت ڪميني
 ني اس راز ڪو اپني ڪسي معتمد غلام سي ڪها اور ڪجهه نشا بي هوشي ڪا بادشاه
 زادي ڪو اور اُسڪي غلامون خدمتگارون ڪو جو حاضر تهي اس طرح ڪا پلايا ڪه

۲۳ نقل

نقل هي ڪه فارس ڪي بادشاه ڪي يهان ايڪ بيٽا پيدا هوا اُسڪي شاني پر هٽيلي
 ڪي برابر ايڪ سياه داغ تها بادشاه اُسي ديگهڪر حيران هوا اور داناون سي اُسڪي
 خاصيت پوڄهي سڻون في جواب ديا ڪه حڪيمون في يه مقرر ڪيا هي ڪه جيڪي
 اسطرح ڪا داغ هو بادشاه هوتا هي پر اُسڪو بڙي بڙي خطري پيش آي هيَن بادشاه
 اس بات سي گجه خوش هوا اور گجه مغموم پر هميشه اُسڪي حفاظت ڪرڻا هي
 جب وه چوده برس ڪا هوا شاهزادي ڪي محل ڪي نزديڪ ايڪ پاڄي اور
 بد خو موجي رهتا تها بادشاهزاده هميشه اُسڪي گهر مين آتا جاتا اور ڪهلا ڪرڻا
 يهان تلڪ ڪه اُسي بڙي الفت هو گهي وزير في ڪها جهان پناه لڙڪون ڪو ڪمينون
 ڪي صحبت مين رگها خراب ڪرڻا هي تهوڙي سي عرصي مين اُنڪي خوبو لڙڪون
 مين اثر ڪرڻي هي ڪه آدمي ڪو جيسي صحبت پڙي هي ويسا هي اُسڪا مزاج
 هو جاتا هي چاهي ڪه شاهزاده موجي ڪي صحبت سي پرهيز ڪري بادشاه في
 فرمايا ڪه وه بجه نادان هي اور موجي سي اُسي الفت هو گهي هي اگر اُسڪي
 صحبت سي باز رگهون آزرده هوگا اور مبادا اس غم سي بیمار هو جاوي ڪٿني روز
 صبر ڪيا چاهي جب بڙا هوگا نصيحت ڪرڪي اُسڪو موجي ڪي صحبت سي باز
 رگهينگي وزير چپ هو رها

ٻيہ ڪُهر اُن دونون کي اُس ڪوٺهري مٿي قيد ڪيا اور فرمايا ڪه صبح ڪو بعد نماز کي
 تڏهن قتل ڪرون ٿا ٻيہ ڪُهر قاضي جي اندر گئي اور وي دونون اُسي جڳهه قيد رهي
 جب آڏهي رات گذري تب اُسکي جو رو ٺي ڪها اگر تو ٺي اُسکي تهيلي ٺي هي
 تو مڃهي ٻڌ دي ڪها رکهي هي اور نهين تو اُس تهيلي کي ساڻه هماري بهي
 جان جاويڳي ٻيہ قاضي بي تهيلي ٺي هم ڪو هرگز جيتا نه ڇهون ٿا تب اُس سٺار
 ٺي ڪها ڪه فلاڻي جڳهه جهان ميري چار پاڻي ٻڄهي هي ونهين وه تهيلي بهي گري
 هي ٻيہ بات اُن دونون شخصون ٺي اپني ڪانون سي سٺي اتني مٿي صبح هوئي
 جب قاضي ٺي اُن چارون ڪو ڪچهري مٿي بلوايا اور اُن دونون شخصون سي پوڄها
 ڪه سچ ڪهو رات ڪو اُن دونون ٺي آپس مٿي ڪيا باتين کي تهين تب قسم کي رو
 سي انهنون ٺي جو سٺا تها سو ڪه ديا قاضي ٺي اُس جڳهه سي وه تهيلي اپني لوگون
 کي هاتھ منڱو ڪر سپاهي ڪي حوالي ڪي اور سٺار ڪو سولي دي

بعد ڪيئي ڏينهن کي اُس تهيلي ڪو سپاهي ڏي سَنار سي طلب ڪيا تب وڃ ڪهني
 لڳا آي سپاهي تُو ڏي اِسي واسطي مُجھ سي آشنائي ڪي تهِي ڪه تَهْمَت لڳاوي
 اور مُجھي چور بناوي بهلا تهيلي تُو ڏي مُجھي ڪب ڏي تهِي تُو جهوڻه ڪهتا هي
 ڪيا خوب اب تُو يهان سي جا اور ڪسي بڙي مال دار پر تَهْمَت لڳا جس کي
 سبب سي ڪُجه مزه اُٿاويگا اور مُجھ غريب کي ستائي سي ڪيا پايوگا مين تَجھي
 اپنا دوست ڄاڻتا ٿا اور پيه ڪب معلوم ٿا ڪه تُو دشمن هوگا اب جهوڻه سچ
 لڳاڪر مُجھ سي مال ليا ڇاهتا هي مثل مشهور هي اُٿي چور ڪتوالي ڏانڌي
 جهوڻهي کي آڳي سچا رو مري

آخر ڪار اُس سپاهي ڏي به لا چاري قاضي کي پاس جاڪر فرياد ڪي اور پيه حقيقت
 موبمواُس سي ڪهي جب قاضي ڏي اُس سي پوڇها ڪه اِس بات ڪا ڪوئي گواه
 هي اُس ڏي ڪها حضرت سلامت ساڳهي ڪوئي نهين قاضي ڏي عقل سي معلوم
 ڪيا ڪه پيه قوم سَنارون ڪي دغا باز هوتي هي ڪُجه تعجب نهين اِس سَنار ڏي
 خواه خواه دغا باري ڪي هوگي اِس احتمال پر قاضي ڏي سَنار ڪو اور اُس ڪي
 سَنار ڏي ڪو بلوا بهيجا اور هر چند دم و دلاسا ديگر پوڇها پر انهن ڏي سوا انڪار ڪي
 هرگز اقرار نه ڪيا تب قاضي ڏي ڪها مين خوب ڄاڻتا هون مقرر تُو ڏي اُس ڪي
 تهيلي اُڙاي هي جب تڪ اُس ڪي تهيلي نه ديگا تب تڪ تَجھ ڪو نه
 جهوڙونگا

وہ زرگر اُس نتجار کي پاؤن پر گر پڑا اور منت کُرنی لگا کہ آی یار اگر یہ حکمت
 تُو ني اِپنا حصہ ليني کي واسطی کي هي تو اِپنا حصہ لي اور میری لڑکي مجھي
 دي اُس ني کہا کہ آی سُنار تُو ني بڑا گناہ کيا هي اور امانت مین خیانت کي
 هي اگر اب جھوٹہ بولنا چھوڑ دي اور دغا بازی کي توبہ کری تو شاید پھرتیری
 بیٹی اپنی اصلی صورت پر آوین غرض اُس زرگر ني اُسکا حصہ دیا اور اپنی بیٹی
 اُس سي لِي

۲۲ نقل

کسی شہر مین ایک سُنار نہایت مالدار تھا اور ایک سپاہي اُس سي بہ دل
 دوستي رکھتا تھا اُس کي آشنائي کو سچ جانتا تھا اتفاقاً اُس سپاہي ني ایک
 تھیلی اشرفیوں سي بھری ہوئی کہیں سي پائی اور نہایت خوشي حاصل کي
 اور اُس کو کھول کر گنا تو اڑھائی سو اشرفي تھي وہ سپاہي تھیلی لِي ہوئی
 خوشي خوشي سُنار کي پاس گیا اور کہني لگا میری بخت اچھی تھی جو بي
 رنج و محنت اس قدر زُر راہ سي مین ني پایا حاصل کلام وہ تھیلی اُس سُنار
 کو سونپی اور یہ بات کہی کہ بھائی یہ میری امانت اپنی پاس رھني دي
 جب چاہونگا لي لونگا

آخر ۾ قصيدہ قاضي کي روبرو ڪيا اور قاضي ني پوڄها ڪه آي بڙهي آڏمي کي لڙڪي خرس کي بچي ڪيون ڪر هوئي تب اس ني ڪها ڪه پير و مرشد وو دونون ميري سامهني آيس مين ڪهيلي تي هي اور ڪشتي لڙتي هي زمين پر ڪرڻي هي خرس کي بچي هو ڪي قاضي ني ڪها ڪه ۾ه بات مين ڪس طرح سي سچ جانون تب نڄار ڪهني لگا ڪه خداوند مين ني ڪتاب مين لکها ديکها هي ڪه ڪسي وقت مين ايڪ گروه انسان ڪا خدا ڪي غضب سي حيوان هو ڪيا تها ليڪن عقل اس گروه کي جون کي تون رهي تي اور اُلفت و محبت بهي ويسي هي لازم ۾ه هي ڪه اس وقت دربار عام مين ان بچون ڪو سب اهالي موالِي کي سامهني منگواڪر اسڪي روبرو ڪڍجي اڪرو اس کي لڙڪي هونگي تو اس سي اُلفت ڪرينگي اور نهين تو جو جي چاهيگا سو مڃهي ڪڍجيگا

۾ه بات اسڪي قاضي ني پسند ڪي اور ان بچون ڪو منگواڪر اس زرگر کي آگي جهڙوا ديا وي اس صورت کي سبب سي آشنا هو رهي تي با وجود اس بهي ڪي بي اختيار ڏٺو ڪر اس سي جا لپڻي اور اسڪي پاڻن پر منھ ملني لگي اور اسڪي بغلن مين سر ڏالني تب قاضي ني ڪها ڪه آي سنار دغا باز سي دونون تيري لڙڪي هين مڃهي يقين هوا بس اب ادھر آ اور ان دونون ڪو اُٿاڪر اپني ڪهر لڄا ناحق ڪيون شرارت ڪرنا هي اور اس غريب نڄار سي لڙتا هي تب تو

اُور قصيہ کرنا مناسب نہ جانا چپکا ہو رہا بعد کئی دن کی ایک پُتلا چوہی
 اُس بڑھئی نی اُسی سُنار کی صورت بنایا ویسی ہی کپڑی اُسی پہنائی اُور دو بچي
 خرس کی کہین سی لایا اُور اُس پُتلی کی آستین اُور دامن میں کچھ کچھ اُن
 بچون کی کھانی کی چیزیں رکھ دیں جب اُن کو بھوکھ لگتی تو اُس بُت کی
 پاس جاتی اُور جو اُس کی آستین سی یا دامن سی پاتی سو کھاتی اُور اپنی
 جی میں جانتی کہ ہمارا باپ یا مان جو کچھ کہہ ہی سو یہی ہی اُور یہاں
 تک اُس پُتلی سی آشنائی رکھتی تھی کہ ہر روز اُلٹ سی اُس کی دامن پر
 آکر بیٹھتی تھی

جب خرس کی بچون کو اُس صورت سی مہر و محبت ہوئی تب بڑھئی نی
 سُنار کی اُور اُس کی عورتوں کی ضیافت کی بلکہ ہمسائی کی عورتوں کو بھی
 بلایا چنانچہ سُنار کی جو رو اپنی دو لڑکوں کو ساٹھ لیکر اُس کی گھر گئی نجار
 اپنی گھات میں لگ رہا تھا بعد دو گھڑی کی اُس سُنار اُور سُنارنی کو غافل پا کر
 اُن دونوں لڑکوں کو چھپا رکھا اُور اُن خرس کی بچون کو چھپ کر غل مچانی لگا
 کہ ہی ہی یی لڑکی سُنار کی خرس کی بچي کیوں کر ہو گئی یہ بات سنتی
 ہی وہ سُنار باہر سی بی اختیار روتا ہوا آیا اُور اُس کی گھر پکڑ کر کہنی لگا
 ابي جھوٹہ کیوں بگتا ہی کہین آدمی بھی جانور ہوئی ہیں

دو برهمن اُس بُتخاني سي جاتي اور پهر نه آتي اگر کوئي پوڄهتا ڪه ٿم ني ڪيون
 اُس بُتخاني ڪو جهوڙا تو وي يهي ڪهتي ڪه ڪئي دن سي دو برهمن ايسي دهرم
 مورت صاحب لاج پوجا ڪرني والي آي هيئن ڪه ايڪ دم بهڳوان ڪي دهيان سي
 سر نهين اُٿيائي اور ڪسي سي آنڪه نهين ملائي اس واسطي هم چلي آي هيئن
 ڪيون ڪه اُن ڪي برابر هم سڀوا اور تپشيا نهين ڪر سڪتي

جب اُن دونون ڪي سوا اُس بُتخاني مين اور کوئي نه رها تب انهن ني شب
 ڪو فرصت پاڪر ڪمي بُت سوني ڪي چراڪر اپني گهر ڪا رستا پکڙا اور وي نزديڪ
 شهر ڪي پهتچ ڪر ڪسي درخت ڪي نيچي اُن بُتون ڪو گاڙ ڪر اپني اپني گهر ڪي
 بعد آدهي رات ڪي سناڙا ڪيلا جاڪر اُن بُتون ڪو وهان سي اُکهاڙ ڪر اپني گهر لي
 آيا اور صبح ڪو جاڪر اُس نتجارس ڪهني لگا ڪه آي بڙهي بي ايمان جهوڙهي دغا
 باز چوڻي ميري آشناي ڪا پاس نه ڪيا اور ايسي قديم دوستي مين خلل ڏالا ڪه
 اُن بُتون ڪو تو چرا لايا اس بي ايماني سي ڪي برس جيڳا اور ڪي دن گذران
 ڪريگا ڪيا خوب اڄ زماني مين دوستي ڪا بهي اعتبار نه رها

وه اُس ڪي باتين سن ڪر دل مين حيران هوا ڪه يه ڪيا بکٽا هي آخر لاچار هوڪر
 ڪهني لگا ڪه آي زرگر جو ڪيا سو ڪيا اور جو هوا سو هوا جاني دي مين جانتا هون
 خدا ڪي واسطي مجھ پرست بهتان باندھ از بس ڪه وه عقلمند تها اُس سي لڙنا

جب وہ جگہ کھودي اور بلبل کي بات سچ هوي کها آي بلبل عجب هي
 که آفتابه زمين کي نيچي تجبي نظر آيا اور دام خاک کي اوپر تو ني نه ديکها
 بلبل ني جواب ديا تو نهين جانتا هي جب قضا پهنجي نه ديده دانش مين
 روشني رهي نه تدبير عقل کي کچه فايده کري

۲۱۰ نقل.

کسي شهر مين ايک بڑهي اور گنار سي آبي دوستي تي که جو کوئي انمين
 ديکھتا تھا سو يهي کھتا تھا که يي عاشق و معشوق هين اگر يه نهين هين تو
 ماجاي بهاي هين اتفاقا وي دونون سفر کو گئي کسي شهر مين جاکر مفلس
 هوي اور آپس مين کھني لگي که اس شهر مين فلاني جگہ بٲخانه هي که اس
 مين کي بت سوني کي هين يهان سي برهمنون گي صورت بن کر چلي اور
 عبادت مين مشغول هوجي کسي وقت فرصت پا کر دو چار بت چرائي اور
 مزي سي ان کو بيچ کر گذران کيجي

يه بات ٲهراکروي دونون اس بٲخاني مين گي اور عبادت کرني لگي وهان کي
 برهمنون ني جو ان کي عبادت ديکهي تو سب شرمندہ هوي اور هر روز ايک

ديکھڻي ڪو نڪلا تها ايڪ بلبل ڪو ديکها ڪه منهن ڪو گل ڪي صفحي پر رتھڪي
 جھڙي مار رهي تهي اور اُسڪي رنگين پتيون ڪو اپني تيز چونچ سي توڙي
 تهي باغبان گل ڪي پریشان ديکھ بيسر هوا اور بلبل سي رنجيده هوڪر فريب ڪا
 جال راه مين بچايا اور حيلي ڪي داني ڌال ڪر اسي پکڙ پنجري مين بند ڪيا اُس
 بيدل بلبل ني طوطي ڪي مانند زبان ڪهولي اور ڪها اي عزيز مجھ آزرده خاطر ڪو
 ڪيون قيد ڪيا تو ني جو ميري خوش آوازي تجھي اس بات پر لاي تو ميرا
 آسيانه تيري هي باغ مين هي اگر ڪوئي اور بات تيري خاطر مين آي هو اسي
 مجھي اطلاع ڪر تو صبر ڪر چپ رهونگي !

ڪسان ني ڪها نهين ڄاڻتي هي ڪه توني ميرا ڪيا احوال ڪيا اور گلون پر جو وسيله
 ميري زندگي ڪا هي ڪيا خرابي لاي اور مجھي بسبب اُسڪي ڪيسا آزرده ڪيا بلبل
 بولي اس بات سي در گذر اور سوچ تو سهي ڪه من اتني قصور سي جو ايڪ
 گل ڪو پریشان ڪيا پنجري مين بند هوئي اور تو جو دل ڪو رنجيده ڪرنا هي
 تيري حالت ڪيه هوگي اس بات ني اُسڪي دل مين اثر ڪيا بلبل ڪو آزاد ڪر ديا
 بلبل اُسڪا شڪر ادا ڪرڪي بولي جب تو ني مجھ سي نيڪي ڪي تو البته مين بهي
 اُسڪي بدلي بهلاي ڪرون معلوم ڪر جس درخت ڪي نيچي تو ڪهڙا هي يهان
 ايڪ آفتابه اشريون سي بهرا هوا ڪڙا هي نڪال ڪي اپني ڪام مين لا ڪسان ني

کریگا وہ بولا گانیوالی کو تو/ جان کُندی ہی اور سنی والی کو راحت تو سنیگا میں
 گاؤنگا اس میں کیا بُرائی ہی ھرن فی پھر صریحا کہا کہ اس وقت بولنا تیری
 حق میں خوب نہیں اُسی کچھ عقل تو نہ تھی کہ اشارہ کنایہ سمجھی بلکہ
 وہ گدھا اپنی حماقت سی پہ سمجھا کہ اگر میں نہ بولوں تو پہ جانیکا کہ
 جھوٹا ہی اپنی منہ کو کھول کر بڑی زور شور سی رینگنی لگا ھرن اُس کی
 مصاحبت سی متفر ہو کر بھاگا کسان جو چپکا خندق میں چپا ہوا تھا اُس کی
 آواز سنکر نہایت خوش ہوا اور جانا کہ پہ گدھا ہی ایک لٹھ لیکر دوڑا اور
 پیرا پیرا کر پانچ چار ہاتھ آسانی ماری کہ اُس کا سر پھٹ گیا اور کھوپڑی
 چور ہو گئی

۲۰ نقل

نقل ہے کہ کسی کسان کا ایک پھولا پہلا باغ تھا (بیت) گلستانِ جوانی کی گلزار
 ما، گل و سبزہ سیراب اور ڈھنڈھا، گوشہ چمن میں ایک جہازِ گلاب کا تھا
 نہالِ کامرائی سی تازہ، اور درختِ شادمانی سی ہر ایک شاخ اُسکی زیادہ، پھر
 صبح پھول کھلتی اور باغبان انہیں دیکھ کر خوش ہوتا ایک روز پھولوں کا تماشا

هَرَن بولا آي يار تيري خوش اِلهاني في ميري دل کو مَرِنْدَاکَرْدَا اِيک عِشَق کي
 سي حالت ميري آنکھون کي آگي پهر گيي کيا هي تو اُس وقت خوش اِلهاني
 سي گايا که تير عِشَق کا ميري جگر مين ترارو هو گيا

گدھا بولا که بها ي مُجھي اَبَتک معلوم نه تھا که تُمھين بهي عِلْمِ مُوسِقي سي کمال
 بهرہ هُئي نہيِن تو مين تُمھين اَکثر سُنَايا کَرْتا خَير جو هوَا سو هوَا آيِنْدَه اِيسا نه
 هوگا مين تُمھين هر وقت سُنَايا کَرُونْگا سُنْتي هو يار مين دُنْيا مين بَہْت پَہرا هُون
 پر اِپني اُس عِلْم کا گاهک کسي کو مين ني نپايا جو اُس کو اپنا هُنر دِکھا وِن پَہر
 هَرَن قسم ديکر پُوچھني لگا که سچ بتا تيرا اُستاد کون هي گدھي ني کہا که مين
 اوائل مين اَکثر اِيک ندي کي کناري جايا کَرْتا تھا وھان بَہْت سي ميندک
 راگ کي چرچي مين رھا کَرِي تھي مين ني يہ سوز بڑي مَحْنَت سي سِيکھا هي
 يہ بات سُنکروہ بَہْت هُنْسا اور کہا کيُون نه هو جب تُم اِيسي بُزرگون کي خِدْمَت
 مين رھي تب اِيسي صَاحِب کمال هوِي اِن شاءَ اَللّٰہ تعَالٰي يھان سي گھر پَہنچکر
 خاطر جَمْع سي مين سُونْگا گدھي ني کہا بها ي جو تُم مُتَوَجَّه هوکر گھر مين
 سُونْکي تو مين دل کھول کر گاؤنْگا اور اچھي اچھي دھريد سُنَاؤنْگا بِالْفِعْلِ اکر
 کہو تو آستي آستي تُمھاري سامھني کُجھ گاؤن

هَرَن ني جَوَاب ديا که آي يار اکر تو اُس وقت گاويگا تو اِپني پَرْدَه دري آب هي

پاڻا تو ڇنڊ روز خوب سا کهاڳر موٽا تازه هوا اٽڦاڦا ايڪ روز ڪسي ڪهيت مين
ايڪ هرن چرتا تها اُس ني جانا ڪه يهه شير هي وه بهانگني لگا گڏهي ني اُسي
کها تو ڏر مت مين شير نهين هون اراده ميرا يهه هي ڪه ٽُجهه سي دوستي ڪرون
هرن ني بيبي دريافت ڪيا ڪه واقعي يهه شير نهين گڏها هي خير دونون مين
دوستي هوي ايڪ هي جڳهه شب و روز رهنئي لڳي فراغت سي بي روڪ توڪ
لوگونڪي ڪهيتيان کهايا ڪرين ڪهلي بندوق جهان چاهين سير ڪيا ڪرين

قضاڪار ايڪ دن ڪهين چرتي چرتي وي دونون اُسي ڪهيت مين جا نڪل ڪه
وه نهايت تر و تازه اور سبز هو رها تها اور ايڪ ڪسان بيبي اُس ڪي رڪهوالي ڪي
واسطي وهان بيٺها تها اُس ني اُس گڏهي ڪو شير ڪي شباغت مين ديکها تو
اُس ني جانا ڪه يهه باڳهه هي اُس ڪي ڏر سي ڪهيت ڪي پيغار مين جا چها
بي دونون خاطر جمع سي اُس ڪهيت مين چرتي لڳي يڪايڪ گڏها وهان خوش
هوڪر رينگني لگا هرن ني يهه مڪروه آواز اُس ڪي سُنڪر اپنا چرنا جهوڙڪي ادھر
کان رڪها گڏهي ني پوڄها يار تو ڪس واسطي چرنا جهوڙڪر چپڪا ڪهڙا رها اُس ني
جواب ديا ڪه تُم ميري احوال ڪو ڪيا پوڄهتي هو اپني ڪام مين لڳي رهو گڏهي
ني اپني سر ڪي قسم دي ڪه بهائي سچ ڪهو مُجهه سي ڪون سي حرڪت بيجا
هوي ڪه وه تمهاري پرشاني ڪا موجب هوي

وارث هوکي مرنِي سي مٿي دِيجو پِي هم چاهتي هين آخر ماري شرم کي قاضي
ني اُن کي بات قبول کي اس لي کي کوڙي آور نه سني

۱۹ نقل

ديباپور شهر مين ايک پارس ناتھ دھوبي تها قضاڪار اُس کي گدھي کي پيٽھ
پريونھين ايک زخم سا نمود هوا کوون ني چونچين ايسي مارين کي گدھا نپت
عجروج هوگيا يهان تڪ کي کھانا پينا چھت گيا اور نہايت دُٻلا هوگيا دھوبي
ني ديکھا کي دو تين روز جو اور اس کي پيٽھ کھلي رھتي هي تو کوڙي اسي مار
ڏالينگي دھوبن سي کھا کوڙي کپڙا هو تو دي اس کي کھاو کو چھاون وه
بولي کي شير کا چھالا مدت سي هماري گھر مين يونھين پڙا هي کھو تو نڪال دون
اسي اُس کي ڪمر پرڏال دو دھوبي ني خوش هوکر گدھي کي پيٽھ پرگھاو کي
حفاظت کي لي بانده ديا وونھين اُس کي شڪل شير کي سي دگھاڙي ديني لگي
تب وه گدھا گھر سي نڪل کر کھيتون مين چر چڪ کر کھاني لگا

لوگون ني جب اُس کي شير کي سي صورت ديکھي جانا کي يھ شير هي گھر
چھوڙ چھوڙ بھانگي لگي گدھي ني جو ڪسانون کي کھيتون کو رگھوالون سي سونا

مَلّاني اُن دونون کي بات مُنکي دل مين بچارا کي يي هي کي انڏهي مت کي
 هيٺي ڳاڻڻه کي پوري ميري قسمت سي آن ملي هيٺ ان سي ربي کيون نهين
 ليٽا يه سمجھ ان ني اُن سي کها کي هزار ربي دو اور گڏهي کو باندھ جاو ايڪ
 برس کي بعد آکر لي جاو اس بات کي سُتي هي وي جھت توڙا دي گڏها
 باندھ گئي اور ايڪ برس بعد پهر آن موجود هوئي اُن کو ديکھتي هي ميانجي
 ني کها کي دو دن پھلي آتي تو اُسي پاتي اب تو وھ جاکي جونپور کا قاضي هوا
 انھون ني پوڇها کي اب هم اُسي کيونکر پاوين ميانجي ني کها کي تُم اُس کي
 باندھني کي رسي اور دانه کھاني کا نندولا لڄاکي سونھين کھڙي هو دڪھلاو جب
 وھ پھچانکي تھين پاس بلوي تب تُم نرالي لڄاکي سب احوال کھيو انا
 احوال سُکروھ تھين بھتيرا ڏراويگا پر تُم نه ڏريو اور کھيو کي جو تُم هماري بات
 نه مانو تو چلڪر ميانجي سي پوڇھ لو

غرض وي دونون جونپور گئي اور اُسي طرح کڙي لڳي تب قاضي ني ان دونون کو
 پاس بلاکر پوڇها کي تُم يه کيا کڙي هو بولي نرالي چلو تو اس کا احوال کھين قاضي
 انھين نرالي ليگيا پهر انھون ني سب احوال کھ سنايا قاضي ني دريافت کيا کي
 کسي شخص ني انھين بھکايا هي اس سي ان کي بات بن قبول کي کسي طرح
 ميرا پڇها نه چھوڙينگي يون سمجھ قاضي ني کها جو تُم ني کها سوسب سچ پر
 اب تُم هم سي کيا چاهتي هو يي بولي هم بي اولاد هيٺ هماري مال اموال کي

کيا معلوم هوگا يه بات سب کي زباني سُکر بادشاه ني پيربل سي کها جو کانون
سُني تهي سو آنکھون ديکها کي سو سياني ايک مت

۱۸ نقل

کسي مکان پر کوئي مَلا بيٺا لڙکي پڙهاتا تها کي ايک لڙکي کي باپ ني آکر
اُسي اُلها ديا ميان صاحب ميري بيٺي کو آب ني کُچھ نه تربيت کيا ديکھو
ابتڪ چھوڪرون کي ساڻھ وھ کھيلتا پھرتا هي اور ميرا کها نھين مانئا اٿني بات
کي سُني هي ميان جي خفا هوکر بولا کي هان صاحب نيکي برباد گنھ لازم
مين ني ايک برس محنت مشقت کر لکها پڙها گدھي سي آدمي بنايا اور تم
ني يھ بات کهي اب مڃهي تم سي کُچھ ليني پاني کي اُميد باقي نرهي يھ
ياس کا کلمه سن کر لڙکي کا باپ توميان جي کو بھت سي تسلي دي کي
چلاگيا پر ايک دھوبي اور دھوبن بڙي دولت مند جنھون ني ميان جي کي زباني
يھ بات رستي مين کھڙي هوکي سني تهي کي مين ني تھاري لڙکي کو برس دن
مين لکها پڙها گدھي سي آدمي کيا وي دنون جو رو خصم آ موجود هوئي اور
هاڻھ جوڙکر بولي کي ميان جي صاحب جيتي ربي چاهي لڄي اور ميري
بھي گدھي کو آدمي بنا ديجي

۱۷ نقل

ايڪ دن اڪبر بادشاهه تي بيربل سڄي ڪوئي بات ڪهڪي اُسکا جواب پوڄها بيربل
 تي وه جواب ڏيا ڪه جو بادشاهه ڪي دل مين تههرا تها سُنڪر شاهه تي ڪها ڪه يهي
 بات ميري يهي جيمين آهي هي بيربل بولا ڪه پير مُرشد يهه وهي بات هي
 جو سو سياني ايڪ مت شاهه تي ڪها ڪه يهه مثل بهي تو مشهور هي جو سر سر
 عقل گر گر بڏيا پهر بيربل تي عرض ڪي ڪه جهان پناه مزاج مين آوي تو اس
 بات ڪو آزما ليجي فرمايا بهت اچها اتي بات ڪي سُنتي هي بيربل تي شهر
 مين سي سو عقلمند بلا بهيجي اور دو پهر رات ڪي وقت بادشاهه ڪي حضور
 انهن ايڪ خالي حوض بتاڪر ڪها حضور ڪا حڪم هي ڪه اسي وقت هر ايڪ
 آدمي ايڪ ايڪ گهڙا دوده ڪا بهرڪر اس حوض مين لا ڏالي
 حڪم بادشاهي ڪو سُنتي هي هر ايڪ تي اپني جي مين يهه بات سمجهي ڪه
 جهان ننانوي گهڙي دوده ڪي هونگي تهاڻ ميرا ايڪ گهڙا پاني ڪا ڪيا معلوم هوگا
 پاني هي لا ڏالا بيربل تي شاهه ڪو ڏکيايا شاهه تي اُن سب سي ڪها تُم ني ڪيا سمجهي
 ميري حڪم ڪو نماڻا سچ ڪهو نهين تو بي طرح پيش آونگا ون مين سي هر ڪسي تي
 هاڻه ٻانڌه ٻانڌه ڪر ڪها ڪه جهان پناه خواهه ماريي خواهه جهوڙي غلام ڪي جي
 مين يهه بات آهي ڪه جهان ننانوي گهڙي دوده ڪي هونگي وهاڻ ايڪ گهڙا پاني ڪا

۱۶ نقل

لاڙ ڪپور نام دو ڪلاؤنٽ اڪبر کي يهان تهي اڪثر بادشاهه اُن سي چهل ڪَرتي اس
 سي وي بهي گُستاخ هو رهي تهي ايڪ بادشاهه ني اُن مين سي ڪسي ڪو ڪها
 گاؤ وه بولا نهين جهان پناه بيل پهر حضرت ني گومايا ابي ڪچھ بول جواب ديا
 مول بيس ربي پهر شاهه في ڪها ڪيا حرام زاده هي اس في ڪها حرام زاده هو تو
 ڪوڙي نه لون اتني بات کي سُنتي هي بادشاهه ني خفا هو ڪر انهن ڪها ڪه مير
 مُلڪ مين رهي تو بي طرح پيش آونگا اور قلعي سي نڪلوا ديا بي ماري ڌر کي
 دن ڪو تو دو ڪوسي چو ڪوسي شهر کي باهر گانو مين نڪل جاتي اور رات ڪو آبي
 اسي بهانٽ نٽ شام ڪو آبي اور دو گهڙي کي تڙڪي چلي جاتي اتفاقا ايڪ
 روز بي ادھر سي جاتي تهي اور ادھر سي شڪار ڪبي بادشاهه گهوڙي پر سوار چلي
 آبي تهي يه دور سي ديکھي هي ايڪ اونچي بڙ کي درخت پر جا چڙهي اور
 انهن في بهي گهوڙا مار اسي پيڙ کي نيچي لا ڪهڙا ڪيا اور انهن پنجان ڪر ڪها
 ڪيون بي مين في جو ٿمي ڪها تها ڪه ميري مُلڪ مين نهنا جواب ديا بليا
 ليون هم سب مُلڪن مين پهر آبي جهان ديکھيو تها آپ هي ڪو مُلڪ ديکھيو
 يا تين هار مان اب آسمان کي راه لبي هي اس لطيفي سي خوش هو بادشاهه في
 انکي تقصير معاف ڪي اور نوڪري بحال

هي تب اس ني هٽسڪريهه ڪها ڪه آب اسي سي ايسي صاحب اخلاق هين
اور اپني راه لي

۱۵ نقل

ڪسي تاجر ڪا لڙڪا پڙا خانہ جنگ هو جب وه خانہ جنگي ڪرڪي پڪڙا جائي
تب اسڪا باب ربي ديڪر جهڙا لائي ايڪ روز وسڪي باب سي ڪسي اسڪي
بياهي ني سمجهاڪر ڪها ڪه جو تم اسي طرح بيٺي ڪي مامي پي ڪي نت ڏانڊ
پهروڪي تو ايڪ دن سب دولت ڪهو پهوڪي مروڪي اسي پوجها مين ڪيا ڪرون
جواب ديا اب خانہ جنگي ڪرڪي قيد پڙي تو نه جهڙا وپهر آب هي سيدها هو
جائگا ڪها بهت اچها غرض وه خانہ جنگي ڪر قيد مين پڙا اور اس ني نه
جهڙايا پانچ چار برس وهين رهني ديا اسمين ڪسي بهلي آدمي ني آڪر انسي
ڪها ڪه اب تمهاري بيٺي ني خانہ جنگي مي هاته اٿهايا اور توبه ڪي انهن ني
اسڪي بات مان اسي جهڙا منڱايا ايڪ دن وه باتون هين باتون مين ڪلي پر
خفا هوا تد اسڪي باب ني ڪها مين پيهه وهي مثل هي رسي جلگي پر بل نه گيا

ڪر سیت بندہ رامیشور کو جاوڻگا بنی نی کہا مہاراج ایک بات پوچھون
 جو تخفا نہو بولا بابا ایک نہیں دو کہا مہاراج ہم گرہستی ہیں جو دیس
 دیس پھریں تو کچھ دوش نہیں آپ فقیر ہو بہتک بہتک کون بہم کتوانی
 هو ایک تھور بیٹھ کر کس لپی اپنی بھگوان کا دھیان نہیں کرتی کہا بابا تو نی
 یہ کھاوت نہیں سنی

بہتا پانی نرملا بندھا گندھیلا ہوئی

سادھو جن رمتا بہلا داگ نہ لاگی کوئی

۱۴ نقل

کوئی مردی آدمی کسی طالبِ اَلم کی زبانی ایک عالم کی علم کی تعریف
 سُکر مُشتاق ہو اُس کی گھر ملاقات کو گیا وہ اپنی دروازی پر بیٹھا کتاب مطالعہ
 کرتا تھا یہ سلام کر اُن کی سونہیں مُادب بیٹھ بولا حضرت سلامت یہ کونسی
 کتاب ہے جواب دیا تو کون ہی جو مجھ سی پوچھتا ہے کہا آپ کا خادم
 ہوں بولا جا تجھی اسکی سمجھنی کی لیاقت نہیں اس نی کہا بس معلوم ہوا
 کہ آپ علم غیب کی کتاب دیکھتی ہیں کہ جس سی بی ملاقات آپ نی
 میری لیاقت دریافت کی اس بات کو سن وہ شرمندہ ہو بولا اخلاق کی کتاب

۱۲ نقل

ایک سپاهی بڑا جَواری تھا جب جیتتا تب ماری خوشی کی ایسا غافل ہو جاتا کہ کوئی اُس کی پھرنی کی کپڑی بھی اُتار لیتا تو بھی اُسی معلوم نہ ہوتا اِسی اُمید سی دس پانچ شہدی ہر وقت اُسکی ساتھ لگی رھتی اور جد قابو پاتی تد اُسکا مال اُڑاتی ایک روز وہ کسی غیر محفل میں جوا کھیلنی کو گیا اور لگا جیت جیت رُپی اپنی آگی سی پیچھی کھسکانی اور اُسکی ساتھ کی لُقدری لگی اُڑانی اس میں کسی نی دیکھکر ایک سی کہا کہ دیکھو کسی کی کوری کوئی اُڑاوی دوسری فی جواب دیا کیا تم فی یہ مثل نہیں سنی جو تعجب کرتی ہو کہ اندھی پیسی کتا کھائی پاپی کا مال اکارتھ جائی

۱۳ نقل

کوئی بنیان بٹوہی باٹ بھول کی ایک بن میں جا نکلا وہی وہاں اور تو کوئی نہ نظر آیا پر ایک جوگی دیکھائی دیا اس فی اُسی دھڑت کرکے پوچھا ناٹھ جی آتی ہو کہاں سی اور جاوگی کہاں جواب دیا بابا ہنگلاج جوالا مکھی ہردوار کُرجھتر کرکے تو آنا ہوں اور کاشی ہو گنگا گوداوری کا میلا

دوڪايتھ عقل مند لکھي پڙهي ڪسي مڪان پر بيٺي بجھتي تھي ايڪ ڪھتا تھ ڪہ
آدمي اتم برن مين پيدا ھوني سي پنڌت جتر ھوتا ھي اور دوسرا ڪھتا تھ ڪہ
اچي سنگت سي اُنکا بجھنا ديکھ ڪسي مردي آدمي ني ڪها ڪہ اس بجھتي
سي تو تمھارا قصيہ ھه مڻيگا بھتر ھي ڪہ اس معاملي مين ڪسي ڪو منصف
مانو پھ بات اُن دونون ڪو پسند آئي اور سورداس جي ڪي پاس جاڪر ھر ايڪ
ني اپنا دعوا اظھار ڪيا ستي ھي سورداس ني اُنڪي جواب مين پھ دوا پڙھا

سَوَات بُونْد سِيِي مُكْت كَدَلِي بِيَوِ كِيُور “

ڪاري ڪي مڱھ ٻش ٻهيو سنگت سوڻها سور“

سب باتين سُکر تب تو يقين هُوا کي شايِد کُچھ عقل مين يا بيناي مين خلل
 هُوا هِي کي کُتي کو بکري جانکر مول ليجاتا هُون کُچھ نديشه نه کيا بکري کي
 رسي هائڻ سي جهوڙ دي اور آپ کپڙون سميت ندي مين جا کود پڙا نها
 دهوگر کي راه پکڙي اور بکري اُنھ رندون ني ليجاڪر شوق سي چٽ کي

۱۰ نقل

۱۱
 نقل هِي کي ايڪ باغبان تها جو بيوقوفي کي ماري کسي رچھ سي دوستي
 کرکي يا باغ کيا کهيت مين دونون اڪڙهي رھتي رچھ ني بهي محبت
 پلڪر اسي الفت پيدا کي تھي يھان تڱ کي جب باغبان سوچاتا سرھائي بيٺھ
 منھ پڙ سي اُسکي مڱھيان هانکا کرتا

ايڪ دن باغبان سوتا تها مڱھيان بہت سي اُسکي منھ پر جمع هُون اور
 رچھ بدستور آکر مڱھي هانگني لگا هر چند مڱھيون کو ادھر سي اُراتا ادھر سي
 جمع هوتي تھين وه اس حال سي کھنڀا يا اور پڙا سا ايڪ پتھر اُٿاڪر اس
 خيال سي کي مڱھيان دب کر مر جائينگين باغبان کي منھ پر دي مارا تو سر
 اُس بيجاڪري کا پس گيا ۵ يھين سي دريافت کيجي جو عقل مندون ني کها

۹ نقل

يُون سُنَا هِي كِه اِيڪ مَرْد مُلَتَانِي بازار سي بگري خريديڪي اُس يِي رهي هاتھ
 مين پگري هُوي اپني گهر لِيي آتا تها جب هُنديڪ گاون كي پهنجا گي اِيڪ
 رند اِيڪ جگه گهري تهي آپس مين صلاح كي كِه اِس آدمي سي كسي جهل بل
 سي بگري اُزيا چاهي سب ني اِيڪ دل اور اِيڪ زبان هوكر بندش باندھي اور
 تن جار جگه جدا جدا راه مين بيٺي اُنھ مين سي پھلي اِيڪ ني اُس سي
 ملاقات كي اور كها كِه اِي بهاي يہ نجس گتا تو ني كهان پايا اُتي جواب ديا
 يہ گتا هي كِه بگري مين اِسي بازار سي مول لِيي آھا هون ليكن دل مين گجھ
 شڪ پڙي منھ پير كر بگري كي طرف ديکھا معلوم كيا كِه بگري هي گانڊھي
 پر رڪھ ايجلا تھوري دور پڙھا تها كِه دوسري شي ملاقات هُوي وه بولا اِي مُلَتَانِي
 اِس كو گانڊھي پر رڪھ مگر ليجاتا هي اگر يہ موتي تو ڪپري تيري ناپاڪ
 هونگي

مُلَتَانِي اپني دل مين سوچا كِه آگي اِيڪ گتا كه چڪا هي دوسرا بهي ناپاڪ
 كهتا هي گانڊھي سي اُتار كر پھر ڏريا ليا تھوري دور آگي چلا تها كِه اِيڪ بوڙھا
 درخت كي نيجي سي بول اُتھا كِه اِي مرد نو ديوانه هي كِه آنڪھون كي جوت
 هي گھٽ گيبي هي كِه گتا سا ناپاڪ جانور هاتھ مين پگري لِيي جاتا هي بي

آي جانِ مادرِ ميري جان تجھ پر قربان ھو جيو مين اپني تين تجھ پر صدقي
 ۱ ڪرون هميشه صبح کي وقت آه و ناله ڪرکي ڪهتي يا خدا اس نو جوان کو
 بخش اور اس بڙھيا پھوس کي جان جو اپني زندگي سي سیرھي اسکي بدلي
 لي غرض هفتتِ مادري سي بڙھيا شب و روز دعا و زاري ڪرتي تھي
 اتفاقاً اسکي ايڪ ڳاڙھي هار سي آئي اور باورچي خاني مين جاگر شوربي کي بو سي
 سر کوڊيڳي کي اندر ڌال جوڳجھ تها ڪهاڻي جي جب سر نڪالڻي لڳي نڪال به سڳي
 بيتاب ھوئي اور اُسي طرح ڏيڳجھ سڙ پري باورچي خاني سي نڪل ڪر اس کوي
 سي اس تي پھري تھي ناگھ بڙھيا کي نظر اس بھيانڪ صورت پر پڙي بہت
 ڦري اور سمجھي ڪه لوڪ جو ڪهتي تھي ڪه فرشته آڪر جان قبض ڪرنا ھي سو
 ٻيھي ھي بي شڪ مھستي کي جان قبض ڪرنيڪو آيا ھي چلاي اور ناله و زاري
 ڪرکي ڪھني لڳي ملڪُ آلموت مين مھستي نھين ھون مين تو ايڪ محنتي
 بڙھيا ھون اگر تو اسکي روح قبض ڪرني آيا ھي تو مھستي گھر کي اندر ھي وھان
 جا اور اسکي روح قبض ڪر اور سمجھي ڇھوڙ

آخرش قابو پاڪي اُسي بهي تير سي مارا سوار ڪي جب تير لگا تو جهڻجھلاڪر اُپني
 دانئون سي اُس ڪو بهي مار رکها اور آب بهي وهان مر رها غرض پرمڻ شڪاري
 هرن اور خوک تينون ايڪ هي جڳهه پر مرڪره گئي

گهڙي دو ايڪ ڪي پڇهي اُسي ميدان مين ارته لوپي نام ايڪ گهڙ وهان آ
 پهتجا خوشي بهت سي ڪي اور خدا ڪا شڪر بجا ليا اور ڪها اُسي غذاي لطيف
 مڃي ڪهي ميسر نهين هوئي تهي جيسي آج هوئي اب چند روز اچي طرح
 فراغت سي ڪها ونگا اور ڪپون ڪي واسطي لڄا اچها گوشت سڪهاڪر رکھونگا خير وه
 حريص به خيال اُپني دل مين باندھ ڪي پھلي ڪمان ڪي چلي ڪو لگا چلي ڪمان
 توجڙهي هوئي تهي جب زه ڪٽ گئي تب ڪمان ڪا گوشه ايسا زور سي نيسي
 مين اُس لالچي ڪي لگا ڪه پاني نه مانگا

۸ نقل

نقل هي ڪه ڪسي بڙهيا ڪي مهستي نامي ايڪ بيٺي تهي نهايت خوبصورت
 اور حسين ، قصارا زمانيڪي گردش سي بيمار هوئي اور تب ڪي سوزش
 سي بيتاب بڙهيا اُس ڪي گرد پهرتي تهي دعا بر نياز سي ڪهتي تهي

گلیان پور نام ایک شہر ہی اُس میں ایک شخص حاکم تھا نام اُس کا پرمان
اتفاقاً ایک دن موار ہوکر شکار کی واسطی کسو جنگل میں گیا جاتی ہی وہاں
ایک ہرن خوب صورت ہوا نظر آیا جلد گھوڑی سی اتر کر اُس نے اُسی تیر مارا
وہ اُس کی ہاتھ کا تیر کھاتی ہی تھرتھرا کر گرا اُس نے اُس کو اپنی کانڈھی پر
اٹھایا اور گھوڑی کی طرف چلا ورنہیں ایک بڑا سا خوک اپنی سامنے آتی دیکھا
آہو تو اُس نے ماری جس کی جگہ سے زمین پر رگھ دیا اور ٹکٹ ایک
سامنے سی اُس کی کٹرا کر اور آنگھ اُس کی بچا کر بچھی اُس کی جگہ لیا

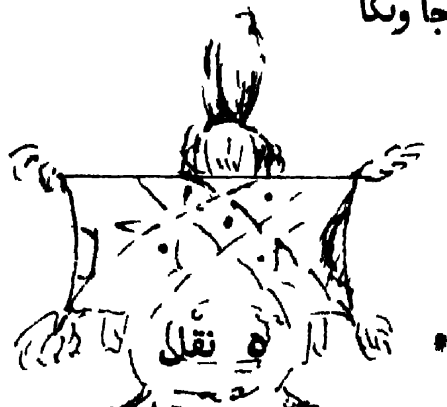
ڪه نقاري ڪو پهاڙا تو سواي خشڪ چمڙي آور سخت لڳڙي ڪي ڪوئي چيز نه
پاڻي آتشي پشيماني سي جي اُس ڪا جلني لگا اور آئسو آنڱهون سي جاري ڪرڪر
ڪهني لڳي ڪه افسوسه مين صرف اس دھوڳي ڪي سبب بهتري سي اپني باز
رهي سچ هي ڪه ڏھول هميشه شور ڪرڻا هي پر بيفايده اندر اُس ڪي گجهه نهين

۶ نقل

پون سنا هي ڪه لکهنري ايڪ بهتي هي وهان ڪسي معلّم بي ايڪ لڙڪا پڙهڻا
تھا اور ميانجي اُس ڪا اڀمي جب اڀم اتر جاتي اُسي ڀيند آتي اور اونگهني
لڳتا اڪر اُس حالت مين ڪوئي اُسي گجهه ڪهڻا يا شاگرد ڪوئي لفظ سڀني ڪا
پوڄهڻا تو جفا هوڪر ڏيکڻ ڪو خوب ملڻا اور ڪهڻا ڪه آي بيوقوف اول مڪتب
مين ادب سيکها چاهي ڪه جس ڪي باعث سي بهت ڪام نڪلتي هين

تغرض هر روز شاگرد ڪو پيئي تاڪيد ڪيا ڪرڻا تھا ڪه اڪر پهر ڪهي ڀنڀر پوڄي مڃي
سي گجهه بات ڪي يا مڃي سوتي سي جگايا تو مارتني مارتني مارڻا لڳا شاگرد
ني توبه ڪي ڪه پهر هرگز ايسا ڪام نه ڪرونڳا ايڪ دن رات ڪو چراغ اپني سامهني
رکي ڪر اُسي شاگرد ڪو پڙها رها تھا اتي مين اُسي پيڪڻ جو آئي تو سڄي اُس
ڪا چراغ ڪي ٿيم پر ڇا پڙا اور پڙي جلني لڳي

عرب في آدهي دينار دي اور دجلي كي كناري بيٿا نان بائيڪ روٿيان نڪال نڪال
 ديتا تها آورو پائي مين بهگو بهگو ڪر ڪها تا تها روٿيان آدهي دينار كي قيمت سي
 گذر ڪر چار دانگ تلڪ پهنجين بلڪه اسي گذر ڪر دينار كي نوبت آئي نان
 بائي بي اختيار هو ڪر بولا آي عرب ڪتي ڪها يگا اس ني جواب ديا ڪه جب تلڪ
 به پائي بهبگا من ڪها تا جا ونگا

نقل هي ايڪ جنگل مين ڪوئي لومري ڪهاڻي كي تلاش مين هر طرف پڙي پهرتي
 اتي ڪه نظر اس كي ايڪ مرغ خانگي پر جا پڙي جو درخت كي نچي چرتا
 تها ڪهاڻي ڪري چاها ڪه اس ڪو شڪار ڪري ايڪ ٻارگي ايڪ نقاري ڪو ڪسي
 درخت مين لنگا هوا ديکها ڪه ڏاليون ڪي لگني سي سمنگ آواز اس سي
 نڪلي هي اس نقاري ڪي پري هي مهيب آواز سي اس ڪو نيم مڙهه سمجه ڪر
 دل مين اپني سوچي ڪه گوشت و پوست اس ڪا موافق ڏيل اور آواز ڪي هوگا
 درخت ڪي طرف متوجه هوني تو مرغ اس حادثي سي واقف هو ڪر بهاگا
 لومري به هزار تڪليف درخت ڪي اوپر چڙهي ڪوشش ڪرتي رهي يهان تڪ

بيٽها تنها بولا ته ميان جوانن من هم بي سڳڙون لڙاڻيان لڙي اور هٽي پوي
 هزارون زخم ڪهاڻي آيسي ته ڪهين بدن ڀرند دهرني ڪي جڳهه باقي نهين رهي
 هماري آڳي اب ڪوئي ڪا لڙيگا اور ڪا زخم ڪهاڻيگا

انهي بات ڪي سنڌي هي ان من سي ايڪ جوان خفا هوڪر بولا پوي ميان
 ڪپڙي تو انارو ديگهن ٿم ڦي ڪهان ڪهاڻو ڪهاڻي هٿن وه هٽسڪي بولا ميان ڪپڙو نه وه
 زمانه رها نه وي دن رهي نه وه جواني رهي نه وه تياري رهي نه وه جسم هي
 رها اب ڪا ديگهوگي اٿنا ڪهه چنپڻ هو

۴ نقل

ايڪ عرب بدوي شهر بغداد من آيا اور ڪڙهي نان باڻي ڪي دڪان مين ويو
 ڪر مضطرب هوا بيچاره صرف نو سي جيتا تنها جب ته روڻي ڪا منهن ديگها
 ڪا ڪريبان ڇاڪ ڪڙي نان باڻي ڪي پاس ڳيا اور ڪها آي بجواجه ميرن پيٽ پير
 روڻيان ڪهاڻيڪا ڪيا لوڪي اس ني اس جوان ڪو آرون ڪي مانهه خيال ڪيا ته ڪها
 ڪهاڻيگا اڪر بهت بهوگها هو تو تو ٽين روڻيون سي زياده ته ڪها سڳيا بولا آي عرب
 آڏهي ديمار دي اور جڏهن پڇاهي ڪها

دِنَ کي بَعْدِ پيس بچي نکالِيکي جب وي بڙي هونگي اُن کو پڇڪر بگري
 خريدونگا اُس کي کچرچر سي گاڏي پهر اُس سي گهوڙي گهوڙي سي اونٿي پهر
 هونگي مول لونگا

جب اس سوداگري سي بهت دولت هاتھ آئي تب چار بپاه گرونگا هرايڪ
 نجورو سي چار چار بيٺي تولد هونگي جب وي جوان هوڪر شهزادون کي طرح
 تازي گهوڙون پر سوار هوڪو شڪار کا اراده ڪرينگي توڙي اُن کي جلو مين چلونگا
 تانڪه اور لوڪ اُن کي تعظيم و تڪريم ڪرين
 اس بيٺوڻه خيال مين گهڙيڪا دهيان جاتا رها وه پهر سي زمين پر گرکي يهوڻ
 گيا اور سارا تيل به گيا تب بني ني اُس کي سر کي بال پگڙڪر آيسا لتايا ته
 اُسي وه مار عمر پهر نه بهوليگي

۳ نقل

گلي مڪان کي پچر پانچ مات سپاهي بيٺي آپس مين ڏيندڪ مارتِي تهي ڪوڙي
 ڪهاڻا تها مين ني چار ڪهاڻي اور ڪوڙي ڪهاڻا تها پانچ غرض هرايڪ ئي اپني
 اپني لڙني اور زخم ڪهاڻي کا اسٽال بيان ڪيا ايڪه پوڙهه تهڻهول اُن کي پاس

نقلیات

۱ نقل

کھپي ڪٿي في دريا ڪناري ايڪ هڏي پائي اور ملهه مين ملي جون پرجهائين آس
کي پائي مين ديکهي سمجها ڪه دوسره هڏي هي ماري لالچ کي منهن پسار ڪه
اسي بهي پائي سي نکالدي آخر هڏي جو منهن مين تهی پوري

۲ نقل

يون ڪهتي هين ڪه شادي نام ايڪ بني في بازار سي گهڙا بهر ڪڙوا تيل خريدا اور
وٽان گهڙا هو پڪاري لڳا ڪه جو ڪوئي محنتي اسي ميري دڪان تڪ پنهانجوي
تو ايڪ لڳا اسي مزدوري دنگا دلوالی نام ايڪ نعل بند وهان گهڙا تنها وه
اپني سر پر اٿها ڪر اس کي دڪان کي طرف لڳلا اور چلشي هوي يه دل مين
منصوبه ڪرني لڳا ڪه اس ٿڪي کي مرغی لڳا وه پيس انڌي ديگي بهر بلڙيس

